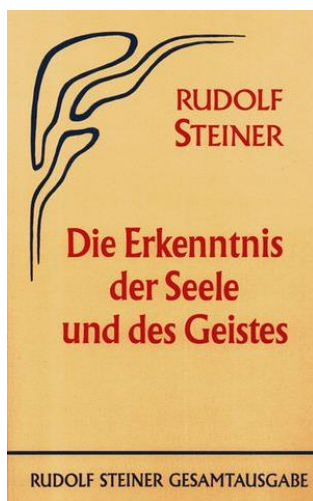

RŪDOLFS ŠTEINERS

DVĒSELES UN GARA IZZIŅA

Piecpadsmit publiskas lekcijas, nolasītas Arhitektu namā Berlīnē
laikā starp 1907. gada 10. oktobri un 1908. gada 14. maiju
un Minhenē 1907. gada 3. un 5. decembrī un 1908. gada 18. martā.

https://anthrowiki.at/GA_56

1985

RUDOLF STEINER VERLAG
DORNACH / SCHWEIZ

Pēc lektora necaurskatītiem pierakstiem un
ne vārds vārdā pierakstītām, daļēji nepilnīgām stenogrammām
Izdevusi Rūdolfa Šteinera-mantojuma pārvalde

Bibliographie-Nr. 56

Zeichen auf dem Umschlag nach einem Entwurf Rudolf Steiners
Alle Rechte bei der Rudolf Steiner-Nachlaß Verwaltung, Dornach/Schweiz
© 1965 by Rudolf Steiner-Nachlaß Verwaltung, Dornach/Schweiz
Printed in Germany by Konkordia Druck GmbH, Bühl/Baden
ISBN 3-7274-0560-0

*Par Rūdolfu Šteineru nolasīto
lekciju pierakstu publikācijām*

Antropozofiski orientētas garzinātnes pamatu veido Rūdolfu Šteineru (1861-1925) sarakstītie un izdotie darbi. Turklāt laikā no 1900. līdz 1924. gadam viņš nolasīja daudzas lekcijas un kursus gan publiski, gan Teozofiskās un vēlāk Antropozofiskās biedrības biedriem. Viņš pats sākotnēji vēlējās, lai viņa brīvi lasītās lekcijas netiktu saglabātas rakstiski, jo tās bija paredzētas kā «publiskošanai neparedzēti mutiski ziņojumi». Tomēr pēc tam, kad pieaugošā daudzumā tika sagatavoti un izplatīti arvien nepilnīgāki un nepareizāki klausītāju pieraksti, viņš jutās spiests regulēt transkripciju. Šo uzdevumu viņš uzticēja Marijai Šteineri-fon Zīversai. Viņa bija atbildīga par stenogrāfistu iecelšanu, stenogrammu pārvaldību un publicēšanai nepieciešamo tekstu pārskatīšanu. Tā kā Rūdolfu Šteineru laika trūkuma dēļ stenogrammas pats varēja labot tikai ļoti retos gadījumos, tad jāņem vērā viņa atrunas par visām lekciju publikācijām: «Būs tikai jāpieņem, ka manis nepārbaudītos pierakstos var būt kļūdas.»

Pēc Marijas Šteineres (1867-1948) nāves sākās Rūdolfu Šteineru pilna izdevuma izdošana saskaņā ar viņas dotām vadlīnijām. Šis sējums ir daļa no šī pilnā izdevuma. Ja nepieciešams, sīkāka informācija par tekstu atrodama piezīmju sākumā.

Saturs

Par šo izdevumu	4
I. Garazinātnes misija mūsu laikos	
Berlīne, 1907. gada 10. oktobris	5
II. Dabaszinātne krustcelēs	
Berlīne, 1907. gada 17. oktobris	15
III. Dvēseles un gara izzīņa	
Berlīne, 1907. gada 24. oktobris	25
IV. Vīrietis un sievietē garazinātnes gaismā	
Minhene, 1908. gada 18. marts (aizstājot Berlīnes, 14. Nov. 1907 lekciju)	34
V. Iniciācija jeb iesvētīšana	
Berlīne, 1907. gada 28. novembris	39
VI. Tā sauktie iesvētīšanas draudi	
Berlīne, 1907. gada 12. decembris	50
VII. Vīrietis, sievietē un bērns garazinātnes gaismā	
Berlīne, 1908. gada 9. janvāris	60
VIII. Dzīvnieku dvēsele garazinātnes gaismā	
Berlīne, 1908. gada 23. janvāris	63
IX. Slimības maldi garazinātnes gaismā	
Minhene, 1907. gada 3. decembris (Berlīnes 13.02.1908. lekcijas vietā).	72
X. Veselības drudzis garazinātnes gaismā	
Minhene, 1907. gada 5. decembris (Berlīnes 27.02.1908. lekcijas vietā).	79
XI. Darbs un alga	
Berlīne, 1908. gada 12. marts	85
XII. Saule, Mēness un zvaigznes	
Berlīne, 1908. gada 26. marts	94
XIII. Zemes sākums un Zemes beigās	
Berlīne, 1908. gada 9. aprīlis	99
XIV. Elle	
Berlīne, 1908. gada 16. aprīlis	107
XV. Debesis	
Berlīne, 1908. gada 14. maijs	117
Norādes	128
Personu reģistrs	
Detalizēta satura informācija	
Pārskats par Rūdolfā Šteinera visiem izdevumiem	

Par šo izdevumu

Šī sējuma lekcijas pieder tai Rūdolfā Šteinerā lekciju darba daļai, ar kuru viņš publiski vērsās pie sabiedrības. «Berlīne kļuva par sākuma punktu šai publisko lekciju darbībai. Kas citās pilsētās biežāk tika apskatīts atsevišķās lekcijās, šeit varēja tikt izklāstīts savstarpēji saistītu lekciju ciklos ar vienotu tematiku. Līdz ar to tās ieguva rūpīgi pamatota metodiska ievada garazinātnē raksturu un varēja rēķināties ar regulāriem apmeklētājiem, kuriem galvenais bija arvien dziļāk iekļūt jaunpavērtajās zināšanu jomās, bet jaunpienācējiem vienmēr atkal tika sniegts pamats piedāvātā satura sapratnei.» (Marija Šteinerē).

Šeit iekļautās 1907./08. ziemas pusgada laikā nolasītās 15 lekcijas veido piekto no publisko lekciju cikliem, kuras Rūdolfš Šteinerš regulāri lasīja Berlīnē sākot no 1903. gada. Īsi apkopojot, tajās tiek apskatīts sekojošais:

Garazinātnes attiecības ar dabaszinātņi nekādā ziņā nav antagonistiskas, bet gan balstās savstarpējā papildinājumā. Garazinātnē paplašina izziņas iespējas un padara iespējamu cilvēka dvēselei attīstīt jaunas spējas. Tā arī sniedz norādes, kā šajā ceļā var izvairīties no maldu ceļiem. Tīri cilvēciskajā tiek apskatīti pretstati starp vīrieti un sievieti, parādot, kā bērņā atplaukst tas, kas ceļas no mūžīgā jomām un pārvar iedzimtības šķēršļus. Tiek atklāta slimības būtība, un atveseļošanās spēki izceļas garīgi pareizā dzīvē. Tiek arī radīti priekšnosacījumi patiesa sociālā noskaņojuma iemantošanai. Cilvēks tiek iekļauts kosmiskajā kārtībā. Modernajai apziņai piemērotā veidā tiek atbildēts uz ar mīklām «no kurienes» un «uz kurieni» saistītajiem jautājumiem. Jaunā gaismā parādās dzīve pēc nāves: dvēseles spēku pārvēršanās un dzīve garīgajās jomās.

GARAZINĀTNES MISIJA MŪSU LAIKOS

Berlīne, 1907. gada 10. oktobris

Kurš mūsdienās runā par garazinātņi vai pat, kā skan mūsu šodienas tēma, par garazinātnes misiju mūsu laikos, tam ir jābūt gatavam, ka pretī izskanēs visdažādākās attieksmes. No vienas puses mēs nedrīkstam slēpt, ka ir tikai jāizrunā vārds «garazinātne», lai jau daudzos mūsu laikabiedros izsauktu viedokli, ka te runa ir par kaut kādu augstākajā mērā tumšu lietu, vai, kā to labprāt saka, sliktākajā nozīmē mistisku, par kaut ko, kas var radīt interesi tikai cilvēkos ar neskaidru domāšanu, vai vismaz tikai tādos, kuriem nav ne jausmas par to, ko mūsu laikos sauc par lielo progresu izziņas jomā. Kā daudzi jums teiks, tad vārdu «slepenzinātne» mutē ņem tikai tie, kuri turas nomaļus no dabaszinātnes lielā progresa vai citām mūsu laika atziņām.

Ja no vienas puses tikai vārda «slepenzinātne» izrunāšana vien jau izsauc dažus pretiniekus, tad mēs tomēr arī nedrīkstam noklusēt, ka šādā pretestībā ir daudz attaisnojama. Jo, lai cik savādi tas nešķistu – visa lekciju sērija jums parādīs, kā tas ir domāts – bet to nevar nepateikt: patiesi garazinātņieks, kurš apzinās, ka nav obskurants (tumsonis) attiecībā pret tā saucamo mūsu laika zinātnes jeb izziņas progresu, kurš grib pilnībā palikt uz mūsu laika izglītības pamata un tikai tikt pāri zināmai tās virspusībai, tāds drīkst un viņam pat ir jāsauc atbilstoši sava gara virzienam un ieskatam laika attiecībās, ka tie pretinieki, kuri runā tā, kā tas tikko tika raksturots, varbūt ir viņam mazāk bīstami laikabiedri, mazāk kaitīgi viņa gara strāvojumam, nekā citi, kuri zināmā veidā pat ir pieskaitāmi tā saucamajiem garazinātnes piekritējiem, pat apustuļiem. Vai nav tiesa, tas skan savādi, kad kaut kas tāds tiek izrunāts, tomēr tas ir patiesi.

Vārds «slepenzinātne» daudziem mūsdienās ir kaut kas vilinošs. Ko pretinieki tik viegli var pārmet slepenzinātņiekam, ir tas, ka cilvēki ir pārāk viegli aizraujami ar to, kur tiek runāts par kaut ko noslēpumainu, par kaut ko nezināmu, mīklainu, tā ka tie, kuru domāšana nav skaidra vai kuriem šķiet par grūtu nostāties uz izziņas pamatiem, vai kuri ir pārāk vāji, lai ļautu uz sevi iedarboties zināšanām, tādi dedzīgi interesējas, ja runa ir par kaut ko neskaidru, noslēpumainu. Tādēļ slepenzinātņiekam ir liela atbildība savā ziņā rēķināties ar šo cilvēka dabas īpatnējo instinktu, ar cilvēka dabas tieksmi pēc garīgā šī vārda sliktākajā nozīmē.

Nedrīkst noliegt, ka mūsu tik haotiskajā laikā patiešām ir daudz cilvēku, kurus pie tā, ko sauc par slepenzinātņi, dzen tikai šis tumšais cilvēka dabas instinkts. Un, ja slepenzinātnes pretinieki tad redz, ko šādi šķietamie piekritēji sarīko, kādus apgalvojumus viņi bieži izsaka un kā tādi attiecas pret mūsdienu izglītību, tad nemaz, tiešām nemaz nav jābrīnās, ka mūsu pretinieki nonāk līdz tikko raksturotajam spriedumam. Ja slepenzinātņiekam varētu būt bail, tad varētu izteikt grotesku, bet patiesu apgalvojumu, ka viņam mūsu laikos būtu jābaidās vairāk no lielā piekritēju skaita nekā no saviem pretiniekiem. Jo šiem pretiniekiem būtu jāizdara tāds pavērsiens, kādu mēs varbūt raksturosim jau šodienas lekcijas gaitā, bet kāds skaidri tiks parādīts nākamajā lekcijā, kad tiks runāts par tēmu «Dabaszinātne krustcelēs». Šodien galvenais būs ar šo raksturojumu no kreisās un labās puses tīri stāstošā formā skaidri atklāt tā saucamās slepenzinātnes uzdevumu, jēgu, nozīmi un misiju mūsu laikos.

Ja jūs izskatāt šo ziemas lekciju programmu, kas ir jums iedota, tad redzat, ka nosaukums mainās. Dažās lekcijās tā ir saukta par slepenzinātņi, citās par garazinātņi. Tas katrā atsevišķajā vietā ir noticis ar pilnu apdomu, kaut arī garazinātne, kā tā šeit tiek pārstāvēta, ir ar ļoti līdzīgu nozīmi tam, ko sauc par slepenzinātņi. Iesākumā uztveriet šo vārdu «slepen» salikumos slepenzinātne vai slepenzinātņisks ne tā, it kā ar to būtu domāts kaut kas absolūti slepens un nezināms. Lekcija pati

jums parādīs, kāpēc tiek lietots tieši šis vārds tai splepzinātnes patiesību un atziņu summai, par kuru runāsim šīs ziemas gaitā.

Ja gribam izteikt, uz kā balstās splepzinātne, tad iesākumā mums ir jāsniedz pavisam vienkārša atbilde. Mums ir jāsaka, ka splepzinātne balstās divās pārlicībās: pirmkārt, tā ir pārlicība, ka aiz tā, ko ārpusaulē mums parāda mūsu maņas, ko var uztvert mūsu saprāts un maņu uztveres, un pieredze, aiz tā, ko redz acis un var aptaustīt rokas, pastāv augstāka, neredzama, pārjutekliskā pasaule. Tā ir viena pārlicība. Otra pārlicība ir tāda, ka cilvēks, attīstot pašam savus izziņas spēkus un spējas, ir spējīgs aptvert, skatīt šo pārjuteklisko, neredzamo pasauli. Pasakot šīs abas lietas, mēs esam pateikuši to, uz kā balstās visa tā sauktā splepzinātne.

Bet te tūdaļ no mūsu laikabiedru rindām paceļas svarīgi iebildumi. Vispirms, mūsu laika izglītībai piemīt virziens, ar ko ir noteikts: mums vispār nav nekādas vajadzības runāt par kaut kādu pārjuteklisku pasauli, kaut kādu neredzamu pasauli; tie ir aizspriedumi – paldies Dievam – no sen pagājušas pagātnes. Tā saka daudzi. Un tas vēl nebija nemaz tik sen – mūsdienās šīs balsis gan kļūst retāk dzirdamas – kad tie, kuri uzskatīja sevi par visizglītotākajiem un progresīvākajiem, teica: pievērsšanās neredzamiem, pārjutekliskiem lietu cēloņiem piederot cilvēces attīstības bērnišķīgajam, naivajam laikmetam, kad vēl nebija zinātniskās izziņas stingrā pamata, kad esamības mīklainos jautājumus risināja ar visādiem sadzejojumiem un safantazētām ainām. Bet jaunākie laiki cilvēkam esot iemācījuši, ka pētījumiem, kas izmanto ārējo maņu pieredzi, nav nepieciešams atsaukties uz šādiem pārjutekliskiem spēkiem vai būtībām, bet pasaule, kādu mēs to jutekliski redzam, ir izskaidrojama pati no sevis. Un ja mēs varam pasauli izskaidrot pašu no sevis – tā saka materiālisti un arī tie, kuri saucas par monistiem, un tie ir daudzi no mūsu laikabiedriem – ja mēs jutekliskajā pasaulē varam atklāt tās jutekliskos cēloņus, tad mums nav nekāda pamata piesaukt pārjutekliskais parādības.

Tas ir radikāls virziens, kas vispār grib pārtraukt jebkuras attiecības ar uzskatiem par pārjuteklisko. Nav noliedzams, ka šis uzskats var minēt savā labā nozīmīgas lietas. Kurš gan neatzītu ārējās dabaszinātnes neizmērojami lielo progresu pēdējo gadsimtu laikā un it īpaši pagājušajā gadsimtā? Kurš gan neapbrīno tās pētījumu rezultātus, kas no vienas puses paceļas līdz parādībām zvaigžņotajās debesīs un no otras puses nonirst līdz vissīkāko dzīvo būtņu noslēpumiem, vielu un jutekliskās esamības noslēpumiem? Kurš gan ar apbrīnu neuzklausa pat tās pārdrošās spekulācijas, kas nāk no atsevišķiem pētniekiem jaunākajos laikos par tādiem skaistiem atklājumiem, kā rādijs? Un kurš gan neredzētu, ka tajā ir kaut kas apžilbinošs, kad tas, kurš stāv uz šāda radikāla pozitīvisma jeb materiālisma pamata – nosaukums te nav tik svarīgs – saka: pētnieki nav tālu no tā, lai fiziski jutekliskos pētījumos atrisinātu visas esamības mīklas; bet ir jābūt pacietībai, tas laiks pienāks, kad tas, kas pagaidām vēl ir aizklāts ar biezu plīvuru, tiks dabaszinātnes atklāts un izskaidrots; pienāks laiks, kad senatnes pētnieki atšķetinās pagaidām vēl Zemes slāņu segto pagājušo pasauli, izskaidros dabu tās radošajā darbībā, kad tīri jutekliskie pētījumi izgaismos pagātni. Pienāks arī laiks – tā pilnīgi attaisnoti teiks tas, kurš balstās pētījumos – kad laboratorijā zināmas vielas tiks sajauktas ar nedzīvām substancēm tā, ka izdosies laboratorijā radīt dzīvu substanci. Varbūt šobrīd tā vēl izklausās pēc pārdrošas idejas; bet attīstība iet šajā virzienā, un tad tu, splepzinātniek, varēsi pakot savas mantiņas, jo tev vairs nebūs nekādu tiesību runāt par pārjutekliskām lietām, kad mēs būsime parādījuši, ka pat dzīvība ir radāma ar noteiktu vielu un spēku kombināciju.

Atbilde uz šādiem iebildumiem ir jāsniedz visai šai lekciju sērijai. Būtu vieglprātīgi gribēt sniegt šādu atbildi jau šodien. Gribu pateikt tikai vienu, kam tipiskā veidā ir jāparāda, cik pārprasti ir iebildumi, kas tiek izteikti pret šķietami tumsonīgo splepzinātni: kamēr dabaszinātne ar zināmām tiesībām mūsdienās uzstāda apgalvojumu, ka reiz pienāksot laiks, kad no nedzīvām substancēm tiks iegūta dzīva būtne, un šie pētījumi, kas paceļas līdz sava veida reliģiskai ticībai, domā, ka ar to ir minējuši

kaut ko, kas vienkārši sagrauj splepenzinātņi pašos tās pamatos, patiesībā ir tā, ka splepenzinātne to jau vienmēr ir zinājusi! Jā, tādēļ, ka tā ir to zinājusi, tā varēja tik stingri un droši turēties! Tā ir pilnīga splepenzinātņes patiesā rakstura pārprašana, ja pret to tiek izteikti šādi iebildumi. Pilna atbilde izrietēs lekciju gaitā.

Ir citi laikabiedri, kuri saka: ir jau iespējams, ka aiz mūsu maņu pasaules ir arī pārjutekliskā; bet cilvēks ar saviem spēkiem un spējām par šādu pārjuteklisko pasauli neko nevar uzzināt un tādēļ nedrīkst par to runāt, kad runa ir par zinātņi. Tas ir vēl plašāk izplatīts viedoklis. Jautājumu par pārjuteklisko vispār negribētu skart, gribētu to atstāt pilnīgi nenoteiktu, padarīt par tūri subjektīvas, patvaļīgas ticības priekšmetu, vai pastāv tādas maņas, lai varētu uztvert pārjuteklisko. Cilvēkam esot neiespējami ieskatīties aiz ārējās dabas un viņš attālinoties no drošā zināšanu pamata un kļīstot pa patvaļīgas ticības jomu, ja mēģina pārkāpt ārējās dabas robežas.

Šo uzskatu splepenzinātņe sagaida sekojošā veidā. Tā saka: jūs esat izpētījuši tās izziņas spējas, kas ir cilvēku rīcībā. Jūs esat parādījuši, ka, ja cilvēks pielieto šīs izziņas spējas, tad viņam nav iespējams nonākt aiz dabas tur, kur sākas pārjutekliskais. Un tagad jūs sakāt: tā kā mēs to esam pierādījuši, tad splepenzinātņe jeb zinātņe par pārjuteklisko ir neiespējama. – Kurš tā runā, tas jau iepriekš pieņem, ka splepenzinātņe viņam nepiekrīt. Bet tā tas nav. Splepenzinātņe viņam pilnīgi piekrīt, tai ir tieši tāds pats viedoklis. Splepenzinātņe saka: jūs esat izpētījuši jūsu izziņas spējas, esat precīzi parādījuši, cik tālu ar tām var tikt. Jūs esat parādījuši, ka ar tām līdz pārjutekliskajam nevar nonākt. Jums ir pilnīga taisnība; bet jūs pieļaujat tikai vienu kļūdu, ka jūs nepaliekat pie pozitīvā, ka jūs apgalvojat ne tikai to, ko jūs zināt, bet vēl kaut ko papildu, ko jūs nevarat zināt, apgalvojot, ka to nevar zināt neviens cilvēks.

Te mēs sastopam mūsu uz tā saucamās zinātniskās bāzes stāvošo laikabiedru iezīmi, kas vispār nenāk no zinātņes, no izziņas, bet gan no tādas vispārējās sajūtas, neizteikta mūsu laika instinkta. Protams, šis instinkts kļūst redzams tikai tad, ja kā pilnīgi objektīvs, mierīgs novērotājs nedaudz papēta mūsu laika norises. Pamēģiniet kādreiz paņemt rokās kādu žurnālu, laikrakstu, kādu populāru vai pat zinātnisku grāmatu, kas mūsdienās no kāda virziena nodarbojas ar tādiem jautājumiem, kādus es te esmu ieskicējis. Jūs neatradīsiet neko citu biežāk, kā kādā variācijā frāzi, kas no augstāka garīgā viedokļa ir kļūmīgi liktenīga: mēs varam zināt tikai šo vai to. Par šo vai to nav iespējams spriest. – Pārlicinieties paši, vai, kad ir runa par šīm lietām, vienmēr nav atrodama šī «nenoteiksme» vai «mēs»! Tas ir dziļi neuzkrītoši, bet ir dzimis no dziļi iesakņojušos instinkta. Tā ir ticība, ka katram indivīdam caur to, ko viņš var atzīt, caur to, ko viņš zina, piemīt zināma nekļūdība par visām zināšanām, un, ka katrs varot pateikt, ko var zināt ne tikai viņš, bet cilvēki vispār, ko «mēs» zinām un ko nevaram zināt. Šī instinkta dēļ mūsu laikabiedri nespēj pārvarēt sevi un noticēt, ka varētu pastāvēt reāla attīstība attiecībā uz izziņu. Un tomēr, cik absurda ir šī uztvere, ja cilvēks to uzmanīgi apskata attiecībā pats uz savu dzīvi! Tikai jāapdomā: kad katram atsevišķam cilvēkam iestājas punkts, kad viņš var izlemt, kur ir viņa lēmumu pieņemšanas spēju robežas? Vai viņš var izlemt, kur ir viņa izziņas spēju robežas, divdesmit piecu, trīsdesmit sešu vai pat jau desmit gadu vecumā? Vai katrā dzīvē nenotiek attīstība? Vai bērna vecumā mēs neizsakām citādākus apgalvojumus nekā vēlākajā dzīvē? Vai mēs drīkstam piekopt domu, ka mēs ne no viena pasaulē nevaram neko iemācīties, ka neviens pasaulē nevarētu zināt vairāk nekā mēs? Bet tas ir kā instinkts mūsu laikabiedru dabā, ka katrs pats no sevis nosaka izziņas spēju robežas. Un no šī instinkta ceļas ne tikai šis apgalvojums, bet daudzi darbi, kuri ar to nodarbojas tūkstošiem lappusēs. Ja ieskatās aiz kulisēm, tad tie galu galā neizriet ne no kā cita, kā no tā, ka cilvēks dzīvo šajā instinktā.

Bet splepenzinātņieks liek tam pretī sekojošo. Viņš saka: par tām zināšanām, par kurām tu domā, ka tās tev ir skaidras, tev ir pilnīga taisnība, vairāk tu nevari izzināt. Bet izziņas spējas var attīstīties. Ja tu gribi ielauzties pārjutekliskajā pasaulē, tad tev ir jāattīsta pārjutekliskās izziņas spējas. Un tas ir

iespējams! – Tā viedoklis, pie kura turas splepenzinātnieks, nekādi nav pretrunā tam, ko saka šie cilvēki. Tas piekrīt viņiem. Tas tikai saka, ka cilvēkā mīt vēl citas izziņas spējas, kurām nav šo robežu un kuras viņš var sevī attīstīt. Tagad, vai kādam pasaulē – apskatīsim to reiz no skaidri loģiskas domāšanas viedokļa – ir tiesības sacīt, ka kaut kas tāds, kā izziņas spēju attīstība neeksistē? Ko viņš var sacīt? Viņš var tikai pateikt, ka viņš neko tādu nezina, tas ir viņam nezināms. Viņš var pats sev novilkt robežu, caur kuru viņš nevar ieskatīties šādā attīstībā. Ja viņš saka, mana izziņas spēju robeža tam ir nepietiekama, tad viņam ir saistoši pateikt: to es nezinu. – Tad viņš arī nedrīkst gribēt lemt par šādiem faktiem. Ne jau tas, kurš neko nezina par pārjuteklisko pasauli, var pateikt, vai tāda pastāv, vai nepastāv, bet gan tas, kurš par to kaut ko zina. Splepenzinātne ieņem tieši pozitīvisma nostāju visā tā universālumā. Splepenzinātnieks saka: nevienam nav jāizlemj, ko var vai nevar zināt, bet katram ir jāizlemj tikai tas, ko viņš pats zina.

Ar to ir skarts sajūtu moments, kas ir ne bez nozīmes mūsu splepenzinātnē. Daži saka, ka splepenzinātne novedot pie garīgas augstprātības, jo splepenzinātnieki apgalvojot, ka varot pacelties pāri parastajai izziņai. Bet ir tieši otrādi. Nav lielākas augstprātības kā tādām, kurš no sevis grib izlemt ne tikai to, ko viņš nezina, bet grib izlemt pat to, ko *cilvēks* drīkst zināt vai nedrīkst zināt. Tā ir augstprātība, kas iestājas kā norma visiem cilvēkiem. Turpretī tā ir garīga pazemība, kad tas, kurš balstās splepenzinātnē, negrib izlemt pats neko citu, kā tikai to, ko viņš var zināt. Par to, kas ir viņpus mūsu izziņas robežām, mēs nerunājam. Tas ir noskaņojums, kas ved pie patiesas pazemības. Tādēļ tam, par ko ir runa splepenzinātnē, vienmēr ir jābūt ar personīgu raksturu. Tas nav nekas slikts. Tas arī nerunā pretī splepenzinātnisko patiesību pamatoībai. Mums ir jābūt skaidram, ka cilvēkam tas, ko viņš grib atklāt un ko viņam ir jāatklāj par augstākajām un pārjutekliskajām lietām, ir jāatrod iekšēji savā dvēselē ar spēku, kuru viņš attīsta pats sevī garīgajā dzīvē. Bet, ja tas ir tā, tad, pamatā ņemot, katrs, kurš pats grib redzēt splepenzinātnes faktus, ir atkarīgs pats no savas iekšējās pasaules. No tā daudzi pretinieki atvasina savus iebildumus, sakot, ka kaut kas tāds, kas ir pamatots tikai iekšēji cilvēkā, varot būt tikai ticība, nevis drīkstētu pretendēt uz vispārēju spēkā esamību.

Objektīvam novērotājam parādās, cik šaursirdīgs ir šis slēdziens. Ir kaut kas, ko bez šaubām tikai ļoti nedaudzi var izmantot kā salīdzinājumu, bet kas tiem, kuri to spēj, dāvā ļoti labu piemēru. Ir kaut kas, ko tāpat kā splepenzinātniskās patiesības ir jāpārdzīvo sevī iekšēji; jebkas ārējs tajā nevar būt nekas cits kā piemērs, ierosinājums: tās ir matemātiskās patiesības. Tās vienlaikus ir pašas vispārīgākās patiesības. Kurš spēj to izmantot salīdzinājumam, tam šis salīdzinājums šķitīs pilnīgi piemērots. Matemātiskās patiesības ir tādas, ko cilvēks nekad nevar atklāt ar ārējām maņām. Jūs varat mērīt trīsstūra trīs leņķus, cik vien gribat, bet tā nekad nevarat atklāt nesatricināmo patiesību, ka šo trīs leņķu summa ir 180 grādi. Tas jums ir jāatzīst iekšēji. Tā tas ir ar visām ģeometriskajām un matemātiskajām patiesībām.

Attiecībā pret tādām patiesībām, kuras atzīst iekšēji ir jāapskata divējādas lietas. Pirmā ir kaut kas šajās dienās visnepopulārākais tiešākajā nozīmē. Saka: kā var ar kaut ko tādu, kas dzīvo tikai cilvēkā iekšēji, rēķināties ar citu piekrišanu? Kā mēs varam ticēt, ka ir patiesi kaut kas, ko mēs izzinām tikai paši sevī? – Bet pareizi ir tieši pretējais. Par īsto patiesību vispār nelemj vairākums. Ja esat iepazinis kādu matemātisku teorēmu, atzinis to, ieguvis iekšēju pārliecību par tās patiesumu, tad jums ir spēkā divējas lietas: ja arī miljons cilvēku runā jums pretī un nepiekrīt jūsu viedoklim, tas jūs nekādi nesatricina. Tas ir viens. Otra lieta ir, ka jums ir skaidrs, ka katram, kurš sevī radīs tos pašus nosacījumus kā jūs, lai izzinātu, ir jārodas tādām pašām viedoklim kā jums, kaut arī jūs šo patiesību esat atklājis sevī iekšēji. Tikpat patiesi, kā tas, ka lēmumus par matemātiskām patiesībām nepieņem vairākums, tikpat patiesi ir tas, ka – ja tiek pareizi radīti nosacījumi, un to var iemācīt jebkuram – vairākums neko nevar lemt par splepenzinātnes rezultātiem. Mēs tās varam atklāt sevī iekšēji, un nekas ārējs nevar mūs no tā atturēt vai novirzīt, ja mēs tās esam sevī iekšēji atzinuši. Senajos laikos splepenzinātnes piekritēji, kuri sevī sauca par gnostiķiem, šo splepeno zinātņi sauca par *Mathesis*; ne jau,

lai ar to pateiktu, ka tā būtu matemātika, bet gan tādēļ, ka šai slepenzinātnei ir matemātisko patiesību raksturs. Bet ir jau pagājis ilgs laiks, kopš slepenzinātnes raksturs tika saskatīts tādā tīrībā. Tas ir bēdīgi, ka tajā ir iemaisījies daudz kas, kas apmiglo skatu tā, ka tos, kuri balstās zinātnē, pārņem šausmas, kad viņi sastopas ar kaut ko tādu kā slepenzinātne.

Tā mēs tiekam aizvadīti pie jautājumiem, kas mums norāda uz diviem vārdiem, kurus cilvēki mūsdienās nevar pietiekami bieži pielietot: pie vārdiem “zināšanas” un “ticība”. Saka: par lietām, kuras skaidro zinātne, varot kaut ko zināt, par citām lietām varot tikai ticēt, tā tad esot personīga lieta. Tā runāt tie, kuri to saka, var tikai tādēļ, ka neizprot, kā tiek radīti nosacījumi, lai jebkura ticība varētu kļūt par zināšanām. Kurš nav spējīgs izvest matemātisko pierādījumu, ka trīsstūra trīs leņķu summa ir 180 grādi, tam atliek tikai ticēt. Kurš nav spējīgs izvest pierādījumu, kas ir pierādīts slepenzinātnē par cilvēka dzīvi starp nāvi un jaunu piedzimšanu, tam atliek šīm lietām tikai ticēt. Bet viņš arī var atrast iespēju šo pierādījumu izvest, kā mēs to vēl redzēsim šo lekciju gaitā.

No otras puses pret slepenzinātnei tiek iebilsts, ka tā, piedzimusi no mūsu laika haosa, arī esot kaut kas līdzīgs jaunai reliģiskai sektai, kas radusies atsevišķu fanātiķu un sapņotāju smadzenēs. Kas tiek klāstīts no šīs puses, balstās tādā šīs lietas pārprašanā, ka ir grūti ar to izskaidroties. Slepenzinātnei nav nekāda sakara ar lietām, kas varētu nonākt kādā nesaskaņā, kolīzijā ar kādu no pastāvošajām reliģijām, tajā arī nav nekā tāda, ko tā varētu gribēt likt kādas jaunas reliģijas vietā. Tās lietas, kas līdz šim ir bijušas visu reliģiju priekšmets, ir arī pārjutekliskā, tātad slepenzinātnes priekšmets. Tādēļ pastāv daži saskares punkti starp abām. Tikai viena lieta var sniegt pareizu, dziļu izpratni par to, kas tiek sniegts reliģijās, tikai viens dod iespēju izprast reliģijas, un tas ir: to, kas reliģijās ir ticība, pacelt līdz zināšanām. Kalpot tam, ko reliģijas meklē citā ceļā, tieši tas pieder pie slepenzinātnes misijas.

Kurš šeit paceļ iebildumu, ka tas esot grēcīgi, gribēt izpētīt pārjutekliskās pasaules lietas, tās esot kaut kas, kas nekad nevarot nākt no cilvēka dabas, ka cilvēkam esot jāuzticas augstākajai atklāsmei un tas esot pārdroši, gribēt to pamatot – tam var atbildēt, ka ir grēks to, kas pasaulē pastāv dīglī, atstāt papuvē. Jo dīglis pasaules dievišķais pamats ir iedēstījis pasaulē, lai tie uzdīgtu, lai tie uzziedētu un nestu augļus. Tiem, kuri grib ierobežot cilvēka izziņas spēku, sakot, ka cilvēks nedrīkst būt tik pārdrošs, var atbildēt, ka tieši tas būtu grēks, ja izziņas spēkam ļautu panīkt. Mums to ir nevis jāatstāj panīkumam, bet gan jāattīsta; tādēļ jau tas mums ir dots. Kurš spēj tikt skaidrībā, kāds grēks tas ir pret cilvēka dabu, atstāt šos spēkus papuvē, nelietotus, noslēgties no pārjutekliskās pasaules, tas drīz atsakās no šī iebilduma kā pilnīgi neiespējama. Tāda ir slepenzinātnes pozīcija un noskaņojums laika strāvījumos.

Šodien es gribu nevis pierādīt, bet izstāstīt, kā slepenzinātne izpaužas mūsu laikā. Tas, kas ir tās priekšmets, uz ko tā balstās, visplašākajās aprindās ir pilnīgi nezināms. Ir nezināms, ka cilvēces attīstībā vienmēr ir bijušas atsevišķas personas, kuras nopietnā veidā ir nodevušas slepenzinātnei, kuras no pašu pieredzes zināja pārdzīvojumus, kādus gūst pārjutekliskajā pasaulē, kurām kā personīga pieredze ir tas, kas mums tiek klāstīts šādās lekcijās. Nezināms ir arī tas, ka vēl mūsdienās ir cilvēki, kuri var ieskatīties garīgajā pasaulē šajā veidā.

Tad var uzdot jautājumu: kādēļ kaut kas tāds tika slēpts no vairuma cilvēku, kādēļ ir kaut kas tāds, kas nav padarīts vispārēji zināms? Mēs redzēsim, runājot par draudiem no slepenzinātnes, kādēļ tiem, kuri attaisnoti sauca sevi par slepenpētniekiem, pastāvēja pamatprincips iepazīstināt ar slepenzinātnei tikai tos, kuri zināmu savas dzīves īpašību dēļ bija tam nobrieduši. Taču mūsdienās par zināšanu izplatīšanu ir pavisam citi uzskati, nekā tas agrāk bija pieņemts slepenzinātnē. Ja mūsdienās kāds kaut ko zina, tad nevar vien pietiekami ātri nociesties, lai tas, ko viņš zina, kā melna tinte plūstu no viņa spalvas un aizlidotu visā pasaulē melni nodrukātu burtu formā. Bet slepenpētniekiem bija savi iemesli, kādēļ viņi savas zināšanas nodeva tikai tiem, kuri bija sagatavoti.

Bet kādēļ tad šajās dienās atsevišķi cilvēki uzstājas un ziņo par slepenzinātnes rezultātiem? Arī tam ir savi iemesli. Tas ir saistīts ar visu cilvēces garīgo progresu. Tas, ko mūsdienās katrs var uzzināt no populāriem rakstiem, kas pamatojas mūsu pavisam parastajā maņu izziņā, tas, pareizi pielietots, ir laba sagatavošanās slepenzinātnei. No otras puses tā ir pilnīga faktu pārprašana, iedomāties, ka mūsu dabaszinātnei esot jānoved pie pārjutekliskā noliegšanas. Drīzāk šī dabaszinātne, pareizi saprasta, noved pie pilnīgas pārjutekliskā atziņas! Kurš pareizā veidā uzņem un seko dabaszinātniskajiem faktiem, kas mūsdienās katram ir pieejami, tas tieši nonāk pārjutekliskā un neredzamā sfērā. Bet, kurš šīs dabaszinātniskās patiesības turpina tālāk nepareizā, maldīgā veidā, tas nonāk pie mūsdienu cilvēci varbūt vēl pārāk nesatraucošās, bet nākotnes cilvēci noteikti satraucošās materiālistiskās pasaules. Tādēļ tagad pastāv nepieciešamība parādīt ceļu katram, lai šīs dabaszinātniskās patiesības, ciktāl tās ir pieejamas, arī tiktu piemēroti izmantotas. Agrākajos gadsimtos tas tā nebija. Katram bija jāiziet ilga sagatavošanās, lai izskolotu savas domāšanas spējas, savu loģiku, savu raksturu. Mūsdienās dabaszinātniskā domāšana, pareizi pielietota, jau ir skološanās tam, lai saprastu to, kas tiek publiskots no slepenzinātnes. Šī dabaszinātniskā domāšana var nākt par labu cilvēci.

To, kas cilvēku ved augšup pārjutekliskajā pasaulē, mēs pakāpeniski iepazīsim sasniedzamu pa trīs ceļiem. Kad runā par šiem trīs ceļiem, tad ir jāpaskaidro riskam, ka dažs labs jūs uzskatīs par sapņotāju, un, tieši attēlojot trešo ceļu, par pilnīgu nelgu, kaut arī tie, kas tā spriež, vispār neko nezina par to, par ko šeit ir runa. Mums tiek parādīti trīs ceļi: imaginācija jeb gaišredzība, inspirācija un intuīcija. Šie trīs ceļi cilvēces attīstībā pastāv jau tūkstošiem gadu, un pa tiem vienmēr kāds ir gājis. Vienmēr ir bijuši cilvēki, kuri ar metodēm, kas tiek mācītas, ir drīkstējuši iesoļot pārjutekliskajā pasaulē.

Kas ir šādi iesvētītie? Iedomājieties, ka būtu cilvēki, kuri dzīvo attālos apvidos, kur nav nekādu dzelzceļu un nekādu mašīnu. Tad kāds no viņiem izdomā doties ceļā uz Eiropu un ierauga, ka ir dzelzceļi un mašīnas. Viņš pārnāk mājās un stāsta savu pieredzi par to, ko pats ir redzējis. Tad viņš ir šādās lietās iesvētītais. Un šādi iesvētītie ir arī attiecībā uz pārjutekliskajām lietām. Viņi slepenskolās tiek ievesti ieskatam pārjutekliskajā, neredzamajā pasaulē un tad var izstāstīt to, ko ir tur pieredzējuši.

Šādā veidā iesvētītos savukārt iedala divās klasēs: īstenajos iesvētītajos un gaišredzīgos cilvēkos. Kas tad ir iesvētītais šaurākā nozīmē? Tad mums ir jāiepazīstas ar kādu slepenzinātnes īpašību, kas netiek vispārēji atzīta, bet tomēr pastāv. Proti, ir tā, ka, ja slepenzinātniskās patiesības reiz ir pasludinātas, ja tās ir tikušas izklāstītas cilvēkiem, tad vairs nav jābūt gaišredzīgam, lai tās atzītu un apjēgtu. Jo gaišredzība ir nepieciešama slepenzinātnisko patiesību atklāšanai, bet ne apjēgšanai. Viss, kas šīs ziemas gaitā tiks pateikts kā augstāko pasaulu pētījumu rezultāts, nevarēja tikt atklāts bez gaišredzības dotībām, ne bez tā, ka tika attīstītas katrā cilvēkā snaudošās garīgās acis un garīgās ausis. Plašāk par šo tiks runāts saistībā ar iesvētīšanu. Bet, ja šie rezultāti reiz ir izteikti un ietērpti tādā formā, lai atbilstu mūsdienu domāšanai, tad jebkurš var tos apjēgt. Nekad nevar rasties iebildums, ka esot jāklūst gaišredzīgam, lai apjēgtu lietas, kas tiek ziņotas no slepenzinātnes. Tās ir nesaprotamas ne jau tiem, kurš nav gaišredzīgi, bet gan tiem, kuri negrib pielietot savu loģisko sapratni pilnā apmērā. Atzīt var visu, kas ir pateikts, līdz pat augstākajām sfērām.

Bet tas, kurš, pašam neesot gaišredzīgam, izprot visu, kas ir sakāms slepenzinātnei, ir iesvētītais. Bet, kurš pats var iekļūt šajās pasaulēs, kuras mēs saucam par neredzamajām, tas ir gaišregis. Senajos laikos, kas gan nav nemaz tik senā pagātnē, slepenzinātnē tika stingri nodalīti gaišregi un iesvētītie. Kā iesvētītais, neesot gaišregim, varēja pacelties līdz augstāko pasaulu atziņām, ja tikai pareizā veidā pielietoja savu saprātu. No otras puses, varēja būt gaišregis, neesot īpaši augstas pakāpes iesvētītais. Gan jau jums kļūs skaidrs, kā tas ir domāts. Iedomājieties divus cilvēkus, vienu ļoti izglītotu kungu, kurš zina visu iespējamo, kas fizikai un fizioloģijai ir sakāms par gaismu un gaismas parādībām, bet

kurš tomēr ir tik tuvredzīgs, ka faktiski neredz tālāk par desmit centimetriem: viņš neredz daudz, bet ir iesvētīts gaismas iedarbības likumos. Tā kāds var būt iesvētīts pārjutekliskajā pasaulē un slikti tajā redzēt. Kāds cits var būt lieliski redzošs ārēji jutekliskajā pasaulē, bet gandrīz neko nezināt no tā, ko zina izglītotais kungs. Tā var būt arī gaišreģi, kuru garīgo acu priekšā garīgās pasaules ir pilnīgi atklātas. Viņi var ieskatīties garīgajā pasaulē, bet viņiem nav nekādas zinātnes, nekādu zināšanu par to. Tādēļ ilgu laiku nodalīja gaišredzīgos no iesvētītajiem. Lai aptvertu visu dzīves pilnību, bieži vajadzēja nevis vienu, bet daudzus cilvēkus. Vieni, lai tiktu uz priekšu, netika padarīti gaišredzīgi. Citiem tika radītas garīgās acis un ausis. Tas, kas pastāvēja splepenzinātnē, radās no ziņojumiem un domu apmaiņas starp splepenzinātniekiem un gaišreģiem.

Mūsu laikos šis stingrais nodalījums starp gaišreģiem un iesvētītajiem vispār nevar tikt īstenots. Mūsdienās ir nepieciešams, lai katram, kurš ir sasniedzis noteiktu iesvētīšanas pakāpi, vismaz tiek dota arī iespēja sasniegt noteiktu gaišredzības pakāpi. Iemesls tam ir, ka mūsu laikos pilnīga cilvēka uzticēšanās cilvēkam nav izveidojama. Mūsdienās katrs grib zināt pats un redzēt pats. Tā dziļā, atdevīgā ticība, kāda senāk valdīja no cilvēka uz cilvēku, padarīja iespējamu to, ka bija īpaša veida gaišreģi, no kuriem varēja uztvert, ko viņi saskata augstākajās pasaulēs. Tad citi varēja sistemātiski sakārtot to, ko viņi bija uztvēruši. Mūsdienās ir radīta sava veida harmonija spēju attīstīšanā, lai kļūtu par iesvētīto un par gaišreģi. Tādēļ trešais, adaptējošais elements, var ļoti stipri atkāpties. Mūsu laiks šai adaptācijai ir augstākā mērā naidīgs. Jūs varat gūt zināmu priekšstatu par atšķirību starp adeptu un iesvētīto, ja iztēlojaties sekojošo: iedomājieties, ka ir apvidi, kuros ir dzelzceļš un jūs esiet to redzējis. Tagad es jautāju, vai jūs, kas esat no paša redzētā ieguvuši pozitīvu pārlicību, ka kaut kas tāds kā dzelzceļš pastāv, tādu varētu jau arī uzbūvēt? Lai varētu tādu uzbūvēt, ir nepieciešama vingrināšanās un vēl šis tas. Tas, kurš ar vingrinājumiem, par kādiem mūsdienās cilvēkiem nav pat priekšstata, ir iemantojis ne tikai uzskatāmas zināšanas garīgajā pasaulē, bet arī ievingrinājies lietot garīgos spēkus, kas ir pamatā ārējai jutekliskajai pasaulei, tas pretstatā gaišreģim ir adepts. Tam piederas daudz garāka sagatavošanās nekā pat gaišreģim. Turklāt mūsu tagadējā kultūras attīstība mācībām garīgo spēku lietošanā ir vēl daudz naidīgāka nekā pret centieniem ielauzties garīgajā pasaulē izzīņas ceļā.

Ka ir iespēja pa šiem trīs ceļiem iekļūt augstākajās pasaulēs, ka pastāv iespēja sasniegt dziļākas zināšanas nekā parastās un paplašināt izzīņu – to novest līdz cilvēces apziņai, tā ir splepenzinātnes misija. Un ja mēs jautājam sev: vai tā ir ziņkāre, tikai izzīņas tieksme, kas mūs ved uz splepenzinātņi, tad mums uz to ir jāatbild: nē, runa ir par kaut ko pilnīgi citu! Par ko ir runa – ko daudzi, kuri mūsdienās pievienojas splepenzinātnei, ja arī skaidri nezina, bet vismaz neskaidri nojauš – tas ir kaut kas, kas dziļi snauž mūsu laika jutekliskajā zinātnē, bet kas no tās nekad nevar iznākt ārā un par ko mēs varam runāt lekcijā par dabaszinātņi. Runa nav par izzināšanu, bet gan par dzīvi, par dzīves turpināšanu un kāpināšanu. Daudziem tas sagādā raizes, ka splepenzinātne viņus novērsot no tiešās dzīves. Bet pareizi ir tieši pretējais. Tā padara cilvēkus krietnus, lietpratīgus, čaklus un ļauj dzīvot pilnā mērā. Tikai viņiem ir jābūt spējām un spēkam doties splepenzinātniskajā jomā.

Jau gadiem te ir tikušas lasītas lekcijas par visdažādākajiem jautājumiem. Šīm lekcijām pieslēdzās diskusijas. Šajās diskusijās te tuvāk neiedziļināsimies. Bet, ja mēs runājam par splepenzinātnes misiju mūsu laikos, ir jāpieskaras kādai parādībai, jo tai ir jābūt īpaši raksturīgai. Tā mums parādījās īpaši dzīvīgi, kad mēs runājām par tēmu «Bībele un gudrība». Tad tur bija ne tikai viena, bet daudzas personības, kuras no sirds dziļumiem kaut ko iebilda pret šīm lietām. Tika izteikti iebildumi, kas nāca no dziļas sajūtas, un starp tiem bija viens, kas skanēja apmēram šādi: te splepenzinātnē tiek daudz runāts par septiņdaļīgo cilvēka dabu, par reinkarnāciju un karmu, par cilvēka uzturēšanos pārjutekliskajā pasaulē starp nāvi un jaunu piedzimšanu, par cilvēka attīstību dažādo planetāro stāvokļu gaitā un tā tālāk; tika uzstādītas prasības mūsu garam, mūsu domāšanai. Bet tas, ko mēs

meklējam, nav tik ļoti apmierinājums garam, bet gan dvēseles, iekšējās dzīves padziļināšana. Mēs gribam atrast dievišķo jūtās, dievišķo sajūtās.

Šis iebildums tika izteikts no sajūtu dziļumiem, un tieši cilvēki, kuri stingri iesakņojušies splepzinātne, var pilnībā novērtēt un cienīt šāda iebilduma nozīmi, kad kāds saka: dod mums dvēseli! Mēs zinām, dievišķais, kas mūsos dzīvo, ved mūs pašu sirds dziļumos, bet nenes mums priekšstatu par cilvēka būtību un pasauli, par piedzimšanu un nāvi; tas nav tas garīgais, ko mēs meklējam.

Cilvēki, kuri to saka, nenojauš, ka viņi paši ir lielākais šķērslis savas sirds jautājumu risinājumam. Viņi nenojauš, ka tieši ar to, kas tiks dots viņu garam, viņu dvēsele saņems tieši to, pēc kā tā alkst. Viņiem nav ne jausmas, ka, tā runājot, viņi atraida tieši to, kas nepieciešams viņu dvēselei. Nav nekā cita, kas tik ļoti piepildītu dvēseli ar dievišķo kā pasaules attīstības izziņa. Kad mēs zinām, ka tāpat, kā varavīksne sadalās varavīksnes loka septiņās krāsās, tā cilvēka būtība sadalās septiņās daļās, un mēs nenocietināmies pret šo ideju, tad tieši šādas idejas nes dzīvīgumu mūsu dvēselei, lai pārvarētu to, kas stājas pretī tam, ka jāiedziļinās garīgajā. Šāda veida iebildumus jūs galvenokārt dzirdēsiet no tādām personām, kam dziļi šķiet, ka vēlme iedziļināties dvēselē ir rodama ērtā veidā un viņi bīstas ielaisties patiesajos dvēseles dziļumos. Slepēpētnieks nevar iznest sajūtu no cilvēka dvēseles, bet viņa uzdevums ir cilvēkus caur izziņu ievest garīgajā pasaulē, parādīt viņiem, kā izziņas ceļā ir sasniedzama augstākā iedziļināšanās, pēc kādas vien var tiekties. Ilgas pēc dvēseliska apmierinājuma ir lielākais ienaidnieks cilvēkam, kurš tiecas. Bet tas ir tieši tas, kas daudzus attur no teozofijas un gara pētniecības: viņi negrib ielaisties šajā enerģiskajā garīgajā darbā, kas vienlaikus ir veldze dvēselei. Nav nekā cita, kas dvēseli šādā veidā varētu pacelt pie dievišķā, kā izziņa, paša iedziļināšanās garīgajā pasaulē.

Līdz ar to mēs nonākam punktā, kur izziņa iesniedzas tieši dzīvē, kur paveras tas, ko mēs varam saukt par splepzinātnes dvēselisko, sirdi skarošo pusi. Cik daudzus mūsdienās nomoka šaubas, par visām iespējamām mokām attiecībā uz esamības jautājumiem un pasaules mīklām. Un tad materiālistiskos rakstos tiek pateikts, ka smadzenes bez slimīgām izmaiņām nevarot nonākt līdz tādiem uzskatiem, kādus piedāvā splepzinātne. No psihiatra viedokļa varot ļoti precīzi noteikt garīgo slimību, kas novedot pie šādiem uzskatiem, kādi šeit tiek sniegti. Ja mēs gribētu sev par prieku pastrādāt tā, kā to dara psihiatrs, tad mēs arī varētu sevi tā klasificēt, lai mācītajiem vīriem, kuri to parasti dara, būtu liels prieks. Ir kāds mazs raksts, kuru jūs varat nopirkt pavisam lēti, kurā tiek ziņots kaut kas, kas ir absolūti patiesi. Runa ir par sekojošo: vairākos žurnālu rakstos tika apskatīta artēriju pārkaļķošanās un minēti simptomi, pēc kuriem šo slimību var novērot pats sev. Tad šo rakstu autoram, ārstam, nācās piedzīvot, ka pie viņa nāca daudzi cilvēki, kuri bija iedomājušies, ka viņiem ir šie artēriju pārkaļķošanās simptomi. Un kas no tā izriet? Ka ļoti daudzi cilvēki mūsu kultūras haotiskuma dēļ – pat ja viņi iedomājas, ka nervi ir kā tādas auklas – atrodas stāvoklī, ka, tikko izdzirdējuši par kādu slimību, tūlīt pakļaujas bailēm un patiešām paliek slimi, kaut arī tikai psihiskā formā. – Tiek arī stāstīts, ka ir daudzi cilvēki, kuriem tikai jādzird kāda profesora *Soundso* jeb dabas dziednieka *Soundso* lekcija, lai uzreiz saslimtu ar slimību, par kuru tiek runāts. Par ko tajā netiek padomāts, ir tas, ka tur jau pieder zināma garīga saslimšana, lai vispār sāktu tā domāt! Un tā ir tāda patoloģiska iezīme, kas šajā laikā parādās vēl salīdzinoši nekaitīgi, bet kļūs arvien kaitīgāka un kaitīgāka. Mēs par šādiem jautājumiem un faktiem vēl runāsim lekcijā «Slimības trakums un veselības drudzis».

Pārliecības pamatiem, uz kuriem cilvēks var balstīties, vienmēr jānāk no iekšienes. Bet tad garam ir jābūt spējīgākam. Tam ir jābūt spējīgam atrast pārliecību pašam sevī. Gara vājums ir neticēt pašam sev, neticēt, ka pamatus pārliecībai var rast sevī. Gara vājums ir ticēt tikai tam, ko var ieraudzīt ar acīm un aptaustīt ar rokām un tikai ar rokām aptvert patiesību. Materiālisms ir garīgas dekadences zīme, iekšējās pasaules iztukšošana. Un, ja tā būtu tikai teorētiska iztukšošana, tad tas vēl būtu salīdzinoši nekaitīgi. Bet šī teorētiskā iztukšošana noved pie tā, ka praktiski tiek norakta vispirms

dvēseliskā un tad arī fiziskā veselība. Kas bija patiesi šajā piemērā, ir tas, ka slimas, nepareizas domas tiešam rada slimības. Lekcijā «Slimības trakums un veselības drudzis» jūs dzirdēsiet, kā veselība un fiziska labklājība ir atkarīga no patiesām vai nepatiesām domām, kuras mēs piekopjam. Mēs dzirdēsim, kā teozofijā kaut kas ir jāizplata ar veselīgām domām, kā teozofijai ir jābūt veselīgas dzīves un pasaulei lietojamu cilvēku izplatītājam.

Pat paliekot tikai pie dvēseliskās dzīves, mēs redzam, ka tas, kurš ik mirkli mokās šaubās, nespēj gūt nekādas zināšanas par jautājumiem, kas skar viņa dziļākās dvēseliskās vajadzības, ir nederīgs darbam, un galu galā šāda dvēsele kļūst nederīga, lai uzturētu veselu savu ķermeni. Pamatā ņemot, splepenzinātne tikai paveic to, padara par realitāti to, ko ir nojautusi arī dabaszinātne. Ja, piemēram, tāds dabaszinātnieks kā *Karls fon Bērs*, kuram *Ernsts Hekels* veltīja savu darbu «Mūsdienu attīstības vēstures mērķi un ceļi», saka: doma (ideja) ir tā, kas caurstrāvo visu pasauli, kas sakārto planētas, kas no matērijas ir izsaukusi dzīvās būtnes, kas savos burtos un pēc savas jēgas parādās visdažādākajās dzīvajās būtnēs un, pamatā ņemot, pati ir dzīvība – tad laikam gan drīkst tam pievienot: un ja šī doma (ideja), kas var tikt atrasta tikai pārjutekliskajā pasaulē, tiek kopta un lolota, ja tā apzināti atradīs ieeju cilvēka dabā, tad tā padarīs cilvēkus veselus, stiprus un darbīgus. Vai tad tā neizkļiedēs šaubas, nenomierinās prātus, nepacilās sirdis un nepadarīs veselu cilvēka dabu? Tā ir dziļāka splepenzinātnes misija mūsu laikos. – Zinātnei, kas paliek jutekliskā virspusē, ir pierakstāms tas, ka cilvēks ir iekšēji iztukšots un ka materiālisma laikmets ir arī nervozitātes un dekoncentrācijas laikmets. Šie stāvokļi vēl pasliktinātos, ja virsroku paturētu tie, kas atzīst tikai ārējo.

Splepenzinātne radīs drošību lielajās esamības mīklās. Tādēļ to sauc par splepenzinātne, ne jau tādēļ, ka tā ko slēptu, bet gan tādēļ, ka tās mācībām ir jātiek atrastām savā iekšējā būtībā. Tā ir splepenzinātne tieši tāpat, kā matemātika ir splepenzinātne.

Šodienas ievadlekcijā mēs varējām iztirzāt tikai kā noskaņojumu, kā aicinājumu uz to, kas ir splepenzinātnes pamatos un kas kā splepenmācība veido tās misiju. Splepenzinātne nenododas, kā redzējāt, nekādām ilūzijām ne par tās piekritējiem, ne arī par tās pretiniekiem. Tai ir jātiek pāri visām ilūzijām. Ar to tā sniedz cilvēkam lielu harmonisko veselību visos virzienos. Tas ir tas, kas kā noskaņojums ir pamatā atsevišķajām patiesībām, par kurām ir runa. Pamatā šis noskaņojums ir svarīgākais. Pie kā nonāk šis noskaņojums, kad savienojas ar īstiem gara pētījumiem? To vajadzētu parādīt šīs ziemas lekcijām, šodienas lekcijai vajadzētu būt tikai sava veida pieteikumam, sava veida programmai.

Bet varbūt pret šodien pateikto tieši no tiem, kuri uzskata sevi par ļoti saprātīgiem, būs daudz iebildumu. Varbūt tiks teikts: paskatieties reiz uz saviem piekritējiem! Tie taču nav ļaudis, kuri atrastos mūsdienu zinātnes virsotnē! Tikai tad, kad jūs rindās būs mūsdienu zinātnes spīdekļi, mēs ticēsim splepenzinātnes nākotnei, misijai. – Kurš tā runā, tas nezina tos splepenos un intīmos ceļus, kurus iet cilvēces gars. Kurš stāv stingri uz pamata, kuru mēs raksturojām kā splepenzinātnes pamatu, kurš apzinās, ka patiesība ir atrodama dvēselē un piekrišanai nav nozīmes, tas visplašākajā nozīmē atzīs domu, kuru ir izteicis kāds liels patiesības draugs un patiesības pētnieks. Šāds patiesības pētnieks bija *Leonardo da Vinči*, kurš bija tikpat liels pētnieks, kā gleznotājs un mākslinieks, un kurš zināja noslēpumainos strāvumus un likumus, kas caurstrāvo pasauli. Neviena domājoša galva neticēs, ka viņa sirdī nebūtu valdījis patiess splepenzinātniskais noskaņojums. Kādā vietā viņš apliecina kādu paša atklātu patiesību, kas ir radusi savu misiju pasaulē. Tā satur apliecinājumu: «Tik ļoti nicināmi ir meli, ka, sakot par dievu lielas lietas, viņa savam dievišķumam laupītu žēlastību, un tik izcila ir patiesība, ka, slavējot pavisam sīkas lietas, tās kļūst cēlas.» – Ja mēs padarīsim šādu principu par mūsu dvēseles dzīves visdziļāko motīvu, tad sapratīsim, kā par splepenzinātnes misiju mūsu laikmetā domā tas, kurš ir splepenzinātnē.

Divas ainas ir splepzinātņieka dvēseles priekšā. Kurš mūsdienās pārskata kristietības radīto lielo kultūru, kurš grib novērtēt to, ko kristietība ir nesusi pasaulei, tam dvēselē ir jāztēlojas divas ainas: vispirms senā ķeizariskā Roma pirmo kristietības gadsimtu laikā. Viņam ir jāpaskatās uz senās Romas drupām, kas vēl mūsdienās stāsta par to, kas tolaik norisinājās izglītotajā pasaulē. No šīs ainas viņš varēs smelties mierinājumu un drošību, kad tiek teikts, ka mācītie un izglītie negrib neko zināt par teozofiju vai splepzinātņi. Ko gribēja tie, kuri bija tur augšā tagad sabrukušajās greznajās ēkās? Viņi gribēja – izrādes Kolizejā! Un par ko viņi uzskatīja kristietību? Viņi padarīja kristiešus par piķa lāpām un sadedzināja! Atsauciet to tā pa istam atmiņā.

Un tad pievērsam skatu citai aintai. To gan mums jāmeklē pavisam citā vietā. To mums ir jāmeklē zem zemes plašajās Romas katakombās, kur mīta grūtdieņi un mocekļi, kuriem nebija nekādas izglītības un nebija iespējas iekļauties toni nosakošajā pasaulē. Uz turieni, kuri viņi ierīkoja savus altārus, kur viņi apraka savus mirušos un nesa savus svētos upurus, uz turieni vērsam savu skatu.

Un, kad esam atsaukuši savā dvēselē šīs ainas, pajautājam sev: kā šī situācija mainījās gadsimtu ritumā? – Tie, kas bija lejā, nesa dvēselē to, kas iekaroja pasauli, un tas, kas norisinājās augšā, iznīka. Tam bija jāatkāpjas tā priekšā, kas pacēlās no slēptajām vietām. Tāda bija lietu gaita, un tas ir mierinājums un cerība mums. Mēs ļoti labi zinām, ka šajos laikos varam rast tikai izsmieklu un nīrgāšanos. Mēs atzīstam, ka mums ir līdzīgā veidā klusi un vienkārši jādarbojas tieši pie tiem, kurus tā saucamie apgaismotie varbūt nicina. Bet mēs arī zinām, ka aina būs līdzīga, kā tolaik. Mēs zinām, ka tas, kas agrāk netika novērtēts, vai nu pārņems un aizraus līdz citus, vai arī paies un nodzīsīs. Pareizs uzskats par splepzinātņi mainīs mūsu noskaņojumu, mūsu jūtas un sajūtas. Tā jau pirmais apskats mums sniedz kaut ko no garīgās veselības, kas ceļas no gribas strādāt pasaulē cilvēces augšupejošās attīstības nozīmē. Un paveikt šo darbu mūsu tagadnes nozīmē ir splepzinātņes misija mūsu laikos.

DABASZINĀTNE KRUSTCELĒS

Berlīne, 1907. gada 17. oktobris

Ievadlekcijā, kuru man bija tas gods šeit nolasīt pirms astoņām dienām, es jau pievērsu uzmanību tam, kādi ir abi galvenie priekšnosacījumi tā saucamajai garazinātnei vai, ja gribat, teozofijai. Tika pateikts, ka garazinātne balstās uz diviem pīlāriem: pirmkārt tajā, ka cilvēkam ir skaidrs, ka aiz mūsu jutekliskās pasaules, kuru var redzēt ar acīm un satvert ar rokām, pastāv vēl arī garīga, pārjutekliska fakts, notikums un būtība pasaule; otrkārt, ka cilvēks var kļūt spējīgs izzinot un augstākā pakāpē arī darbīgi iejaukties šajā garīgajā pasaulē. Ka pastāv tāda garīgā pasaule un ka tā ir pieejama cilvēkam – tā mēs varam īsi izteikt garazinātnes pārliecību.

Šo ziemas lekciju gaitā garazinātne tiks izgaismota no visdažādākajām pusēm. Šodien uzmetīsim skatu uz tās attiecībām ar to, ko sauc par dabaszinātņi. Jāsaka gan, ka tie no jums, kuri apmeklē šīs lekcijas tā iemesla dēļ, lai šeit uzzinātu garazinātnes pašas rezultātus un pieredzi augstākajās pasaulēs, varbūt saskatīs šodienas lekcijā novirzi no regulārajiem strāvojumiem. Īstenie teozofi vispārēji turas pie uzskata, ka viņi ir atraduši savas attiecības ar dabaszinātniskajiem rezultātiem, un tādēļ dažreiz šādu lietu iztirzāšana, kā arī garazinātnes attiecības ar citiem, no dabaszinātnes izrietošiem rezultātiem, viņiem šķiet nedaudz garlaicīga. Taču nākamajās lekcijās mēs nonāksim pie tik specifiski garazinātniskām tēmām, ka lūdzu jūs paciest šodienas *intermecc*, proti, ņemot vērā to, ka visasākie uzbrukumi un arī vislielākie pārpratumi attiecībā uz garazinātņi nāk tieši no tiem, kuri uzdodas stingri stāvam uz dabaszinātnes pamatiem. Pirmām kārtām jums ir jābūt skaidram, ka šodienas lekcijā netiek runāts no dabaszinātnes pretinieku puses. Ievērojot to lielo spēku, kādu mūsdienās uz mūsu laikabiedriem atstāj dabaszinātniskie priekšstati, būtu tiešām kļūmīga pārdošība ielaisties pretrunās ar dabaszinātņi. Jo vienmēr atkal un atkal var dzirdēt: dabaszinātne balstās faktos, pieredzē, un viss, kas nesaskan ar šiem faktiem un pieredzi, ir izraidāms fantāziju sfērā. Tā ir informācija, kas tiek sniegta no daudzām pusēm saistībā ar lietām, kas tieši tiks apspriestas šajās ziemas lekcijās par garazinātņi.

Ievērojot vispārējo mūsu laika izglītības sistēmu, vispiemērotāk būs, ka šodienas lekcija tik objektīvi cik iespējams, bez piedalīšanās dažādos par un pret, izklāsta tikai dabaszinātnes attiecības ar garazinātņi. Bet jau uzreiz sākumā jāpiezīmē, ka garazinātnei vispār nav nekādas intereses par to, lai īpaši diskutētu tur, kur runa tiešām ir tikai par dabaszinātniskiem faktiem. Tas vispār nevar būt tās uzdevums. Kuram gan kādreiz ienāktu prātā kaut kā uzbrukt stingro fakts būvei? Kuram gan varētu ienākt prātā kaut ko iebilst pret to, kas ir nostiprināts ar eksperimentiem un pieredzi dabaszinātniskajā jomā? Garazinātne taču pati pilnībā balstās pieredzē. Protams, pieredzē, kā tā tika raksturota iepriekšējā reizē, augstākajās, garīgajās pasaulēs. Bet attiecībā uz metodiskajiem principiem tā ir pilnīgā saskaņā ar to, kas mūsdienās tik bieži tiek prasīts attiecībā uz dabaszinātņi. Tā pilnīgi piekrīt dabaszinātnei tajā, ka galu galā jebkuras izziņas pamatā esot pieredze, pārdzīvojums. Tā tad virknes garazinātnisku lekciju ievadā mazāk runa būs par to, lai ieņemtu noteiktu nostāju pret noteiktiem tagadnes dabaszinātnes rezultātiem – jo tas nav nepieciešams – kā vairāk norādīt uz to, kā skatīties uz dabaszinātņi viņa dabaszinātniskajā domāšanā. Tas ir svarīgi: lai mēs izsekotu dabaszinātnisko domāšanas procesu, kāds tas mums tiek piedāvāts.

Te būtu ļoti labi īsi pamest skatu atpakaļ pagātnē uz vācu garīgo dzīvi, kas mums dāvā visas garīgās dzīves ainu pēdējos gadsimtos. Tad galvenokārt parādās viena lieta: šodien dabaszinātne daudziem ir kļuvusi par kaut ko tādu, kas agrāk tāda nekad nebija. Tas ir sagatavojies ēnām un pakāpeniski, četru gadsimtu laikā. Bet 19. gadsimtā tas ir nonācis līdz kulminācijai tam, kas tur palēnām gatavojās.

Dabaszinātne ir kļuvusi par kaut ko tādu, ko varētu apzīmēt kā sava veida reliģiju, sava veida ticības apliecinājumu, vai, labāk sakot, atsevišķi cilvēki ir ticējuši, ka no mūsu laika dabaszinātniskajiem rezultātiem varēs izveidot sava veida ticības apliecinājumu, sava veida reliģiju. Daudz svarīgāk nekā diskusijas par dabaszinātniskiem faktiem garazinātnei ir apskatīt to veidu, kā ir radusies sava veida reliģija, jauna veida ticības apliecinājums uz šķietamu dabaszinātnisko faktu pamata. Kurš objektīvi apskata mūsu garīgo dzīvi, tas nevar neatzīt, ka mūsdienās cilvēki stājas pretī garīgās pasaules pieņemšanai, stājas pretī reliģiskām jūtām balstoties tajā, ka jebkuru norādi uz garīgo pasauli atspēkojot dabaszinātnes jaunie atklājumi. Tieši zināmā cilvēku lokā tic tam, ka līdz ar dabaszinātnes rezultātiem jebkura norāde uz garīgo pasauli esot novākta pie malas. Pirms simts gadiem neviens vēl nevarēja iedomāties, ka no dabaszinātniskiem faktiem varētu izdarīt tādu secinājumu. Protams, ka arī jau agrāk pastāvēja visradikālākā veida materiālistiski apliecinājumi; bet tie nekad neapgalvoja, ka atbilstoši «patiesajai zinātnei» pasauli varētu izskaidrot tikai materiālistiski. Un vārdiem «patiesā zinātne» piemīt neizsakāms burvju spēks mūsu laikabiedriem!

Tiek daudz runāts par senajiem reliģiskā naida, reliģisko nesaskaņu un reliģiskās vajāšanas tumšajiem laikiem. Ne mazākajā mērā nevajadzētu izskaistināt vai aizstāvēt ar to domāto. Bet kad agrākajos gadsimtos nonāk līdz šīm lietām, kas patiesi tiešām ielauzās cilvēces domāšana un jūtās, objektīvam skatījumam uz cilvēka dvēseles attīstību, salīdzinot mūsu laika domāšanu un jušanu ar domāšanu un jušanu agrākajos gadsimtos, izriet vēl kaut kas cits raksturīgs. Kurš bez aizspriedumiem to pārdomā, tas ieraudzīs to, kas tagad tiek izteikts tikai kā apgalvojums, visur apstiprināties.

Tiesa, daudzi laiki ir bijuši tumši un netoleranti, bet neiecietība ar milzīgu neklūdības iedomību ir palikusi arī mūsu laikos! Šī iekšējā neiecietība gan neizpaužas nekādos ārējos izlēcienos un ārējā vajāšanā, kaut arī var piedzīvot, ka pret to, kurš runā par garīgo pasauli, tiek izsaukta policija vai valsts ierēdņi. Taču tie ir izņēmumi; ārēji mūsu laiks ir tolerantants. Tikai attiecībā uz domāšanu par muļķi, fantazētāju vai vismaz nesaprātīgu cilvēku tiek uzskatīts tas, kurš nedala ticības apliecinājumu ar tiem, kuri tur saka: balstoties dabaszinātniskos faktos, izriet, ka ir neiespējami kaut ko pateikt par pasaules garīgo pusi. – Tas ir nobriedis palēnām. 19. gadsimtā tas ir nonācis līdz savai kulminācijai. Ir labs pamatojums, kāpēc tā ir noticis. Meklējot tam iemeslu, mums ir jāsaprot, ka iemesls ir tāds, kas ir saistīts ar lielo un milzīgo cilvēces progresu. Mēs redzam, kā jaunākajos laikos cilvēki ir izpētījuši ārējo fizisko pasauli ar visiem iedomājamiem instrumentiem un meistarīgi izstrādātām metodēm, kas pēc sava veida jau robežojas ar brīnumu. Mēs redzam, kā ir attīstījusies astronomija un uzskati par astronomisko pasaules veidojumu, kā tad soli pa solim fizisko pasauli ir iekarojis tas, ko var izpētīt ar apbruņotu aci un apjēgt ar saprātu. Un 19. gadsimts ir parādījis, ka šis pētījumu veids spēj ieskatīties ne tikai nedzīvajā dabā, bet ir dziļi un nozīmīgi izgaismojis arī dzīvo dabu.

Kurš spēj ar objektīvu skatu izsekot garīgajai dzīvei, tas zina, ka tas nozīmēja milzīgu progresu, kad 19. gadsimta trīsdesmitajos gados *Šleidens* atklāja dzīvnieku un augu pasaules mazāko daļiņu kā zināmā mērā dzīvu būtni – šūnu. Uzreiz bija skaidrs, ka ar faktiem, kurus tagad atklāja ar mikroskopu un jauno pētīšanas metodi, veselai virknei agrāko pieņēmumu bija jāatkrīt. Daudz bija pārdomāts par to, kas īsti iekšēji esot mūsu organisms, kas veido mūs kā dzīvu būtni. Tagad bija atklāts tas, kas tik ļoti atbilda 19. gadsimta domāšanai un jušanai: bija acīmredzams, kā organisms veidojas no neskaitāmām un ārkārtīgi maziņām dzīvām būtnītēm. Tagad redzēja, kā tās mijiedarbojas un tā rada cilvēka organismu. Tas, par ko tika daudz spekulēts un domāts, tagad bija pieejams faktiskai izpētei.

Tā bija veikts ieskats dzīvības pasaulē, un tad liels progress bija *Kirhofs* un *Bunzena* atklātā spektrālanalīze. Ar šo brīnumaino instrumentu – spektroskopu tagad varēja tikt pierādīts, ka tās pašas vielas, no kurām sastāv mūsu šīs zemes pasaule, ir atrodamas arī pārējā pasaulē. Tas bija redzams no faktiem, kurus mums sniedza spektroskops. Un, kad pēc tam nāca *Darvins* ar lielo, pārbagāto faktu pilnību, kuri parādīja, kā dzīvās būtnes mainās ārējo nosacījumu ietekmē atkarībā no vietas, kur tās

dzīvo, un viņam izdevās patiešām izpētīt senlaiku dzīvo būtņu atlikumus, kurus varēja atrast dažādos zemes slāņos, un kad tam vēl pievienojās paleontoloģiskie pētījumi, kas izveidoja tiltu starp vēsturi un dabaszinātņi, tad ar to 19. gadsimta domāšanai un jušanai bija sniegts kaut kas ārkārtīgi būtisks. Bija sniegts tas, ko varēja saukt par stingru, drošu balstu.

It īpaši Vācijā sajuta šāda stingra, droša balsta svētību. Tieši Vācijā pastāvēja liels ideālistiski-filozofisks pasaules uzskats, kas saistījās ar tādiem vārdiem, kā *Fihte*, *Šellings*, *Hēgelis*. Aiz muguras bija virkne pārdrošu, izcilu pārdomu mēģinājumi. Nu bija viedoklis, ka šajos garīgajos meklējumos esot bijis kaut kas subjektīvi-patvaļīgs, ko jebkurš cits var domāt tāpat vai arī nedomāt tā. Ko bija domājis Hēgelis, ko bija domājis Fihte, to viņi bija domājuši sevī; kāds cits var domāt citādi. Līdz ar to mēs nonākam – tā tika uzskatīts – pasaules uzskatu samudžinātā jūklī. Bet tas notiekot tikai tad, ja mēs pametam drošo faktu pamatu, piemēram, neieraugām, kā pat vismazākais organisms sastāv no vismazākajām dzīvajām būtnītēm. Jo tad mēs secinātu, ka tūkstošiem cilvēku, kuri ieskatās mikroskopā, redz tieši to pašu un apraksta tieši to pašu. Zemes veidošanās slāņus katram, kurš tos redz, ir jāapraksta vienādā veidā. Tas ir stingrais, drošais pamatojums faktos.

Un nepalika tikai pie tā, ka teica: kurš stāv uz stingrā faktu pamata, tas staigā droši, un visu pārējo atstāsim neaizskartu. Ja būtu palikts uz faktu pamata, no tā nekad nevarētu rasties ticības apliecinājums, reliģiskas problēmas. Patiesā dabaszinātne, kas balstās novērojumos, izslēdzot pārjuteklisko pasauli, vienmēr ietu droši, kaut arī norobežojas jutekliski. Tā nonāktu pie drošiem faktiem. Bet šie fakti iedarbojās sugestējoši, pat hipnotizējoši! Sekojot šiem dabaszinātniskajiem faktiem tika izveidota sava veida dabaszinātnē pamatota ateistiska jeb materiālistiska reliģija, sava veida ticība. Tad varēja sacīt, ka ar jebkuru ticību cilvēks var būt drošs un stiprs dzīvē, atradīs pareizo ceļu cilvēces attīstības gaitā, tas neesot svarīgi, kāda ir cilvēka attieksme pret pārjuteklisko pasauli. Bet lekciju gaitā mums tieši parādīsies, ka nav pareizi domāt, ka esot vienalga, kā cilvēks sajūt un iztēlojas. Mēs pierādīsim tieši to, ka sajūtas un priekšstati ir reāla pasaule un ka ne tikai Zemes nākotne, bet arī visa cilvēku dzimuma nākotne ir atkarīga no tā, kā cilvēks domā.

Cik dziļa un patiesa ir šī tēze, mēs redzēsīm ziemas lekciju gaitā. Ne jau teorētiska ķīlidošanās ir garazinātnes darīšana, bet gan, lai darbotos noderīgā un cilvēka būtībai atbilstošā veidā. Vai atsevišķs materiāls ķermenis sastāv no atomiem vai nē, vai atsevišķs materiāls organisms ir veidots no atsevišķām šūnām vai nē, vai citos debesu ķermeņos ir tās pašas vielas kā uz Zemes, tie visi ir tīri faktoloģiski jautājumi. Bet šo faktoloģisko jautājumu izlemšanā nekad nekas netiek pateikts par tā likteni, ko mēs cilvēkā saucam par dvēseli vai garu. Un, ja paliek pie tā, lai konstatētu un aprakstītu faktus, un nepārkāpj šo robežu uz dvēselisko jomu, tad nevar būt nekādas nesaskaņas starp dabaszinātņi un garazinātņi. Bet pie tā neapstājās. Tika būvētas teorijas, konstruēti priekšstati, ar kuriem vispār nav savienojama neviena dvēseliska būtība, nekāda garīga esamība.

Mums tika jāpamet skats atpakaļ uz dažiem attīstības gadu desmitiem. Šodien ir jau gandrīz aizmirsts, kā 19. gadsimtā uznira tā saucamā spēku un vielu mācība; bet tieši ārpus garazinātnes stāvošajiem būtu labi uzmanīgi palūkoties uz spēku un vielu mācības īstenajiem pamatiem.

Iztēlosimies sausās spēku un vielas mācības ainu, kāda tā tolaik bija. Tā filozofiski cēlās no tā, ko bija nesuši dabaszinātniskie fakti. Bija atklāts, ka cilvēks sastāv no atsevišķām šūnām. Bija atklāti ķīmiski un fiziski procesi un pateikts, ka visi mūsu ķermeņi sastāvot no molekulām un atomiem un ka atomu spēles un kustības rezultātā rodoties visas parādības mums apkārt. Tie, kuriem tagad ir četrdesmit, piecdesmit gadi un kuriem jau aiz muguras ir izglītības ieguve, var dzīvi atcerēties laiku, kad visu pārvaldīja tā sauktā siltuma teorija. Lielie atklājumi siltuma mācībā bija ieguvuši tādu formu, ka jebkuru gāzi iztēlojās tā, ka tā sastāvot no miljoniem sīku daļiņu, molekulām un atomiem, kuri nemitīgi komplicēti kustas, saduras un atlec un līdz ar to radot siltuma parādības. Kas tur bija siltums? Nekas cits, kā rezultāts tam, kas ārā telpā eksistē kā daudzveidīga haotiski kustošos un sadurošos

atomu spēle. Tajā laikā sausi teica: tas, ko tu sajūti kā siltumu, nav nekas cits kā kustība, kuru veic ķermeņa mazākās daļiņas, un siltuma pakāpe ir atkarīga no triecienu stipruma, no kustības straujuma. Siltuma teorijai ārpusaulē nebija nekā cita haotiski virpuļojoši atomi, un tas, ko saprata ar vārdu «siltums», bija subjektīva sajūta, iedarbība uz cilvēka organismu vai uz galvas smadzenēm, ko arī iztēlojās materiāli. Bet ne tikai siltums, visu iztēlojās kā šādu atomu kustību! Tas ir jāatceras. Jo, ja reiz nonāk pie materiālistiem priekšstatiem, tad tie ir kā *molohs (visu aprijoša vara)*: tie aprij garīgo, tāpat kā visu ir aprijuši molekulas un atomi.

Ja paņemat rokās kādu tā laika grāmatu par gaismas parādībām, tad varat atrast sausi pateiktu: tas, ko jūs saucat par sarkanu vai zilu krāsu, ir tikai iedarbība uz jūsu nerviem, tas ir tikai jūsos. Ārā pasaulē nav nekādas gaismas un nekādu krāsu, tur pastāv tikai visu pasauli caurauzošs ēters, un uz jums iedarbojas šim ēteram piemītošā kustība un tā rada krāsas sajūtu. Tā objektīvi ārpusē pasaulē gaisma pastāv kā pasaules ētera kustība, un tas, ko jūs sajūtat, īstenībā ir nekas. – Īsi, par faktisko realitāti kļūva tukša telpa, kuru piepilda kustībā esoši atomi. No tā, tā tika pieņemts, izceļoties visas parādības. Kāds, kurš gribētu izteikties radikāli, varētu pateikt sekojošo: ja iedomājaties, ka cilvēka smadzenes izgaist, kas tad paliek? Nekas cits kā tukša telpa, piepildīta ar atomiem, manis dēļ, lai tie būtu ētera atomi un ar svaru apveltīta matērija, kas atrodas noteiktā kustībā. Bet viss, kas jūsos ir uztvere, sajūtas, kas ir ožas, garšas, siltuma sajūtas, tā vairs nav, tas pastāv subjektīvi un nevis objektīvi.

Tikai konsekvenci no šādiem priekšnosacījumiem parāda tādi cilvēki kā *Büchner* un *Vogt* ap 19. gadsimta vidu. Manā rakstā «Pasaules un dzīves uzskati 19. gadsimtā» jūs atradīsiet izceltus šo vīru nopelnus tikai tādēļ, ka viņi parādīja dzelzainu konsekvenci, izdarot secinājumus no šādiem uzskatiem. Ja ārpusē krāsu un skaņu parādības nav nekas cits kā atomu un molekulu kustība, tad pašsaprotamas sekas tam ir, ka domātājs saka: tad arī cilvēkā nav nekā cita kā matērija, sastāvoša no atomiem un molekulām, kas kustas. – Tā bija tikai absolūti viennozīmīga konsekvence, ko izsecināja *Fogts*: smadzeņu molekulu kustības izdala domas tāpat, kā aknas un nieres un tā tālāk izdala citas lietas. – Šie vārdi, kas izraisīja lielu neapmierinātību un aizvainojumu, pamatā ņemot, bija tikai konsekvence no priekšnosacījumiem, kurus pieņēma arī citi, bet kuri negāja tik tālu. Ar to bija nepieciešami saistīts tas, ka šo atomu un molekulu pasauli, kuru uzskatīja par absolūtu, sadalīja vielās, kuras varēja atklāt. Pastāvēja viedoklis, ka visa matērija ir tikai kustība un to var iedalīt atomos un molekulās. Arī dzīvais, pati dzīvība tika uzskatīta tikai par atomu komplicētu kustību dzīvus ķermeņos. Tika atzīts, ka atsevišķus ķermeņus var sadalīt vienkāršākās daļās, piemēram, ūdeni var sadalīt ūdeņradī un skābeklī, sērskābi ūdeņradī, sērā un skābeklī. – Bet tad pienāk robeža, pie kuras ķīmijas pētniecības līdzekļi vairs nepieļauj nekādu tālāku sadalīšanu. Kādēļ tā? Tas tā ir tādēļ, ka mūsu vielu pamatā ir vienkārši elementi. Tādu ir apmēram septiņdesmit, un saka, ka visas mūsu vielas esot šo septiņdesmit elementu kombinācijas un tās sastāvot no atomiem un molekulām.

Kā rodas ūdens? Tā, ka tā elementi – skābeklis un ūdeņradis, kas parasti ir atdalīti katrs par sevi, savienojas, saplūst kopā. Tas bija tas, uz ko galvenokārt balstījās 19. gadsimta materiālisti, ka pieņēma pilnīgi noteikta skaita elementu pastāvēšanu. Jūs varat tos atrast jebkurā ķīmijas grāmatā: ūdeņradis, skābeklis, ogleklis, sērs, fosfors, fluors, broms, jods un tā tālāk. Viss dzīvais un nedzīvais rodies no vairāk vai mazāk komplicēta molekulu salikuma, un tas komplekss, ko sauc par cilvēka dvēseli – visu, kas cilvēkā ir kā jūtas, sajūtas, priekšstati, ideāli un tā tālāk – uzskatīja par neko citu kā viņa komplicēti savienoto atomu un molekulu mijiedarbības rezultātu. Atsevišķas personas, kā *Hekels* gan teica, ka tas esot absurds, pasludināt to, ko sauc par dvēseli, kā pliku nedzīvu sīku atomu mijiedarbības rezultātu. Tādēļ *Hekels* izveidoja uzskatu, ka atomam pašam jau esot dvēsele. Viņš uzskatīja, ka visiem atomiem, ko kā sastāv dzīvs organisms, ir maza dvēselīte un no šīm daudzām mazajām dvēselītēm izrietot cilvēka dvēsele.

Tā laikam ir vispārdošākā, visfantastiskākā māņticība, runāt par šādu atoma dvēseli! Te sākas viena dabaszinātniskās māņticības nodaļa, kas tad ieplūst tajā, ko sauc par šūnas dvēseli, dvēseles šūnu un tamlīdzīgi. Turpināt to izsekot tālāk, tas aizvestu mūs pārāk tālu sāņus. Mums runa ir par to, lai raksturotu dabaszinātnes jēgu un garu, kā tā tiek pasniegta. Bet mēs atskatāmies uz laiku, kad dabaszinātniskajai suģestijai pieslēdzās sava veida materiālistiskas ticības apliecinājums. Tam patiešām bija milzīgas garīgas sekas. Kurš šīs lietas neuztver nopietni, tas viegli var to nepamanīt. Bet tas ir patiesi, ka šī dabaszinātniskā ticība izslēdz jebkuru dvēseles un gara patstāvīgumu, ka tā izslēdz iespēju runāt par garu un dvēseli. Šim uzskatam tas, ko pārdzīvo cilvēka dvēsele, sākas ar pirmo organisma sarosīšanos un pazūd līdz ar organisma sabrukšanu. Tur cilvēks nav nekas cits kā uzbūvēta mašīna, kas savas pastāvēšanas sešdesmit līdz astoņdesmit gados no sevis radot tādas izpausmes, kā domas, sajūtas un jūtas, un, kad tas sabrūkot, tad viss beidzas, jo visas šīs parādības esot nekas cits kā molekulu salikums.

Tā domāja Fogts un visi tie, kuri bija izdarījuši šo drosmīgo, radikālo slēdzienu no dabaszinātniskajiem priekšnosacījumiem. Tad dabaszinātnē ienāca cita partija. Viens no tās pārstāvjiem ir slavenais *Du Bois-Reymond*. Viņš Leipcigas dabas pētnieku sanāksmē nolasīja nozīmīgu lekciju, kuras laikā izteica domu, kas, pamatā ņemot, līdz šai dienai veido un kam vēl būs jāveido daudzu pārrunu priekšmets. Viņš pateica: mēs esam dabaszinātnē tikuši tiktāl, ka esam sevī izveidojuši tādu dabaszinātnisku ideālu, kas pastāv tajā, ka visu, kas eksistē, piemēram, gaismas, krāsu un skaņu parādības mēs sasaistām un skaidrojam ar atomu un molekulu darbību. Viss pārējais ir parādība; bet tā ir realitāte. Viss, kas rodas, rodas un pastāv tādejādi, ka šie pasaulē pastāvošie atomi izvietojas viens pie otra, saduras viens ar otru un svārstās. Ja būtu iespējams – tā uzskata *Du Bois-Reymond* – katrai parādībai uzdot atbilstošu atomu kustību un stāvokli, tad pasaule būtu dabaszinātniski izskaidrojama. Bet ar šo dabaszinātnisko izskaidrojumu kaut kas neesot izskaidrots un nevarot tikt ar to izskaidrots. *Du Bois-Reymond* toreiz norādīja uz lielā vācu filozofa *Leibnica* mācību. Pieņemiet – apmēram tā to iztīrāja *Du Bois-Reymond* – ka jūs varētu cilvēka smadzenes skaidri sadalīt un aprakstīt visās to kustībās, un tad iedomājieties tās palielinātas tā, ka jūs varētu tajās pastaigāties kā pa kādu fabriku. Ieskaties visā veselumā: jūs tur redzētu neiedomājami komplikētas kustības, jūs tur atrastu tik komplikētas lietas, ko nevarētu salīdzināt ne ar ko citu pasaulē; bet jūs tur redzētu tikai kustības. To pāreju, kāda tiek veikta, kad kāds var pateikt: es saozu rožu smaržu – to dabaszinātne nekad nespētu izskaidrot. Šeit slēpjas nepārkāpjama izziņas robeža. Kā cilvēka daba tiek apzināta, tas nevar tikt izskaidrots. Tādēļ viņš izsaka savu «*ignorabimus*»: To mēs nekad neizzināsim. – Nekad netiks dota iespēja pārkāpt šo robežu, cilvēks nekad neuzzinās, kā no kustības rodas apziņa.

Du Bois-Reymond uzdeva pasaulei ne tikai šo vienu mīklu, bet vēl arī sešas citas. Darbā «Septiņas pasaules mīklas» jūs atradīsiet, ka viņš atzīst, ka nespēj apjēgt, kā ir radusies dzīvība un kā izveidojās sākotnējais matērijas sadalījums. Viņš atzīst, ka matērijai jau no paša sākuma vajadzēja būt sadalītai un sajauktai kopā. Uz jautājumu, kur ir radusies kustība, viņš saka: to nekad neuzzināsim! – To visu *Du Bois-Reymond* pieskaita septiņām pasaules mīklām, un *Hekela* grāmatā «Pasaules mīklas» jūs varat izlasīt, ka tā ir tikusi uzrakstīta kā sava veida atbilde *Du Bois-Reymond* «Septiņām pasaules mīklām». Tad tālāk ir teikts: tas ir patiesi, ka ir septiņdesmit elementi, kas sastāv no vielām, kuras ir pilnīgi atšķirīgas attiecībā uz atsevišķajiem elementiem; bet viss rodas no atomu un molekulu savstarpējā izvietojuma. – Viena lieta tika pieņemta kā pašsaprotama: atomu nemaināmība. Kas ir atoms, tas paliek atoms. Tā ir tēze, kuru *Büchner* uzsver vienmēr atkal un atkal: atomu kustība mainās, bet, kas ir sēra atoms, skābekļa atoms un tā tālāk, tas arī paliek sēra atoms, skābekļa atoms. Tas ir tas, kas tagad tika pasludināts, kā vielu nemaināmība elementos, kā atomu mūžīgums. «Pasaules mīklās» *Hekels* neko citu neuzsver vairāk, kā vielas mūžīgumu. Tā bija viena lieta, kas tika noteikta. Un otra

lieta, kuru noteica *Du Bois-Reymond*, bija, ka dabaszinātnei ir noteiktas robežas: nekad nebūs iespējams izzināt, kā rodas apziņa.

Uz šo priekšnosacījumu pamata veidojās dažādas, varētu teikt, grupas. Vieni teica: lai kādas būtu tās lietas, mēs paliekam pie savas senās reliģiskās pārliecības. Mēs ļaujam pētniekiem domāt, ko viņi grib, mēs ticam; bet attiecībā uz zinātnei mēs turamies pie atklātajiem faktiem. – Citi, drosmīgākie teica: protams, ja patiešām reālais ir kustībā esošie atomi, septiņdesmit elementi un tam pa vidu ētera atomi, tad viss pārējais ir tikai parādība, kas pastāv tikai tik ilgi, kamēr pastāv atbilstošā kustības forma. – Bet tā vairs nav zinātne, tā ir ticība! Tas ir kas tāds, kas atmet visu, kas attiecas uz garīgo pasauli, jo tā šādai ticībai nav nekas cits kā tīri materiālu faktu izpausmes parādību forma.

Tā bija drosmīga uzdrošināšanās, kad Lībekas dabas pētnieku sanāksmē astoņdesmito gadu beigās ķīmiķis *Vilhelms Osvalds* nolasīja lekciju: «Zinātniskā materiālisma pārvarēšana». *Osvalds* parādīja, ka loģiskai domāšanai vielas jēdziens vispār nekādi nesadalās. Šo loģiski-konsekvento domāšanu var ļoti viegli attīstīt: ko tad mēs pasaulē redzam? Mēs redzam ķermeņus! Kas ir šie ķermeņi? Tiem ir noteikta krāsa, noteikts mirdzums, noteikts siltums, kaut kas, ko var sadzirdēt, ko var saost un sagaršot. Pamēģiniet iegaumēt visu, ko jūs uztverat no šāda ķermeņa. Ja jūs tagad to, ko jūs uztverat kā smaržu, garšu, sataustāmo un tā tālāk aizvāciet prom, kas tad jums tur paliek? Vispār itin nekas! Tāds ķermenis loģiskajai domāšanai nav nekas vairāk, kā konglomerāts, savu īpašību summa.

Kas bija tas, ko lika gaismas, krāsas pamatā? Nekas cits, kā ētera kustība! Visu telpu piepildīja ar ēteru. Kurš zina teorētisko fiziku, zina, kā aprēķina ētera viļņus un tā tālāk, un ka viss, ko tur atklāj, ir aprēķinu rezultāts. Ēters nekad nevar būt tiešu novērojumu priekšmets. Ja tas ir, lai radītu uztveramās lietas, tad kā lai uztver ēteru pašu? Ēters bija visfantastiskākā ideja, kādu vien varēja pieņemt. Tā dabaszinātne tāpat balstās uz kaut ko tīri izdomātu. Nekad nav bijis nekas cits, kā tikai aprēķinu rezultāti. Absolūtais un drošākais, kam vajadzēja pamatot dabaszinātnisko domāšanu, bija nekas cits, kā kaut kas aprēķināts. Manā grāmatā «Brīvības filozofija» jūs varat izlasīt, kā šī doma atceļ pati sevi, tā ka tā ir salīdzināma ar Minhauzenu, kurš paceļ augšā pats sevi aiz savas bizes. Tur tas ir izskaidrots. Bet uz cilvēkiem, lai cik eksakti domājošus viņi sevi iztēlotos, nekad neiedarbojas loģiski pamatojumi, nekad reāli fakti, bet tikai suģestija. Iedarbojas visi iespējamie jēdzieni, kas pa tūkstošiem un tūkstošiem kanālu stiepjas cauri dvēselei. Tā elementi un atomi bija kļuvuši par pašsaprotamu priekšnosacījumu arī tiem, kuriem nebija nekādu iespēju pārskatīt šo lietu kopumā, un kuri nemaz nezināja, kādēļ šādas lietas tiek pieņemtas. Tā bija vispārēja suģestija. (*tulk.: suģestija – psihiska iedarbība uz cilvēku, kura bez viņa gribas un apziņas līdzdalības vai pretēji gribai, apziņai izraisa noteiktu psihisku stāvokli, attieksmi, izturēšanos.*)

Šajā laikā iekrita viens no lielākajiem un skaistākajiem cilvēka dabas pētījumu sasniegumiem, proti, dzīvās dabas izpēte, kā to padarīja populāru *Darvins*. Tas skaistais, bezgalīgais faktu krājums, kas kļuva zināms pasaulei, bija tāds, ka bija jāsaka: ja tas būtu iekritis garīgā laikā, kad cilvēki vēl zinātu, ka visu materiālo parādību pamatā ir gars, tad tieši šajos faktos saskatītu neskaitāmus pamatojumus gara darbībai un būtībai. Tajā, kā pārveidojas un pārformējas organismi, tiktu atklāta gara vara un iedarbība. Darvinisms nekad nav radījis materiālismu. Materiālisms, kas nāk no priekšstatiem, kurus es tikko raksturoju, ir padarījis darvinismu materiālistisku. Tas padarīja materiālistisku arī tik augstsirdīgu domātāju un pētnieku, kāds bija *Ernsts Hekels*. Lai gan Hekels ar saviem skaistajiem pētījumiem būtu varējis paveikt lieliskas lietas garazinātnē, sava laika suģestējošo ietekmju dēļ viņš nonāca materiālistiskajos ūdeņos.

Ja šī lieta vēl šodien būtu tāda, tad nevarētu ne domāt par runāšanu par garazinātnei, un pagaidām ir arī neiespējami pārliecināt tos, kuri balstās dabaszinātniskajos skaidrojumos. Ir jāļauj viņiem iet savus ceļus, un arī gara pētniekam ir jāiet savi ceļi. Ja šodien tas vēl būtu tāpat, kā tolaik, tad būtu jāsaka: gara pētījumi var priecāties paši sevī. – Bet lietas ir mainījušās. Tieši tie, kas darbojās līdzīvisā, ko

sauc par dabaszinātni, varēja novērot, kā, kaut arī lēni, norisinās lielākais apvērsums tieši dabaszinātniskās domāšanas jomā. Pienāks laiks, kad cilvēki nespēs apjēgt, ka kādreiz varēja iedomāties kaut ko tādu, kas ir populārs vēl šajos laikos. Varētu šķist, ka dabaszinātne tagadnē uzvaroši laužas uz priekšu ar šo materiālistisko pasaules uzskatu, ka ar labi sagatavotiem pētījumiem varētu izdoties no olbaltumvielām laboratorijā radīt dzīvību. Tad viņi teiktu, mēs varam radīt dzīvu vielu, no kuras ir veidotas visas dzīvās būtnes, un dabas pētniekiem ir arī brīnišķīgi fakti, kas parāda, ka nedzīvu substanci var apstrādāt ar zināmām indīgām substancēm, kā rezultātā sekas ir tādas, kas parādās līdzīgi kā saindēšanās gadījumā. Rezultātā radušās vielas izskatās kā dzīvi kristāli: ar savu formu tās rada iespaidu, ka ir dzīvas, kaut arī tās tādas vēl nav. Tā ka var iedomāties, ka cilvēki ir tikuši tiktāl, lai parādītu, kā no molekulām un atomiem rodas dzīvība un no otras puses arī gars.

Tā tas šķiet esam no vienas puses. Un no otras puses, kādas tur ir tās lietas? Kaut kas, kas iedarbosies spēcīgāk nekā viss, ko no dabaszinātniskās loģikas viedokļa pret materiālismu ir pateicis *Ostvalds*. Tur mēs redzam, kā palēnām gatavojas cits dabaszinātniskās domāšanas veids un kā tas kļūst par nepieciešamību. Deviņdesmito gadu vidū notika tas, ka *Bekerels*, lielais fizikālais pētnieks, no noteiktām substancēm, kuras saturēja urānu, atklāja zināma starojuma esamību. Tam ir pavisam noteikta iedarbība, kas izpaužas tā, ka tas padara gaisu elektriski vadošu vai izsauc noteiktas pārmaiņas fotoplatē kā, piemēram, X-stari. Jūs zināt, nesen ir nonākts arī līdz tam, lai atklātu šādu starojumu saistībā ar to, ko sauc par elementu rādiju. Bet tas ir tik interesanti, ka pastāv kaut kas tāds, kas agrāk nebija zināms, viss šī starojuma veids un iedarbība bija tik sveša, tik atšķirīga no priekšstatiem, kādi bija līdz tam, ka daudzi šodien ir nonākuši līdz tam, ka ir ļāvuši sagrīloties savam uzskatam, ka atomi esot kaut kas absolūts, mūžīgi pastāvošs un tikai savienojas dažādos veidos. Te nu bija substances, kas uzvedās pavisam savādi visā pasaules kopsakarībā, kā tas bija ar rādiju un urānu. Tie izstaro, it īpaši rādijs, bet to starojums šķiet gandrīz neizsmeļams. Tas viss būtu vēl savienojams ar veco skatījumu; bet svarīgākais ir, ka tādai vielai kā rādijs var ļaut izstarot, ka zināmas daļas var atdalīt un daļu paturēt; ka, piemēram, pastāv tādi izstarojumi, kas gaisu padara elektrisku, un tos tad var tā nodalīt, ka parādās to iedarbība uz fotoplati. Ir tā, ka dažādas īpašības var nodalīt tā, ka tad mums ir substances, kurām vairs nav pirmās īpašības. Viena īpašība kādai substancei tiek atņemta un citu tā iegūst. Šajās dienās jūs varat atrast apcerējumus par to jebkurā grāmatu veikalā.

Bet tas vēl nav pats nozīmīgākais. Nozīmīgi ir, ka bezgalīgi vienmēr atkal rodas starojums un atkal izstaro ārā pasaules telpā. Zināmi iemesli gan spiež domāt, ka reiz tomēr šis starojums izsīks. Jau šodien var pierādīt, ka zināmas substances īsā laikā, gandrīz nenosakāmi īsā mirklī mazinās, bet substances, kas var atdalīties, dīvainā veidā pārveidojas pavisam citās substancēs, tā ka lielam skaitam pētnieku ir zināms fakts, ka rādija starojums pārveidojas tā sauktajā hēlijā.

Mēs redzam, ka rādijs izsūta ārā pasaules telpā savu starojumu. Pēc vecās teorijas, kam tur būtu jānotiek? Tur augstākais varētu atrasties atomi, nodalīties, ja tie ir kaut kas nemainīgs. Bet tur mēs redzam, ka tie nemitīgi izstaro un tad nevar pieņemt neko citu, ka paši atomi sadalās, sašķēlas līdz sīkākām daļām. Citi mums savukārt skaidri parāda, ka lielam skaitam vielu šāda atomu sabrukšana ir iespējama. Tā mēs redzam, ka tas, kas tika uzskatīts par visnoturīgāko, par absolūto – kamēr viss pārējais bija tikai rezultāts tam – šodien arī sabrūk. Tas sairst kā putekļos. Un pastāv pamatotas cerības, ka tā tas var notikt ar visiem atomiem. Kas tad būs atoms nākotnē? Tas būs kaut kas, kas rodas un veidojas. Katrs atoms veidojas, tam ir noteikts dzīves ilgums, un pēc noteikta laika tas atkal izšķīst. Te jums tas, kas materiālismam bija visstingrākais – atoms – pārveidojas būtnē, kas rodas un iznīkst. Kad redz, ka rādijs pārvēršas hēlija elementā, tad redz tieši to, ka viela pārvēršas citā vielā. Tad cilvēki saprot, ka senais alķīmiķu sapnis pārveidot vienas vielas citās vielās tomēr ir realitāte.

Dažās grāmatās mēs jau atrodam mājienus, ka modernie dabaszinātniskie pētījumi mums iesaka ko tādu, par ko ir sapņojuši alķīmiķi. Jau ir pētnieki, kuri ir veikuši interesantus novērojumus par

zināmām norisēm. Agrāk teica, ka ir vara sāļi, kas, piemēram, ir vara un hlora savienojums. Ja tos sadala, tad atkal iegūst varu un hloru. No tā varot redzēt, ka atomi savienojas, un, ja tos atkal atdala, tad tas ir hlors un varš. Ir gan daži cilvēki, kuri ir sākuši domāt, ka uzkrītoši ir kaut kas būtisks un ko garazinātņiekam ir jāuzsver vienmēr atkal un atkal: ja jūs šīs vielas, kuras jūs esat nodalījuši kā varu un hloru, atkal savienojat, tad to nav iespējams paveikt citādi, kā tikai rodoties siltumam. Kad šīs divas substances savienojas, tiek izdalīts siltums. Ka tur parādās siltums, tas ir tikpat reāls un īsts, kā vara un hlora savienojums. Ja tos abus atkal grib nodalīt, tad siltums savukārt ir jāpievada. Mēs uztveram siltumu. Atomus un molekulas neviens nekad nav uztvēris. Bet, vai mēs apskatām parādību tā, kas tur ir? Kad jūs savienojat varu un hloru, tad jūs no tā izspiežat ārā siltumu līdzīgi kā miltus no miltu maisa. Ja gribat miltu maisus atkal pilnus, tad ir jāber iekšā milti. Siltums tātad būtu kā pildījums. – Līdz ar to mēs siltumam pierakstām realitāti un noskaidrojam, ka jārēķinās ir ne tikai ar molekulāro iedarbību, bet arī ka šīs vielas pašas ir iespējamas tikai caur šo siltumu.

Ja nu mēs tagad ņemam vērā, ka atomi sabrūk mums acu priekšā, tad ir jājautā: vai dabaszinātne ir nonākusi krustcelēs, kur atomi – līdz šim drošākais – sairst, tur, lai atzītu to, ko agrāk apskatījām tikai kā izpausmi, kā parādību? Tas ir tas, pie kā šodien noved dabaszinātne! Visa atomistiskā teorija, kas ilgu laiku ir bijusi pamats dabaszinātnei, šodien grīļojas. Šodien fakti ir tādi, ka teorijām, kas nebalstās faktos, ir jākrīt. Atomi un molekulas nav nekas faktisks, bet gan ir izdomāti. Ja tas krīt, jo ir tikai sekas, tad mums ir jājautā: no kā tie ir sekas? Vispirms cilvēki mēģinās atkal atgriezties pie tā, lai pamatā būtu kaut kas cits. Šodien jau ir tikuši līdz tam, ka runā par šķidru elektrību. Tas ir ļoti skaisti, ko pateica angļu ministrs *Balfūrs*: ja mēs šajos laikos iztēlojamies atomus, tad varam pateikt tikai to, ka kaut kas plūst cauri pasaulei kā šķidrums, un atomi tajā ir kā ledus vižņi ūdenī. – Tas ir skaists priekšstats. Bet kur tas ved? Pamēģiniet to turpināt tālāk. Tas noved pie tā, ka dabaszinātne nonāk līdz tam, ka to, ko agrāk tā noliedza, kas agrāk tai bija tikai parādība, to tagad atzīst par patiešām īsteno un reālo. Tā bija savāda ticība, ka tas, kas ir krāsa un ko es saucu par sarkano, eksistējot tikai manā galvā, ka ārā eksistējot tikai mazas lodītes, kas saduras un uzspiežas, un tā rada gaismas, krāsu un skaņas sajūtas. Šiem priekšstatiem drīz būtu jāpazūd faktu varas ietekmē. Kļūs skaidrs, ka tas, ko mēs redzam un dzirdam, ir realitāte un ka tā bija traka fantāzija – aiz šīs pasaules iedomāties materiālu pasauli. Šī materiālā pasaule sairs un sabruks. Tiks atzīts tas, kas ir aiz tās. Tad būs jāseko tam, ko piedzīvo un ko var piedzīvot. Tad atzīs, ka atoms nevar būt nekas cits kā sasalusi elektrība, sasalis siltums, sasalusi gaisma. Un tad būs jāiet vēl tālāk, ka visā ir jāredz sablīvēts un izveidots gars. Matērijas nav! Tas, kas ir matērija, attiecas pret garu kā ledus pret ūdeni. Ja mēs izkausējam ledu, paliek ūdens. Ja mēs izšķīdinām matēriju, tad tā pazūd kā matērija un kļūst par garu. Viss, kas ir matērija, ir gars, gara ārējā izpausmes forma.

Paies vēl ilgs laiks, līdz nāksies pieņemt pēdējo konsekvenci, ka nevis acs gaismu, bet gan gaismu ir izveidojusi aci, un skaņas, ko mēs dzirdam, ir izveidojušas ausi. Tad cilvēki sapratīs, ka visa matērija ir piedzimusi no gara, un uz garazinātņi tiks pārnesti tikai patiesi dabaszinātniskie fakti, bez loģiskiem pārtraukumiem. Dabaszinātniskie fakti būs visskaistākais pamats garazinātņei. Kurš pieņem garapētniecisko viedokli, tas ar apbrīnu apskata dabaszinātņi krustcelēs. Sugestija ir novedusi līdz ticībai, ka matērija ir vienīgais. Viņi neapmierinājās ar to, lai pētītu materiālo pasauli, bet gan vēl piedomāja tai klāt vēl vienu citu pasauli. Tas bija traģiski, neiespējami. Gara pētnieks pilnībā atzīst pastāvošo dabisko pasauli. Izdomāto un izfantazēto nemainīgo atomu un izdomātā ētera svārstību pasauli, šo nosapņoto un fantastisko materiālisma pasauli garazinātņieks nekad nevar atzīt par savējo. Viņš noraida to kā māņticību. Un māņticība bija ticība materiāliem atomiem aiz mūsu uztverēm. Katrs atoms būtu uztverams, ja tikai būtu tam instrumenti, tā tika teikts. – Aiz tā, ko mēs uztveram, nav nekā cita, kā tikai gars un garīgā pasaule, kurā mēs iedziļināmies! Tas ir tas, ko mēs meklējam aiz parādībām. Juteklisko parādību pasaulē mēs meklējam nevis haotiski viļņojošu atomu pasauli, bet gan gara pasauli. Maldu ceļos ir tas, kurš aiz ārējām parādībām cer atrast citu materiālo pasauli. Tiem,

kuri vēl šodien balstās tajā kā faktā, būs jālabo savi uzskati. Pienāks laiks, kad šī izfantazētā māņticība tiks atzīta kā tāda un kad daudz no tā, ko šodien no tās puses uzskata par māņticību, izrādīsies patiesība.

Pareizais dabaszinātnes pamatprincips, palikt uz faktu pamata, noved dabaszinātņi pašu krustcelēs, kur izšķirsies, vai fakti atbilst teorijai. Un fakti neatbildīs, teorijas izputēs nebūtībā! Tas, kas tika uzskatīts par stingro pamatu, tas, no kā gribēja izskaidrot garu un apziņu: elementi un atomi, tas izšķīst. Tas, ko mēs gribam, ir skaidrība, un pie tās mēs varam tikt tikai tā, ka uztveram sevī garu.

Tā dabaszinātne ieplūdīs garazinātņē. Šodien tā stāv krustcelēs. Daži to vēl neatzīst, citi to jau redz. Pienāks laiks, kad pastāvēs brīnišķīga harmonija starp dabaszinātnisko faktu izziņu un to, ko apgalvo garazinātne. Tā nekad neapgalvos neko, kas būtu pretrunā tam, ko ir atklājusi dabaszinātne. Garazinātne arī šajā laikā apbrīno gara darbus materiālismā; bet tā arī neceļ nekādas dzegužu pilis mākoņos. Garazinātne grib saprast pasauli, lai darbotos tajā. Pirms apmēram simts gadiem Vācijā bija dabaszinātne, kas ar pilnām burām iestūrēja 19. gadsimta materiālismā, dabaszinātne, kas sāka neatzīt neko citu kā tikai to, ko var redzēt ar acīm un aptaustīt ar rokām. Sekas tam bija, ka arī tas, kas tika izdomāts, kļuva materiāls, konkrēts. Lielās filozofijas, kuras lietoja izteikumus un jēdzienus, kas patika ne ikvienam, tika nobīdītas malā. Bet cilvēki, kuri lauž šķēpus par Hēgeli un Šellingu, parasti nesaprot vispār neko no šiem dižgariem, kuri ir ieskatījušies pasaulē tik dziļi, kā neviens no tiem, kuri šodien iedomājas esam pāri viņiem, pat nenojauš. Tie gan bija stipri sublimēti jēdzieni, pašķidri jēdzieni, ar kuriem viņi rīkojās.

Gēte stāvēja tieši pa vidu starp šīm divām partijām. Tādēļ viņš varēja nojaust, kā dabaszinātne ieburās materiālismā, un no otras puses viņš redzēja iespēju iedziļināties problēmās un būvēt savienojošus tiltus starp reliģiju un dabaszinātņi. Tādēļ viņš varēja tik skaisti pateikt, ka reiz pienāks laiks, kad filozofija un dabaszinātne apvienosies. Bet, tā viņš pievienoja, vēl kādu laiku tām ir jāiet katrai savus ceļus. – Tās ir gājušas šķirtus ceļus, bez izpratnes vienam strāvojumam par otru. Arī šodien mums ir divi strāvojumi, materiālisms, kas ir pārdzīvojis pats sevi, kas pats ar savām metodēm ir sagrāvis pats savu acu priekšā savu stingrāko, absolūtāko pamatu, ir sagrāvis pats sevi, un filozofija, kas ieplūst teozofijā jeb garazinātņē; kura cenšas cilvēcei demonstrēt nevis abstrakti-garīgo, bet gan konkrēti-garīgo, augstākās pasaules faktus, kas vairs nebūs kā abstrakta, bet gan konkrēta garazinātne.

Mēs ne pārāk tālā nākotņē piedzīvosim šo skaisto savienību starp dabaszinātniskajiem un garazinātniskajiem uzskatiem. Mēs redzēsīm, kā dabaszinātniskie fakti kļūs lietojami garīgajam skatījumam un garīgais skatījums kļūs lietojams dabaszinātņei. Tādēļ tiks radīts tilts. Cilvēka gars var zelt un plaukt tikai, ja tā darbības ir savstarpējā harmonijā. Garam būtu jātiek sakropļotam, ja dabaszinātne paliktu bez garazinātnes, un garazinātņei būtu jāsamierinās ar domām: tu tomēr nevari dabaszinātņi pārnest uz garīgo. – Bet pasaules attīstības gaita atnesīs mieru. Tiks radīts tilts starp ticību un izziņu. Tas ienesīs bezgalīgu progresu un harmoniju starp ticību un zināšanām.

Cik daudzi mūsdienās ilgojas pēc ārēja miera, ārējas harmonijas un cilvēku ārējas laimes! Bet viss ārējais ir tikai iekšējā izpaušme, un ārējā cilvēka dzīve var būt tikai sekas iekšējai dzīvei. Laimīga ārējā dzīve radīsies, ja būs priecīgu cerību pilnas dvēseles, drošas par savu nākotņi. Tās pratīs nodibināt pareizo sociālo mieru, un no iekšēja miera radīsies ārējais miers. Tādēļ tas nešķiet nenozīmīgi, apskatīt šo dabaszinātņi krustcelēs un parādīt, kā viens ceļš ved strupceļā, bet otram pavisam skaidri ir jāieved jomās, kurās dzīvo arī garazinātne. Tā nākotņē tās darbosies kopā un pasaules ēka kļūs bagātāka no divām pusēm. Tā būs liela, pilnīga harmonija, un tā kļūs par cilvēka dvēseles iekšējo harmoniju, kas ir garazinātnes galvenais mērķis.

DVĒSELES UN GARA IZZIŅA

Berlīne, 1907. gada 24. oktobris

Viss šo lekciju cikls ir veltīts gara izzīnai un, ja šodien tiks īpaši runāts par gara un dvēseles izzīnu, tad tas notiek tādēļ, ka tā mēs zināmā veidā varam panākt savstarpēju sapratni par pašu gara jēdzienu, apskatot to attiecībā pret dvēseles jēdzienu, atklājot to attiecības. Jo tiem, kuri nodarbojas ar garazinātņi, tas darbojas īpaši traucējoši, ka, apskatot cilvēku, abi šie gara un dvēseles jēdzieni nemitīgi tiek sajaukti viens ar otru.

Jūs labi zināt, ka mums ir tā sauktā psiholoģija jeb dvēseles zinātne, kas mūsu dienās salīdzinoši lielā apjomā tiek mācīta skolās. Augstskolu lekciju plānos jūs atradīsiet arī lekcijas par psiholoģiju, kas burtiski būtu dvēseles mācība, vēsts par dvēseli. Tikai jāpiezīmē, ka neviens no tiem, kuri šādā veidā runā par psiholoģiju jeb dvēseles zinātņi, skaidri neapzinās, ka cilvēkā ir jārūnā par dvēseli un garu. Viss, kas tiek saistīts ar cilvēka iekšējo dzīvi, tātad, ja drīkst tā izteikties, ar cilvēka domāšanu, jūtām un gribu, tiek apskatīts zem dvēseles jēdziena. Dvēsele tiek domāta kā pretstats miesiskajam un ķermeniskajam cilvēkā, un saka – ja vispār kaut ko tādu pieļauj, ja lektors nav pilnībā iekritis materiālistiskajā domāšanas veidā – ka cilvēks sastāvot no ķermeņa un dvēseles.

Iesākumā ņemsim vērā tikai tos uzskatus, kas uzskata, ka dvēsele ir reāla būtība. Kad tiek teikts, ka cilvēks sastāv no ķermeņa un dvēseles, tad parasti nemaz neapzinās faktu, ka līdz ar to krīt par upuri salīdzinoši vēlāi, kristīgās attīstības gaitā izveidotai dogmatikai. Pat senākā kristietība, kas vēl bija nākusi no gudrības mācības, cilvēka būtībā nodalīja – kā visas dažādu laiku un tautu gudrības mācības – miesu jeb ķermeni, dvēseli un garu. Tikai vēlāki koncila lēmumi, tā sacīt, novāca garu, un tikai kopš Konstantinopoles koncila runā vairs tikai par miesu un dvēseli. Modernie mācītie ļaudis, kuri vispār ar kaut ko tādu nodarbojas, kuri tātad nedomā materiālistiski, uzskata, ka balstās pilnīgi brīvos pētījumos, un nemaz nenojauš, ka ir uzņēmuši sevī kā aizspriedumu, uz aizspriedumiem dibinātu viedokli šo vēlāko dvēseles kristīgo jēdzienu, kas neņem vērā garu. Tā vispār ir ar daudziem jēdzieniem, kas figurē mūsu zināšanās un kas tiek pieņemti tā, it kā tiešām būtu pētījumu rezultāts, kamēr īstenībā nozīmē tikai gadsimtiem senus aizspriedumus.

Tagad apskatīsim pašu vispārpieņemto psiholoģiju visdažādākajos tās virzienos. Te nav domāts neko kritizēt, tikai raksturot. Psiholoģija, to gan drīkstam teikt, visvairāk un vispamatīgāk ir cietusi no materiālistiskajiem uzskatiem un domāšanas veida. Gara jēdziens ir pakāpeniski pazudis ne tikai no ārējās zinātnes maņu parādībām, bet psiholoģija ir pazaudējusi pat pašu dvēseles jēdzienu, tas ir, savu pētījumu priekšmetu. Tā ir interesanta attīstība, kādu tur ir izgājusi garīgā dzīve. Kādam drosmīgam pētniekam un domātājam, kurš dažā labā jomā ir paveicis ļoti ārkārtējas lietas, pietika drosmes arī pateikt to, kas citiem, tā sacīt, ir tikai fona noskaņojums un pamata sajūta modernajā psiholoģijā. Drosmīgais domātājs bija *Frīdrihs Alberts Lange*. Šajās dienās jūs visi varat paņemt viņa grāmatu «Materiālisma vēsture» *Reclams* universālajā bibliotēkā. Tā ir lieliska grāmata, jo tieši tam, kurš to rūpīgi studē, ja viņš vispār domā, ir jānonāk pie pārliecības – es to iztirzāju iepriekšējā lekcijā – ka materiālisms kā pasaules uzskats ir salīdzināms ar vīru, kurš paceļ pats sevī gaisā aiz savas bizes. Šis Frīdrihs Alberts Lange attiecībā uz dvēseles mācību ir pateicis kaut ko, ko var apkopot trīs vārdos; «psiholoģija bez dvēseles». Tas nāk no Frīdriha Alberta Langes. Citi pētnieki nav uzdrošinājušies izrunāt šādu konsekvenci; bet viņi rīkojas un pēta psiholoģijā tā, it kā dvēseles jēdziens viņus vispār neskartu. Arī mūsdienās jūs slavenākajās psiholoģijas mācību grāmatās atradīsiet dažnedažādus jēdzienus par dvēseli. Bet, ja jūs patiešām gribēsiet kaut ko uzzināt un saprast par dvēseli, tad jūs tajās veltīgi meklēsiet padomu, jo šī psiholoģija – tā nav kritika, tikai raksturojums – dvēseles jēdzienu ir

pilnībā pazaudējusi, kaut arī tas ne vienmēr tiek izteikts. Jūs varat meklēt padomu *Wundta* vai citu darbos par jautājumiem, kuri interesē cilvēkus attiecībā uz dvēseles dzīvi, atbildes jūs nekur neatradīsiet. Jūs atradīsiet atbildētus dažādus jautājumus par veidiem, kā cilvēki uztver priekšmetus savā apkārtnē. Jūs atradīsiet arī dažādas spekulācijas par to, kādas ir uztveres un apziņas attiecības. Piemēram, tiek jautāts: cik ilgā laikā cilvēkam, kad viņš ir saņēmis kādu kairinājumu, tas nonāk apziņā? Jūs tur atradīsiet apskatītus jautājumus par uzmanību, jautājumus par to, kā cilvēks spriež, kā viņš salīdzina lietas vienu ar otru, kā viņš atceras un tā tālāk. Bet kurš gan varētu noliegt, ka objektīvi jūtošajai dvēselei – kas tagad tiek domāta parastajā nozīmē – kad tā jautā pati par savu būtību, pāri visam ir prātā viena lieta: kāda ir manas dvēseles būtība? Vai tā dalās liktenī ar ķermenisko, sabrūk un beidzas, kad iestājas nāve? Vai tā piedalās tikai jutekliskajā apkārtējās pasaules dzīvē, vai tā piedalās arī daudz augstākā, pārjutekliskā dzīvē, kas neizsmēļ sevi fiziskajā pasaulē? Šos jautājumus, kas cilvēkam ir dzīves svarīgākie jautājumi, jūs veltīgi meklēsiet mūsdienu psiholoģijās kaut vai tikai kā jautājumus. Viss cilvēka dzīvē norāda uz tiem; bet, kad nonāk līdz dvēseles patiesajai būtībai, tad saka, ka tas izejot ārpus cilvēka izziņas robežām.

Ja jums ir nedaudz pacietības un jūs izskatāt kādu šādu psiholoģiju, tad saprotat, ka tieši tās pašas metodes un pētīšanas veids, metodes, kādas tiek izmantotas attiecībā pret fizisko dabu, dzīvi mums visapkārt, kuras ir ierasts saukt par dabaszinātniskajām metodēm, tiek pielietotas arī dvēseles pētījumos. Jā, ja izmanto šīs metodes, tad nekas cits arī nevar rasties, kā tikai tas, ko mēs atrodam šajā psiholoģiskajā literatūrā. Vairāk nekā jebkurā citā nozarē dvēseles pētījumos runa ir par to, kurš šos pētījumus rīko. Tur, kur domā materiālistiski, arvien vairāk ir nonākts pie pārliecības, ka pētījumu rezultāti var būt tikai tāda veida, ka tie ir katram ārēji. Kurš mūsdienās vēl pilnībā un pamatīgi saprot skaisto *Gētes* vārdu jēgu:

Ja acis nebūtu mums saules dotas,	War* nicht das Auge sonnenhaft,
Kā gan mēs gaismu spētu saskatīt?	Wie könnten wir das Licht erblicken?
Ja mūsos nedzīvotu paša dieva spēks,	Lag* nicht in uns des Gottes eigene Kraft,
Kā dievišķais gan spētu aizgrābt mūs?	Wie könnt' uns Göttliches entzücken?

Mums neparādītos nekas no ārpasaulas, ja mums nebūtu kāda radniecība ar attiecīgo lietu vai būtību, vai atbilstošo spēku, ja mēs kaut ko tam radniecīgu nenestu paši sevī. Tā dvēseli var izpētīt tikai tas, kurš uzmeklē ārpus sevis kaut ko tādu, ko ir pārdzīvojis, uzzinājis pats sevī. Ne jau katrs – tam it īpaši ir jātiek uzsvērtam attiecībā uz dvēseles pētījumiem – var būt psihologs; jo cilvēks pamana no citu dvēseļu noslēpumiem tikai tik daudz, cik viņš pašā tādi ir kļuvuši par realitāti.

Garazinātne, kā tika pateikts uzreiz sākumā, nodarbojas ar garu kā tādu. Un visas šīs lekcijas ir veltītas gara apskatam. Lai arī kāds būtu lekcijas nosaukums, visur tiek meklēts gars. Kā izriet jau no lekcijas, kas tika šeit nolasīta pirms četrpadsmit dienām, garazinātnei būs jāparāda, ka aiz visa, kas ir ap mums, dzīvo gars un darbojas gars.

Kas garazinātnei ir matērija? Tikai viena no gara formām! Ja garazinātne runā par matēriju, vielu un ķermeņiem, tad tā par to visu runā tā, kā tā runātu par ledu attiecībā uz ūdeni. Ledus ir ūdens citā formā. Bet tad kāds varētu nākt un sacīt: tad taču garazinātne noliedz matēriju un ķermeniskumu, ja apgalvo, ka viss ir gars – un tad garazinātnei vispār neeksistē nekāda matērija. Tāds nav garazinātnes uzskats nekādā gadījumā. Paliksim pie mūsu ledus un ūdens salīdzinājuma. Tas, kas ir svarīgs dzīvei, tie nav tukši vārdi, tās nav tukšas definīcijas, bet gan ir sekas, iedarbības, ar kādām jūs dzīvē sastopaties. Ja arī saka, ka ledus esot ūdens citā formā – un tā ir pilnīga taisnība – tad ūdens iedarbība taču ir citādāka nekā ledum, kā to jebkurš var pamanīt, ja uzliek uz plaukstas ledus gabaliņu tā vietā, lai uzšļakstītu plaukstai ūdeni. Kurš gribētu noliegt, ka ledus ir ūdens citā formā, tas pamatīgi izblamētos. Tā arī garazinātnei nenāk ne prātā noliegt matēriju. Tā pastāv, tikai tā ir gars citādākā formā. Un kādā formā? Tādā formā, ka var tikt no ārpusē novērota, apskatīta ar maņu palīdzību. Tas

ir būtiskais matērijai. Te šodienas lekcija piesaistās lekcijai pirms astoņām dienām, kurā varējām parādīt, kā jebkurš materiālistisks uzskats dabaszinātņu progresa priekšā izzūd nebūtībā, kā matērijas fantastiskais jēdziens jauno pētījumu rezultātā izput un izgaist. Tas, kas pirms trīsdesmit gadiem vēl bija drošs jēdziens, kā ēters, matērija, tas šodien izkūp tālākos pētījumos. Un kas tad mums atliek no tā, ko mēs sastopam ārpusaulē? Tas, ko mēs redzam un dzirdam, skaņas, krāsas, siltums un tā tālāk: tas, ko mēs uztveram. Cik vien labi spējam, mums vajadzētu pacelties augšup līdz uzskatam, ka aiz siltuma, aiz skaņas, aiz gaismas nav nekā no šīs briesmīgi brutālās atomu virpuļošanas, kas ilgajā materiālisma laikā bija vienīgā realitāte. Reāls šajā nozīmē ir tas, ko mēs redzam, ko mēs dzirdam, ko mēs sajūtam kā siltumu. Un ja mēs ieskatāmies aiz krāsas, aiz skaņas, aiz siltuma, kā mēs to sajūtam, saskatām – ko mēs atrodam aiz tā? Aiz tā mēs atrodam, ja ņemam skaņu, kamēr tā paliek jutekliskajā pasaulē, sakustinātu gaisu. Bet mēs nedrīkstam iet aiz jutekliskās pasaules ar savām spekulācijām. Mums ir jāpaliek jutekliskajā, maņu pasaulē. Par to savukārt varenus vārdus atkal ir pateicis kāds, kuru mācītie vīri neņem par pilnu, kurš bija ne tikai dzejnieks, bet arī domātājs, kurš pateica lielos vārdus: «Nemeklējiet neko aiz parādībām; tās pašas ir mācība.»

Ja mēs meklējam, kas ir aiz skaņas, aiz gaismas, tad neatrodam materiālus atomus, kuri ienirst mūsu tīklenē, impregnē to un šī impregnēšana rada krāsas un gaismas priekšstatu. Ja mēs patiešām ieskatāmies aiz tā visa, ko mēs tur atrodam? – Garu! Krāsa attiecas pret garu kā ledus pret ūdeni. Skaņa attiecas pret garu kā ledus pret ūdeni. Tās haotiski virpuļojošo atomu pasaules vietā patiešām domātājs un gara pētnieks aiz tā, ko viņš redz un dzird, atrod garu, garīgu realitāti, tā ka jautājums par matērijas būtību zaudē jebkuru jēgu. Jo kāda ir atbilde uz jautājumu par matērijas būtību gara pētniekam? Kas ir tas pēc būtības, kas aptver mūs ārā pasaulē un parādās kā matērija? Tas ir gars! Un garu mēs zinām! Mums gara būtība ir jāuzmeklē pašiem sevī. Kas esam mēs paši savā iekšējā būtībā, tas ir arī visas lietas ārā pasaulē, tikai citā formā. Tas ir tādā formā, ka to var apskatīt no ārpusē, kad gars piešķir virsmu. Atļaušos pateikt kaut ko, ko jebkurš dabas pētnieks uzskatīs par pilnīgu trakumu: kad gars iet uz āru, tad tas parādās kā krāsa, kā skaņa. Krāsa un skaņa nav nekas cits kā tīrs gars, tieši tas pats, ko mēs atrodam paši sevī, ja pareizi sevi saprotam. Tā mums garazinātnē katrs minerāls ir gars. Zemākā cilvēka būtības daļa, ko mēs saucam par fizisko miesu jeb fizisko ķermeni, mums tās patiesajā būtībā nav nekas cits kā gars tādā formā, kādā tas tieši pastāv arī šķietami nedzīvajā dabā.

Ar ko tad atšķiras tas, ko mēs saucam par cilvēka garu, no tā gara, ko mēs sastopam ārā kā minerālu un augu, kā kalnu, kā zibeni un pērkonu, kā kokus un ūdeņus un tā tālāk, ar ko no tā visa atšķiras tas gars, ko mēs šaurākā nozīmē uzrunājam kā garu? Ar to, ka šis gars šaurākā nozīmē parādās kā gars savā pirmatnējā, dziļākajā veidolā, veidolā, kāds tam piemīt kā garam. Tas, ko parasti sauc par dabu, gan ir gars, bet tāds gars, kas savu ārējo pusi pievērš maņām, un tas, ko šaurākā nozīmē sauc par garu, pēc būtības ir tieši tas pats. Daba pēc formas ir tas, kas pēc sava sākotnējā pirmveidola pievēršas mūsu visdziļākajai būtībai. Ja mēs meklējam garu ārā dabā, tad atrodam to nedzīvu minerālos, dzīvu augos un sajūtošu dzīvniekos. Cilvēks apvieno sevī šo trīskāršo gara veidolu trīs savas būtības daļās, kā mēs tās zinām pēc garazinātnes uzskata. Tikai tā var nonākt līdz īstai cilvēka izzīņai, ka apskata šo komplicēto cilvēka dabu un neapmierinās ar abstraktu miesas un dvēseles nodalīšanu, bet gan jautā: kā cilvēks ir veidots?

Vispirms mēs garazinātnē atšķiram cilvēka fizisko ķermeni, to, kas tam ar vielām un spēkiem ir kopējs ar visu tā saukto nedzīvo dabu. Cilvēka fiziskajā ķermenī ir tās pašas vielas un tie paši spēki, ko mēs atklājam ārā minerālajā pasaulē. Bet pāri tam cilvēkam ir vēl viena daļa, ko mēs saucam par viņa ēterķermeni jeb dzīvības ķermeni. Kad mēs runājam par ēteru, tad tam nav nekāda sakara ar to safantazēto ēteru, kas tik ilgi spēlēja savu lomu zinātnē un tuvākajā laikā tiks pilnībā atmests. Attiecībā uz ēterķermeni mēs vēl nevaram iedziļināties augstākās skatīšanas metodēs. Bet mēs vislabāk saprotam ēterķermeni, ja uztveram šo lietu šādi: ņemsim kādu augu, kādu dzīvnieku, pašu cilvēku: fiziskajā ķermenī ir tās pašas vielas, tie paši spēki, bet bezgalīgi komplicētākā sajaukumā un

daudzveidībā tā, ka šīs vielas pašas no sevis nevar izveidot fizisko ķermeni. Neviens auga ķermenis nevar būt tas, kas tas ir, tikai dēļ fiziskajiem spēkiem, to nevar arī neviens dzīvnieka ķermenis, neviens cilvēka ķermenis. Tā ir sajaukuma un proporciju komplicētība un daudzveidība, kuras dēļ ķermenis sadalītos, ja paliktu tikai savu fizisko un ķīmisko spēku varā. Katrā dzīves acumirkļī pret fiziskā ķermeņa sairumu darbojas tā saucamais ēterķermenis jeb dzīvības ķermenis. Tajā notiek nerimstoša cīņa. Un nāves acumirkļī, kad ēterķermenis jeb dzīvības ķermenis atdalās no fiziskā ķermeņa, fiziskā ķermeņa vielas un spēki sāk sekot tikai paši saviem spēkiem. Tādēļ mēs garazinātnē sakām: fiziskais ķermenis ir fiziski un ķīmiski neiespējams sajaukums, kas pats par sevi nevar pastāvēt un saglabāties. Tas, kas katrā acumirkļī cīnās pret fiziskā ķermeņa sairšanu, tas ir ēterķermenis. – Trešā cilvēka būtības sastāvdaļa ir tas, ko mēs bieži esam saukuši par patikas un sāpju, prieka un ciešanu, instinktu un kaislību nesēju. Kad dzīvība sāk kļūt iekšēja, tad mēs garazinātnē sakām runāt par tā saucamo astrālķermeni. Tā ir trešā cilvēciskās un trešā dzīvnieciskās būtības sastāvdaļa.

Mūsdienās ir tik neskaidrs jēdziens par to, kas veido katru atsevišķo būtību, ka zināmi pētnieki vairs vispār nespēj atšķirt dzīvnieku no auga. Dabiski, ka eksistē pārejas formas; bet tās mūs šeit neinteresē. Jūs varat populārās grāmatās, kas citādi ir ļoti slavējamās, izlasīt, ka augam ir tādas pašas izpausmes kā dzīvniekam vai cilvēkam, un tādēļ runā par «auga dvēseli» parastajā nozīmē. To, kas ir dzīvnieka dvēsele un cilvēka dvēsele, sajauc ar to, kas ir vienkāršas auga dzīvības izpausmes. Kad mēs runājam par dzīvnieka vai cilvēka dvēseli jeb astrālķermeni? Tad, kad ārējām parādībām pievienojas iekšēja dzīve, iekšēji pārdzīvojumi. Svarīga ir iekšējā pasaule. Kad jūs redzat kādu augu, tam pieskaraties un šis augs savēl kopā savas lapas, tad ir izdarīts auga kairinājums un augs parāda zināmu reakciju uz kairinājumu. Saut šādu reakciju par dvēseles izpausmi ir visneticamākais diletantisms. Ne jau tad drīkst runāt par dvēseli jeb astrālķermeni, kad notiek kaut kāda pretreakcija; citādi jau arī lakmusa papīram, kad tas kļūst sarkans skābē, būtu jāpiedēvē dvēsele. Galvenais ir ne jau kaut kāda ārēja reakcija, bet gan, vai kaut kas notiek šīs būtnes iekšienē. Ja jūs pagrūžat kaut ko un notiek formas izmaiņa vai kaut kāda cita ārēja reakcija, varat saukt to par dzīvības izpausmi; bet tad runāt par sajūtu vai dvēseli, nozīmē apgriezt visus jēdzienus ar kājām gaisā. Par dvēseli jeb astrālķermeni var runāt tikai tad, kad tam, kas norisinās ārēji, pievienojas kāds jauns notikums, jauns fakts iekšēji, ja grūdienam vai spiedienam pievienojas sāpes vai kāds cits kairinājums, kaut kas, kas tiek izjūsts kā prieks. Tas, kas kādu padara par būtni ar dvēseli, nav izpausmes, kas parādās ārēji, bet gan norises, ko tā pārdzīvo iekšēji. Tikai tur, kur sākas sajūta, kur dzīvība iekšēji pārveidojas patikā un ciešanās, kur kāds priekšmets ārpusē ne tikai kaut kā iedarbojas, bet, kur būtnē iekšēji parādās kāds pārdzīvojums attiecībā pret šo ārējo priekšmetu, tikai tur mēs varam runāt par dvēseli jeb astrālķermeni. Kad kāds augs spirālveidīgi apvijas ap kādu stabu vai nūju, tad tās ir sekas, atbilde uz kairinājumu: dzīvības izpausmes. Pat tad, ja kādam augam ir novērojams, ja tuvināt tam pirkstu, tas seko pirkstam, nevis stabam, pat tad jums nav darīšanas ar kādu iekšēju norisi. Par tādu var runāt tikai tad, ja būtnē iekšēji sarosās kāda dziņa un tas šīs ietekmes dēļ seko kairinājumam. Kurš šīs lietas strikti neatšķir, tas nav spējīgs pacelties līdz dvēseles, astrālķermeņa jēdzienam. Tas cilvēkam ir kopīgs ar dzīvniekiem, bet ne ar augiem.

Tad, kā jau bieži minēts, mums ir vēl ceturtdā daļa, caur kuru cilvēks kaut ko pārdzīvo sevī, kas viņu padara par radības kroni – tas, ko mēs saucam par Es. Izzināt šo «Es» tā būtībā ir ārkārtīgi svarīga lieta visai izziņai.

Agrākajās lekcijās es jau esmu vērsis uzmanību uz to, ka visā mūsu valodas krājumā ir tikai viens vienīgs vārds, kas atšķiras no visiem citiem vārdiem. Jebkuru citu priekšmetu jūs varat apzīmēt ar tā vārdu – pulkstenis, galds, burtnīca. Bet to, kas ir Es (*Ich – vāciski*), jūs nevarat apzīmēt ar tā nosaukumu. Pamēģiniet par kādu citu būtni pateikt «Es»! Jūs varat teikt Es tikai pats par sevi. Katra būtne citai ir Tu, un katrai būtnē cita ir Tu. Ja «Es» nosaukumam jātiek izrunātam, tad šim nosaukumam ir jāizskan no būtnes visdziļākās būtības. To ir sajutušas arī reliģijas, kuras ir balstītas

slepenzinātnē, un tādēļ pareizā veidā ir pateikušas: Te dievība izrunā pirmo skaņu, pirmo vārdu cilvēka dvēselē tā pirmatnējā veidolā, tādēļ tām šī Es izpausme šķiet kaut kas svēts. Tādēļ tās, jo neviens cits to nevar izrunāt, jo tikai dvēsele var to izrunāt, to ir nosaukušas par «neizrunājamo Dieva vārdu». Tas, ko vēlākos laikos ebreju reliģiskā mācība ir apzīmējusi ar vārdu «Jahve», nav nekas cits kā Es izteiksme, kas apzīmē sevi pats sevī. Tā ir ceturrtā cilvēciskās būtības daļa.

Un tagad, apskatot šo četrdaļīgo būtību – fiziskais ķermenis, ēterķermenis, astrālķermenis un Es –, mums ir jāsaprot: ar šīm četrām daļām, kuru nav nevienai citai būtnei uz Zemes kā tikai cilvēkam, mūsu priekšā stāv katrs cilvēks, gan neizglītots mežonis, gan visaugstāk attīstītais garīgais cilvēks. Ar ko tad atšķiras atsevišķie cilvēki uz Zemes, ja visiem ir visas šīs četras daļas? Ar to, ka viens vairāk, cits mazāk no sava Es ir strādājis pie savām trīs pārējām daļām. Salīdzināsim vēl pavisam mežonīgu cilvēku, kurš seko katrai savai dziņai, katrai iekārei, ar augstsirdīgu morālistu, kurš dzīvo pēc tīriem, svētiem morāliem jēdzieniem un seko tiem, kurš ļaujas tikai tādām savām dziņām un kaislībām, kurām gars spēj pateikt «jā». Ar ko tie abi atšķiras? Ar to, ka augstsirdīgais garīgais cilvēks no sava Es ir strādājis pie sava astrālā ķermeņa. Neizglītota mežonis ir maz strādājis ar savu astrālo ķermeni, viņam tas ir gandrīz tāds, kādu viņš to ir saņēmis no dabas, no dievišķajām varām. Augstsirdīgais morālists un ideālists ir to pārstrādājis, šķīstījis, attīrījis.

Astrālais ķermenis sastāv no divām daļām; no vienas daļas, kas cilvēkam ir bez viņa līdzdalības, un otras, kuru viņš ir apstrādājis, kas ir viņa Es veikums. Cilvēki, kuri ir attīstījušies tādos augstumos, kā, piemēram, *Asīzes Francīskis* – varat par viņu domāt citā ziņā, kā vēlaties – ir gandrīz visu savu astrālo ķermeni pilnībā nodevuši Es pakļautībā tā, ka viņu astrālajā ķermenī nenotiek nekas, kas nebūtu Es pārvaldīts. Kā šāds cilvēks atšķiras no mežona? Mežonī viss notiek caur to, kam ar Es nav nekāda sakara; augsti attīstītā cilvēkā viss notiek caur to, par ko viņš ir izveidojis savu astrālo ķermeni. Cik daudz no astrālā ķermeņa ir ticis Es pārveidots, tik daudz cilvēkā ir pašgars jeb *Manas*.

Te mums ir piecas cilvēka būtības daļas: fiziskais ķermenis, ēteriskais ķermenis, astrālais ķermenis, Es un pašgars. Un mums kā cilvēkiem ir iespēja pārveidot ne tikai mūsu astrālo ķermeni, apskaidrot un padarīt cēlāku ne tikai mūsu alku, dziņu un instinktu summu, bet mums piemīt arī lielākas spējas pārveidot mūsu ēterķermeni. Parastajā dzīvē cilvēki savā garīgajā attīstībā strādā pie tā, lai pakāpeniski padarītu cēlāku savu astrālķermeni, tas notiek jau ar parastajiem dzīves impulsiem, morālajiem jēdzieniem, intelektuālajiem priekšstatiem. Viss, ko mēs mācāmies, pārveido astrālķermeni. Ja gribam izveidot sev kādu jēdzienu par pretstatu starp astrālķermeņa pārveidošanu un ēterķermeņa pārveidošanu caur «Es», tad mums ir jāatceras, kādi mēs bijām kā bērni astoņu gadu vecumā. Toreiz mēs nezinājām dažu labu lietu, ko zinām šodien. Mēs daudz ko esam iemācījušies. Dēļ tām sajūtām, kuras mēs tā esam guvuši, astrālķermenis ir pārveidojies, ir iekļāvis pašgaru jeb *Manas*. Bet viss, kas veidoja mūsu temperamentu, mūsu noslieces un tā tālāk, kad vēl bijām bērns astoņu gadu vecumā, tas nav pārveidojies tādā pašā veidā. Ja jūs astoņos gados bijāt ātrs dūsmās, ietiepīgs kā bērns, tad domājams, ka jūs arī tagad reizēm vēl esat ātrs dūsmās vai ietiepīgs. Temperamenta un noslieču pārveidošanās notiek daudz lēnāk. Astrālķermeņa progresu var salīdzināt ar minūšu rādītāja kustību un ēterķermeņa progresu ar stundu rādītāja virzību uz priekšu. Jo noslieces mainās tikai, kad mainās ēterķermenis, un tam pieder spēcīgāki impulsi nekā astrālķermeņa pārveidošanai. Šādi spēcīgi impulsi ir cilvēkam, kurš nodarbojas ar garazinātni, un viņam tādi var rasties jau kāda mākslas darba, teiksim Vāgnera «Parsifāla» vai Bēthovena devītās simfonijas iespaidā, aiz kuriem tāds cilvēks saskata to bezgalīgo jēgu. Šie impulsi iedarbojas ne tikai uz astrālķermeni, bet arī ir tik spēcīgi, ka tiek apskaidrots, attīrīts un pārveidots arī cilvēka ēterķermenis. Tāpat tas notiek, kad cilvēks stāv kādas Rafaēla vai Mikelandželo gleznas priekšā un viņu caur krāsām caurstrāvo mūžības impulss. Tomēr spēcīgākie impulsi ir cilvēces reliģiskie impulsi. Tas, kas kā reliģiski impulsi ir izgājis cauri laikiem, ir tik spēcīgi pārveidojis cilvēkus, ka ir pārņēmis viņu

ēterķermeņus tā, ka arī attiecībā un savu ēterķermeni cilvēki nes sevī divas daļas – nepārveidoto, no dabas saņemto daļu, un pārveidoto. Pārveidoto daļu sauc par dzīvības garu jeb *Buddhi*.

Kad cilvēks saskaras ar to, ko mēs iepazīstam, kad dzirdam kādu lekciju par iesvētīšanu jeb iniciāciju, tad vēl spēcīgāk izceļas tas, kas pārveido ēterķermeni. Iniciācijas jēga ir iedot cilvēkam līdzekļus, ar kuriem arvien vairāk pārveidot ēterķermeni. Tādēļ arī tam, ko sauc par slepenmācekli, ir spēkā, ka visas intelektuālās mācības, viss, ko viņš var apgūt skolā, ir tikai sagatavošanās. Svarīgāk nekā visa intelektuālā mācīšanās tam, kurš pakļaujas garazinātniskai skološanai, ir apzinātā veidā pārveidot kaut vai vienu vienīgu noslieci citā, kaut arī tā būtu tikai rokas kustība. Pārveidot kaut ko tādu, tam atkarībā no apstākļiem var būt lielāka vērtība nekā visām apgūtajām teorētiskajām zināšanām. Pamatā ņemot, iesvētīšana, iniciācija pastāv impulsos, kuri attīra un apskaidro cilvēka ēterķermeni. Šie impulsi tad turpinās tajā, kas paceļas līdz fiziskā ķermeņa attīrīšanai un apskaidrošanai, un tas ir augstākais, ko cilvēks savā tagadējā dzīves gājumā var sasniegt.

Kāds tagad varētu sacīt, ka fiziskais ķermenis taču esot zemākais; ja cilvēks tā tad iedarbojas uz fizisko ķermeni, vai tad tas ir kaut kas īpašs? – O, jā! Tieši tādēļ, ka fiziskais ķermenis ir zemākā daļa, ir jāpielieto visstiprākie spēki, lai to pārveidotu tā sākotnējā formā, tīrā gara formā. Šī fiziskā ķermeņa šķīstīšana sākas ar noteiktām metodēm, kā regulēt elpošanas procesu. Tādēļ to daļu, kas tā tiek pārveidota, sauc par *Atma* jeb īsteno garacilvēku; *Atma* nozīmē tikai elpošanu. Tad, kad ķermenis ir šādi pārveidots – ārēji tas paliek tāds pats kā vienmēr –, cilvēka garazinātniskā skološanās paceļas augstākajā pakāpē. Ar to cilvēks sasniedz ne tikai spējas apzināt dzīvot savā fiziskajā ķermenī, tā sacīt, zināt katru asins šūniņu, katru nervu plūsmiņu, viņš sasniedz arī to, lai iedarbotos ārā lielajā dabā, kļūst no cilvēka, kurš, ja drīkst tā izteikties, no iepriekš savā ādā ieslēgta cilvēka kļūst par cilvēku, kurš spēj iedarboties uz Visuma un kosmosa spēkiem. Tā cilvēks pāriet tajā stāvoklī, caur kuru viņš kļūst vienots ar kosmosu. Visa pārējā runāšana par saplūšanu ar kosmosu, kas nenotiek pa patiesas skološanās un attīstības ceļu, ir plāpas un frāzes.

Cilvēks kļūst vienots ar kosmosu caur to, ka viņš vispirms pārveido savu astrālo ķermeni, tad ēterķermeni un beidzot fizisko ķermeni. Tā viņš kļūst vienots ar visu kosmosu tā, kā mazais pirkstiņš ir vienots ar fizisko ķermeni, kurā tas atrodas. Tā ir pilnīgi regulāra un likumsakarīga cilvēka attīstības gaita, kuru ir izgājuši daudzi cilvēki, kuru mēs visi jau tagad izejam līdz zināmai pakāpei un kuru visi izies nākotnē.

Kas tur īsti notiek? Mēģināsim visi vēlreiz atcerēties: kas ir astrālais ķermenis? Tas nav nekas cits, kā alku, dziņu un kaislību, prieku un ciešanu, prieka un sāpju summa. Viss, kas tur kopā iedarbojas cilvēkā, ir gara izpausme, gars kaut kādā formā; jo viss ir gars. Kā tad ir iespējams, ka Es strādā ar astrālo ķermeni? Tas ir iespējams tādēļ, ka Es-am gars atveras savā sākotnējā, dziļākajā veidolā. Kaislībās, dziņās un iekārēs gars ir apslēpts, tur tas parādās savās ārējās izpausmēs. Es-ā tas ieplūst savā pirmatnējā veidolā, un Es savukārt ļauj tam plūst tālāk astrālajā ķermenī, Es ir starpnieks starp garīgā pirmatnējo veidolu un tā ārējām izpausmēm. Tā tas ir arī ar ēterķermeni un galu galā arī ar fizisko ķermeni, un tā cilvēka cilvēciskās būtības trīs ķermeņu jeb trīs daļu pārveidošanas laikā notiek nepārtraukta to garīgošana. Tikpat patiesi, ka viss, kas mums atklājas minerālos, ir gars – bet gars savā ārējā darbībā – tikpat patiesi ir tas, ka tas, kas mums atklājas cilvēkā ceļā uz garīgošanu, ir tas, ko Es pats iepludina zemākajā būtībā. Bet tikai tādēļ, ka starp šīm izpausmēm, cilvēka materiālo daļu, viņa fizisko ķermeni, ēterķermeni un astrālo ķermeni, un gara daļām, kas iemirdz šajos trīs ķermeņos – pašgaru jeb *Manas*, dzīvības garu jeb *Buddhi*, garacilvēku jeb *Atma* – stāv «Es», ir iespējama šī gara virsvadība šajos trīs ķermeņos. Es-am ir jābūt pa vidu kā starpniekam. Tad augšējais var apstrādāt apakšējo.

Un šī Es būtība, kur mēs to esam iepazīnuši? Mēs to esam iepazīnuši jā pēc tā vārda. Šis vārds «Es» nekad nevar ieskanēt mūsu ausīs no ārpuses, ja tas nozīmē mūs pašus. Ar to ir pateikts vairāk nekā ar

visām tām frāzēm, kas atrodamas parastajās psiholoģijās. Ja cilvēki kārtīgi apjēgtu, kas ir Es tādēļ, ka šis vārds nekad nevar attiekties uz mums no ārpuses, tad būtu paveikts vairāk, nekā to ir paveikusi visa skolu psiholoģija. To ir jau pateicis filozofs *Fichte*: Skaistākais ir cilvēks kā Es. Taču vairums cilvēku gan labāk uzskatītu sevi par lavas gabalu uz Mēness, nekā par Es, kam vajadzīgs pašam savs spēks, lai uz to paskatītos, lai to ieraudzītu.

Lekcijā par dzīvnieku dvēseli mēs redzēsīm, ka arī dzīvniekam ir Es, bet ne fiziskajā pasaulē. Cilvēks atšķiras no dzīvnieka ar to, ka viņam ir Es fiziskajā pasaulē. «Es» ir tas, kurš garam ļauj no iekšienes ieplūst tajā, kas ir gara cita forma, dažādajās matērijās, pat pašā dvēseliskajā, ko mēs apzīmējam kā astrālo ķermeni. Tādēļ mēs Es būtību varam bez aplinkiem apzīmēt kā internalizāciju. Šāda internalizācija dzīvniekos tiek vēl tikai gatavota. Tā kā par dzīvnieka dvēseli mēs vēl runāsim, tad šodien ļaujiet to tikai ieskicēt. Tātad nedrīkst aizmirst, kas arī dzīvniekam ir Es, bet ne atsevišķam dzīvniekam, bet gan veselai dzīvnieku sugai. Visām lauvām kopā, visiem tīģeriem kopā ir Es, un šis Es ir pārjutekliskajā pasaulē. Tas ir tā, it kā no katra dzīvnieka, kurš pieder noteiktai sugai, augšup augstākajā pasaulē stieptos neredzamas dzīslas jeb pavedieni uz kopējo grupas jeb sugas dvēseli. Un šāda sugas dvēsele ir kļuvusi par cilvēka individuālo dvēseli. Kas ir veselai dzīvnieku grupai, tas ir katram individuālajam cilvēkam. Tādēļ dzīvniekiem dvēseles internalizācija vēl tikai gatavojas. Mēs to redzam, kad studējam tā saucamo dzīvnieka dvēseli, astrālķermeni. Īstenā šī dvēseles internalizācija, pirmā gara iestarošana mūsu pasaulē ir iespējama tur, kur šis Es pats ir šajā pasaulē kā individuāla dvēsele. Tādēļ dvēsele, kurā ir Es, ir spējīga garam ļaut ieplūst matērijā. Tā mēs redzam, kā gars un miesa vai arī gars un matērija ir, ja drīkstam tā teikt, divas būtības, bet viena no šīm būtībām, tā sacīt, ir tā pati cita, tikai citā formā. Matērija un ķermeni ir gars citā formā. Tie pasaulē vispār atšķiras viens no otra kā ledus un ūdens. Tie ir atšķirīgi, kaut arī ir viens un tas pats. Un pa vidu tam ir dvēsele. Tā ir sasaistošā starp garu un ķermeni. Tā mēs saprotam cilvēku tikai tad, ja apjēdzam viņu šajā trīsdaļīgajā salikumā, sastāvošu no ķermeņa, miesas vai faktiski no trīsdaļīga ķermeņa, no fiziskā ķermeņa, ēterķermeņa un astrālķermeņa; sastāvošu no topošā gara: *Manas*, *Buddhi*, *Atma* jeb pašgara, dzīvības gara un garacilvēka – un dvēseles kā būtības, kas vienu pārveido otrajā, kura piedalās gan ķermenī, gan garā. Dvēseli mēs varam saprast pareizajā gaismā tikai tad, ja redzam to no gara strādājam ar ķermeni. Ja mēs to studējam no šāda viedokļa, tad garazinātniski iegūstam atbildes tieši uz tiem jautājumiem, kurus cilvēkam ir jāuzdod attiecībā pret īsteno dvēseles būtību. Mēs redzam, kā cilvēkā katrā viņa dzīves acumirkļī dvēsele ir ielikta starp ķermeni un garu. Piemēram, mežonim dvēsele spēj ķermenī iesūkt tikai mazu pilieniņu gara. Viņš vēl ir pilnībā pakļauts ārējām ietekmēm, izsalkumam un slāpēm, tam, ko viņam kā dzīvības izpausmi uzspiež ēteriskais jeb dzīvības ķermenis, līdz dzīvnieciskajam ejošu instinktu un iekāru ietekmē. Augsti attīstīta ideālista, piemēram, Šillera vai svētā Asīzes Franciska dvēsele nosliecas uz garu, iemanto augstāku apziņu un atbrīvojas no materiālās esamības. Garazinātne mums parāda, ka pārveidošanās pastāv formās. Tas ir tas, ko mēs saucam par vielu. Mēs ar to bieži sastapsimies ziemas lekcijās, bieži mēs to varam veidot no iekšējā, un neviens nedrīkst cerēt, ka viņš vienā lekcijā varētu apjēgt visu to, kas pieder pie garazinātnes.

Ja mēs apskatām apkārtējo pasauli no šāda garazinātniskā viedokļa, tad tā parādās mums nepārtrauktā pārveidošanās procesā, tāpat kā ārēji mums daba parādās nemitīgā pārveidošanās procesā. Pavasarī mēs redzam, kā no sēklas izaug puķe. Rudenī mēs redzam to atkal novīstam, bet būtība tiek saglabāta sēklā, lai rastos atkal no jauna. Tā arī garazinātne mums parādīs, kā ķermeni patiešām izveido gars, un kā šī gara būtība, kad ķermenis sabrūk, saglabājas kā garīga sēkla, kas parādās vienmēr atkal un atkal.

Mēs varam pārveidot ledu ūdenī un ūdeni ledū. Tā pārvēršas arī gars ķermenī. Ķermenis sabrūk, bet gars paliek un parādās arvien jaunās formās. Tas mūs noved pie likuma, ko mēs saucam par maiņas likumu cilvēka dzīvē. Cilvēks šeit dzīvo fiziskajā, ēteriskajā un astrālajā ķermenī. Bet viņam ir vēl

viena cita dzīve, kas bija pirms šīs dzīves un būs pēc šīs dzīves. Tajā viņš dzīvo, tāpat kā te viņš dzīvo šajos trijos ķermeņos, tikai garīgajā pasaulē. Un no turienes viņš atnes spēkus, kas izveido viņa ķermeņus, kas dod viņam to formu, kāda viņam ir, ja arī garā dzīve ir citādāka. Tas ir tas, kas mums parādās, ja mēs pareizi saprotam garazinātņi. Parādās, ka cilvēka dzīve mijas starp piedzimšanu un nāvi: ir dzīve ķermenī un ir tā dzīve, kas starp nāvi un jaunu piedzimšanu iet līdz jaunam iemiesojumam – dzīve garīgajā. Un tas, kas te dzīvo ķermenī un tur garā un nomaina dzīvi ķermenī un dzīvi garā, tā ir dvēsele. Bet katru reizi, kad tā ir piedzīvojusi iemiesošanos, cilvēks ir strādājis ar savu ķermeni un atgriežas gara zemē bagātināts ar šīs dzīves augļiem. Dvēsele turpina attīstīties arvien augstāk. Tā dvēsele ir arī starpnieks starp garu un miesu. Un tā mēs tiekam aizvesti līdz robežai, kas mums, pareizi apskatot garu, dvēseli un miesu, parāda, kādas ir šo trīs savstarpējās attiecības. Mēs mācāmies iepazīt visu to, kas sabrūk, kas iznīkst, kā pārveidojumu tam, kas veido dvēseles dziļāko būtību, mēs izzinām laicīgo kā vienu formu mūžīgajam. Šāda garazinātne noved pie zinātnes, kas patiešām atbild uz jautājumiem par laicīgo un mūžīgo un par cilvēka likteni pēc nāves, uz jautājumiem, kādi vispār rodas cilvēka sirdī, ja viņš grib kaut ko zināt par šādu zinātņi. Zinātne, kas uzstāda robežas, neredz svarīgāko. Tādēļ mūsu skolas psiholoģija ir tik ierobežota. Noteiktā ziņā ir svarīgi mācīties to, ko tā piedāvā. Garazinātne to nenonievā, bet uzskata par nepietiekamu tikmēr, kamēr nenotiek pievēršanās gara un dvēseles būtībai. Tas ir pareizais ceļš gara un dvēseles izziņai: dvēsele, izdzīvojot laicīgo dzīvi, ir saistīta ar saviem ķermeņiem, ja tā drīkst izteikties, tā ir sapinusies šajos ķermeņos, un tas, kas to pievelk šiem ķermeņiem, ir tā daļa, kas ir šķērslis tīrajai, apskaidrotajai dzīvei garā starp nāvi un jaunu piedzimšanu. Tur mēs pakāpeniski mācāmies apjēgt, kas ir šķēršļi dvēseles jaunai piedzimšanai. Mēs arī mācāmies apjēgt, ka dvēselei pēc nāves vispirms ir pilnībā jāatbrīvojas ne tikai no miesas – jo to jau paveic nāve – bet arī no tieksmes pēc ķermeņa. Ar pareizajiem gara, dvēseles un miesas jēdzieniem mēs nonākam arī līdz dvēseles liktenim tās dzīves miesiskajā un garīgajā svētceļojumā.

Šodien es esmu mēģinājis, neņemot vērā to, kas ir iegūstams ar gaišredzības un iniciācijas metodēm, par kurām mēs runāsim turpmākajās lekcijās, izmantojot tikai parasto cilvēka saprāta gudrību, parādīt, kā šādā veidā var nokļūt līdz tīriem, pareiziem jēdzieniem par dvēseli un garu. Mums ir jāpatur prātā: tas, ar ko mēs darbosimies šīs ziemas laikā, tie būs garīgo pētījumu rezultāti. Tie var tikt atklāti tikai ar metodēm, kā tās ir sniegtas lekcijās par iesvētīšanu un tā tālāk. Bet apjēgti un saprasti tie var tikt arī ar parasto loģiku un pamatīgu pārdomāšanu. Tas, kurš izmanto aizbildinājumu: kas man daļas gar garazinātņi, jo es taču neesmu nekāds gaišreģis? – tas novēršas no garazinātnes nevis dēļ gaišredzības trūkuma, bet gan tādēļ, ka nepietiekami pamatīgi un aptveroši pielieto savu domāšanu. Tieši dvēseles zinātne mūsu laikos, kad valda materiālisms – daži to uzskata par atmestu, un tas arī ir atmests filozofijā, bet plaukst tieši psiholoģijas domāšanas veidā – ir daudz cietusi. Mūsdienās tieši dvēseles un gara jēdzieni ir visvairāk cietuši no šī materiālisma. Garazinātņi tas būs jāpadara par savu misiju – atkal nest cilvēcei tīrus un apskaidrotus jēdzienus par dvēseli un garu. Līdz ar to tā būs vislabākā kalpotāja augstajam reliģiskajam mantojumam, kas atšķir cilvēka garu no aptverošā pasaules gara, ko reliģiskais mantojums sauc par Svēto garu. Mēs šos rakstus sapratīsim tikai tad, ja uztversim tos pietiekami dziļi un visu apskatīsim lielās, varenās un aptverošās ainās, kuras ir patiesu faktu izpaušme kā līdzeklis sapratņei. Mēs no garazinātnes saprotam arī vēl daudz ko citu, ko cilvēce zinās nākotņē un ko senākos laikos tā tikai nojauta caur saviem nozīmīgākajiem dižgariem. Daudzas dīvainas sajūtas iet cauri cilvēka dvēselei, kad tā iejūtas garīgajās norisēs. Tie, kuri garazinātņei saka: tu mums sniedz kaut ko garam, bet neko nedod dvēselei; es meklēju dvēseli un tu man sniedz garīgus sasniegumus – tie nezina, ka tas, ko viņi atraida, ir tieši tas, kas dvēselei sniedz to, pēc kā viņi alkst. Viņiem slāpst pēc dvēseles gribas impulsiem. Bet dvēsele var būt laimīga un svētlaimīga tad, ja ļauj sevī ieplūst garam un no tā veido ķermeņus.

Ko mēs ieraugām ārēji, ir izveidots gars, un tas, kas matēriju izsauc par veidolu, tas plūst lejā no garīgās pasaules. Tas, ko acis veidolā redz kā krāsu, tas ir, tā sacīt, sablīvēts gars, un spēks, kas iešaujas matērijā un izsauc tās veidolu, ceļas no mūžības. Tā gars viegli kādam, kurš gan to nenoved līdz skaidrībai garazinātniskā veidā, bet sajūt un nojauš to, kas ir ap viņu, var šķīst tāds, ka viņš saka sev: viss, kas te ir, man šķiet garīgās pasaules veidots. Tēls, veidols liekas man kā svētums, kas kā zibens ir iešāvies vielā, un kad es skatos tikai uz veidolu, tad man tas šķiet iegrimstam vielā un tad atkal atkāpjoties no tās. To par garazinātņi nojauta dzejnieks, kad uzstādīja pretstatu starp ķermeni, cilvēka dvēseli un garu, kas abi veidojoši ir ķermenī. Šilleram tā bija kā nojausma, sajūta, kā realitātē dvēsele ļauj garam ieplūst matērijā, līdz ar ko matērija pazūd skatam. To apdomājot, viņš ļāva sajūtai izplūst skaistajos vārdos:

Nur der Körper eignet jenen Mächten,
Die das dunkle Schicksal flechten.
Aber fern von jeder Zeitgewalt,
Die Gespielin seliger Naturen
Wandelt oben in des Lichtes Fluren,
Göttlich unter Göttern, die Gestalt.

Tikai ķermenis der varām tām,
Kuras tumšo likteni mums auž.
Bet tālu no jebkuras laika varas
Senā svētīto dabu biedrene
Staigā augšā gaismas laukos,
Dievišķa starp dieviem, veidols.

VĪRIETIS UN SIEVIETE GARAZINĀTNES GAISMĀ

Minhene, 1908. gada 18. marts

Antropozofiskajai garazinātnei nav jābūt tādai, kas ar kaut kādu fanātisku mistiku atsvešina cilvēkus no dzīves. Tai nav nekādā ziņā jānovirza cilvēki no viņu ikdienas un laika uzdevumiem; tieši pretēji, garazinātnei ir jābūt tai, kas cilvēkiem dod spēku un enerģiju, apdomību un objektivitāti dzīves uzdevumu veikšanai, tiešās realitātes prasībām. Tādēļ dažkārt šīs garazinātnes ietvaros var parunāt ne tikai par lielajiem cilvēces gudrības jautājumiem, par cilvēces būtību, par pasaules būtību, bet arī pamēģināt no garazinātnes viedokļa apgaismot jautājumus, kas mūs nodarbina tieši un tagad. Un tā mums šajā lekcijās iznāks darīšana arī ar apskatiem, kas skar tieši to, ko sauc par laika jautājumiem.

Bet tas, kurš balstās garazinātnē, redz sevi īpašā stāvoklī attiecībā pret tādiem tiešiem laika jautājumiem, jo rosina gaidas, ka viņš iejauksies dienas debatēs. Un viņš var viegli ierosināt šādas gaidas, ja runa ir par jautājumu: vīrietis un sieviete – vīrietis, sieviete un bērns. Un tieši tādēļ, ka gara pētnieks jūtas spiests, pamatojoties savā viedoklī, apskatīt šādus jautājumus no augstāka skatu punkta, tad var šķist, ka šāds apskats aizved prom no tā, kādi viedokļi, uzskati un tā tālāk parasti izskan šādās debatēs. Bet, kaut arī tas ir patiesi, ka garazinātnei šādi jautājumi ir jāvirza augstā gaismā, tieši šī garazinātne spēj arī tieši un praktiski iesaistīties ikdienas problēmās. Jo tieši tas ir raksturīgi garazinātniskajiem apskatiem, ka tie no vienas puses paceļ šādus jautājumus līdz mūžības viedokļiem, bet līdz ar to arī vienlaikus sniedz pielietojumu ikdienas dzīvei, kamēr visi parastie partejiskie apskati aizved kaut kur, kas ikdienas dzīvē izrādās neizmantojami. Tas būtu paturams prātā, ja ķeras pie tā, lai apskatītu no augstāka skatpunkta attiecības starp vīrieti un sievieti. Daža laba lieta no tā, kas te ir sakāms, var šķist dīvaina un neparasta. Bet, ja jūs tiešām iedziļināties šajās lietās un ar tām mērāt dzīves faktus, tad atklāsiet, ka varat gūt daudz pamatīgāku atbildi no garazinātnes, nekā no tā, ko parasti par to dzird.

Garazinātne balstās fundamentālā uzskatā, ka aiz visa jutekliski-redzamā stāv dvēseliski-garīgais. Tieši jautājumi, kuri mūs nodarbina, tikai tad pareizi nostāsies mūsu acu priekšā, ja paskatīsimies uz garīgi būtisko, kas stāv aiz jutekliskā. Un tāpēc mums jājautā: kas garīgi stāv aiz abiem dzimumiem? – Un tad varbūt mums var atklāties dzimumu būtība, ja iedziļināsimies tajā garīgajā, kas slēpjas aiz jutekliskajām dzimumu atšķirībām. Bet tad jūs arī redzēsiet, ka garazinātne pēc savas būtības aizved mūs pie dažādām patiesībām, kuras mūsu laiks savā veidā jau nojauš arī pēc materiālistiskā pasaules uzskata. Bet tā kā aiz šīm nojautām stāv tikai materiālistisks pasaules uzskats, tās izrādās mānīgas.

Kas tad materiālismam ir sakāms par dzimumu būtību? Vislabāk mēs tajā varam orientēties tā, ka apskatām, kas par šo jautājumu ir nācis gaismā pēdējā laikā. Sieviete jau labu laiku arvien vairāk mēģina tuvoties tādām laikmetam cilvēces attīstībā, kur valda pilnīga abu dzimumu vienlīdzība. Tātad sievietei iestājoties cīņā par savām tiesībām, mūs interesēs, kas materiālismam ir sakāms par sievietes būtību. Tā mēs iegūsim mērogu, kā tagadnē tiek domāts par tik svarīgu jautājumu. Varētu jau minēt visdažādākās balsis par sievišķības būtību, kā tās, piemēram, ir apkopotas *Rosa Mayreder* grāmatā «Par sievišķības kritiku». Ir labi šādus spriedumus meklēt pie tagadnes vadošajām personībām. Kāds ļoti ievērojams 19. gadsimta dabas pētnieks kā sievietes pamatīpašību ir minējis pazemības sajūtu. Kāds cits, kuram arī ir tiesības izteikties, par sievišķības galveno kvalitāti uzskata drosmi dusmoties. Cits dabas pētnieks, kurš ir guvis lielu ievērību, nonāk pie rezultāta, ka sievietes pamatbūtība vislabāk izpaužoties padevības sajūtā; cits min varaskāri, cits nosauc konservatīvo dabu, un vēl kāds cits min, ka sieviete esot pasaules īsteni revolucionārais elements. Un vēl kāds cits saka, ka sievietē esot

novērojamas īpaši izteiktas analīzes spējas, bet cits turpretī secina, ka sievietei pilnībā trūkstot spējas analizēt, viņa esot attīstījusi tikai sintēzes iespēju.

Mēs varētu šo ziedu izlasi pavairot pēc patikas, bet noslēgumā mēs tikai iegūtu, ka viedu cilvēku ārējie uzskati noved pie pretējiem spriedumiem. Kurš gribētu vairāk iedziļināties šajā lietā, tam būtu jāsaka: šie vērotāji varbūt vadās no pilnīgi aplamiem pieņēmumiem; būtu jāskatās ne tikai uz ārējo, bet gan uz visu būtību. – Fakti varbūt dažam labam pētniekam uzspieda kādu nojausmu par to, bet šī nojausma tika iegremdēta materiālistiskajā domāšanā. Tā, piemēram, kāds jauns gars, *Otto Weininger*, raksta grāmatu «Dzimums un raksturs». *Otto Weininger* bija cilvēks ar lielām dotībām, bet izkaisīja šīs dotības, jo viņa dvēselei uzgūlās viss mūsu laika materiālistiskā pasaules uzskata smagums. Proti, viņš uzskatīja: cilvēka būtība var tikt apskatīta tikai tā, ka katrā atsevišķā cilvēkā neapskata vienpusīgi vīrišķo un sievišķo, bet gan pamana, ka vīrišķajā iejaucas arī sievišķais un otrādi. – Tātad *Weininger*a dvēselē aust idejas nojausma. Bet šī nojausma viņa laika sugestijas dēļ tiek iespiesta materiālistiskajā domāšanā. Un tā *Weininger*s iedomājas, ka vīrišķā un sievišķā mijiedarbība ir saskatāma zināmā vielu maisījumā, tā ka mums katrā vīrietī būtu jāatrod slēpts sievišķīgums un katrā sievietē apslēpts vīrišķīgums. Bet no tā viņam izrietēja dīvainas konsekvences. Piemēram, *Weininger*s saka: sievietei trūkstot Es, individualitātes, rakstura, jebkādas personības, brīvība un tā tālāk. Un tā kā viņa uzskatos runa ir par tīri vielisku, tā sacīt, kvantitatīvu vīrišķo un sievišķo īpašību maisījumu, tad tas viss esot vīrietī. Bet acīmredzot to iznīcina viņa vīrišķās īpašības. Redziet, kad mēs nonākam pie lietas būtības, mēs sastopamies ar uzskatiem, kas iznīcina paši sevi. Bet, kā mēs redzēsim, tas ir balstīts pareizā nojautā.

Tagad ķersimies pie šīm lietām no pamatā garazinātniskā viedokļa. Esmu vienmēr atkal un atkal uzsvēris, ka garazinātne nepadara sev cilvēka būtības apskatu tik vieglu, kā tas ir materiālistiski orientētā zinātnē. Jo tas, ko cilvēkā redz fiziski-jutekliski, garazinātnei ir tikai viena daļa no visas cilvēka būtības, fiziskais ķermenis. Bez tā garazinātne vēl izšķir ēterisko ķermeni jeb veidojošos spēku ķermeni, kas cilvēkam ir kopējs ar augiem un dzīvniekiem. Kā trešo cilvēka būtības daļu tā atzīst to, kas ir prieku un ciešanu nesējs, kas dzīvo mūsu sajūtās un jūtās, tas ir astrālais ķermenis jeb dvēseles ķermenis, kas cilvēkam ir kopējs ar dzīvniekiem. Un kā ceturtā daļa tiek atzīta tā, tikai kura cilvēku padara par cilvēku, viņa paša apziņa, viņa Es. Tā garazinātne apraksta cilvēku kā sastāvošu no četrām daļām.

Vispirms pieskarsimies fiziskajam un ēteriskajam ķermenim. Un te arī ir paslēpts risinājums mīklai attiecībā uz dzimumu attiecībām. Un te gara pētniekam ir jāpasaka kaut kas tāds, kas daudz laikabiedros pamodina pārmetumu ģeķībā: cilvēks pēc savas būtības ir īpatnējs organisms; ēterķermenis tikai daļēji ir sava veida fiziskā ķermeņa nospiedums. Attiecībā uz dzimumu lieta ir citāda. Vīriešu dzimumam ēterķermenis ir sievišķs, sievietes dzimumam vīrišķs. Lai cik dīvaini tas iesākumā nešķīstu, dziļākiem novērojumiem ir jānoved pie tā, ka ir jāatzīst šis ārkārtīgi nozīmīgais fakts: cilvēkā apslēpti dus kaut kas no otra dzimuma. Turklāt ar to nav jāņem vērā visas iespējamās novirzes no normas dzīves parādībās, bet gan tikai tas, kas atbilst normāliem apstākļiem.

Ievērojot šo faktu izzūd iespēja vārda stingrā nozīmē runāt par vīrietim un sievieti, bet ir jārunā par vīrišķīgām un sievišķīgām īpašībām. Sieviete zināmas īpašības pagriež uz ārpusi, pretējās uz iekšējo. Sievietē iekšēji ir vīrišķīgās īpašības, vīrietī sievišķīgās. Tātad, ja vīrietis sava ārējā ķermeniskuma dēļ kļūst, piemēram, par karotāju, ārējai drošsirdībai esot saistītai ar viņa ārējo ķermeniskumu, tad sievietei ir iekšēja drošsirdība, spējas uzpurēties, pašai dziedība. Vīrietis, kad situācija saasinās, izpaužas tajā, kas ir ārā. Sieviete pasaulē darbojas pašai dziedīgā pasivitātē. Neskaitāmas dzīves parādības kļūst mums skaidras, ja domājam cilvēka būtību kā divu polu mijiedarbību, vīrišķīgais pols uz āru, sievišķīgais pols uz iekšieni vīrietim, sievietei sievišķīgais pols uz āru, vīrišķīgais pols uz iekšieni.

Bet garazinātne mums arī uzrāda dziļākos iemeslus tam, kādēļ vīrišķajā ir sievišķais, sievišķajā vīrišķais. Garazinātne runā par to, ka cilvēks izdzīvo daudzas dzīves līdz arvien augstākai pilnībai. Tagadējā dzīve vienmēr ir iepriekšējās dzīves sekas. Un tādā veidā cilvēkam ejot cauri daudzām dzīvēm, viņš iziet arī vīrišķos un sievišķos iemiesojumus.

Tādā veidā tajā, kas tā rodas, izpaužas sekas tam, kādu pieredzi, pārdzīvojumus mēs kā šīs zemes cilvēki varam gūt uz abām pusēm. Kurš tā, kā tas tikko tika attēlots, var ieskatīties vīrišķajā un sievišķajā būtībā, tas zina, ka abu dzimumu intīmie pārdzīvojumi ir pilnīgi atšķirīgi, tiem ir jābūt atšķirīgiem. Visa mūsu šīs zemes dzīve ir visdažādāko pārdzīvojumu un pieredzes savākšana. Bet vispusīgi šie pārdzīvojumi un pieredze kļūst tikai tādējādi, ka cilvēks šos pārdzīvojumus un pieredzi gūst no abiem dzimumiem. Tā mums parādās, ja apskatām cilvēku tikai attiecībā uz viņa divām zemākajām daļām, ka patiesībā viņš ir dubultbūtne. Tomēr, kamēr atzīst tikai fizisko ķermeni, nekas saprātīgs nesanāk. Ir jāatzīst arī garīgais, kas ir aiz tā. Caur vīrišķo vīrietī mums parādās viņa iekšējais sievišķīgums, un caur sievišķīgo sievietē viņas iekšējā vīrišķība. Tad arī var apjēgt, kā tik daudzi spriedēji, kuri aplūko vīrietī un sievieti ārēji, nonāk maldos; viss ir atkarīgs no tā, vai skatās uz iekšējo vai uz ārējo. Pilnīgi gadījuma varā ir tas, kurš pazīst tikai vienu cilvēka būtības pusi. Piemēram, ja viens pētnieks uzskata, ka sievietes galvenā īpašība ir pazemība, bet cits, ka dusmas, tad katrs no viņiem ir apskatījis tikai vienu tās pašas būtības pusi. Šāda veida apskatam jānovēd maldos. Lai izzinātu pilno patiesību, mums arī jāskatās uz pilnu cilvēku.

Bet pie šādas pilnas patiesības atzīšanas pieder, ka tiek ņemts vērā vēl kas: mums ir jāapskata cilvēku viņa mainīgajos nomoda un miega stāvokļos. Miegā no cilvēka fiziski-ēteriskās organizācijas ir izcelti ārā astrālais ķermenis un Es. Līdz ar iemigšanu cilvēks zaudē parasto dienas apziņu: miegā viņš pāriet citā apziņā, miega apziņā. Uztveres un pārdzīvojumi, ko miega laikā garīgajā pasaulē gūst Es un astrālais ķermenis, parastajai apziņai paliek apslēpti. Savā tagadējā attīstībā cilvēks ir organizēts tā, ka nomoda stāvoklī Es un astrālajam ķermenim ir jāizmanto fiziskie maņu orgāni, lai nokļūtu līdz fiziskās pasaules apziņai, lai apzinātos fizisko pasauli. Mūsdienās gan valda uzskats, ka tie, protams, ir mūsu maņu organizācijas fiziskie aparāti, kas redz, dzird, saģaršo, satausta un tā tālāk. Bet vēl tāds domātājs kā *Fihte* saka: nevis ausis dzird, bet es dzirdu. – Visas maņu uztveres nāk no Es, cilvēka īstenās iekšējās būtības. Un katru rītu, kad cilvēks pieceļas, Es un astrālais ķermenis caur maņu orgāniem sagādā zināšanas par fizisko apkārtni. Citādi ir miega laikā: Es un astrālais ķermenis kavējas garīgajā pasaulē. Taču cilvēkam viņa astrālajā ķermenī parasti nav izveidoti atbilstošie maņu orgāni, lai viņš varētu redzēt astrālajā telpā. Kurš negrib to atzīt, tam, ievērojot konsekvenci, būtu jāsaka: faktiski cilvēks katru vakaru nomirst. – Tā cilvēks tāpat nakts laikā atrodas garīgajā pasaulē.

Bet garīgā pasaule un fiziskā pasaule ir savstarpēji saistītas raksturīgā veidā, jo viss fiziskais ir tikai sava veida garīgā sabiezējums. Kā ledus ir sabiezējis ūdens, tā fiziskais ķermenis un ēterķermenis ir astrālā ķermeņa sabiezējumi. Mūsdienu materiālismam gan ir grūti atzīt, ka gars ir visa vieliskā radītājs, bet materiālisma traģika balstās tieši tajā, ka materiālisms tieši matēriju saprot vismazāk. Un tā nonāk arī pie ļoti savādām lietām, ja noliedz, ka viss materiālais ir tikai sablīvēts garīgais. Bet, ja paliek pie populārajiem jēdzieniem, tad vairumam cilvēku nekļūst tūlīt saskatāms jebkura saprāta izsmiekls, piemēram, šādā teikumā: ķermeniskais esot pamats visam dvēseliskajam, viss tā saucamais garīgais esot atvasināms no tā saucamā miesiskā. – Tas kļūst skaidrāks, ja secina līdz galam, kā to dara, piemēram, pragmatisms, kas ceļas no Amerikas, bet jau ir aplipinājies arī Eiropu. No viena vienīga teikuma tur var redzēt, kā šīs teorijas izsmej visu veselo cilvēka saprātu; piemēram, saka apmēram tā: cilvēks neraud, kad ir bēdīgs, bet gan cilvēks ir bēdīgs, kad raud! – Pat neuztver, ka tur dvēselisks noskaņojums iedarbojas uz fizisko, bet iedomājas, ka kaut kādi ārēji cēloņi izspiež asaras, un tad cilvēks paliek bēdīgs. Tās ir sekas no līdz absurdam kāpinātam materiālismam.

Garazinātne zina, ka divas augstākās cilvēka būtības daļas, Es un astrālais ķermenis, naktī ir ārpusē un ir atstājuši ēterisko ķermeni un fizisko ķermeni. Tā tieši miegā cilvēks atstāj savu vīrišķo un sievišķo organizāciju un uzkavējas garīgajā pasaulē kā būtne, kura vairs nenes sevī neko vīrišķu vai sievišķu, bet ir dzimumiski nediferencēta būtne. Tā cilvēks jau šeit iedala savu dzīvi dzimumiskā un nedzimumiskā.

Vai ar dzimumu saistītajam nav nekādas nozīmes garīgajā pasaulē? Vai pretstatam starp fizisko ķermeni un ēterķermeni, kurš rada abu dzimumu izpausmes šajā pasaulē, nav nekā atbilstoša augstākajās pasaulēs? Nu, ar to ir tā, ka dzimumisko mēs gan nepaņemam līdzīgu augstākajās pasaulēs, bet abu dzimumu pirmsākumu mēs atrodam astrālajā pasaulē. Kā ledus no ūdens, tāpat tas, ko mēs fiziskajā pasaulē redzam kā vīrišķo un sievišķo, ir veidots no augstāku principu pretstata. Šis pretstats attēlojas mums vislabāk, ja mēs to raksturojam kā dzīvības un formas pretstatu. Šo polaritāti mēs atrodam izpaustu arī dabā. Koks parāda augošu dzīvības spēku un tajā pašā laikā arī to, kas iespiežas cietā formā, kas aizsprosto augšanu, veido plaukstošo spēku par cietu stumbru. Tā visā dzīvē un esamībā mijiedarbojas dzīvība un forma. Un, ja mēs no šī viedokļa apskatām dzimumu būtību, tad varam sacīt: dzīvības attēls ir vīrišķais, bet tas, kas dzīvībai piešķir zināmu formu, izpaužas sievišķajā. – Piemēram, kad mākslinieks formē vielu, tad taču notiek sekojošais: tas, ko mākslinieks ieveido marmorā, tas nav atrodams jutekliskajā dabā; tikai mākslinieka būtība, kas sakņojas garīgajā pasaulē un no turienes apaugļojas, var mākslinieciski radīt, mākslinieciski veidot. Un tā patiesībā ir, ka astrālķermenī un Es nemitīgi ieplūst garīgās pasaules spēki un būtība. Un tas, ko mākslinieks ieveido vielā, matērijā, ir atmiņas no tā, kas viņam ir ticis ierosināts garīgajā pasaulē. Ja cilvēks miegā nemitīgi neatgrieztos savā pirmsdzimtenē, nekavētos garīgajā pasaulē, tad viņš neatnestu šurp uz fizisko esamību apaugļošanās dīglus visām savām lielajām un cēlajām darbībām. Tātad nevar būt nekā ļaunāka, kā cilvēkam ilgstoši atsakoties no miega.

Tātad tas, ko mākslinieks ir uzņēmis garīgajā pasaulē un neapzināti ieliek savā darbā, tas parādās kā dzīvība un forma. Varētu iedomāties reiz pajautāt: kādēļ īstenībā mums «*Juno Ludovisi*» («Hēras galva») šķiet tik brīnišķīga? – Liela seja, plata piere, īpatnējais deguns. Ja mēs ar savām sajūtām it kā aptaustot tai pārslīdam pāri, tad varam teikt: te ir tēls, par kuru mēs pat nevaram iztēloties, ka tur būtu palicis pāri kaut kas garīgs; šajā sejā mēs redzam pilnībā formā ieslēgtu dvēseli un garu. Šī forma tā var pastāvēt mūžīgi. Te iekšējā dzīve ir pilnībā kļuvusi par formu, sastingusi formā, te ir par formu kļuvusi dvēsele un gars. Bet tad palūkojamies uz Zeva galvu. Faktiski šaurajai pierei pamatā arī ir gars un dvēsele, bet paliek sajūta, ka šai formai vajadzētu kurā katrā mirklī mainīties. Dzīvība un forma ir tverta no dziļas mākslinieka inspirācijas.

Bet, kā mākslinieks lielos momentos šādos darbos tiešām rada dzīvības un formas atlējumu, tā visa mūsu būtība patiesībā ir dzīvība un forma. Tajā tiešām parādās, ka cilvēka būtība ir garīgās pasaules izveidota no vienmēr topošās dzīvības un tā, kas dzīvību saglabā, piešķir tai ilgumu. Cilvēks piedalās dzīvībā un nāvē kā augstākas esamības polaritātes izpausmē. Un šajā nozīmē *Gēte* varēja pateikt: «Nāve ir veikls dabas paņēmieni, kā iegūt daudz dzīvības.» Un tā dzīvība rod formu ne tikai vienpusīgai dzīvei, ne tikai vienpusīgai nāvei, bet gan tam, kas no dzīvības un nāves veido augstāku harmonisku veselumu. Tādējādi garīgais un fiziskais darbojas kopā, izmantojot vīrišķo un sievišķo; mūžam topošā dzīvība vīrišķajā, un formā turētā dzīve sievišķajā.

Tā, kad ir jāpamato dzimumu būtība, sākumpunkts nav vienpusīgs fiziskās esamības apskats, bet gan atbilde tiek sniegta no esamības garīgajām jomām. Tikai tā mēs atklājam pārdzimumisko harmoniju, kura rodas tiktāl, cik abi dzimumi līdz tai paceļas. Ja tātad mēs ļaujam būt spēkā atziņām, kādas mums var sniegt garazinātne, un ļaujam pārdzimumiskajam darboties praktiskajā dzīvē, tad dzimumu jautājums ir atrisināts. Tas neattālina no dzīves. Jo to, ko mēs sastopam cilvēka būtības abās izpausmēs, mēs varam šķīstīt pareizā veidā, ja apzināti tiecamies pēc šīs augstākās harmonijas. Tā

dzimumu jautājums tiek padziļināts un pretstats tiek harmonizēts. Viss dzimumiskais sasniedz pavisam citu formu un nozīmi. Dzimumu jautājumu mēs varam atrisināt nevis ar dogmām, bet gan ar to, ka uzmeklējam kopēju pamatu, sajūtas un jūtas, kas ved pāri dzimumam. Tiešā sociālajā saskarsmē dzimuma jautājums būs jārisina attīstītai cilvēcei piemērotā veidā. Kad cilvēks atklās to, kas ir pāri dzimumiem, pārdzimumisko, tad viņam šis aktuālais jautājums būs atrisināts.

Un tā arī šajā apskatā mums parādās tas, kas parādās vienmēr atkal un atkal: ka būtība ir jānodala no maņu, jutekliskās šķietamības. Mums ir jāapskata viss cilvēks, cilvēks maņu nozīmē, cilvēks garīgajā nozīmē, ja mēs gribam atrisināt dzīves mīklas. Pāri maņu pretstatam parādās, ka vīrietis un sieviete ir tikai ietērps, apvalks, kas apslēpj cilvēka īsteno būtību. Mums ir jāmeklē zem šī ietērpa. Tur ir gars. Mēs nedrīkstam apskatīt tikai gara ārējo pusi, mums ir jāiedziļinās garā pašā.

Tas pats varētu tikt pateikts arī šādi: gudrības piesātināta mīlestība, mīlestības caurausta gudrība ir augstākais. «Mūžīgi-sievišķais velk mūs augšup.» Sievišķais ir tas elements pasaulē, kas tiecas uz āru, lai ļautos apaugļoties no dzīves mūžīgajiem faktiem.

INICIĀCIJA JEB IESVĒTĪŠANA

Berlīne, 1907. gada 28. novembris

Mūsu ziemas lekciju gaitā mums jau bija jāskar dažāda laba mūsu dienās nemīlēta un tikai pieciesta tēma par garazinātņi. Bet var teikt, ka neviena cita nav tik maz mīlēta un tik maz tolerēta, kā tā, kam ir jābūt mūsu šodienas apskata priekšmetam: iesvētīšana jeb iniciācija.

Kad tajā nozīmē, kā tam jānotiek visā šo lekciju ciklā, runā par garīgajām, augstākajām pasaulēm, tad, pats par sevi saprotams, uznirst arī doma: kā cilvēks nonāk piezināšanām, ieskata attiecībā uz šīm augstākajām pasaulēm? Vienu vismaz pagaidu atbildi – pilnu atbildi varēs sniegt tikai visas šīs ziemas lekcijas – ir jāsniedz šodienas apskatam par iesvētīšanu. Turklāt mums jāpieņem kā priekšnosacījums divi visas garazinātņes pamatprincipi, kuriem mēs pieskāramies jau pašās pirmajās lekcijās: pirmais ir atziņa, ka aiz un ārpus mūsu ar maņām uztveramajai, ar parasto saprātu apjēdzamajai pasaulei pastāv vēl cita vai pat vesela virkne citu pasaulu, pārvērtīgas, pārvērtīgas pasaules, kā mēs tās esam nosaukuši. Otrā atziņa ir, ka šīs pasaules, kas pastāv ārpus mūsu jutēkliskās, redzamās pasaules, cilvēkam var pakāpeniski kļūt pieejamas, ka viņam ir iespējams tās izziņāt pašam savā attīstībā. Līdz ar to, dabiski, garazinātne jau uzreiz izsauca visu to pretestību, kurus pēdējās lekcijās esam nosaukuši par tagadnes «mēs»-cilvēkiem un «kāds»-cilvēkiem. «Mēs»-cilvēki ir tie, kuri, kad runā par šīm lietām, visbiežāk lieto vārdus: «mēs» vai iztiek bez teikuma priekšmeta: mēs to nevaram izziņāt; to nevar izziņāt. – Līdz ar to jau iesākumā tiek postulēts sava veida izziņas-absolūtisms, atbilstošā runātāja sava veida nekļūdīgums, kas to, kas ir izziņāms, un sevi uzreiz padara jebkuras cilvēku izziņas normu. Tieši pretējs viedoklis ir garazinātnei. Tās viedoklis ir, ka cilvēkam piemīt spējas un izziņas spēki, kas viņā ir kā dīglis un var tikt attīstīti arvien augstāk un augstāk. Ir gan jāatzīst, ka ir pilnīgi pareizi, kad kāds saka, ka viņš nevarot zināmas augstākās pasaules izziņāt. Bet vienlaikus ir jātiek pateiktam, ka šīs augstākās pasaules nav pieejamas tikai ar tiem izziņas spēkiem, kurus viņš domā, un ka loģiski nevienam nav tiesības teikt: mani izziņas spēki ir absolūti vienīgie; ko es zinu, tas nosaka jebkuras iespējamās izziņas robežas. – Jo līdz ar to tiek noraidītas cilvēka attīstības iespējas, tiek noliegts jau pašā sākumā, ka cilvēks varētu pacelties līdz augstākām un vēl augstākām pakāpēm. Bet, ka viņš ir uz to spējīgs, ir pamatpārlicība katram cilvēkam, kurš objektīvi, bez aizspriedumiem apskata pasauli, un it īpaši mūsu vācu izglītības ietvarā ir viegli aizcīnīties līdz šī principa atzīšanai.

To, kas iedibina domāšanas veidu, kas ved uz iesvētīšanu jeb iniciāciju, vienmēr atkal visdažādākajos, brīnumskastos teikumos un frāzēs ir izteicis un uzsvēris Gēte. Tādēļ – mēs pie tā vēl atgriezīsimies šodienas apskatu gaitā – kā mūsu šodienas lekcijas moto liksim vārdus, ar kuriem Gēte dziļi pārdomātā fragmentā «Noslēpumi» norāda uz to cilvēka iekšējo spēku, kas tiecas arvien tālāk un tālāk, arvien augstāk un augstāk, kuru gan iežņaudz tas, kas ir ap mums, kuru katrā acumirkli kavē tas, kas mums tiek uzspiests no ārpuses no visām pusēm kā jutēkliskais, kā kavējošs spēks, bet kuram tomēr ir iespēja, līdzeklis, kā nonākt līdz iekšējai pasaules izziņai. Gēte šajā dzejolī «Noslēpumi», kurā viņš runā par īpašu rožkrustiešu iesvētīšanu un ar to norāda uz iesvētīšanas principu dziļdomīgos vārdos, saka:

Denn alle Kraft dringt vorwärts in die Weite,
Zu leben und zu wirken hier und dort;
Dagegen hemmt und engt von jeder Seite
Der Strom der Welt und reißt uns mit sich fort;
In diesem innern Sturm und äußern Streite
Vernimmt der Geist ein schwer verstanden Wort:

Jo katrs spēks uz priekšu laužas plašumos,
Lai dzīvotu un darbotos gan te, gan tur;
Tam pretī kavē to un žņaudz no visām pusēm
Šīs pasaul's straume, kas rauj līdzī mūs;
Un šajā vētrā iekšējā un strīdā ārējā
Gars sadzird grūti saprotamus vārdus:

Von der Gewalt, die alle Wesen bindet,
Befreit der Mensch sich, der sich überwindet.

No varas šīs, kas sažņaudz katru būtību,
Kļūst brīvs tik cilvēks, kurš pārvar sevi.

Tas pilnībā saskan ar Gētes domāšanas veidu – meklēt šo cilvēka spēku, kas var tikt attīstīts līdz augstākiem izziņas spēkiem, meklēt līdzekļus un ceļus uz patiesi objektīvu iekšējā pasaulē, tas ir, garīgajā ielūkojošos izziņas gudrību. Tas ir viņa domāšanas veids, ja uzmanīgi paskatāmies uz to, kur viņš visintīmāk izpauž savu viedokli par izziņu. Tad atrodam daudzas norādes, kas to skaidri izsaka.

Savas krāsu mācības sākumā, šī par daudz zemu novērtētajā darbā – pagaidām vēl vispār nav pienācis laiks, lai kāds saprastu šo Gētes darbu, bet varbūt pēc kāda laika, kad stāsies spēkā perspektīvas, kuras es esmu pieminējis savā lekcijā «Dabaszinātne krustcelēs» – Gēte saka, ka acis esot «gaismas izveidotas gaismai». Viņš saka, ka tas esot bijis vienaldzīgs, pret gaismu nejutīgs orgāns. Gaisma to esot izsaukusi kļūt par orgānu, kas tagad var redzēt gaismu, uztvert apgaismotus, izgaismotus priekšmetus. Tātad saskaņā ar Gēti būtu jādomā, ko es esmu pateicis garazinātnes nozīmē: sensenos laikos cilvēkbūtnei nebija acu, kas varētu uztvert gaismu, ka acis ir izcēlušās no pavisam citādi veidotiem orgāniem. Un kas tas bija par spēku, kas paveica šo pārvērtību? Gaisma pati! Tā uzbūra aci, kas kļuva jutīga pret gaismu. Un vienlaikus Gēte norāda, ka cilvēkā varbūt ir vēl citas, nezināmas un nenovērtētas spējas, kuras, kad tiks attīstītas, tieši tāpat pavērs jaunu pasauli, kā acis, kad tās ir izvilinātas ārā, paver gaismas un krāsu pasauli. Un nekādā citā nozīmē mēs garazinātnē nerunājam par augstākajām, pārjutekliskajām pasaulēm.

Par šādām pārjutekliskām uztverēm mēs runājam precīzi *Johana Gotlība Fihtes*, lielā domātāja, izteikumu nozīmē. Fihte saka: ja viens vienīgs redzošais aiziet pie ļaudīm, kuri visi ir akli un stāsta viņiem par gaismu un krāsām, tad tie viņu, visticamāk, uzskatīs par kādu fantazētāju. Tāpat tas, kas *Fihtem* toreiz bija sakāms saviem klausītājiem tikai par vienu orgānu, kam vispirms vēl bija jāparādās, ir salīdzināms ar – tikai augstākā pakāpē – orgānu cilvēkam, kurš ir piedzimis akls un pirms operācijas ir izzinājis pasauli tikai ar tausti, pēc tam ierauga to atmirdzam krāsās un gaismā. Tā ir arī iespējams, cilvēkam attīstoties, izvilināt no cilvēkā snaudošiem spēkiem spējas, lai apkārtējā pasaulē uztvertu jaunus spēkus un objektus, kas ir uztverami tikai garīgajām spējām. Garazinātnē par augstākajām pasaulēm runā nevis neloģiskā nozīmē, bet gan pilnīgi loģiskā nozīmē.

Kurš apšaubā augstākās pasaules, tas atrodas tādā pašā spriestspēju pakāpē, kā tas, kurš ir piedzimis akls un saka: nav tādas gaismas un krāsu pasaules, jo es to neredzu. – Par iespējām neviens nevar izteikt galīgu spriedumu. Bet par realitāti var izlemt tas, kurš to zina. Nevis tam ir jālemj par kādu lietu, kurš par to nekā nezina, bet gan tikai tam, kurš par to kaut ko zina. Tā patiešām par to, ko sauc par iesvētīšanu, ir jālemj tikai pieredzes, pārdzīvojuma principam.

Bet vai tādēļ ir nevajadzīgi runāt par šīm lietām? Nē, tas nav nevajadzīgi; jo kādā nozīmē runā tas, kurš sniedz ziņas no šādām augstākajām pasaulēm? Viņš par to runā, jo zina, ka jau tikai ar šādām ziņām, tīri ar šādu vēsti var tikt pamodinātas visos cilvēkos snaudošās spējas un spēki, ar ko tiešām var piekļūt šīm pasaulēm. Un tas, kurš atsakās klausīties par šīm pasaulēm, līdzinās tādām, kurš kādreiz ir atteicies attīstīties tālāk no cilvēka organizācijas tādas pakāpes, kad vēl nebija attīstītas nekādas acis, līdz šādu orgānu, ar kuriem cilvēks var ieraudzīt sauli, rašanās pakāpei. Tāds varētu arī sacīt: kādēļ gan man kaut kas būtu jāattīsta, lai es varu iepazīt sauli un gaismu? Agrāk viņš nav neko zinājis par sauli un gaismu. Tikai ar svešu varu, kas uz mums iedarbojas, var attīstīties cilvēka iekšējie iedīgļi. Tikai brīvi atverot dvēseli ziņojumiem par šīm augstākajām pasaulēm, mēs saņemam pirmo grūdienu attīstīt augstākos spēkus, kas galu galā var padarīt mūs par redzošajiem, par iesvētītajiem.

Par iesvētīšanas principu ir runāts visos cilvēces attīstības laikos. Tikai attiecības ar publisko darbību bija citādākas, nekā vajadzētu būt mūsu laikmetā. Vai mēs atskatāmies uz seno indiešu, haldejiešu (šumeru?), babiloniešu, ēģiptiešu, grieķu-romiešu kultūrām, vai paceļojam pa viduslaikiem, paskatāmies uz 16., 17. gadsimtu līdz pat mūsu laikam – vienmēr ir bijuši iesvētītie un iesvētīto

mācekļi. Tikai par to publiski nerunāja. Iesvētīts! Kas tas bija? Ir atšķirība starp iesvētīto, gaišreģi un tādiem, kuri izmanto augstākus spēkus fiziskās pasaules kalpībā. Bet šajās smalkākajās atšķirībās šodien neiedziļināsimies. Gaišreģis ir tas, kurš var ieskatīties pārjutekliskajās pasaulēs, kuram tas, kas parastiem cilvēkiem ir apslēptas pasaules, ir acīmredzamas, uztveramas pasaules. Kādēļ ievadīšana šādās augstākās pasaulēs notika, tā sacīt, slepenībā? Kādēļ agrākos laikos par to nerunāja publiski? Mēs nākamajā reizē runāsim par iesvētīšanas draudiem. Šodien tikai jāatzīmē, ka uz robežas starp jutekliski-redzamo pasauli un neredzami-pārjuteklisko pasauli patiešām cilvēkam uzglūn zināmas briesmas, un tam, kuram jāklūst par iesvētīto, vispirms ir jāpārvar šīs briesmas. Draudi slēpjas tajā, ka uz robežas starp fizisko un pārfizisko pasauli ir ārkārtīgi grūti atšķirt ilūzijas no īstenības, sapņus no realitātes, vīzijas no reālas uztveres. Tur ir ļoti viegli paša dvēseles safantazētus veidojumus sajaukt ar to, kas ir reāls, objektīvs, īsts. Ir nepieciešamas dažādas īpašības, kas turpmākajā tiks iztīrītas, lai uz šīs robežas saglabātu vēsu prātu, aukstas asinis, dvēseles drošību, drosmi, izturību un enerģiju, jo, ja cilvēks uz šīs robežas pazaudētu skaidrību par to, kas ir šķietamība un kas realitāte, tad viņš būtu zaudējis saprātu, tad iesvētītā vietā viņš kļūtu par nerru, neprāti.

Vairumam cilvēku, kad viņi dzird šādas lietas, protams, rodas milzīgas alkas, traka vēlme tomēr kaut ko ieraudzīt no šīm augstākajām pasaulēm. Bet vairumam cilvēku diemžēl vienādā mērā nepiemīt izturība un griba, un pirmām kārtām arī spēks pārvarēt visu to, kas ir nepieciešams, lai novērstu tās briesmas, kuras tika ieskicētas. Tādēļ visos laikos ir bijis nepieciešams, ka ļaudis, kuri tika pielaisti iesvētīšanai, vispirms tika izvērtēti attiecībā uz viņu intelektu, viņu garīgajām un morālajām spējām un viņu sajūtām. Iesvētīšanai tika pielaisti tikai tie, kuri varēja izturēt iesvētītā drošo pārbaudošo skatienu. Tiem, pateicoties visai savas dzīves situācijai, bija jābūt tādiem, kuri bija spējīgi patiešām pakļauties tam, kas viņus padara spējīgus uz robežas starp fizisko un garīgo pasauli atšķirt šķietamo no patiesā, vīziju no realitātes.

Tad var rasties jautājums: kādēļ, ja jau varēja par to klusēt tik ilgi, tie, kuri kaut ko zina par šīm lietām, neklusē arī šodien? Kādēļ arī šodien netiek īstenots stigrās noslēgtības princips attiecībā uz ievadīšanu augstākajās pasaulēs? Kādēļ tas tiek laužts? Tam ir labs pamatojums. Cilvēce turpina attīstīties. Dažādos savas attīstības laikmetos tā ir veidota atšķirīgi. Un arī vēsture ir daudz atšķirīgāka pēc veidojuma dažādās savas attīstības pakāpēs, nekā laji to iedomājas. Kurš šīs lietas nezina, tas iztēlojas, ka cilvēki mūsdienās esot tādi paši, kādi viņi bija pirms simtiem gadu. Klusējot, arī tiem, kuri ir studējuši vēsturi un antropoloģiju, ir tāds pats priekšstats. Faktiski dažādu laikmetu cilvēki, kaut arī ārēji anatomiski un fizioloģiski šķietami ir vienādi, ievērojami atšķiras viens no otra. Lielos vilcienos atšķirību parasti nav, un par to, kur tās ir, ārējā anatomija un fizioloģija vispār neko nezina. Cilvēce turpina attīstīties, un mēs savā laikmetā esam sasnieguši tādu cilvēka gara un cilvēka dvēseles veidojumu, kad zināšanas par pasaules noslēpumiem, uzskati, jēdzieni un idejas, kas mūs ievada lietu dziļumos, kas agrāk vienmēr tika glabāti tā saucamajās slepenskolās, tagad ir nepieciešami vispārējam labumam un cilvēces progresam.

Precīzāk tas tiks attēlots sekojošajās lekcijās. Šodien mums ir tikai jānorāda uz milzīgo atšķirību, kas ir norisinājusies ar cilvēci dažu gadsimtu laikā. Varam pieminēt tikai vienu faktu, kas dziļi ietekmēja cilvēku attīstību: grāmatu iespiešanas māksla. Iztēlojieties, kā cilvēki ir dzīvojuši attiecībā uz savu dvēseli, attiecībā uz savu garīgo izglītību pirms grāmatu iespiešanas mākslas, kā tika nodotas ziņas starp tiem, kuri kaut ko zināja, un tiem, kuri gribēja kaut ko iemācīties, pirms parādījās grāmatas, un kā mūsdienās zinātne un erudīcija ielaužas pie katras dvēseles caur tūkstošiem un tūkstošiem palīglīdzekļiem, caur populāriem rakstiem un avižu rakstiem. Un, ja jūs turpināsit to iztēloties, jūs varēsiet iegūt priekšstatu, ka dvēselē mūsdienās izskatās savādāk, un jūs nedomāsit, ka jūtām, domām un impulsiem, kas dzīvo dvēselē, nav nekādas ietekmes uz dzīvi kopumā. Tas, kurš tic, ka viss atklāti redzamais ir garīgā nospiedums, sacīs, ka cilvēkiem mūsdienās ir citas ķermeniskās un sociālās vajadzības nekā pagājušajos laikos. Agrāk bija iespējams, ka par zināmiem notikumiem, par

patiesību un gudrību kaut ko zināja atsevišķi cilvēki. Bet mūsdienās tam, kas bija iesvētīšanas princips, ir jātiek padarītam pieejamam katram. Pienākuma pret cilvēci dēļ agrāko laiku stingrā slepenība un noslēgtība tika lauzta, tā ka mūsdienās tiek runāts ne tikai par to, kas par augstākajām pasaulēm ir sakāms no gara pētījumu skatpunkta, bet zināmā mērā vismaz elementāri arī par to veidu, kā cilvēks pats var nokļūt līdz šīm pasaulēm, kā viņš pats var absolvēt iesvētīšanas pirmās pakāpes. Bet jau no paša sākuma ir jāpievērš uzmanība tam, ka nevienam nevajadzētu iedomāties, ka tādēļ iesvētīšanas princips būtu kļuvis viegls un uztverams ar mazāku nopietnību tādēļ, ka šodien, pamatā ņemot, pirmās iesvētīšanas pakāpes ir pieejamas katram. Pirmās pakāpes, kā jūs to dzirdēsiet, salīdzinoši viegli ir absolvējamas katram jebkurā dzīves situācijā. Bet tad seko arvien augstākas pakāpes, tikai kuras sasniedzot, šī vārda patiesajā nozīmē var saukties par iesvētīto.

Mans pienākums ir vispirms raksturot šo jēdzienu. Kas ir iesvētītais? Ja es pieņemu, ka aiz mūsu jutekliskās pasaules pastāv vēl citas arvien augstākas un augstākas pasaules, tad iesvētītais būtu tas, kurš spēj ieskatīties šajās augstākajās pasaulēs. Apmācība iesvētīšanai pastāv tajā, ka cilvēks saņem līdzekļus un norādījumus, kā viņš var attīstīt savas garīgās acis un ausis, lai varētu ieskatīties šajā garīgajā pasaulē, kā ar saviem fiziskajiem orgāniem viņš ieskatās fiziskajā pasaulē.

Pamatā ņemot, tas viss ir tikai sagatavošanās īstenajai iesvētīšanai. Tas, kurš kļūst par iesvētīšanas mācekli, saņem zināmus norādījumus no sava skolotāja, kā viņš var attīstīt sevī snaudošās spējas. Tas viss mērķē uz vienu punktu, kas šī vārda augstākajā nozīmē cilvēku ievada pagaidu pasaules dziļumos, tādā centrā, no kura nāk pasaules radīšanas un pasaules likumsakarības stari. Kaut kas tāds pastāv. Šis noslēpums būtu pat izrunājums vārdos un tomēr netiek izrunāts. Atļaujiet man šo mājienu jau no paša sākuma, jo, kaut arī tas skan šķietami noslēpumaini, tas, kurš to pārdomā, sapratīs, ka pat veids, kā kaut kas tāds tiek izteikts, ir ļoti nozīmīgs sajūtām, kādas ir jāapgūst, lai saprastu iesvētīšanas principu.

Mācekli sagatavo pasaules noslēpuma uzņemšanai, kas būtu izrunājams, ja tas drīkstētu būt izrunāts. Iesvētītais ir tas, kurš zina cilvēku dzīvei augstākajā mērā svarīgu noslēpumu. Noslēpums tādēļ, ka, ja tas tiktu izrunāts attiecībā pret ikdienišķo, šķistu neprātīgs, traks, mulķīgs, paradokssāls. Tikai tas vēl būtu mazākais. Bet ir vēl citi iemesli, kādēļ tas, kurš varētu šo noslēpumu izrunāt, tomēr nedrīkst to izteikt. Iemesls ir tik dziļš, ka šo noslēpumu, kas veido zināmu iesvētīšanas pakāpju noslēgumu, nevarētu izspiest no neviena, pilnīgi no neviena pat tad, ja viņu mocītu un spīdzinātu. Tas ir noslēpums, kas nekad nav izspiežams. Jo ne jau tā šis noslēpums tiek nodots no cilvēka cilvēkam, ka tiktu paziņots vārdos, bet gan būtiskais ir tajā, ka mācekli aizved tiktāl, ka viņš ar norādīto savu spēju un spēku attīstību pats nonāk līdz tam, lai atrisinātu mīklu, kas slēpjas aiz šīs lietas tā, ka, tā sacīt, māceklis stāv skolotāja priekšā ar tik mirdzošām acīm, no kurām tad ir skaidrs: es esmu to atklājis!

Skološanās ir šāda: aizvadīšana līdz sevis atklāšanai. Liela daļa no tā, kas cilvēkam ir jāsasniedz, lai iekļūtu augstākajās pasaulēs, ir tieši tajā lielajā un varenajā sajūtā, kas pārņem dvēseli, kad pēc aizvadīšanas līdz augstāko spēju un pakāpju attīstībai, dvēsele pamostas, jūtas kā no jauna piedzimusi. Tas ir tā, kā zemākā pakāpē jūtas akls piedzimis cilvēks, kurš līdz tam varēja tikai taustīties, bet pēc operācijas no tumšiem dziļumiem pakāpeniski parādās gaisma un krāsa, mirdzums un formas. Tikai tad, ja starp skolotāju un mācekli pastāv šīs attiecības, attiecības ir veselīgas. Tās ir balstītas augstākajā, kas vien var būt starp cilvēku un cilvēku: brīvībā. Attiecībām ir jābūt tādām, ka nepastāv pilnīgi nekāda, vispār nekāda nepamatota ietekme no skolotāja puses, jo viss, kam ir jātiek attīstītam, tiek izcelts no mācekļa paša.

Pēc tam, kad šādā veidā esam raksturojuši noskaņojumu, kam jāpārvalda iesvētīšanas princips, nedaudz precīzāk pievērsīsimies tam, ko sauc par cilvēkā snaudošo spēju attīstīšanu. Sāksim no tuvākā un tad virzīsimies uz tālāko. Parastajai novērošanai jau ir trīs spējas: domāšana, jušana un gribēšana, doma, sajūta un griba. Tas ir tas, ko jūs atradīsiet cilvēka dvēselē. Tāda ir caurmēra cilvēka

pakāpe. Visas trīs šīs spējas ir spējīgas attīstīties. Vispirms domāšana: šo domāšanu cilvēks, lai cik smalki, lai cik intīmi tā tiktu attīstīta, tomēr nevar izvest pāri šai fiziskajai pasaulei. Un tomēr domāšana ir attīstības pirmā pakāpe, kad ir jātiek pāri fiziskajai pasaulei. Tā ir šķietama pretruna, bet tā mums tūdaļ atrisināsies. Man tūdaļ būs jārunā par tiem iesvētīšanas principiem, kas pēdējo gadsimtu gaitā ir bijuši pieņemti slepenskolās un kurus mūsdienās tie, kuri par tiem kaut ko zina, sākotnējos pamatos drīkst paziņot publiski.

Tas, kas māceklim ir jāattīsta vispirms, ir: no jutekliskā brīva domāšana. Kas ir no jutekliskā brīva domāšana? Kad cilvēks caur savām maņām apskata pasauli sev apkārt, tad izveido savos priekšstatos pasaules ainas, pasaules idejas. Šie priekšstati un idejas padara viņam pasauli apjēdzamu. Bet tas viss nav no jutekliskā brīva domāšana. Kaut arī mūsdienu zinātne zināma iekšējā vājuma dēļ cita veida domāšanu daudzārt negrib atzīt, tomēr pastāv vēl cita domāšana, kuras avots ir tikai un vienīgi cilvēkā iekšēji, cilvēka dvēselē. Tikai par šo daudz plašāka spektra no jutekliskā brīvo domāšanu mūsdienu cilvēkam ir ļoti maz zināms, un, ja kaut kas no tā līdz viņam nonāk, tad viņš to atraida, negrib to pieļaut.

Proti, cilvēkam var būt domas ne tikai pieslejoties maņu pasaulei, tam, ko viņš redz un dzird, saoz un sagaršo; viņam var būt arī domas, kas rodas pašas no iekšēja spēka, kuras nekad nevar ierosināt kaut kas ārējs. Pat filozofi mūsdienās to vēl neatzīst. Es varu minēt pierādījumu. Varu piedāvāt zinātni, kas publikā ir maz izplatīta, matemātiku, ģeometriju. Nevienš īstenībā ārēji nevar ieraudzīt reālu riņķa līniju, neviens ārpusē nevar redzēt to, kas viņam iedvēš likumsakarību $2 \times 2 = 4$. Bet tīri iekšējā meditācijā, nekrāmējot nekādas pupas, var iegūt, ka $2 \times 2 = 4$, vai arī var iekšējā uzskatā konstruēt riņķa līniju, tā ka visi tās punkti vienmēr atrodas vienādā attālumā no centra. Ko lielais Platons rakstīja par savu skolu? Viņš teica, ka tajā netiks uzņemts neviens bez ģeometrijas zināšanām. Ar to nebija pateikts, ka tādām jāzina visa ģeometrija, bet gan ir jābūt atbilstoši izpratnei par to. Ja mēs jēdzienos attēlotu tikai ārējo riņķi, tad nekad nevarētu izveidot patiesu riņķa līniju. Bet mēs varam riņķi izveidot garā un tā izveidot sev riņķa līnijas likumus. Tā mums riņķi ir jāizstrādā no sava gara. Tas ir tas, ko slepenskolās nosauca par no jutekliskā brīvo domāšanu. Matemātika nav iemīļota, un tomēr tā ir vienīgā no jutekliskā brīvā domāšana, ar ko nodarbojas mūsu skolās. Bet vairums izsmietu tādu, kas saka, ka ir vēl citi jēdzieni, kas var tikt atklāti tīri garīgi, nekā tikai tie par telpu un skaitli un figūrām. Cilvēki neņem vērā un nenovērtē filozofus, kuri ir apgalvojuši, ka cilvēks varot uzcelt ideju būvi, kas ir saskaņā ar pasauli.

Tas, kurš mūsu vācu izglītības sistēmas un kultūras ietvaros ir izveidojis šādas no jutekliskā brīvas domāšanas idejas citās jomās, ne tikai telpiskiem veidojumiem ģeometrijā, atkal ir *Gēte*, un tas ir brīnumains, varens cilvēces garīgās dzīves sasniegums, ko *Gēte* ir paveicis ar augu tipiem, ar pirmaugu, un dzīvnieku tipiem, pirmdzīvnieku. Kas tās ir par idejām? *Gēte* pats mēģina to noskaidrot savā veidā. Daudzi ir par to rakstījuši. Bet lielākoties tās ir aplamības, jo vairumam nav iespējas saprast, kā garīgi konstruēta riņķa līnija attiecas pret uz tāfeles uzzīmētu riņķa līniju, kas nav nekas cits kā zināms daudzums krīta daļiņu. Bet tā tas, ko *Gēte* sauc par pirmaugu, attiecas pret ārēji-jutekliski uztveramu augu. Ārā ir visdažādākie augi – tā domāja *Gēte* – viens izskatās tā, cits citādāk. Bet mūsos dzīvo iekšējs garīgs spēks, ar kuru mēs esam spējīgi iekšēji producēt un atklāt pirmauga jēdzienu. Botāniķi iedomājās, ka *Gēte* ir domājis kādu nepilnīgu pirmatnējo augu. Tās ir muļķības! Viņš domāja garīgi saskaņātu augu! Tas ir tas, ko vienā no savām grāmatām esmu mēģinājis pēc *Gētes* uzkonstruēt kā šo pirmaugu, kā garīgi konstruēt arī riņķa līniju. *Gētes* pirmaugs satur, ja cilvēks ir garā spējīgs izburt no tā visas iespējas, visus iespējamus augus; viņa pirmdzīvnieks satur visus iespējamus dzīvniekus. Tā ir garīga organika, ko *Gēte* ir radījis. Tā dod mums iespēju to, kas nevar parādīties mūsu maņām, radīt garā. Te mēs vadāmies no kāda dziļa, nozīmīga garīgā fakta. Un *Gēte* vadījās no šī fakta, kas deva viņam to, ko viņš atklāja kā pirmaugu. Tā viņam bija ne tikai ideja, bet tas bija radošais visos augos. Pirmdzīvnieks viņam bija radošais jebkurā dzīvniekā.

Tas ir kļuvis plaši zināms no manis bieži minētas sarunas par augiem, kāda notika starp *Gēti* un *Šilleru* pašā viņu pazīšanās sākumā, viņiem nākot no kādas dabas pētnieku biedrības lekcijas Jēnā. *Šillers* izteicās, ka viņš esot neapmierināts, ja būtnes apskata tā, ka nav redzama to kopsakarība. *Gēte* atbildēja, ka varētu būt arī cits veids, kā varētu saskatīt kopējo, garīgo saikni, kas visu satur kopā. *Gēte* mums attēlo šo sarunu un kā viņš tad paņēmis zīmuli un ar dažām raksturīgām līnijām uzzīmējis sava pirmauga attēlu. Tad *Šillers*, šis spekulējošais dzejnieks, atteicis: Bet tas nav fakts, tā ir ideja, nevis realitāte. – Nu tad, teicis *Gēte*, ja tā ir ideja, tad es redzu ārā idejas ar savām acīm! – Augā ir dzīvību radošais spēks. Dēļ dziļā vērojuma, kāds bija *Gētes* garam par šādu esamību, bija iespējams, ka viņa garā tika pamodināts tas, kas rada visos dzīvniekos un augos. Pastāv slepena saikne starp cilvēka iekšējo būtību un to, kas ir izplatīts visā dzīvnieku un augu pasaulē. Kad cilvēks sevī uzbur pirmaugu, tad viņš uzbur to formu, pēc kuras ir tikuši radīti augi. Mēs šādā veidā sajūtamies kā garīgi līdzdalībnieki dabas produkcijā. *Gētem* tā ir ieniršana lietās un tā gara, kas dzīvo lietās, uzbursana savā garā. To *Gēte* sniedz cilvēkiem.

To pašu var mēģināt arī augstākajās jomās. Kāds vācu filozofs to ir izdarījis, gan nepietiekamā veidā, bet principiālā un ārkārtīgi dziļā veidā, kas nav ticis saprasts. Ja kāda anekdote, kas tiek stāstīta, būtu patiesība, tad tā apstiprinātu šo faktu visā tā dziļumā! Daudz zākātais *Hēgelis* esot teicis: «Tikai viens ir manis sapratis, un arī viņš mani pārprata!» *Hēgelis* mēģināja no jutekliskā brīvos jēdzienos radīt to, kas dzīvo apkārt cilvēkam un cilvēku vēsturē. Tagad *Reclam* universālajā bibliotēkā ir iznākusi *Hēgeļa* «Vēstures filozofija», kurā viņš sniedz lielu pārskatu par visu pasaules vēsturi. Daudz kas tajā nav pareizi, daudz kas diemžēl ir tik vienpusīgi, kā to spēj tikai *Hēgelis*, tā ka šī grāmata var noderēt tikai ierosmei. Bet tā var labi kalpot tam, lai atklātu principu. *Hēgelis* ir nopūlējies ar no jutekliskā brīvo domāšanu, mēģinot visam parādīties savā garā, kas ir tas pats gars, kā tas, kas ir vadījis cilvēci. Kurš to grib darīt, tam ir vajadzīgas intīmākas zināšanas par cilvēka garu un tautām, nekā tās varēja būt *Hēgelim*. Tādēļ viss attēlojas abstrakti, pelēki, loģiski sliktā nozīmē; bet lietas ir atjautīgas un ierosinošas. Un te ir jāsaka: kas tur ir nepareizi, tas cilvēcei var noderēt daudz vairāk nekā kaut kas ļoti pareizs, bet triviāls.

Tāpat kā no jutekliskā brīvi domāt un radīt var matemātikā, kā to var darīt arī vēsturē, tā manai «Brīvības filozofijai» vajadzētu sniegt ainu par cilvēka iekšējo attīstību ar visām viņa izziņas spējām, kā tās var tikt aptvertas ar šo no jutekliskā brīvo domāšanu. Šī grāmata ir kā organisms, kur viens teikums seko otram, pašpietiekamas un sevī noslēgtas domāšanas grāmata. Es tajā gribēju parādīt, kā cilvēkam, kurš pakāpeniski grib no jutekliskā ieiet pārjutekliskajā, ir jākultivē sava domāšana. Mūsdienās gan ir vieglāki līdzekļi, proti, tie, kurus paziņo garazinātne. Tas, ko var izlasīt garazinātniskajos darbos par cilvēka būtības dažādajām daļām, par atkaliemiesošanos un karmu, par dzīvi pēc nāves, par cilvēku rasu un kultūru attīstību, par ko mēs vēl runāsim, ir kas tāds, ko jūs nevarat redzēt ar maņām, bet gan ir kas tāds, ko jūs varat apjēgt, ja vispār ielaižaties cilvēciskajā apjēgšanā. Tas, ko sniedz garazinātne, cilvēkiem ir no jutekliskā brīvā domāšana, kā tā senāk tika pasniegta slepenskolās, un kādai cilvēkam ir jābūt, pirms viņš spēj ieskatīties garīgajās pasaulēs. Tā sameklēšanai, kas ir garīgajās pasaulēs, pieder gaišredzība, iesvētīšana. Bet kurš zināmā veidā ir radījis sev iespēju sniegt ziņojumus, tas var uzcelt tiltu. Tad katrs ar aptverošu loģisko domāšanu un veselīgu priestspēju var pārlicināties par to, ka šīs lietas ir pareizas. Uzmeklēšanai pieder gaišredzība, bet augstāko gudrību apjēgšanai pieder tikai veselīgs saprāts un loģika.

Mūsdienās gan daudzi ir kā apsēsti ar vairāk vai mazāk materiālistisku domāšanu un iedomām par savu nekļūdīgumu, kas ceļas no pozitīvās zinātnes. Tā ir vistūrākā fantazēšana. Ja tikai ļaudis zinātu, ka, pamatā ņemot, viņi tikai dzīvo suģestijas ietekmē, ka viņi nezina, kas ir reāli un kas nav reāli! Pāvesta nekļūdīgumu viņi gan negrib atzīt, bet paši sevi viņi uzskata par nemaldīgiem. Tas, kurš pieslejas zinātnes skatupunktam, mūsdienās ir visnetolerantākais. Garazinātnieku viņš uzskata par nelgu un muļķi, un sevi? Par nemaldīgu cilvēku! Par maņām nepieejamo pasauli var kaut ko paziņot

tikai ar no jutekliskā brīvo domāšanu. Tādēļ pirmā skološanās ir domāšanas skološana, tikai tā padara iespējamu attīstīt domāšanu un aizvadīt to līdz īstenam ieskatam garīgajās pasaulēs.

Otrais ir jušanas izskološana. Nevienam nevajadzētu skolot jušanu, pirms viņš nav līdz zināmai pakāpei attīstījis no jutekliskā brīvo domāšanu. Tas, kurš zina, kā izskatās augstākajās pasaulēs, jums pateiks vienu: kad jūs paceļaties augstākajās pasaulēs, kas ir pāri mūsu fiziskajai, tad jūs nonākat astrālajā un tad garīgajā jeb devahāniskajā pasaulē. Tur iespaidi ir pavisam citādāki, nekā to var iztēloties cilvēks, kurš pazīst tikai fizisko pasauli. Kaut arī visi pārdzīvojumi, visa pieredze ir citādāka, viens paliek: loģika, veselīgā domāšana. Cilvēks, kurš ir izkopus veselīgo domāšanu, kurš ir saprātīgs, uz savām kājām stāvošs cilvēks, tāds nenoskries no sliedēm, kad pacelsies pasaulēs, kas ir aiz fiziskās pasaules, kur viņš sastapsies ar pārsteigumiem pēc pārsteigumiem. Tas, kurš no iekšējā avota sevī izveido dvēseli radošo, pašu sevī drošo domāšanu, tam tā ir drošs vadonis arī pāri tai robežai, kur ir grūti atšķirt starp fizisko un pārfizisko. Ar veselīgu domāšanu var tikt pāri šim bezdibenim, kas tur paveras. Ja kāds burā bez veselīgas domāšanas un saka: jūs man dodat tikai domas, bet manī dzīvo Dieva spēks, kāpēc lai es nespētu pats pacelties augstākajās pasaulēs? – uz ko es varu tikai atbildēt: kurš tā runā, tam ne jausmas, kā viss notiek augstākajās pasaulēs, kur mūs nebalsta ārējā pasaule, kur mums vadonim ir jābūt pašam sevī, ja negribam noskriet no sliedēm.

Jušanas skološana notiek ar imaginācijas palīdzību iesvētāmo skolā. Māceklis vispirms rada tēlainu priekšstatu par pasauli; tad viņam tiešām mierā un klusumā ir jāpārskata savs pasaules apskats Gētes izteiciena nozīmē: «Viss pārejošais ir tikai līdzība.» Es gribētu jums parādīt ar vienu piemēru, kuru jau esmu vairākkārt minējis, kā to, kurš tiecas pēc garīgas attīstības, ievada lietu dziļumos, kā viņam ar imagināciju iemāca sajūtu skološanu. Ja jūs savā domāšanā gribat aptvert būtnes attīstību un paliekat pie domāšanas, tad jums nekad neizdosies spert kārtīgu soli ārā no maņu jutekliskās pasaules. Jūs varat apgūt visdažādākos jēdzienus, kā zemāk pakārtotas būtnes attīstās arvien augstāk līdz cilvēkam, jūs varat pat ņemt garazinātisko attīstības mācību, kā ir izplūdis logoss, izveidojot arvien komplikētākas formas un pasaules: augus, dzīvniekus, cilvēkus un cilvēku valstības, kā ir izveidojusies visa diferenciācija, evolūcija un involūcija un tā tālāk. Tās ir mācības, kas virknējas teozofiskajās grāmatās, skaisti un interesanti jēdzieni. Bet nokļūt augstākajās pasaulēs pa šo ceļu jūs nevarat. Jūs tā varat izveidot priekšstatus, kas ir analogijas no augstākajām pasaulēm, bet nekad nevarat iekļūt šajās pasaulēs. Tam jums ir nepieciešama imaginācija. Tas nav kaut kas iedomāts. Tā ir kaut kas, kas tiek radīts ar produktīvu spēku un izveidojas ne tikai jēdzienos tā, lai šie jēdzieni, kā Gētes pirmaugs un pirmdzīvnieks, atbilstu ārējai realitātei; bet gan tiek izveidota tēlos, kas atbilst kaut kam daudz dziļākam, kas atbilst garam, kas rada aiz šīm lietām.

Es gribētu attēlot dialoga formā, kas šādās slepenskolās vienmēr tiek teikts slepenmācekļiem. To es jums saku, lai izskaidrotu principu, iesvētīšanas metodi. Ko es pasaku dažos vārdos, tas skološanā aizņem ilgu laika posmu. Dialogs, kuru es attēloju, nekad arī nav noticis; bet tas, ko šis dialogs attēlo, vienmēr ir noticis visās slepenskolās. Māceklim saka: palūkojies uz šo augu, kas ar saknēm iesniedzas zemē, kas ļauj augt uz augšu savam stumbram, kātam, savām lapām un ziediem un salīdzini to ar cilvēku. Tavs salīdzinājums būs aplams, ja gribēsi salīdzināt galvu ar ziedu un kājas ar saknēm. – Es gribētu iespraust, ka arī tas, kurš lieliskā veidā visu pamato jaunākajās dabaszinātnēs, nonāk pie tā paša uzskata. Viņš salīdzina saknes ar cilvēka galvu un redz augā apgrieztu cilvēku, un cilvēkā redz apgrieztu augu. – Saknes ir galva, kuru augs izstiepj uz Zemes centru, tāpat kā cilvēks savu galvu, kuru viņš tur pretējā virzienā, var izstiept pretī saulei jeb Visuma debesu spēkiem. To, kas augam ir vairošanās orgāns, ziedu, no kura rodas dīgļis jaunam augam, tas nevainīgi pagriež pretī saules stariem, to viduslaiku slepenskolās sauca «svētais mīlestības šķēps», kas pieskaras auglīnīcai un pēc apaugļošanās uzbur jauna auga dīgļi, kas augu vispār padara augošu šajā virzienā. Tieši pretējs ir cilvēks. Viņš Zemes centram pretī izstiepj savus reproduktīvus, apaugļošanās orgānus, bet galvu ārā telpā. Tam pa vidu, saka māceklim, ir dzīvnieks, kurš izdara pusi pagriezienu tā, ka mugurkauls ir

horizontāls. Palūkojies uz augu, dzīvnieku, cilvēku un tu apjēgsi *Platona* izteikumu, ka pasaules dvēsele esot piesista pasaules krustam. Ar pasauli Platons saprot augu, dzīvnieku un cilvēku. Augs ir tas, kas stāv vertikāli, apgriezti tam ir cilvēks, kurš skatienu ar galvu pavērš brīvajā pasaules ēterā, un šķērskoks ir dzīvnieks. Tā ir krusta pirmforma, kas bija zināma senajos laikos un visās slepenskolās.

Tad māceklim saka sekojošo: iztēlojies augu ar tā tīro, šķīsto substanci. Cilvēks ir augstākā pakāpē nekā augs. Tālāko jūs varat paņemt no lekcijām, ko esmu nolasījis jau agrāk. Augs līdzinās gulošam cilvēkam. Augam, kāds tas ir mūsu priekšā, ir fiziskais ķermenis un ēterķermenis jeb dzīvības ķermenis. Aizmigušam cilvēkam arī gultā guļ tikai fiziskais ķermenis un ēterķermenis jeb dzīvības ķermenis. Cilvēks guļot faktiski ir ārpus fiziskā un ēteriskā ķermeņa. Tas, kas viņā domā un jūt, piedzīvo patiku un sāpes, miega stāvokli ir izslēgts. Tātad arī augam ir apziņa, kuru mēs zinām kā miega apziņu un tā arī varam apzīmēt.

Ko nozīmē attīstība pa horizontālu līniju līdz pilnam apgriezienam? Tas nozīmē, ka cilvēks ir sasniedzis savu tagadējo gaišo dienas apziņu. Izejot cauri dzīvniekam, cilvēks ir kļuvis par būtni ar gaišu dienas apziņu. Par to viņam ir bijis kaut kas cits jāzaudē. Palūkojieties uz augu: to necaurauž iekāru ķermenis, astrālķermenis. Auga substancei ir fiziskais ķermenis un ēterķermenis. Cilvēkam ir jāiet cauri dzīvniekam un jāiekļauj sevī instinkti, iekāres un kaislības. Cilvēks ir pakāpies augstāk, iekļaujot augķermenī iekāru dabu.

Tad garazinātne uzstāda lielu ideālu, reālu ideālu. Šī garazinātne parāda cilvēkam, kā viņš pamazām un pakāpeniski var attīstīt spēku, kas ved viņu atpakaļ pie iekāru dabas šķīstīšanas un attīrīšanas, kas ved viņu pie tā, kur viņš, saglabājot savu tagadējo apziņas stāvokli, atkal dzīvos skaidrā, šķīstā ķermenī augstākās attīstības pakāpēs, attīstības nākotnes pakāpēs, kur viņš pārvarēs to, ko viņam bija nepieciešami uzņemt sevī ceļā uz augstākām pakāpēm. Tas, ko skolotājs tur parādīja māceklim, tas bija reāls nākotnes ideāls: tu atkal atgūsi auga dabu! Un viņam deva līdzekļus tā sasniegšanai. Viņam teica, ka reiz visa cilvēce tiks līdz šai pakāpei, kurā cilvēks no sevis attīstīs tikai tīri garīgo spēku. Tad viņš vairs nebūs piesaistīts iekāru dabai, neturēs pretī garīgajiem saules stariem nekādu alkatīgu apaugļošanās orgānu. Šo orgānu, kuru cilvēks tad iegūs un ko iztēlojas kā reālu orgānu, kaut gan tas ir tikai garīgs orgāns, kas nākotnē tiks turēts pretī garākajiem saules stariem, iesvētīšanas skološanā sauc par Svēto Grālu.

Un tagad padomājiet par atšķirību starp sausajiem, abstraktajiem jēdzieniem, kādus jums rāda matemātikā vai ideālistiskos rakstos, un šo imagināciju, kurā mēs uzejam caur dzīvnieku līdz cilvēkam un tad tālāk augšup līdz nākamajām cilvēces nākotnes pakāpēm. Kad mēs noliekam dvēseles priekšā šādu nākotnes ainu, tad, ja vispār esam uz to spējīgi, garu ne tikai domāsim, bet arī izjutīsim un sajūtīsim, pavadīsim šo imagināciju ar mūsu jūtām un sajūtām. Mēs šo attīstību ne tikai redzēsim garā, bet arī jutīsim un sajūtīsim to. Liela un varena mums parādīsies attīstība pasaules telpā, ja ietversim to šādās ainās, nevis abstraktos jēdzienos. Tā slepenmācekļiem tika pasniegts viss Visums ar visām pasaules mīklām. Tas aizrāva ne tikai viņu domāšanu, bet arī jūtas un sajūtas. Viņiem bija tā, it kā visa dvēsele izietu ārā un iedzīvotos visā, kas bija viņiem apkārt. Kā ar Gētes pirmtipu mūsos tiek radīts kaut kas, kas dzīvo visos augos un dzīvniekos, tāpat ir arī, kad attīstīta jušana paceļas ārā no mums, it kā mēs sajustu pasaules dvēseli, kas kā spēks plūst cauri visām būtnēm.

Tā viss, kas bija apkārt māceklim, kļuva viņam dzīvīgs, kļuva par imagināciju. Kur vien viņš gāja pa laukiem un pļavām, visur viņa dvēselē darbojās tēli. Tas atraisīja viņa iekšējo spēku, un pakāpeniski viņš sāka ieskatīties aiz būtnēm un aiz lietām. Kad to tā stāsta, tas var šķist neticami. Kad māceklis skolotāja vadībā tika ievadīts imaginatīvajā pasaulē, viņš tika mudināts ne tikai domāt, bet tika ievadīts arī sajūtās un impulsos, kas izplūst no pasaules radītāja dvēseles. Viņš tika ievadīts pasaules būtībā. Un tad iet tālāk no jušanas attīstīšanas un gribas attīstīšanu.

Kā jušana ar tēliem, ainām, tā gribēšana tiek attīstīta ar okulto rakstu zīmēm. Šī gribēšana ir dziļākais apslēptajā spēkā. Šī gribēšana kļūst kā skelets, ko cilvēks ar gribu izspiež ārējā pasaulē. Ja atceraties Minhenes kongresu pili, kolonas un zīmogus: tās ir paredzētas gribas skološanai. Mapē, kuru mēs izdevām kā «*Bilder okkulter Siegel und Säulen*», jūs varat to apskatīt attēlos. Es gribētu jums iztirzāt šo okulto kolonu un zīmogu principu un izskaidrot to nozīmi iesvētīšanā. Tur katrs zīmogs attēlo to, ko jūs varat atrast «Apokalipsē» vai «Jāņa slepenajā atklāsmē». Šajā mapē jūs atradīsiet zīmes. Katrai zīmei ir varena, impulsējoša iedarbība uz cilvēku. Uz pirmā zīmoga var ieraudzīt cilvēka figūru; kājas ir it kā no šķidra misiņa, no mutēs nāk liesmojošs zobens. Visu pārējo es negribu turpināt aprakstīt. Kurš iedziļinās šajā zīmogā, tas ierauga, ka tieši šis zīmogs, proti, caur kontrastu, sniedz kaut ko brīnumainu. Šo ziemas lekciju pēdējā lekcijā mēs dzirdēsim par «Sauli, Mēnesi un zvaigznēm», ka garazinātne var mūs aizvest arī cauri senākajiem Zemes stāvokļiem, kad Zeme vēl bija ugunīgi šķidrā stāvoklī un ka – tas ir pretstatā materiālistiskajai zinātnei – cilvēks tad jau pastāvēja. Iebildums, ka cilvēks nevarētu dzīvot ugunīgi šķidrā stāvoklī, var izteikt garazinātne pati. Cilvēks tolaik pats bija veidots no ugunīgi šķidrās masas. Šis Zemes pirmsākums mums ir attēlots ugunīgi šķidrajās metāla kājās. Vēlāk nākotnes stāvoklis mums tiek attēlots ar šo ugunīgo zobenu, kas nāk no mutēs, kas parādās visos mītos. Es varu tikai iezīmēt, par ko ir runa. Jūs redzēsiet, cik dziļi garazinātne ir saistīta ar pasaules būtības dziļāko kodolu.

Kad mēs mūsdienās runājam: kā notiek ziņas nodošana, kad es ar jums runāju? Tas, ko es runāju, iesākumā ir manas domas. Tās pārveidojas skaņās, kas liek iesvārstīties gaisam. Līdz ar to gaiss šajā zālē tiek iekustināts. Gaisa svārstības nonāk jūsu ausīs, nonāk jūsu dvēselē, dod ziņu jūsu dvēselei. Mani vārdi dzīvo šeit telpā noteiktās svārstību formās. Ja jūs varētu tās redzēt, tad jūs, man izrunājot vārdu “dvēsele”, redzētu pilnīgi noteiktas svārstības. Tāpat kā cilvēks mūsdienās ir spējīgs formēt gaisu un tam, kas dzīvo viņa dvēselē, likt rasties gaisa svārstībās, tā reiz viņš būs spējīgs formēt arī orgānus. Cilvēkā ir orgāni, kuri ir savas attīstības sākumā un ir orgāni, kuri ir savas attīstības beigās. Attīstības sākumā ir cilvēka balsene un sirds. Es zinu, ka līdz ar to es pasaku kaut ko baismīgu pozitīvajai zinātnei, jo abi šie orgāni tiek nostādīti kā mehāniski aparāti, sirds kā tāds sūknis. Bet tieši sirds un asinsrites teorijas ne pārāk tālā nākotnē piedzīvos piederīgus pārveidojumus. Tiks atklāts, ka asins cirkulācija ceļas no kaut kā pavisam cita nekā no sirds, un sirds kustas tikai asinsrites dēļ. Kad cilvēkam rodas kauna sajūta, viņš paliek sarkans, nosarkst. Tā ir asiņu iedarbība. Sirds nākotnē kļūs par patvaļīgu muskuli, un tā gatavojas kļūt par patvaļīgu muskuli.

Te ir dots kaut kas, kas veidos cilvēka nākotni tieši ārēji-fiziski. Parastajai anatomijai un fizikai sirds ir grūti atrisināms jautājums. Tās konfigurācija ir kā patvaļīgam (*tulk.- šķērsvītrotajam*) muskulim, kaut arī mūsdienās tas nav nekāds patvaļīgs muskulis. Patvaļīgam muskulim ir šķērsvītrotas muskuļu šķiedras. Sirdij ir šādas šķērsvītrotas šķiedras, kaut arī mūsdienās tā nav patvaļīgi kustināma. Bet tā ir ceļā uz kļūšanu par patvaļīgu muskuli.

Arī balsenei nākotnē būs cita funkcija. Tā kļūs par cilvēka vairošanās orgānu. Balsene, kas mūsdienās rada dvēseles vārdus, vēlāk uzņemsies vairošanos. Uguns princips ir runa, un runas uguns princips kļūs par radošu principu; tādēļ no mutēs nāk zobens. Šis uguns zobens ir intīmi saistīts ar pasaules spēkiem. Ja cilvēks iedziļinās šajā tēlā, tad tas stiprina viņa gribasspēku. To visu var pateikt tikai tā. Kurš to darīs, tas to pieredzēs. Tas ne tikai nojautīs, domās un jutīs, bet arī ar saviem gribas spēkiem iekļūs lietās. Tas ir ceļš caur okulto rakstu.

Tātad var pilnīgi konkrēti uzdot, kādā veidā ir attīstāma domāšana, jušana un gribēšana. Ja ir pamodināti cilvēkā snaudošie spēki, tad domāšana, jušana un gribēšana kļūst par pilnīgi noteiktiem orgāniem, tiem orgāniem, ko mūsdienās sauc par dieva acīm, garīgajām acīm. No tiem rodas garīgās acis, kas mums parāda plūstošās garīgās gaismas un tās krāsu pasauli un garīgos spēkus aiz mūsu

fiziskās pasaules. Izskolotie gribasspēki kļūst par garīgajām ausīm, par kurām runā arī Gēte, kurš bija dziļi iesvētīts šajās lietās:

Die Sonne tönt nach alter Weise
In Brudersphären Weltgesang,
Und ihre vorgeschriebne Reise
Vollendet sie mit Donnergang.

Dimd saule seno lielo dziesmu
Ar brāļu sfērām saskaņā,
Kā pārkonos ar zibens liesmu,
Tā lemto ceļu nostaiģā.

Un Gēte paliek pie pareizajiem tēliem. Kad cilvēks tiek ievadīts augstākajā garīgajā pasaulē, tad ievadīšana notiek caur ausīm. Kad nonāk garīgajā jomā, tiek tūdaļ pateikts: «Skanot gara ausīm, jaunā diena dzimst.» Bet tiem, kuri domā, ka saprot un pazīst Gēti, bet saka, ka tās esot muļķības un kam ir vajadzīgs tam skaidrojums, ko nevar gaidīt no dzejnieka, atbilde ir: nē, to nevar gaidīt no tāda dzejnieka kā Gēte, ka viņš rakstītu muļķības: «Dimd saule...» ir muļķības tikai tad, ja to pielieto fiziskajai pasaulei.

Tā esam redzējuši, ka iniciācijas princips ir balstīts pilnīgi noteiktu spēku, kas snauž cilvēkā, iekustināšanā, lai šie spēki ievestu cilvēku garīgajā pasaulē ap viņu. Kas ir tas, ko šie spēki izceļ no cilvēka? Šī lieta mums jāizskaidro pilnībā Gētes stilā. Reiz bija kāds juteklisks orgāns, indiferents orgāns jutekliskā ķermenī, kuram apkārt plūda gaisma. Gaisma to padarīja par aci, un cilvēks ar šo aci varēja ieraudzīt krāsas un formas sev visapkārt. Tā radās acs. Cilvēkā snauž nezināmi un nepazīti orgāni, kurus negrib atzīt. Bet mums apkārt ir arī vēl citas pasaules bez gaismas un krāsu pasaules. Tāpat kā aklajam acis tika pamodinātas redzēšanai, tā gaišredzībai un gaišdzirdībai tiek izveidotas garīgās ausis un acis, lai cilvēks varētu ieskatīties viņam apkārt pastāvošajā garīgajā pasaulē.

Mūsdienās cilvēks ir sasniedzis pašapziņu pats sevī. Viņš ir kļuvis tāds, ka ir spējīgs visu attiecināt uz sevi. Bet līdz ar to, ka viņš attīsta garīgās acis un ausis, ka viņš seko iesvētīšanas principam, viņš atkal ienirst zem ārējās pasaules. Viņš atrod savu augstāko patību šajā pasaulē. Mēs nedrīkstam teikt, ka mēs atrodam sevī dievišķo un garīgo. Tas ir nepareizs izteikums. «Izzini pats sevi!» ir sens sakāmais. Bet tas ir jāuztver tā, kā senais Ādams atzīst savu sievu. Viņš to ir apaugļojis. Tā tas ir arī ar orgāniem. Apaugļo pats sevi, ļauj pasaulei tevī apaugļot. – Tādēļ tas, kas cilvēkam būtu jāsasniedz, ir viņā snaudošo spēku attīstība... Patiesi ir tas, ko saka Gēte:

Ja acis nebūtu mums saules dotas,
Kā gan mēs gaismu spētu saskatīt?
Ja mūsos nedzīvotu paša dieva spēks,
Kā dievišķais gan spētu aizgrābt mūs?

War` nicht das Auge sonnenhaft,
Wie könnten wir das Licht erblicken?
Lag` nicht in uns des Gottes eigene Kraft,
Wie könnt' uns Göttliches entzücken?

Protams, ka mūsos ir saules spēks, un acs nerada dievišķo būtņi, nerada sauli, bet gan redz to pēc tam, kad pati ir tikusi radīta.

Tas ir ceļš, kā mēs attīstām augstākos spēkus un varam arvien vairāk iedziļināties pasaulē. Tad ārējā pasaule vairs neparādās mums kā kaut kas, kas kavē un ierobežo, bet gan kā tas, kas mums izrāda patiesu, īstu un garīgu realitāti. Tad tiek radīta saskaņa ar spēku, kas vienmēr grib uz priekšu un vēl tālāk uz priekšu. Tiek radīta harmonija starp cilvēku un pasauli. Tā mēs pārvaram zemāko patību, kura skatās jutekliskajā pasaulē. Mēs sasniedzam augstāko patību, cilvēka augstāko Es, kas izplests visā Visumā. Tieši to domā Gēte dzejolī «Noslēpumi» norādot uz iesvētīšanas principu ar vārdiem, ar kuriem gribu noslēgt šo lekciju un kuri parāda, kā cilvēks caur pašpārvarēšanu izplūst un ieplūst pasaulē strāvojošajā jušanā, garīgajā pasaulē, cauri pasaulei pulsējošajā pasaules garu gribā:

Denn alle Kraft dringt vorwärts in die Weite,
Zu leben und zu wirken hier und dort;
Dagegen hemmt und engt von jeder Seite
Der Strom der Welt und reißt uns mit sich fort;

Jo katrs spēks uz priekšu laužas plašumos,
Lai dzīvotu un darbotos gan te, gan tur;
Tam pretī kavē to un žņaudz no visām pusēm
Šīs pasaul's straume, kas rauj līdzī mūs;

In diesem innern Sturm und äußern Streite
Vernimmt der Geist ein schwer verstanden Wort:
Von der Gewalt, die alle Wesen bindet,
Befreit der Mensch sich, der sich überwindet.

Un šajā vētrā iekšējā un strīdā ārējā
Gars sadzird grūti saprotamus vārdus:
No varas šīs, kas sažņaudz katru būtību,
Kļūst brīvs tik cilvēks, kurš pārvar sevi.

TĀ SAUKTIE IESVĒTĪŠANAS DRAUDI

Berlīne, 1907. gada 12. decembris

Tas nav vienīgais pārmetums, kas tiek izteikts splepenzinātnei, ka tā esot safantazēta, nosapņota, bet daudzi arī iedomājas, ka tuvošanās splepenzinātnei jeb garazinātnei esot saistīta ar draudiem cilvēkam. Zināmās aprindās pat pastāv pilnīgi dēkaini uzskati par tā saucamajiem garazinātnes draudiem. Iesākumā par šādiem draudiem uz daudz ko tiek norādīts vispārēji, pat nemēģinot tuvāk raksturot tā dēvētos draudus, kā arī nemēģinot paskaidrot, kas tos rada; jo tur, kur dažkārt daudz tiek runāts par šiem draudiem, tikpat bieži valda, drīkstētu teikt, dziļa nezināšana par to, ko sevī slēpj splepenzinātne. Ir tikai tāds nenoteikts priekšstats, ka tā ietver sevī kaut ko draudīgu. Turklāt nenotiek arī iedziļināšanās tajā, uz ko noteikti vajadzētu rast atbildes: vai splepenzinātne pati ir tā bīstamā vai tikai dziļa nodošanās tai tādēļ, ka tā iepazīstina ar metodēm, vingrinājumiem, kas cilvēkus ievada mūs aptverošajā, parastajām maņām neredzamajā un neuztveramajā, bet augstākām maņām pilnībā uztveramajā garīgajā pasaulē. Kurš vispār grib runāt par šo jomu, tam vajadzētu šīs lietas nošķirt. Tikai parasti runa nav, kā jau teikts, par kādu norādi uz noteiktiem draudiem, bet gan tiek tikai pateikts: ak, šī splepenzinātne jeb šī teozofija atsvešina cilvēkus no pasaules, attālina no tā, ar ko viņiem īstenībā dzīvē vajadzētu nodarboties, par ko viņiem vajadzētu interesēties. – Un dažs labs cilvēku loks uzskata to par milzīgi nožēlojamu faktu, ka viens vai otrs to loceklis šķietami tiek atrauts no viņiem tādēļ, ka sāk interesēties par teozofiju vai tai pamatā esošo splepenzinātni. Tādēļ laikam arī ir radies tik bieži izteiktais spriedums, ka teozofija padarot cilvēku nepraktisku, novēršot viņu no tiešajiem dzīves pienākumiem, iedzenot viņu askēzē un atsvešinātībā no pasaules.

Kaut arī tas šeit jau ir ticis minēts no vienas vai otras puses, varbūt es drīkstētu tomēr vēlreiz pievērst uzmanību, ka netaisnākais un vienlaikus neiespējamākais pārmetums, kādu var izteikt splepenzinātnei un tās darbam, ir, ka tā kaut kā atsvešinot cilvēkus no pasaules, attālinot no dzīves vai pavedinot askēzei. Vienmēr atkal ir jāuzsver, ka, tā kā mūsu maņu pasaulei, mūsu fiziskās dzīves pasaulei pamatā ir garīga pasaule ar tās būtņēm un spēkiem, kas nemitīgi iedarbojas mūsu maņu pasaulē, par pasaulei atsvešinātu un pasaulei tālu ir jāsauc tieši tas, kurš nerūpējas par patiesajiem un īstenajiem esamības spēkiem un grib aprobežoties tikai ar ārējo pasauli, ar to, ko saka maņas un ko var baudīt. Nav runas par to, ka teozofija savus piekritējus spiestu uz askētisku dzīvi, atteikšanos un uz atsvešinātību no pasaules. Bet patiesi ir tas, ka tam, kurš attīsta interesi par to, kas plūst no splepenzinātnes, ko tā spēj piedāvāt, rodas citas vēlmes, citas simpātijas un antipātijas nekā daudziem citiem cilvēkiem.

Lielā skaitā gadījumu tomēr nav tā, ka tie, kuri pietuvojas splepenzinātnei, tikai šajā splepenzinātniskajā vai teozofiskajā lokā iegūst šādas intereses, šādas simpātijas un antipātijas. Jūtas cilvēki kā likums atnes sev līdzī; viņi ienes savas intereses teozofiskajā lokā, un tas, ko teozofijai vai splepenzinātnei viņiem vajadzētu piedāvāt vai ko tā varētu piedāvāt, nav nekas cits kā tas, ko viņi pieprasa. Ne jau tādēļ viņi pamet aprindas, kas saka: ...viņi atsvešinās no mums, - ka viņus šim lokam atņemt teozofija, bet gan tādēļ, ka šie loki ar savu šķietamo pievēršanos pasaulei, ar savām egoistiskajām interesēm paši kļūst arvien svešāki un svešāki pasaulei. Kad šāds cilvēku loks žēlojas, ka tam tiek atņemta viena vai otrs dalībnieks, tad viņiem būtu jāuzdod jautājums: vai šo dalībnieku mums atņēma teozofija, vai mēs viņu aizdzinām ar savu garlaicību? – Ja salīdzina dzīvi, kādai tai vajadzētu būt teozofiskajā lokā, ar dzīvi kādā «pasaulei draudzīgā» lokā, kas saka, ka nedrīkst nodoties askēzei, ka dzīvi esot jāņem, kāda tā ir, tad ir jāatbild, ka teozofs ne jau tādēļ atsakās no zināmām lietām, ka gribētu izrauties no dzīves, aizbēgt no dzīves, bet gan tādēļ, ka grib tikt patiesajā, īstajā dzīvē.

Nav lielākas askēzes, nav briesmīgāka trūkuma un atteikšanās tiem, kuriem ir interese par garazinātni, kā iekļauties tajā burzmā, ko daudzās aprindās tieši sauc par «dzīvi». Ja par dzīvi sauc: no rīta piecelties, lasīt kādu avīzi, sekot šim vai tam, par ko atzīst, ka tas varētu būt praktiski noderīgi, vakarā arī sekot šim vai tam banālam – ja to sauc par dzīvi, tad teozofam tā patiešām bija «askēze», šausmīgs trūkums, proti, kad viņš bija spiests piedalīties šādā dzīvē. Ja, neskatoties uz visiem pretējiem spēkiem, interese par teozofiju un to, ko slepenzinātne var sniegt sabiedrībai, kļūst arvien lielāka un lielāka, tas ir tikai pierādījums tam, ka arvien vairāk cilvēku, kas interesējas par to, vēlas aizbēgt no parasto izpriecu «askētiskās» dzīves un mesties reālās dzīves skavās. Cilvēkiem tas būtu jāsaprot, ja viņi reiz uzklausītu padomu; dzīve slepenzinātnē nekādā gadījumā nav vaimanāšana un vaimanas par ciešanām un trūkumu. Un dzīves prakse ir nodaļa, kas arī jau ir apspriesta dažādās lekcijās.

Ja tie, kuri bieži ir tik iedomīgi uz savu dzīves praksi, saka, ka teozofija ar tās pasaulei svešajām idejām tikai salaižot knišļus cilvēkam galvā, un cilvēki, kas nododas kaut kam tādām, nekad nepaveikšot nevienu īstu darbu dzīvē, kaut reizi pamestu skatu pasaulē uz to, ko no vienas puses sauc par praksi, no otras puses par nepraktisku ideālismu, tad viņi varbūt runātu citādāk. Bija tāds vācu filozofs, *Johans Gotlībs Fihte*, kurš pateica šos skaistos vārdus: ka ideāli nav tieši pielietojami dzīvē, to ideālisti zina tikpat labi kā tā sauktie praktiskie ļaudis, varbūt pat labāk. Bet ka daži cilvēki nespēj ieskatīt, ka visa dzīve izplūst no dzīves ideāla, no tā, kā vēl nav, kam vēl tikai jātop, tas tikai parāda, kā izsakās Fihte, ka ar viņiem cilvēces uzlabošanas gaita nerēķinās, viņi tajā nav iekļauti. Lai dievs dod viņiem īstajā laikā lietu un sauli, pārtiku un arī gudras domas! - Teozofs var gūt mierinājumu no objektīva skatījuma uz dzīvi, ja tiek norādīts uz tā saucamā nepraktiskuma briesmām. Par to, kas ir praktiski, var minēt piemēru par kādu gudru praktiķu kolēģiju vienā no Dienvidvācijas zemēm. Kad Vācijā gribēja būvēt pirmo dzelzceļu, viņiem tika jautāts, vai tas būšot labi, ja tiks uzbūvēts šāds dzelzceļš. Kolēģija atbildēja – jebkurš var par to pārliecināties, ka šāds dokuments pastāv – ka nekādu dzelzceļu nevajadzētu būvēt, jo tas cilvēkiem radītu smagus nervu sistēmas bojājumus; bet ja tomēr atrastos cilvēki, kas gribētu braukt pa dzelzceļu un tas tomēr tiktu uzbūvēts, tad vajadzētu pa kreisi un pa labi no tā uzcelt augstus dēļu žogus, lai tie, kam tas brauks garām, nedabūtu smadzeņu satricinājumu. – Tas notika vēl nemaz ne tik sen! Tas arī bija vēl ne tik sen, kad kāds vīrs, kurš nebija nekāds praktiķis, bet gan «nepraktisks skolotājs», deva padomu dārgo pasta izdevumu vietā ieviest lētās pastmarkas. Tas bija *Rowland Hill*, nepraktiķis. Bet bija kāds pasta meistars, kurš teica: es nevaru to īsti atzīt, ka ar to, ka šādā veidā ieviešot pasta apmaksu, tam būtu kādas priekšrocības; jo, ja piegāde attīstītos šādā veidā, tad jau vairs nepietiktu pasta ēku, lai uzņemtu un apkalpotu visus vēstuļu un pasta sūtījumus. – Līdzīgi šķiet arī daži spriedumi, kas šodien nāk no tā ļaužu loka, kas ir teozofijai naidīgi noskaņoti. Draudī, kas tiek attēloti, līdzinās tiem, kādus būtu pieredzējuši cilvēki uz dzelzceļa, kaut gan tas tagad tiek izmantots jau desmitiem gadu. Nākotne nesīs tam pierādījumus. Tikpat maz kā medicīniskā kolēģija varēja aizkavēt dzelzceļa būvi, pasta meistars Londonā pasta sūtījumu izplatīšanos, tikpat maz līdzīgi iebildumi spēj aizkavēt teozofijas, kas ir izrādījusies nepieciešama mūsu laikā, izplatīšanos.

Bet daudzas no bažām nav vērstas uz vispārīgo, ir sajūta par kaut ko īpašu. Tāpēc var arī reiz publiski runāt par to, kas, iespējams, varētu radīt šādas bažas un šādas runas par briesmām. Iesākumā mēs nedrīkstam aizmirst vienu: kaut kas, kam ir jāiedarbojas, kam ir jābūt nozīmei un spēkam pasaulē, tas uz dažādiem cilvēkiem iedarbojas atšķirīgi. Tas iedarbojas veidā, kādā cilvēki ļauj tam uz sevi iedarboties un iespaidot viņus. Teozofija un slepenzinātne tagad ir kā attīrošs negaiss mūsu garīgajā atmosfērā un būs tāds arvien vairāk. Kas tad piepilda garīgo atmosfēru? To piepilda visi iespējamie par savu uzvaru droši un uz sevi pašātvīgi spriedumi, kas uzstājas jo uzvarošāki, jo mazāk iedziļinās lietas būtībā. It īpaši tā ir materiālistiskā domāšana un jušana, materiālistiskais noskaņojums, kas ar milzīgu ticību savam nekļūdīgumam, ar milzīgu augstprātību un iedomību uzskata sevi par mūsdienās

vienīgo svētlaimi nesošo mācību un ar izsmieklu aplej visu, kas grib norādīt uz garīgo pasauli, it kā tās būtu tikai tukšas fantāzijas.

Bez šaubām, ka tam, kurš skolo savu domāšanu tajā loģikā, kas ir nepieciešama, lai pārvaldītu jomas, kas ir ārpus jutekliskās maņu pasaules, vienmēr draud briesmas, ka mūsdienu materiālistu loģika viņu gribētu padarīt slimu. Virspusējie spriedumi, kādi tiek izteikti mūsdienās, kas parādās visur un uzstājas droši un ar nesalīdzināmu nekļūdīguma iedomību, dažreiz tomēr ir ar ļoti īsu mūžu, un, kad tiem pretī nostājas loģika, kas ar domāšanas pacietību soļo no jēdziena uz jēdzienu, kā tas ir nepieciešami, kad vairs nevar tikt uz priekšu ejot pa ārējo juteklisko pārdzīvojumu tiltu, bet gan jādodas tajā, lai drošu balstu un iekšēju pārliecību atrastu pats sevī, tad viņu baltiem diegiem šūtais kļūst ļoti drīz redzams. Jau šajā nozīmē vien domāšanai, kāda tagadnei plūst no slepenzinātnes, daudzkārt ir jāšķīst kā attīrošam negaisam. Tā tas liekas lielām cilvēku masām un arī atsevišķiem cilvēkiem. Tādēļ te mēs nevaram izvairīties, neuzsverot, ka tur nav nekādu briesmu. Masām lielākais risks pastāv tajā, ka var rasties nenoteiktība spriedumos, kurus ir vērts pieņemt.

Ar atsevišķiem cilvēkiem tā lieta ir sliktāka. Parādās kaut kas, kas darbojas dvēseles slepenākajos nostūros, disharmonija starp to, ko jūt, un cilvēku spriedumiem. Un šī disharmonija ir vislielākā tiem cilvēkiem, kuri domā, ka jūtas visdrošāk kādā materiālistiskās ticības atzīšanā. Proti, materiālistiskās ticības apliecinājumam ir tāda īpatnība, ka galu galā tas spēj apmierināt tikai saprātu, tikai abstraktos spriedumus. Dvēseles dziļākās intereses, visas vēlmes, visas jūtas, visas sajūtas visiem cilvēkiem ir daudz patiesākas un daudz dziļākas, nekā bieži ir kāds spriedums. Un, kamēr cilvēks ar savu spriedumu, ar saviem materiālistiskajiem jēdzieniem un saviem materiālistiskajiem uzskatiem paliek iestrēdzis virspusē, viņa dvēseles dziļumos – viņam pašam bieži neapzināti – dzīvo tieksme un ilgas pēc garīgā. Smalkākam cilvēku novērotājam tas dažreiz parādās tiešām uzskatāmi, redzot, cik daudz disharmonijas ir cilvēku runās un izteikumos. Tur var redzēt, ka viņi vispār nejūtas saskaņā ar to, ko paši runā. Nelielā mērā uz lielu daļu cilvēku attiecas tas, ko kāds dzejnieks groteski ir izteicis ar vārdiem, ko liek izrunāt vienam no saviem varoņiem: cik patiesi ir tas, ka Dievs ir debesīs, es esmu ateists. – Tas ir tikai radikāli, groteski izteikts, ka notiek apstāšanās sajūtās pie kaut kā tradicionāli radīta un apstāšanās pie virspusēja sprieduma radikālā noliegumā. Tik radikālā formā tas mūsdienās parādās tikai nedaudziem. Bet tam, kurš spēj novērot smalkāk, gandrīz katra saruna dāvā piemēru pēc piemēra, ka tā cilvēki mūsdienās dzīvo savās dvēselēs.

Ar kādiem priekšnosacījumiem tā var dzīvot? Tā var dzīvot ar priekšnosacījumu, ka savā dvēseles dzīvē paliek virspusējs, sekls. Jo neviens, kurš nolaižas savas dvēseles dziļumos, nespēs izturēt šādu disharmoniju, kāda mūsdienās daudzkārt pastāv. Tam, kurš ir pieradis pie loģikas, tas parādās visā materiālistiskās – vai kā to sauc cildenāk – monistiskās literatūras apmērā. Ņemsim kādu cilvēku, kurš ir iepīts mūsu laika atmosfērā un netiecas ārā no tās aiz iekšējas brīvības, aiz kādas iekšēji spēcīgas tieksmes: viņš paliek iepīts, dzīvo vispārēji, garlaicīgi, bet apmierināts ar to. Bet mūsdienās tas vairs nav atkarīgs no lietām, pie kurām daudzi gribētu apstāties, vai cilvēks var turpināt dzīvot tik nospiesti, vai viņam vispār ir iespējams tik truli turpināt dzīvot. Lielam skaitam cilvēku tas vairs nav iespējams. Un tas, kas ir populārā literatūra – žurnāli, populāras grāmatas, pat avīzes – ko tie piedāvā, tas smalkākām galvām un dziļākiem raksturiem itīn nemaz nav tas, kas līdzinātos atbildēm uz esamības lielajiem, mīklainajiem jautājumiem, bet gan kalpo tikai tam, lai radītu jaunus jautājumus.

Jā, arī pati mūsdienu zinātne, kā tā parādās ar saviem ierobežojumiem un faktiem: atbildes tā sniedz tikai sekliem gariem. Dziļa rakstura cilvēkiem, smalki garīgiem cilvēkiem šī zinātne ir kaut kas pilnīgi cits. Tā ir daudzu jautājuma zīmju summa. Un tur, kur daudzi tic, ka var sastutēt kādu pasaules uzskatu no dabaszinātniskiem faktiem, tur daudziem citiem tikai pa īstam sākas jautājumi. Tikai ļaudis, kuri iedomājas, ka ir tikuši ar to galā, nekā no tā nepamana. Tā jūs šodien redzat lielu skaitu cilvēkus, kuri ķeras pie tādas grāmatas, kā *Hekela* «Pasaules mīklas», lai tur atrastu atrisinātas

pasaulē mīklas. Kad viņi ir šo grāmatu izlasījuši, tikai tad viņi sāk uzdot lielos jautājumus. Jo tie nav atrisinājumi, bet tikai jautājumi, kas tur tiek uzdoti. Šādas dvēseles un šādas galvas tad pa vienu vai otru ceļu var tikt aizvesti līdz teozofijai.

Tad viņi sastopas ar teozofiju un splepenzinātņi ar to stingro, sevī loģisko domāšanu, kurai savas noteiktības avots, tāpat kā matemātikai, ir pašai sevī, un tad viņi sastopas ar milzīgu disharmoniju starp to, ko līdz tam bija pieraduši redzēt ārpusaulē, un tām prasībām, kādas pēkšņi viņiem tiek uzstādītas. Viņi bija turējušies pie lietu virspuses; tagad viņi ieskatās bezdibeņos. Bieži viņi ir zaudējuši pusi dzīves un vairāk. Viņi ir noraižējušies, vai ar dzīves atlikumu vēl pietiks, lai ielietu dvēseles caurumos, kurus ir izsitusi pasaule, visu, ar ko tagad sastopas. Vai arī viņi nāk no viena vai otra sabiedrības loka, no kura nevar izrauties; tad viņiem rodas visbriesmīgākie šķēršļi. Praktiskākais un drošākais ceļš viņiem būtu ielaisties splepenzinātniskajos pētījumos; bet tūkstošiem pavedienu velk viņus atpakaļ. Tad viņi saduras ar šo disharmoniju, kam ir jāparādās, kad tas dziļums, pēc kā tiecas dvēsele, nostājas pretī sekļajam, ārišķīgajam. Tad dažiem cilvēkiem iestājas īpatnējs stāvoklis, kuru mēs vislabāk varam izprast ar salīdzinājumu. Iedomājieties, ka kāds istabas stūris nedēļām ilgi nav ticis tīrīts, tur ir sakrājies daudz netīrumu – piedodiet man šo salīdzinājumu. Ja šajā istabā nav kārtīga apgaismojuma, tad tie, kuri tur ieskatās, var domāt, ka viss ir tīrs. Bet ja reiz tur parādās kārtīgs apgaismojums, tad nekārtība uzreiz iekrīt acīs. Tas ir atkarīgs tikai no tā, vai tur ir kārtīgs apgaismojums.

Tā ir ar dvēseli. Tā ir pieradusi iet pa parasto rutīnas ceļu. Varbūt tā ir piespiesta būt virspusēja starp virspusējiem cilvēkiem. Bet nu tā nonāk gaismā, kas izgaismo šo virspusību, kas liek šim seklumam parādīties visā tā mazvērtībā. Ja šī dvēsele ir sajūtoša, kas tad tai iestājas? Ja tā ir pieradusi pie virspusējiem spriedumiem, tad gaismai, kas pār to tagad krīt, vispirms ir jārada īsts sajukums. Tādēļ mēs redzam, ka daudzas dvēseles, saskaroties ar splepenzinātniskajām patiesībām, iesākumā varbūt apjūk vai pat ir vairāk nekā apjukušas. Vai pie tā ir vainīga splepenzinātne? Patiesi, kurš domā loģiski, tas nevainos splepenzinātņi, kas ir gaisma, bet gan faktu, ka dvēsele bija tik ļoti nodevusies spriedumu seklumam.

Un tas iet vēl daudz tālāk. Mēs redzam cilvēkus, kuri vispār nav izauguši mūsu komplicētajai kultūrai, kuri jūtas kā slimīti no mūsu komplicētās kultūras, un kādēļ? Viņi vairs netiek galā ar tās spriedumiem! Teozofija jeb splepenzinātne ir līdzeklis, lai atrastu ceļu mūsu kultūrā, un tā var iedarboties atveseļojoši uz tiem, kurus mūsu kultūra ir padarījusi slimus. Bet vai nevaram sastapties vēl arī ar ko citu? Arī ar to mēs varam tikt skaidrībā ar kādu salīdzinājumu. Kāds ēdiens var būt ārēji veselīgs; bet kādam cilvēkam var būt pilnīgi sabojāts kuņģis. Ja arī šis ēdiens ir tiešām veselīgs veselam cilvēkam, tad atkarībā no apstākļiem tieši sabojāts kuņģis nespēj šo veselīgo ēdienu panest. Un tā tas ir arī daudzos gadījumos, kad no mūsu kultūras cilvēki ar slimām dvēselēm nonāk spirtajā un svētīgajā splepenzinātnes gaisā. Tad var gadīties, ka viņi ar savām slimajām dvēselēm šo veselīgo ēdienu nespēj panest. Tomēr tie ir izņēmumiem gadījumi.

Bet par tiem tiek pasaulē rakstīts visvairāk. Tiek teikts: teozofija ir kaut kas tāds, kas padara cilvēkus trakus. – Nevajadzētu noliegt, ka tā var iedarboties arī traucējoši vienai vai otrai dvēselei līdzīgi kā veselīgs ēdiens sabojātam kuņģim. Bet vai kuņģi sabojāja veselīgais ēdiens? Daudzas tā saucamās “no sliedēm noskrējušās” dvēseles nāk pie teozofijas; ir tiešām uzkrītoši, cik daudzas tādas dvēseles nāk. Tas, kurš ir spiests darboties ar šo kustību, varētu jums izstāstīt vienu otru bēdīgu stāstu, varētu izstāstīt, kā no vienas vai otras puses nāk palīgā sauciens: es vairs netieku galā ar šo pasauli, es vairs nezinu, kā apmierināt savas sirds ilgas! – Viszēlīgākie palīgā saucieni nāk katru dienu lielā skaitā. To ir paveikusi mūsu materiālistiskā kultūra, mūsu materiālistiskais noskaņojums, kas cilvēkam – piedodiet man šo triviālo izteikumu – ir devis akmeņus maizes vietā. Spriedumu seklums reizēm var tikt apmierināts. Dvēselē esošās vēlmes un intereses nevar tikt apmierinātas. Kādu laiku tās var

atspiest atpakaļ un apklusināt, bet tad tās atkal izlaužas virspusē, un cilvēki nāk ar saviem palīgā saucieniem. Un tad – to nevar noliegt – dažiem jau ir par vēlu.

Bet mūsdienās ar garazinātņi vairs nevar nodarboties tā, ka tā vērsas tikai pie dažiem izraudzītiem cilvēkiem. Šīs lietas ir jānes plašai sabiedrībai. Nevienam nedrīkst slēpt elementāros pamatprincipus, un pat iesvētīšanas pamati, kā tie tika iezīmēti iepriekšējā lekcijā, mūsdienās nevienam nevar tikt atteikti. Ja mūsdienās atsevišķi cilvēki, kurus ir sagrāvusi laikabiedru kultūra, atnāk pie teozofijas un kā no sliedēm noskrējušas dvēseles no šī attīrošā negaisa iesākumā nonāk vēl lielākā apjukumā, vai tādēļ šis dziedinošais līdzeklis būtu jāliedz visām dvēselēm, jo tikai daži viņu ačgārnā domāšanas veida dēļ tiek padarīti dvēseliski nelaimīgi? Tā šodien nerunā kaut kāds fanātisms, tā runā pieredze šajā mūsu laika garīgās dzīves jomā.

Protams, ka no otras puses pastāv nopietnas briesmas attiecībā starp mūsu laikabiedriem un spleņzinātnisko pasaules uzskatu. Šīs briesmas rodas no tā, ka mūsu laikabiedri ar saviem pasaules uzskatiem un tādiem raksturiem, kādus mūsu laiks ir izauklējis, nonāk pie spleņzinātniskā pasaules uzskata. Kādus tik aizspriedumus, virspusējus spriedumus viņi neienes sev līdzī šajā garazinātniskajā pasaules uzskatā! Cik daudz tajā ir briesmu, ka iesākumā mūsu laika plūdums te un tur samaitās spleņzinātni, teozofisko pasaules uzskatu! Tur tiešām pastāv briesmas. Un tur ir jātiek norādītam uz atsevišķām lietām, lai mēs arvien dziļāk un dziļāk varētu ieskatīties tā saucamajās un īstajās spleņzinātnisko centienu briesmās.

Cilvēkam apkārt pastāv garīgās pasaules – to mēs attēlojam iepriekšējās lekcijās, un mēs iespiedīsimies arvien dziļāk un dziļāk šajās gudrībās – pasaules, kuras attiecas pret parasto juteklisko pasauli tāpat, kā krāsu, mirdzuma un gaismas pasaule attiecas pret akla cilvēka taustes pasauli; un pastāv pasaules, kas ir daudz augstākas nekā tā, ko piedzīvo aklais, kad tiek operēts un kad viņam no tumsības un tukšuma sāk pretī mirdzēt gaisma un krāsa. Tās pastāv augstākā sfērā. Šīs pasaules ir ap mums. Bet šīs pasaules nav tikai paradīzes pasaules, nav tikai svētlaimības pasaules, kaut arī tajās ir paradīze un svētlaimība, bet tās arī ir pasaules, kuras cilvēkam var būt briesmīgas, bīstamas tajās esošo faktu un būtņu dēļ. Ja cilvēks grib iegūt zināšanas par lielo un svētlaimīgo šajās pasaulēs, tad tas nevar notikt citādi, ka jāiepazīstas arī ar bīstamo, ar briesmīgo, kas tajās ir. Viens bez otra nav iespējams.

Tagad mums ir jātiek skaidrībā, ciktāl tur draud kādas briesmas. Iedomājieties kādu cilvēku, kurš pašam to nezinot atrodas tuvu pulvera noliktavai. Viņš par to neko nezina. Bet tad pēkšņi viņš to uzzina un viņu pārņem milzīgas bailes no domas, ka viņš varētu uzsprāgt gaisā, ja pulveris eksplodētu. Ārēji nekas nav mainījies; tomēr viņam dzīve tagad ir pavisam citādāka. Vienīgais, kas ir citādi nekā iepriekš, ir, ka tagad viņš zina par briesmām. Zināšana viņu atšķir no tā, kurš neko nezina. Tā tas ir arī ar augstākajām pasaulēm. Draudīgais, briesmīgais, kas tajās pastāv, vienmēr ir ap cilvēku. Jā, cilvēka dvēselei uzglūn neiedomājamas briesmas pasaulēs, par kurām cilvēkam nav ne jausmas. Vienīgā atšķirība attiecībā uz šīm briesmām un šausmām starp to, kurš nekad nav pietuvojies garazinātnei, un to, kurš ir ar to iepazinies, ir, ka pēdējais par šīm briesmām zina un pirmais nezina. Un tomēr varbūt gluži tā nav, proti, sekojošu iemeslu dēļ: mēs ieejam garīgajā pasaulē, kurā darbojas garīgais. Pulvera noliktava nekļūst draudīga tādēļ, ka jums ir bail no tā, ka pulveris eksplodēs; bet jūsu bailēm – tām garīgajā pasaulē gan ir nozīme! Ir atšķirība, vai jums tādas ir vai nav. Garīgajā pasaulē domas, kādas jūs lolojat, iekļaujas kā kaut kas reāls. Naida jūtas, ko jūs izjūtat pret kādu cilvēku, garīgajā pasaulē ir reālākas un tam, kurš tās mana, arī daudz iedarbīgākas nekā sitiens, ja jūs šim cilvēkam iesistu ar nūju. Kaut arī briesmīgais nenorisinātos tieši jūsu acu priekšā, tomēr tā tas ir. Izbīlis un bailes, šādas negatīvas jūtas, tās patiešām ir kaut kas, kuras, kad izplūst no cilvēka tādēļ, ka viņš iepazīst atbilstošās garīgās būtnes un spēkus, kas var kļūt liktenīgas. Šīs bailes un satraukums patiesībā ir kaut kas tāds, kas cilvēku nostāda liktenīgās attiecībās ar garīgo pasauli; jo garīgajā

pasaulē ir būtnes, kurām bailes un nemiers, kas izplūst no cilvēkiem, ir kā gaidīts ēdiens. Ja cilvēkam nav baiļu un satraukuma, tad šīs būtnes cieš badu. Tas, kurš vēl nav tajā iedziļinājies, var uztvert to kā salīdzinājumu. Bet tas, kurš šo lietu pazīst, zina, ka runa ir par realitāti. Ja no cilvēka izplūst satraukums un bailes un viņš zaudē galvu, tad šīs būtnes rod gaidītu pārtiku sev un kļūst arvien varenākas un varenākas. Tās ir cilvēkam naidīgas būtnes. Viss, kas barojas no negatīvām jūtām, no bailēm, izbīļa un mānticības, no bezcerības, no šaubām, tās ir garīgajā pasaulē cilvēkam naidīgas varas, kuras rīko šausminošus uzbrukumus viņam, ja viņš tās baro. Tādēļ pirmām kārtām ir nepieciešami, lai cilvēks, kurš ieiet garīgajā pasaulē, vispirms padarītu sevi stipru pret bailēm, bezcerību, skepticismu un baiļošanos. Bet tieši tās ir jūtas, kas ir ļoti modernas kultūras jūtas, un materiālisms tām ir piemērots, jo tas atrauj cilvēkus no garīgās pasaules, caur bezcerību un bailēm no nezināmā tieši izsaucot pret viņiem šīs cilvēkiem naidīgās varas.

Ja izsakos pilnīgi skaidri, tad man ir jāsaka: tajā acumirkļī, kad cilvēks ierauga tos vārtus, pa kuriem iziet nāves brīdī, viņš ierauga arī daudzus, cilvēku kavējošos, viņu samaitājošos pretpēkus. Bet vairums pievelk sev klāt šos spēkus dēļ bailēm no nāves. Jo lielākas ir nāves bailes, jo lielāka ir to vara. Nāves bailes vispār ir daļa no baiļu sajūtām. Šie spēki un varas izskatās kā tukši, izkaltuši maisi, ja cilvēks padara sevi stipru un zina, ka ne ar kādām nāves bailēm viņš nāves notikumā neko nevar mainīt.

Līdz nāves baiļu pārvarēšanai, līdz tam, lai drosmīgi ieskatītos nāvei sejā, cilvēks nonāk tikai tad, ja zina, ka viņā ir nemirstīgs, mūžīgs kodols, kuram nāve ir tikai dzīves pārveidošanās, dzīves formas maiņa. Tikko cilvēks ar spleņzinātņi atrod sevī šo nemirstīgo kodolu, viņš arvien vairāk un vairāk audzina sevi visu šādu jūtu pārvarēšanai, galu galā arī tā pārvarēšanai, ko sauc par bailēm no nāves. Bet jo materiālistiskāks cilvēks kļūst, jo vairāk baidās no nāves. Nekāda spleņzinātne nevar pasargāt cilvēku no tā, ka viņš aiz kulisēm ieraudzīs patieso ainu. Tā viņam parāda, kā mūžīgā dzīve, kā karma nes sev līdzīgu lielo izlīdzinājumu garīgajā dzīvē. Tā viņam parāda visādas lietas, šī garazinātne. Tā nevar viņam parādīt svētlaimi aiz dzīves kulisēm, vienlaikus neparādot arī tās briesmīgās varas, ienaidniekus, kas aiz tām uzglūn. Tas ir pilnīgi patiesi. Bet tā viņam arī parāda, kā viņš šīs bailes no šiem saviem ienaidniekiem var pārvarēt. Tā viņam parāda, kā brīvu, drosmīgu skatu var nostāties tam visam pretī. Tā māca viņam kļūt objektīvam, nemākslotam, ja viņš pacietīgi ļauj tai sevi izglītot.

Bet daudzi atnāk pie teozofijas ar parastajām mūsu laika strāvojumu sajūtām. Uz viņiem dažreiz tas, ko viņi tur dzird, iedarbojas kā kaut kas dziļi nospiedošs, kā kaut kas, kas briesmīgi uzbrūk viņu dvēselei, jo viņiem sava materiālistiskā domāšanas veida dēļ ir bail no dzīves un viņi baidās. Tas ir brieduma trūkums, negatavība, ko ļoti daudzi cilvēki ienes teozofijā un kas tikai pamazām un pakāpeniski var tikt pārvarēta, nodarbojoties ar teozofiju. Turklāt ne jau teozofija jeb spleņzinātne ir pie tā vainīga. Tā dara savu lietu, lai cilvēkus pārāk spēcīgi nešokētu. Jo ja tā par dažām cilvēkam ļoti tuvām lietām uzreiz atklātu visu pilno patiesību, ja tā pateiktu, kā zaķpastalas tiek nošķirti no bezbailīgajiem un, cik liels ir to skaits vienā pusē un skaits otrā pusē, tad gan daži būtu šokēti.

Bet nenobriedušie cilvēki ienes teozofiskajā kustībā arī citas nenobriedušas lietas – viņi zināmus jēdzienus, kas tiek doti teozofijā un kas ceļas no spleņzinātnes, vienkārši pārtulko parastajā mūsdienu triviālajā valodā. Lai cik dīvaini tas neskanētu, tas dažreiz ir ļoti bīstami attiecībām starp teozofiju un mūsu laikabiedriem. Tā nenobrieduši teozofi un tādi, kuri ir pietuvojušies teozofijai ārēji, vienmēr atkal saka, ka pirmā prasība esot kļūt pašreizējai, pārvarēt jebkuru egoismu. Daži cilvēki iedomājas, ka, ja viņi grib pateikt kaut ko īsti teozofisku, tad nevar vien pietiekami apliecināt: viss, ko es daru, ir domāts pilnīgi nesavtīgi. Es gribu darboties tikai citu cilvēku labā. – Parasti viņi pat nenojauš, cik egoistiska ir šāda iedomā. Patiesi ir tas, ka, iepazīstoties ar spleņzinātnes patiesībām, cilvēks pakāpeniski nonāk līdz tam, kas ir tik skaisti iezīmēts Gētes vārdos: «No varas, kas visas būtnes saista, cilvēks atbrīvojas tikai, sevi pārvarot.» Tas ir patiesi, bet gandrīz viss, ko

slepenzinātne var piedāvāt, tās augstākās un tās dziļākās lietas, pieder tam, lai sasniegtu šo ideālu. Vislabāk tas tiek sasniegts tad, ja par to pēc iespējas mazāk runā un pēc iespējas tiešāk pēc tā tiecas.

Vismazāk nesavtīgi ir tie, kuri visvairāk dižojas ar savu nesavtību, tāpat kā parasti visnepatiesākie ir tie, kuriem katrā trešajā teikumā izskan, cik viņu teiktais ir «paties». Arī tam pamatā ir kāds dziļš okultisma likums. Vispirms runa ir par to, lai arvien dziļāk un dziļāk apgūtu slepenzinātnes īstās patiesības un atziņas, nevis priekšplānā izvirzītu tādus ideālus, kā: tev ir jāpārvar tavs Es. – Ar šādu frāzi vispār nekas nav panākts. Nekas nav panākts, ja te, piemēram, būtu kāda krāsns un es tai saku: tev ir jābūt brašai krāsnij un jāsasilda istaba. – Jūs varat to glāstīt un mīļi ar to apieties, bet ar to nekas netiks panākts. Tikai kad ieliksiet krāsnī malku, tā sāks sildīt. Tāpat nav nekādas jēgas pasaulei sprediķot par tikumiem, pašaieliedzību, brīvību. Pareizais ir iesildīt, dot cilvēkiem kurināmo materiālu; un kurināmais ir slepenzinātniskās patiesības. Kā malka un ogles padara siltu krāsni, tā īstas slepenzinātniskās patiesības pamazām un pakāpeniski padara cilvēku nesavtīgu. Un kāpēc? Jo tās daudzās lietās novirza interesi no tā mazā punkta, ko sauc par Es. Teozofiskās jeb slepenzinātniskās patiesības ir tik lielas, tik varenas un nozīmīgas, tik spēcīgi mūs aizrauj, ka pamazām un pakāpeniski mums mūsu atsevišķā persona sāk šķist augstākā mērā neinteresanta. To tikai iemācās, cik neinteresanta ir atsevišķā personība. Šī mācīšanās, cik neinteresanta ir atsevišķa cilvēka personība, šī mācīšanās pašam par sevi, ko nes slepenzinātnisko patiesību kurināmais materiāls, tikai tas noved cilvēku pie atbrīvošanās no egoisma.

Ja jūs apskatās lietas no pamatiem, tad egoisms vispār nav kaut kas, kas no augstāka skatpunkta nebūtu iekļauts dievišķajā pasaules kārtībā. Tas no augstāka skatpunkta ir kaut kas ļoti veselīgs. Iedomājieties, ja daudzi mūsu laika cilvēki, mūsu tagadējā cilvēces attīstībā nedarītu kaut ko egoisma dēļ, ja viņi patmīlības dēļ šo vai to nedarītu, to tīri egoistisku iemeslu dēļ zinātu, kādas tam būs sekas – iedomājieties, kādu postu tas nestu cilvēces attīstībai! Patiešām, pasaules gudrība cilvēkā ir iedēstījusi egoismu, lai izvestu viņu cauri attīstības stadijai, lai satvertu viņu aiz patības, lai viņš to padarītu tik jēgpilnu un vērtīgu, cik tikai viņš to spēj.

Tā ir augsta patiesība no vienas un šokējoša frāze no otras puses, kad cilvēkam tiek pateikts: tev ir jāupurē sava personība. – Es gribu jums to izskaidrot ar vienu piemēru, kā vienreiz tas var būt kaut kas ļoti augsts, un citu reizi kaut kas frāžains. Iedomājieties, ka jūs pieprasiet no kāda cilvēka, kam kabatā ir desmit feniņi, ka viņam šie desmit feniņi ir jāupurē kādai lietai. Viņš viegli nesīs šo upuri. Bet, ja jūs turpretī šādu prasību uzstādīsiet kādam cilvēkam, kuram gadījuma pēc ir klāt divdesmit tūkstoši marku – varbūt viss viņa īpašums – ka viņam viss, kas ir klāt, ir jāupurē, tad tas jau būs kaut kas pavisam cits. Prasība kādam, kurš vēl nav ar sevi strādājis, kurš vēl nav paaugstinājis savu personību, kuru vēl nevar saukt par personību, ja viņam ir jāatsakās no savas personības, ir kaut kas pavisam cits nekā tam, kurš ir ilgi pie tās strādājis, lai padarītu savu personību tik krietnu, cik vien iespējams. Viens pie cilvēces attīstības altāra upurē gēniņu, otrs tikai muļķi. Galvenais nav, ka tiek upurēts, bet gan kas tiek upurēts. Lai personību varētu nomest cilvēces labā, vispirms šī personība ir jāizveido. Tā vienreiz tas ir tikai frāze, runāt par personības upurēšanu, citreiz tā ir liela, nozīmīga patiesība. Tādēļ tas neko nelīdz, ja teozofiskās grāmatās tiek izteikta prasība par personības upuri un vienlaikus netiek prasīts: padari personību tik stipru, tik aptverošu, cik vien iespējams.

To mēs iemācāmies ar patiesu domāšanu, kuras saknes ir garīgajā pasaulē. Tā loģika, kas neuzstāda vienpusīgus likumus, bet gan zina, ka katram teikumam kā katrai monētai ir divas puses, varbūt pat vairākas puses, kas no tā, kas ir ārējs, māca skatīties uz iekšējo, tā ir patiesā teozofija, un tā bieži vispār nemāca to, kas mūsdienās pavirši, tukši tiek saukts par teozofiju. Un tikai tās, kas ir ne tikai virspusējas briesmas, bet gan īstas briesmas, tās tiek šeit sauktas par briesmām jeb draidiem.

Es vēl biju ļoti jauns, kad reiz sēdēju kopā ar kādu, kurš pirms neilga laika bija citā zemē svinējis savu piecdesmito dzimšanas dienu un kuram savā laikā bija bijušas kopējas intereses ar mani attiecībā

uz Gētes-studijām. Tas vīrs toreiz man teica, ka bažījoties kļūt par rakstnieku. Viņš tolaik, kaut arī vēl salīdzinoši jauns, jau bija vecāks nekā daudzi, kuri raksta vēl šodien. Viņam bija radusies doma: kritiku es nerakstīšu. Es gribu rakstīt kaut ko citu, jo kritika būtu jāraksta tikai tam, kuram ir liela dzīves pieredze; faktiski tikai vecie drīkstētu kritizēt. – Tā jebkurā gadījumā bija ļoti laba ideja šim vīram. Proti, mūsdienās visplašākajās aprindās vairs nav uzskata, ka ir nepieciešams briedums, lai strādātu garīgajā jomā. Jo tālāk mēs ieugam šajos laikos, jo jaunāki kļūst ļaudis, kuri kaut ko raksta, kas ienāk prātā, un, tā kā lasītājs parasti nepārdomā un faktiski viņam arī nav tādu līdzekļu, lai izpētītu, cik jauns ir tas, kurš tur kaut ko ir uzrakstījis, tad viņam arī nav ne jausmas par to, uz ko viņš tur ielaižas. Ka mūsdienās nav grūti uzrakstīt kaut ko atjautīgu, to zina katrs, kurš vispār kaut ko zina par šīm lietām. Dažs labs gan vēl ir izbrīnījies, ka viens vai otrs ir kaut ko atjautīgu uzrakstījis. Kāds cilvēks, kurš varbūt kopš piecpadsmit vai sešpadsmit gadu vecuma neko citu nav darījis, kā tikai lasījis šādus darbus, kurš tāpat ir kārtīgi apguvis šo amatu, tam atliek tikai kaut ko publicēt un viņš ar saviem radikālajiem vai izplūdušajiem spriedumiem kādam var šausmīgi imponēt. Tur ir iespējams, ka kādam cilvēkam ir tas, ko nopietni var saukt par plānprātību. Lai cik dīvaini tas neskanētu: mūsdienās kāds var būt plānprātīgs un var atjautīgi rakstīt pasaulei, tā tiekot apbrīnīts kā atjautīgs rakstnieks. Šāds gadījums ir pilnīgi iespējams. Pirms gadu desmitiem tas vēl bija pareizs spriedums, ja kāds teica: mūsu laikos nav grūti uzrakstīt labu dzejoli; kultūra dzejo un valoda. – Šodien tas der vēl vairāk, tā ka pat daža laba skolniece var uzrakstīt rakstu avīzei. Tās ir pavisam citas varas, kas tur spriež, kuras cilvēki izmanto saviem mērķiem. Arvien vairāk cilvēcei vajadzētu nonākt līdz tam, lai prasītu briedumu no tiem, kuriem vajadzētu izteikt patiesus spriedumus. Patiess briedums tieši piederas arī darbam garazinātniskajā jomā. Tāpēc arī ir nepieciešami, lai tie, kuri ir tā saucamo slepenskolu vadītāji, sākumā darbotos tikai savā lokā un pirms noteikta vecuma, apmēram trīsdesmit pieciem gadiem, nesāktu nest ārā pasaulē garazinātniskas patiesības. Pirms tam viņi var nest spriedumus filozofijas jomā. Bet nobriedis tam, lai smeltos no gara, cilvēks kļūst tikai tajā acumirkļī, kad garīgais spēks vairs nav jāizmanto sava ķermeņa veidošanai. Kamēr ķermenis turpina augt, spēkiem, no kuriem veidojas loģisks spriedums, ir jāiet iekšā ķermenī. Tādēļ var būt iespējams, ka kādam dzejniekam īsti dzejoli ir atnākuši tikai dzīves otrajā pusē. Bet cilvēks to bieži novērtē par zemu, ka, lai patiešām ielauztos dziļumā, nevis tikai lai saprastu kaut ko sevis apmierināšanai un savai veidošanai, bet tiešām nonāktu līdz tam, lai ar pilnu atbildību stātos cilvēces priekšā un pārstāvētu garazinātnisku darbu, tam piederas tāds visaugstākais dzīves briedums, kādu var sasniegt tikai diezgan lielā dzīves vecumā. Bet lai tukši kultu teozofiskas frāzes, tam gan nav vajadzīgs nekāds briedums.

Tas ir tas raksturīgais augstākajām lietām, ka, ja tām jātiek pamatīgi izstrādātām, tur piederas briedums. Bet tās, jo viegli iedzīvojas arī kā frāzes, jo daudzi pat nav spējīgi ieskatīties dziļāk, bet paliek pie frāzes, var tikt piekoptas arī kā frāzes. Viss, kas var tikt izplatīts teozofijā, var būt nopietns un dziļš visaugstākajā mērā, var būt spēks dzīvei. Bet, ja tas tiek sagrozīts ačgārnī, tad var būt vistukšākā frāze. Tādēļ mēs tieši šajā laukā tik ļoti to piedzīvojam, ka plaukst frāze uz frāzes, un ka tieši nenobriedušais, visnenobriedušākais turpina un turpina darboties. Tādēļ tas, kurš pārstāv nenobriedušo, vēl vairāk nekā sev kaitē pasaulei. Pasaule atkal izmetīs ārā to, kas nāk no šīs puses. Ja jūs sākat darboties šādā virzienā, tad paši atsakāties no savas tālākās attīstības. Jūs netiksiet tālāk uz priekšu. Ir tieši tā, ka tas, kurš garazinātniskajā jomā darbojas uz āru, nes upuri. Tas ir kaut kas cits, ja garazinātne kā noslēpums tiek sargāta jaunavīgi šķīstā dvēselē, nekā ja tā tiek izmesta ārā pasaulē. Tur ir spēkā tas, ko saka dārgumu meklētāji: ir jābūt nerunīgam. Ja tiek pateikts vārds, dārgumi vairs nav sasniedzami. Tā arī augstākās pasaules dziļumi tiek sasniegti jo labāk, jo vairāk var paklusēt. Tas, kurš šīs lietas ir apjēdzis, vispār par to nerunā, ja vien netiek piespiests, ja pasaule to no viņa nepieprasa. Nesauktam nevienam nevajadzētu runāt. Šai prasībai arī nav jānāk no viena vai otra, šī prasība var nākt no neredzamajām, no pārjutekliskajām varām.

Tādēļ var teikt: tā kā mūsu laiks ir tik maz piemērots pareizi domāt par briedumu un nenobriedušo, izveidojas kaut kas tāds kā teozofija. Tā var būt visaugstākais; bet, sagrozīta ačgārni, tā ir karikatūra un draudi. Tā nav teozofijas vaina. Tā pamazām un pakāpeniski noliks pareizo spriedumu groteski-aplamo spriedumu vietā attiecībā uz briedumu un nenobriedušo. Nevieni nedrīkst brīnīties, ka tā tas ir. Ja kāds par to brīnās, tad viņam arī jābrīnās par to, ka tur, kur ir spilgta gaisma, ir arī ļoti melnas ēnas. Kur ir mazāk spilgta gaisma, arī ēnas ir blāvas. Teozofija atkarībā no apstākļiem met melnas ēnas; tas ir tikai pierādījums tam, ka tai ir jābūt spilgtai gaismai. Visur, kur runā par tā saucamajiem draudiem, ir jābūt skaidram, ka pret lieliem draudiem pastāv aizsargvalnis vienkārši tādēļ, ka neviens īsts skolotājs šajā jomā nepakļaus cilvēkus šīm nopietnajām, lielajām briesmām, un ka viss, kas izskatās kā draudi, nenāk no teozofijas un slepenzinātnes, bet gan no tā, kas stājas tai pretī. Ja to zina, cilvēks paliek mierīgs, kaut arī parādās šķietami sliktas un nejaukas sekas. Arī tādas var nākt. Var piedzīvot, ka cilvēki, kamēr ir tālu no teozofijas, ir ciešami un solīdi cilvēki. Kad viņi nonāk pie teozofijas, viņi kļūst iedomīgi, godkāriģi, augstprātīgi. Kāpēc? Viena vienkārša iemesla dēļ. Kamēr cilvēks tikai nedaudz paceļas virs tā, ko spriež viņa apkārtnē, viņš nevar būt sevišķi labs, bet arī ne sevišķi ļauns. Bet, ja viņš nonāk pie kaut kā sākotnēja, tad iespēja būt labam pieaug; bet arī iespēja kļūt ļaunam uzglūn no otras puses.

Kas tā parādās parastam teozofam, tas jo vairāk var izpausties māceklim. Viņam kļūdas, kādas pastāv viņa būtības dēļ, kad viņam ir jāiegūst savs brīvais spriedums – un tādu viņam ir jāiemanto – parādās ļoti skaidri. Bet tas ir nepieciešami. Ja kāds grib tā ātri attīstīties, tad no šodienas uz rītdienu viņam var uzpeldēt vesela virkne sliktu īpašību. Šīs īpašības varbūt būtu sadalījušās uz sešdesmit gadiem. Ja kaut ko izšķīdina lielā ūdens daudzumā, tad tur no krāsas nekas īsti nav redzams; viens piliens no tā var parādīties spilgti krāsains. Tā tas ir arī ar mācekli. Kam ir jāparādās dažās dienās, tas kļūst ļoti uzkrītošs. Bet, ja kaut kam ir laiks izdzīvot sešdesmit gadus, tad no tā var arī neko nepamanīt. Jā, arī pašā slepenzinātnē parādās dažs labs augstprātības velniņš. Pavisam drīz nācās piedzīvot, ka ar vēlmēm nāk cilvēki, kuri paši par sevi nebija augstprātīgi. Viņi tad nāk un saka: es gribu sākt par mācekli un pēc iespējas ātri kļūt par lietpratēju. – To nemaz nedzird tik reti. Pieredze to rāda, ka dažu labu noķer augstprātības, lepnuma velniņš. Attiecībā pret lielo viņi bieži kļūst visaugstprātīgākie un tad viņiem ir grūti saprast, ka šī sajūta ir vislielākais šķērslis viņu tālākajai attīstībai un ka labākais tālākattīstībai ir tajā, ka jātiek vaļā no šīs augstprātības sajūtas. – Bet tas ir saistīts arī ar to, ka esam lieli smējēji un lieli pļāpas.

Tā nu esmu pastāstījis par draudiem slepenzinātnē. Neesmu jums slēpis, ka šādi gadījumi pastāv, esmu arī centies parādīt, kur patiesībā slēpjas bīstamākie šādu apdraudējumu gadījumi. To mēs redzējam tieši šī cikla gaitā, kur slēpjas šie apdraudējumi. Šodien bija paredzēts tikai vispārēji norādīt uz to, ar ko var visur sastapties teozofijā un tai pamatā esošajā slepenzinātnē. Kurš meklē slepenzinātņi, to šādi apdraudējumi neatturēs, bet gan tieši slepenzinātnē viņš radīs dvēseles dziedināšanu. Viņš zina, ka no tās neceļas kaitējums, tā neko neapdraud, bet gan tā atklāj kaitējumus un parāda apdraudējumus tur, kur tie parasti arī ir un kur tie turpinātu savu ļauno darbu, ja netiktu dziedināti. Tādēļ neviens šiem tā saucamajiem draudiem nedrīkst ļaut sevi atturēt no iekļūšanas jomās, kuras mums ir jāsauc par garīgajām. Tāpat kā citi apskati un viedokļi arī šie ved mūs uz to, lai kļūtu arvien skaidrāks, ka cilvēku, kurš grib attīstīt sevī dusošos spēkus un spējas, nekas nevar atturēt no iedziļināšanās dabā. Jo tas, kas ir materiāls, ir gara atklāsme. Un, tāpat kā mums apkārt ir būtnes, kuras mēs varam uztvert kā briesmīgas būtnes, ja ieskatāmies, tāpat tādas ir arī dabā. Tikai tādēļ, ka cilvēks aizspiež ciet acis, viņš izvairās no šī fakta. Tie, kuri kaut ko zina no slepenzinātnes, zina arī to.

Gēte jau jaunībā dzirdēja dažu iebildumu pret ielaušanos lietu būtībā. Viņš dzirdēja dabas pētnieka *Hallera* vārdus, kurš teica: «Dabas iekšējā būtībā nevar iekļūt neviens radīts gars. Laimīgs tas, kam

tā parāda kaut ārējo čaulu.» Gēte, kurš uzdrošinājās ieskatīties, zināja, ka cilvēks ir spējīgs visur ielauzties dabas būtībā. Tāpēc viņš vienmēr jutās spiests teikt:

Müset im Naturbetrachten	Dabu vērojot vienmēr
Immer eins wie alles achten.	Jāievēro viens tāpat kā viss.
Nichts ist drinnen, nichts ist draußen,	Nekas nav iekšā, nekas nav ārā,
Denn was innen, das ist außen ...	Jo, kas iekšā, tas ir ārā...

Un sev raksturīgajā veidā *Gēte* vēl lielā vecumā vērsās pēc izteikumu, kas ierobežo cilvēka izziņas spējas. Viņš pret to protestēja ar vārdiem, kuri tieši ir piemēroti kādai dvēselei norādīt uz praktiski-darbīgo teozofiskajā pasaules uzskatā. Gēte ir uz to norādījis jau lielā vecumā, atceroties Hallera vārdus:

ALLERDINGS

Dem Physiker

«Ins Innre der Natur» -
O du Philister! –
«Dringt kein erschaffner Geist.»
Mich und Geschwister
Mögt ihr an solches Wort
Nur nicht erinnern!
Wir denken: Ort für Ort
Sind wir im Innern.
«Glücklich, wem sie nur
Die äußre Schale weist!»
Das hör* ich sechzig Jahre wiederholen,
Ich fluche drauf, aber verstohlen;
Sage mir tausend tausendmale:
Alles gibt sie reichlich und gern;
Natur hat weder Kern
Noch Schale,
Alles ist sie mit einemale.
Dich prüfe du nur allermeist,
Ob du Kern oder Schale seist.

PROTAMS

Fiziķim

«Dabas iekšējā būtībā» -
Ak, filistr! –
«Neiekļūst neviens radīts gars.»
Kaut es un mani brāļi
Šādus vārdus
Nekad neatcerētos!
Mēs domājam: ikkatrā vietā
Mēs esam iekšā būtībā.
«Laimīgs tas, kam tā
Ārējo čaulu parāda!»
To dzirdi atkārtojam sešdesmit gadus,
Es nolādu tos, bet slepeni;
Un saku sev tūkstošiem reižu:
Tā rāda visu bagātīgi un labprāt;
Nav dabai ne kodola,
Ne arī čaulas,
Tā ir viss viens.
Visvairāk pārpaudi tu sevi,
Vai kodols esi tu vai čaula.

VĪRIETIS, SIEVIETE UN BĒRNS GARAZINĀTNES GAISMĀ

(Kāda dalībnieka piezīmes)

Berlīne, 1908. gada 9. janvāris

Garazinātne nav tikai ziņkāres apmierināšana vai, izsakoties cēlāk, izpētes dziņas apmierināšana. Tai ir vienlaikus jādod cilvēkam impulsu dzīvei un darbībai. No tā, ko mums piedāvā garazinātne, galu galā ir jāizplūst drošībai un apmierinājumam dzīvei, krietnumam darbībā un mūsu uzdevumu izpildīšanā.

Bērns ir kā dzīva mīkla acu priekšā. Aizspriedumi daudzās dzīves nozarēs dažreiz vēl var tikt koriģēti, bet aizspriedumi bērna audzināšanā bieži iedarbojas postoši un bieži arī vairs nevar tikt izlaboti.

Vīrieša, sievietes un bērna trijotnē mums zināmā mērā parādās visa cilvēce. Bērnā ir daudz mantota no vīrieša un sievietes. Tātad arī te iespēlējas iedzimtības jautājums, kas faktiski līdz zināmai pakāpei ietver sevī arī likteņa mīklu. Ko bērns ir saņēmis no saviem priekštečiem? Attiecībā uz to var apskatīt, piemēram, Ibsena drāmas. Mākslā un zinātnē jautājums par iedzimtību tiek uzdots bieži, jo sajūt tā svarīgumu un praktisko nozīmi. Tikai mēs tajā nedrīkstam ļaut sevi maldināt aizspriedumiem, kurus mums daudzkārt suģestē fakti, kas nāk no zemāko dzīvo būtnu novērojumiem. Viena no lielākajām kļūdām šajā jomā ir tāda, ka to, ko mums parāda novērojumi un eksperimenti ar dzīvniekiem un augiem, vai ko mēs zinām no vēstures par saviem priekštečiem, bez tālākām pārdomām attiecina uz tagadējo cilvēku. Garazinātne atzīst to, ko zinātnē saprot ar iedzimtību, bet no šiem faktiem paceļas pie augstākiem, kuri mums faktiski atklājas tikai no garīgās pasaules aspektiem. Pastāv kāpinājums attiecībā uz likumsakarībām. Tāda vispārēja likumsakarība valda visā dabā gan ķermeniskajā, gan garīgajā. Bet no mūsu ieskatiem par likumiem zemākajās jomās mums ir jāpaceļas uz likumsakarībām, kas ir spēcīgāk augstākās jomās. Šis kāpinājums mums noteikti ir jāsteno.

Par ko pārvēršas iedzimtība augstākās jomās? Šī jautājuma atrisinājums radīs mūsos respektu pret topošo cilvēku. Ir milzīga atšķirība starp zemākajām dzīvajām būtnēm un cilvēku. Galvenā atšķirība starp cilvēku un citām dzīvajām būtnēm slēpjas sekojošajā: viss, kas mūs interesē dzīvniekā, ir ieslēgts dzimtas vai sugas jēdzienā. Ar dzīvniekiem mums nav tādas pašas cieņas pret indivīdu, kā tas ir ar cilvēkiem. Lauvas apraksts ir lauvas sugas apraksts. Te dominē ar sugu saistītais. Turpretī cilvēkam dominē individualitāte. Tādēļ katram cilvēkam ir iespējama biogrāfija, pat visvienkāršākajam cilvēkam. Šajā faktā apslēpts ļoti daudz kas, galvenais, ka cilvēkam suga par sevi ir katrā atsevišķā indivīdā. Cilvēkā dzīvo kaut kas, kas ir līdzvērtīgs veselai dzīvnieku sugai.

No tā mums izriet dvēseles atkaliemiesošanās likums jeb reinkarnācija. Cilvēks kā indivīds mums ir pilnīgi neizprotams no viņa priekštečiem. Ārējas īpašības, protams, ir iespējams sasaistīt ar priekštečiem, bet ne tas, kas piederas cilvēka kā indivīda būtībai. Tikpat maz mēs varam kādas dzīvnieku sugas individualitāti atvasināt no tās priekšteču iezīmēm.

Dzīvas būtnes rašanās cēloņiem vienmēr ir jārodas no dzīvām būtnēm. Pirms dažiem gadsimtiem vēl ticēja pašizcelsmei, piemēram, ka dzīvi dzīvnieki var rasties no upes dūņām. Cilvēka dvēsele nav salīpināta kopā no visvisādām īpašībām, tikpat maz, kā kāds tārps būtu salikts no zināmām neorganiskām substancēm, kā tolaik uzskatīja. Dvēsele vienmēr ir izcēlusies no dvēseles; un tā dvēsele, kas šodien dzīvo kādā cilvēkā, nāk no kādas agrākas dvēseles esamības. Tā ir

atkaliemiesojums, nevis kaut kāds konglomerāts no tēvišķajām un mātišķajām īpašībām. No tā nepieciešami izriet atkaliemiesošanās likums. Mēs apskatīsim vīrieti, sievieti un bērnu no šī viedokļa.

Tas, kas parādās kā dziļākais pamats, kā bērna individualitāte, ir tas, kas kā dvēsele ieplūst miesiskumā pēc tam, kad iepriekš ir turpinājusi dzīvot citā esamībā. Vīrietim un sievietei ir tikai jāiedod bērnam apvalks. Ar to nekādā gadījumā netiek noniecināta mātes un tēva mīlestība. Kāda cilvēka individualitāte pastāv jau ilgi pirms vecāku apaugļošanas akta. Sava veida neapzināta mīlestība ved bērnu pie šiem noteiktajiem vecākiem un pamudina viņus radīt pēcnācēju. Abi bērna radītāji tad kā savu dāvanu sniedz bērnam pretī vecāku mīlestību.

Zināmām dzīvām būtņēm nāve un mīlestība iedalās kopā. Daži dzīvnieki mirst pēc apaugļošanas akta. Tamlīdzīgas būtnes mums dziļi norāda un dzīvo būtņu kopsakarību visā un arī uz mīlestības faktu. Mīlestība cilvēkam ir kaut kas tāds, caur ko viņš savu individuālo esamību ziedo kopējai esamībai. Tā nav tikai dzejiska frāze, bet gan visu dabu pārvaldošs spēks. Mīlestība ir pretstats egoismam. Tajā indivīds it kā paceļas pāri sev. Pilnīgākām būtņēm tā ir faktiskā dzīves kāpināšana.

Visindividuālākā būtne ir cilvēks. Indivīda un mīlestības nozīme pilnīgi izprotama kļūst caur cilvēka būtības apskatu, kā tas mums tiek dots garazinātnē. Pēc garazinātnes fiziskais ķermenis ir tikai ietērps visai cilvēka eksistencei. Ēterķermenis cilvēkam ir kopējs ar to, kas dzīvo kā dzīvnieks un augs. Astrālķermenis, kāds ir arī dzīvniekiem, aptver visu dvēselisko, no viszemākās dziņas līdz pat augstākajām morāles idejām.

Bet «Es» spēks ir tikai cilvēkam, tādēļ viņš drīkst būt radības kronis. Tā personība jūta šī vārda «Es» dziļumu, kura sacīja: «Es» ir, kas ir tagad, bija un būs. Patiesa Es-izziņa ir augstākā zināšanu forma esamībā. Aiz «Aizplīvurotā Saisas tēla» slēpjas Es izziņa.

Aizplīvurotais Saisas tēls ir klasisks simbols kopš antīkās pasaules un agrīnās apgaismības laika. Runa ir par aizplīvuroto Izīdas, tas ir, Saisas dievietes statuju, kas jau antīkajā pasaulē tika uzskatīta par dabas dievišķo iemiesojumu. Vīrs viņas tempļa ieejas esot bijis uzraksts, kas atkarībā no autora esot skanējis apmēram tā: "Es esmu viss, kas ir, kas ir bijis un kas vēl tikai būs. Nevienš mirstīgs cilvēks nav pacēlis manu plīvuru." – Frīdrihs Šillers, Par cildeno [Vom Erhabenen] (1793).

«Manu plīvuru nav atsedzis vēl neviens mirstīgais!» Patiesā Es-izziņa ir iespējama tikai tam spēkam cilvēkā, kas ir nemirstīgs! Tikai pārjutekliskais cilvēkā izzina nemirstīgo. Tātad, kas mūsos ir mirstīgs, tas dievietes plīvuru nepacels.

Kāds vācu romantiķis ir drosmīgi pateicis: Ja neviens mirstīgais nevar pacelt Izīdas plīvuru, tad mums ir jāklūst nemirstīgiem!

Līdz bērna pirmajai zobu maiņai veidojas fiziskais ķermenis. Pēc tam cilvēks, protams, turpina augt, bet šī augšana ir tikai kļūšana lielākam veidolā, izplešanās formā, kuru viņš ir saņēmis līdz septiņu gadu vecumam. Tajā ir svarīgs regulējums audzināšanai. Līdz šim laikam pirmām kārtām ir jāizveido bērna fiziskā forma. Ja to nedara, tad ir kaut kas nokavēts atbilstošā cilvēka visai turpmākajai dzīvei. Otrajā periodā līdz pubertātes vecumam izveidojas ēterķermenis. Arī laikā pirms tam tas noteikti nebija bezdarbīgs. Tikai līdz zobu maiņai ēterķermenis ir ieslēgts sava veida mātes apvalkā. Tikai pēc tam tas kļūst brīvs un var atplaukt. Dzimumbriedumā ir sasniegts ēterķermeņa attīstības noslēguma punkts, un no šī brīža kļūst brīva astrālķermeņa attīstība. Vēl vēlāk sākas Es īstenā attīstība.

Tātad izriet citāda aina fiziskajai iedzimtībai, citāda ēterķermenim un vēl cita astrālajam ķermenim.

Tas, ko cilvēks saņem no priekštečiem kā iedzimtību, ir fiziskajā un ēteriskajā ķermenī. Līdz dzimumbriedumam šīs iedzimtās īpašības nonāk līdz pilnīgai drošībai. Bet tad sākas cilvēka īpašās individualitātes atplaukšana, un tas izpaužas mīlestībā. Zināmas dzīvnieku sugas mīlas akta laikā mirst, jo tur viņu būtība izbeidzas un viņu individuālā eksistence ir beigusies. Jo augstāka ir kādas būtnes individualitāte, jo vairāk tā paņem līdzī pāri dzimumbriedumam kā kaut ko nepārejošu.

Realitātē tajā dabiski ir daudzveidīgas pārejas. Tā cilvēks izglābj savu iekšējo dzīvi pāri tikai sugai raksturīgajam.

Varbūt sapratne par to mums vislabāk ataut, pretstatot cilvēku un akmeni: kristālā ārējie spēki, kas to ir izveidojuši, nonāk līdz savam noslēgumam. Akmens iekšējai uzbūvei tie vairs neko nevar uzspiest. Augam būtiskais nav formas palielināšanās, bet gan tikai sava veida formas principa atkārtošana, kā to ir attēlojis *Gēte*. To, ko cilvēks ir iemantojis agrākajās pakāpēs, viņš tagad parāda kā sava Es iedarbību. Kā augs, lai izveidotu savu ķermeni, meklē un iegūst savu materiālu no augsnes, tā jaunais cilvēks, lai izveidotu savu ķermenisko miesu, meklē savu pamatu vecākos.

Te slepenzinātnes priekšstati tieši izplatās uz gribu, jūtām un dzīvi. Bērna individualitātes tiesības mums ir jāciena visdziļākajā nozīmē. Cilvēks jūtas citādi attiecībā pret sekojošajām paaudzēm, ja redz lietas šādā gaismā.

Dabaszinātne par to saka: caur vīrišķo principu dīglī pāriet daļa no īpašībām, tāpat arī no sievišķās daļas, no olšūnas. Abām īpašību grupām ir jāsavjaucas dīglī. Tādējādi notiek izvairīšanās no mūžīgas to pašu īpašību atgriešanās. Tas ir pamats vīrišķo un sievišķo dīgļa daļu īpašību sajaukumam. Tajā ir būtiskais, kas ir galvenais dabas saimniecībā.

Bet attiecībā uz dvēseli mūsu dabaszinātne ir vismānticīgākā, kāda vien var būt. To saka arī kāds ģeniāls *Šopenhauera* uzziņojums: Tas, kas grib pastāvēt un būt, tas mīlestībā saved kopā cilvēciskās dzimumu individualitātes. To galu galā māca arī garazinātne. Cilvēkus nākamo paaudžu radīšanai saved kopā nākotnes paaudzes. Ja katrs bērns tiek uzlūkots šādi, tad mums attiecībā pret viņu nav nekādu tiesību uzspiest viņam mūsu savdabības. Pareizs audzinātājs var veicināt bērna attīstību tikai tiktāl, cik viņš to ir iemācījies pats no sevis. Bērns ir audzinātāja lielākais skolmeistars.

Ja audzinātājs pamatīgi atrisina šo bērna mīklu, tad viņš ir labākais audzinātājs. Kurš šāda veida uzskatus caurauž ar visu dvēseli, tam tie pārveidojas cieņā pret bērna būtību un modina godbijību pret to, kas tur aug un top. Šāda nostāja paplašinās līdz pienākumam pret visu topošo paaudzi. Mēs pieaugušie topošajai paaudzei esam kā mātes augsne, no kuras tā attīstās. Mums ir jānodod bērnam tas, kas viņam vajadzīgs dzīvei, bet mēs nedrīkstam viņu spiest veidoties pēc mūsu tēla un līdzības, mums ir jāatstāj viņam brīvība attīstībai un tā jāciena. Respektēt šo brīvību vēl tikai dīglī esošai būtnei ir cilvēkam daudz nozīmīgāka misija nekā cieņa pret brīvību tam, kas jau pastāv. Garazinātne gatavo īstu audzinātāju šai cieņai un godbijībai. Tā parāda mums pārjuteklisko un faktus, kam kopš mūžsenas pagātnes pasaules uzbūvē liek darboties garīgās būtības, tā palīdzot cilvēkiem. Garīgās pasaules izziņa arī padara mūs spējīgus atrast apmierinošus risinājumus tagadējām problēmām. Mūsu darbībai tagadnē ir jāciena brīvība tam pārjutekliskajam, kas attīstās. Brīvību pārjutekliskajam jutekliskajā ir jābūt mūsu devīzei!

Tā mēs palīdzam cilvēcei attīstīties uz nākotni, kas ir mums dziedinoša un savā ziņā nozīmē dievišķīguma stāvokli. Ja skats tagadnē ir atvērts pārjutekliskajam, tad arī pagājušais kļūst izskaidrojams un mēs varam no tā mācīties, kas mums ir noderīgs un vēlams nākotnei.

Liegt dir Gestern klar und offen,
Wirkst du Heute kräftig frei,
Kannst auch auf ein Morgen hoffen,
Das nicht minder glücklich sei.

Ja vakardiena tev ir skaidra un atvērta,
Vari šodien darboties spēcīgi brīvi,
Vari arī uz rītdienu cerēt,
Kas ne mazāk laimīga būs.

DZĪVNIĒKU DVĒSELE GARAZINĀTNES GAISMĀ

Berlīne, 1908. gada 23. janvāris

Kaut arī tā paliek mūžīga patiesība, kas bija uzrakstīta uz slavenā grieķu tempļa kā aicinājums cilvēka visdziļākajai būtībai: Izzini pats sevi! – ja arī tam ir jāpaliek kā vadlīnijai visai domāšanai, pētīšanai un jušanai, cilvēks tomēr it drīz sajūt, ja skatās pasaulē un uz sevi ar objektīvu skatu bez aizspriedumiem, ka pašizziņa nevar būt tikai ieskatīšanās, blenšana pašam sevī, pašam sevis atspoguļošana, bet gan, ka patiesai cilvēka pašizziņai ir jānāk no visas lielās pasaules un tās būtņu vērošanas.

Tas, kas ir mums apkārt, kas ir vairāk vai mazāk radniecīgs mums, ir saistīts ar mums, attiecībā pret ko mēs jūtamies augstāki vai zemāki, tas mums arī dod, ja mēs to saprotam, šī vārda patiesajā nozīmē īsto pašizziņu. Tādēļ vienmēr arī ir ticis sajūts, cik nozīmīgas cilvēka izziņai ir zināšanas par tiem radījumiem, kuri ir uz nākamā pakāpiena lejup no viņa: dzīvnieku īstenās būtības, dzīvnieku iekšējās dzīves izziņa. Kad cilvēks ļauj skatam slīdēt pār dzīvnieku dažādo formu daudzveidību, tad katra no tām piedāvā kādu īpatnību, kas izstrādāta īpaši. Kad cilvēks palūkojas pats uz sevi, tad atklāj, arī virspusējā skatījumā, ka visu, ko redz sadalītu atsevišķos dzīvniekos, viņš redz arī pats sevī, bet novestu līdz zināmāi harmonijai. Kad viņš uzlūko to, kas viņu aptver ārpusē dzīvnieku pasaulē, tad iesākumā tas var viņu novest zināmā apjukumā, tā ka vispirms nākas visu sašķirot, lai izveidotu kādu kārtību. To cilvēks var vislabāk, ja aplūko dzīvnieku dzīvi plašā kontekstā. Bet, tāpat kā daudz kas cits izziņā, arī cilvēku uzskati par dzīvniekiem bija atkarīgi no tā, kā cilvēks pats ir juties un sajutis zināmos laikmetos un pie zināmiem priekšnosacījumiem.

Mēs jau savā tiešajā apkārtnē redzam, cik dažāda ir cilvēku attieksme pret šiem viņiem radniecīgajiem radījumiem. Mēs redzam, kā viens grib saskatīt dzīvniekos kaut ko tādu, kas dvēseliski-garīgi ir tik tuvs cilvēkam, cik vien iespējams. Un tad savukārt mēs redzam citus, kuri nekad nepagurst vienmēr atkal uzvērt distanci pat no augstākajiem dzīvniekiem līdz cilvēkam. Mēs arī redzam, kā šāda dažādība izpaužas morālajā uzvedībā. Mēs redzam, kā viens šādu vai tādu dzīvnieku vārda patiesajā nozīmē padara par savu mīlo draugu, kā viņš pakalpo šim dzīvniekam gandrīz kā cilvēkam, kā dāvā tam mīlestību, dāvā uzticību, dāvā draudzību. No otras puses mēs redzam, kā zināmiem cilvēkiem pastāv pavisam īpaša nepatika, pretīgums pret vieniem vai citiem dzīvniekiem. Mēs redzam, kā ētisku apsvērumu dēļ kāds, kurš daudz vairāk jūtas kā pētnieks, atkal un atkal norāda uz augstāko dzīvnieku un to izturēšanās līdzību ar cilvēku. Tā mēs redzam, ka pērtiķi dara lietas, kas atgādina cilvēka dvēseliskās un garīgās īpašības. Bet mēs arī redzam, kā dažs labs visaugstāk attīstītajos dzīvniekus redz kaut ko līdzīgu cilvēka rīcības karikatūrai, redzot dziņas un instinktus, kas cilvēkos ir vairāk vai mazāk novājināti, šajos visaugstāk attīstītajos dzīvniekos izpaužamies to sākotnējā, neaizsegtā, neapstrādātā formā, tā ka viņus pārņem sava veida kauna sajūtas. Mēs redzam, kā materiālistiskā domāšana un jušana, it īpaši tikko pagājušajā laikmetā, nepagurst vienmēr atkal un atkal uzsvērt, ka viss, kas var izpaust cilvēka dvēseli, līdz kam var pacelties cilvēka dvēsele, zināmos iedīgļos jau pastāvot dzīvniekos, kur mēs varot saskatīt valodas, smiešanās, jūtu, tikumisko sajūtu izpausmes. Jā, daži pat tic attiecībā uz reliģiskajām jūtām, ka zināmā mērā to pēdas jau iezīmējoties arī dzīvniekos. Tā ka tiek apgalvots: viss, kas cilvēkā ir sasniedzis pilnību, esot pamazām un pakāpeniski attīstījies, sasummējies no atsevišķām īpašībām, kādas jau ir dzīvniekiem, tā ka faktiski cilvēku var uzskatīt tikai par visaugstāk izveidotu, visaugstāk attīstītu dzīvnieku.

Citi laikmeti, kas domāja mazāk materiālistiski, atstatumu starp cilvēku un dzīvnieku nevarēja vien padarīt pietiekami lielu. Tā, piemēram pie *Cartesius (Renē Dekarts)*, kura dzīves laiks nav nemaz tik sen pirms mūsējā, kurš dzīvoja no 1596. līdz 1650. gadam un kuru bieži sauc par jaunākās filozofijas dibinātāju, mēs atrodam dīvainu uzskatu par dzīvniekiem. Viņš noliedz dzīvniekos visu, kas cilvēku īstenībā padara par cilvēku: prātu, saprātu, visu, ko apkopo saprātīgas dvēseles jēdzienā. Viņš apskata dzīvnieku kā sava veida automātu. Ārēji kairinājumi liek tam kustēties, un reakcija uz kairinājumu esot viss, kas dzīvniekā parādās. Tātad ir tā, ka viņš uzskata dzīvnieku par neko daudz vairāk kā sava veida ļoti komplicētu mašīnu.

Un patiešām, kurš objektīvi palūkojas uz mums apkārtējo dzīvnieku pasauli, var ļoti viegli izjust grūtības spriest par dzīvniekiem un, tā teikt, ieskatīties iekšējā pasaulē dzīvniekam, kurš gan ir mums radniecīga, bet citā noteiktā nozīmē tomēr tik tālu stāvoša būtne. Mēs ļoti drīz redzam, ja neļaujam nekādiem aizspriedumiem, nekādam jau iepriekšpieņemtam viedoklim aizmiglot skatu, ka tāds uzskats, kāds bija *Cartesius*, nevar pastāvēt. Mēs redzam, ka patiešām arī virspusējam skatam tās izpausmes, kuras mēs cilvēkā apzīmējam kā saprātīgas, kā prātīgas, kā dvēseliskas, zināmā veidā noteikti pastāv arī dzīvniekā. Daudzi saka, ka tas esot raksturīgais dzīvniekam, ka viņa inteliģence, viņa dvēseliskums zināmā veidā esot stacionārs, kamēr cilvēka dvēseliskums ir mainīgs tiktāl, cik mēs varam cilvēku audzināt. Kaut arī daži to ļoti uzsver, tomēr arī tas, pat virspusējam skatījumam, tāpat vien nav atzīstams. Mēs redzam, ja apskatām dzīvniekus ap mums, cik augstu attiecībā uz inteliģenci var tikt zināmi cilvēkam tuvu stāvoši dzīvnieki, mēs redzam, cik uzticamu atmiņu palaikam šķiet izrādām suņi. Mums nav jāiedziļinās šo dzīvnieku dvēseli raksturojošo lietu smalkumos, bet drīzāk vienkārši jāpiemin tas, ko vairums no jums tieši vai netieši ir piedzīvojuši dzīvē. Kurš gan nezina, cik ilgi suņi atceras, ja kaut kur kaut ko ir noslēpuši, vai tamlīdzīgi. Kurš gan nezina, ka kaķi, kas bijuši ieslēgti kādā istabā, paši ir nospieduši durvju rokturi, lai tiktu ārā brīvībā. Jā, tas nemaz nav nepareizi, ja tiek apgalvots, ka zirgi, kuri vienreiz ir bijuši uz apkalšanu pie kalēja, zina ceļu, tā ka, ja zirgam nokrīt viens pakavs, viņš pats dodas ceļā pie kalēja. Kurš novēro šādas lietas, tas praktiski nevar noslēpt, ka attiecībā uz zināmām inteliģences izpausmēm, attiecībā uz zināmām dvēseliskām darbībām starp dzīvnieku un cilvēku pastāvēt tikai sava veida kvalitatīva atšķirība, tikai kā tāds dvēselisko spēju kāpinājums cilvēkam attiecībā pret dzīvnieku. Bez šaubām, liels skaits cilvēku viegli tiks galā ar šādām lietām pēc kāda *Gētes* izteikuma, ko šim gadījumam ir tikai nedaudz jāizmaina: Kur pietrūkst nopietni jēdzieni attiecībā uz dzīvnieku pasauli, tur īstajā laikā liekat iekšā vārdu «instinkts». – Instinkts ir tāds kopības vārds, patiens sasummējums, kurā ietilpst viss, ko šīs dzīves dzīvē nevar saprast! Protams, ka tikai nedaudz cilvēki rūpējas par to, lai iegūtu skaidru priekšstatu par šo – sliktā nozīmē lietotu – mistisko instinktu. Tas mūs tomēr spiež vairāk iedziļināties šajās lietās. Ja mēs uzmanīgi apskatīsim dzīvnieku, tad redzēsim, ka zināmas cilvēka dvēseliskas īpašības, kā skaudība, greizsirdība, mīlestība, ķildīgums, viss iespējamais tāpat atrodas arī dzīvnieku valstībā, dažreiz mazākā, dažreiz augstākā pakāpē nekā cilvēkam. Kad to apskata, tad tas spiež aplūkot šo lietu precīzāk. Tagad taču visdažādākajos veidos fiksēti ļoti daudzi dzīvnieku dzīves novērojumi. Kam *Cartesius* laikā pētniekam nevajadzēja būt zināmam, tas mūsdienās, jo atbilstoši cilvēka mērķim iepazīt dabu, arī dzīvnieku pasaule visos virzienos ir tikusi zinātniski precīzi izpētīta, ir viegli pieejams. Tas var izskatīties groteski, bet kurš pazīst dzīvniekus, tas daudz nebrīnīsies, ka ar rūpīgu dresūru suņi ir iedresēti tiktāl, ka, ja sunim priekšā noliek kartiņas ar noteiktiem skaitļiem, tad sunim šis skaitlis tiek skaļi nosaukts, kartiņas tiek sajauktas un atkal noliktas sunim priekšā un vārdiski tiek nosaukts skaitlis, tad viņš parāda uz attiecīgo kartiņu, uz kuras ir šis skaitlis. Es negribu runāt par to vīru, kurš apgalvo, ka esot ticis līdz tam, lai ar saviem suņiem kārtīgi uzspēlētu domino; ja tiem kāds kauliņš nav derējis, tad tie esot pamatīgi smilksstējuši. Tās visas ir lietas, kas ir tikai kāpinājums tam, ko katrs no jums zina.

Tad mums ir jānorāda uz to, ka pilnīgi noteiktas īpašības dzīvniekam var iespieties tik dziļi, ka iespiežas ne tikai atsevišķajā dzīvniekā, bet arī viņa pēcnācējos. Zināmas lietas, kas ir bijušas iemācītas kādam sunim, ir atkal parādījušās tā pēcnācējiem, bet esot pilnīgi izslēgtai iespējai, ka to būtu varējuši kaut kā iemācīt vecāki. Ir tā, kaut arī pēcnācēji tūlīt pēc piedzimšanas ir atņēmti to mātei, īpašības, kas bija iemācītas priekštečim, parādījās pēcnācējiem. Kāda ārēja īpašība, kas viņam bija iemācīta, bija iespiedusies tik dziļi, ka ir pārgājusi iedzimtības principā un vienkārši ir pārnesta no priekštečiem uz pēcnācējiem.

Tomēr visām šīm lietām, kas nav noliedzamas, stāv pretī zināmi citi faktori, kam cilvēkam, kurš grib spriest nevis pārsteidzīgi, bet gan pamatīgi, ir jāizraisa vismaz izbrīnu. Ņemsim kādu citu piemēru par diviem suņiem, kam bija attīstījies ieradums kopā doties žurku medībās. To gribēja novērst, ka šie divi suņi nemitīgi dodas žurku medībās. Tādēļ tos iesprostoja divās dažādās telpās. Šīs abas telpas bija nodalītas viena no otras ar aizvērtām durvīm. Atklājās, ka mazākais suns vispirms ar riešanu paziņoja, kur viņš ir. Tad lielākajam sunim izdevās nospriest rokturi un atvērt durvis. Nu abi atkal bija kopā un varēja kopā doties medībās. Bet tika izdarīts vēl kaut kas cits. Tos atkal abus iesprostoja dažādās telpās, bet tagad durvju rokturi aizsēja ar auklu. Viņi atkal spēja sazināties. Un tagad mazais bija vēl nekaunīgāks; viņš atklāja, ka auklu var pārkost. Un atkal abi bija kopā un atkal varēja doties medībās.

Tas ir piemērs, kas var pavadināt runāšanai par abu dzīvnieku ļoti tālejošo inteliģences darbību. Bet tai ir savas robežas. Abus suņus vēlreiz iesprostoja dažādās telpās. Bet šoreiz durvju rokturi padarīja neredzamu, aizklājot to ar audumu, un nu tie vairs netika kopā. Tātad mēs redzam asi novilkta robežu. Pēdējā gadījumā būtu bijis nepieciešams, lai viens no suņiem izdarītu slēdzienu, ka tur taču vajadzētu būt atrodnam rokturim. Tagad viņš to nevarēja redzēt; iepriekš viņš varēja visu redzēt. Tā kā nu viņš to neredzēja, tad nevarēja par to iedomāties. Mēs redzam asu robežu. Mēs varam to ņemt par izejas punktu un pētīt, kur ir šāda robeža. Mēs varam milzīgi apbrīnot un ar apbrīnu uzlūkot zemākos dzīvniekus attiecībā uz to dvēseliskumu. Ikviens, kuram ir dabas likumsakarību apjēga, apbrīnos kādu skudru pūzni, skudru darbošanos, bišu medus kāres un apbrīnojamo darbošanos, vai, ja paceļamies pie augstākiem dzīvniekiem, būvi, kādu spēj uzcelt bebrs un tā tālāk. – Kurš gan negribētu pilnīgi nopietni apbrīnot to, kas mazākos dzīvniekos izskatās līdzīgi atmiņai, inteliģencei, kad mēs redzam, kā kukaiņi, es domāju skudras vai tamlīdzīgus kukaiņus, ja tie ir atraduši vietu, kur var kaut ko dabūt savai būvei, ko var aizstiept līdzī, tad vienmēr atkal atgriežas, kā arī ņem līdzī citus, lai palīdzētu paņemt to, kas vēl trūkst.

Tur mēs redzam dzīvnieku inteliģentu darbību, atrodot ceļu atpakaļ uz vietu, kur viņi reiz kaut ko ir savākuši. Inteliģentu darbību, sava veida saprātīgumu mēs saskatām tajā, ka viena skudra paņem līdzī palīgā otru. Tika iebilsts, ka tam visam nav jābalstās ne uz ko citu, kā uz sava veida smalku uztveri par to, kas esot atrodams atbilstošajā vietā. Pēc tam, kad skudra vienreiz ir uztvērusi lietas, kas atrodas noteiktā vietā, tā var aizdoties tālu prom, bet ar savu smalko maņu orgānu tā atkal tiekot aizvesta atpakaļ, jo esot vienreiz to jau uztvērusi. Zināmi pētnieki ir nopūlējušies novākt šāda veida iebildumus. Viņi padarīja skudrām neiespējamu atkal atrast šīs lietas, ja tas būtu atkarīgs tikai no maņu uztverēm, mainot vēja virzienu uz pretējo, tā padarot neiespējamu smaržu uztveri. Tomēr šie dzīvnieciņi atrada atbilstošās lietas, tā ka pētniekiem šķīta attaisnojami ticēt, ka tajā esot vērojamas sava veida atcerēšanās spējas, sava veida atmiņa, kas dzīvnieku vienmēr atkal aizved uz vietu, kuru tas ir ievērojis.

Bet ir arī tur lietas, kam dažos aspektos mūs ir jāpadara aizdomīgus. Mēs redzam, ka dzīvniekiem patiešām ir smalkas, izteiktas dotības šo vai to izpildīt. Kurš ielaižas tādos smalkumos, kādi parādās, piemēram, kad, teiksim, kāds insekts iekūņojas, kā tur atsevišķi pavedieni tiek austi pēc noteiktām līnijām un virzieniem, kā tad tiek noauts virziens pēc virziena, var tajā, ko dzīvnieks dara, saskatīt

attīstāties kaut ko līdzīgu ģeometrijai, aritmētikai, līdz kādai cilvēks attīstās tikai pēc ilga, ilga mācību laika. Bieži šādas lietas ir tik smalki veidotas, ka cilvēks ar savu ģeometriju mūsdienās vēl ilgi nebūs tik tālu, lai šādas lietas varētu atdarināt. Piemēram, mēs redzam bišu šūnu izveidotu kā regulāra sešstūra figūru. Arī tad, ja šādiem insektiem rodas situācija, ka viņu būve vai darbība ir vispār jāmodificē, tad mēs redzam, ka tie neturpina būvēt pēc viena pieņemta šablona, bet gan brīnumainā veidā piemērojas apstākļiem. Jā, mēs redzam, ka zināmos pētījumos parādās kaut kas no inteliģences, kad šāds insekts, kāpurs iekūņojas kā kūniņa, un tas tad tiek noteiktā veidā apstrādāts.

Tā reiz kāds pētnieks mēģināja atklāt šīs lietas pamatu un pamanīja sekojošo: viņš kāpuram ļāva sākt aust savu kokonu un, kad kāpurs to bija noaudis līdz trīs pavedieniem, viņš izņēma to ārā un ielika citā vērpumā, ko viņš bija paņēmis no cita kukaiņa, kas arī bija uzaudis atsevišķus pavedienus. Bet viņš bija izņēmis ārā tos pavedienus, kuri jau tur bija. Tad dzīvnieciņš sāka atkal no sākuma un atkal noauda tos trīs pavedienus. Kad dzīvnieks, pēc tam kad bija noaudis līdz trīs pavedieniem, tika ielikts citā savērpumā, no kura bija izņemti ārā seši pavedieni un bija atstāti tikai septītais, astotais un devītais pavediens un pirmais, otrais un trešais arī bija atstāti, tad dzīvnieks sāka aust piekto, sesto un septīto; tad viņš atkal apstājās. Bet bija raksturīgi, ka dzīvnieks, kad bija noaudis sešus pavedienus un tos ielika savērpumā, kurā pirmie trīs jau bija, tas sāka vēlreiz aust otro, tad trešo, ceturto, piekto un tā tālāk. – Tas izturējās kā puika, kurš ir iemācījies dzejoli, noskaitījis pirmos trīs pantus un tad grib teikt septīto. Tā tas bija arī šim dzīvniekam. Ka tur jau ir trīs pavedieni, tas redzēja; bet nespēja pēc tā vadīties. Tā mēs redzam, kā dzīvnieka darbībā valda sava veida mehānika.

To mēs varam saskatīt arī kāda citā zīmīgā piemērā: ir kāds kukainis, ko sauc par smilšu lapseni. Tai ir raksturīga īpatnība: tā pamet savu alu, sameklē un nomet kādu insektu, bet nenes to uzreiz iekšā alā, bet gan atstāj pie ieejas. Tad tā dodas pati iekšā, pārmeklē alu, vai viss ir kārtībā; tad dodas pēc insekta un ienes to iekšā. To var uzskatīt par ļoti saprātīgu norisi. – Bet tā lieta var turpināties arī sekojošā veidā. Iedomājieties, ka veicat bezjēdzīgu darbību pret smilšu lapseni, paņemat tās laupījumu un noliekat to kādu gabalu ārpus alas. Dzīvnieks atgriežas, meklē un atrod atkal savu laupījumu. Tad lapsene atkal iet uz alas ieeju, ieiet iekšā, vēlreiz pārmeklē alu un tikai tad ienes iekšā sadabūto insektu. Bet, ja jūs to darāt vēl izsmēlošāk, vēlreiz paņemot prom insektu, lapsene atkal to atnes pie alas, atkal iet iekšā pārbaudīt alu un tā tālāk. – Ja jūs to darāt četrdesmit reizes, tā četrdesmit reizes atkārtos to pašu procedūru. Jūs redzat, ka līdz slēdzienam, ka ar alu viss ir kārtībā, man tur vairs nekas nav jāpēta, līdz tam lapsene nenonāk. Šo piemēru mēs varētu atkārtot tūkstoš reizes.

Protams, mūsu dabaszinātnei jau ir pagājis zināms laiks, kad tā attiecībā pret to, kurš uzdeva jautājumus par šādām lietām, domāja, ka tiks cauri tikai ar vārdiem: cīņa par eksistenci, pielāgošanās un tamlīdzīgi. Lai cik dīvaini tas neskanētu dažam objektīvam domātājam, tika sacīts: dzīvnieks zināmu iemeslu dēļ ir iemantojis šādus instinktus, agrāk dzīvniekam šādu instinktu nemaz nebija. Bet varbūt kādreiz šāds dzīvnieks ir veicis kādu darbību, kas izrādījās mērķtiecīga šī dzīvnieka dzīvei. Tā kā dzīvnieks bija veicis šo mērķtiecīgo darbību, tas varēja rast sev labvēlīgākus dzīves apstākļus. Citi, kuri bija rīkojušies mazāk lietderīgi, pamazām ir iznīkuši. Tiem, kuri bija rīkojušies izdevīgi, šādas rīcības impulsi iedzima, kļuva par ieradumu, dziņu un to, ko mēs redzam kā instinktus. Jūs atzīsiet, ja mēs šo principu, ka evolūcijas gaitā, cīņā par eksistenci, dzīvnieki ir ieguvuši dzīvnieku pasaulei noderīgus instinktus, ar objektīvu skatījumu pielietojam dzīvnieku pasaulei, parādās daudzas lietas. Dažiem šķiet tiešām pamatoti teikt: priekšteči kādreiz ir kaut ko apguvuši; tas ir iedzimts pēctečos. Tie, kuri bija rīkojušies mērķtiecīgi, uzvarēja cīņā par eksistenci, pārējie iznīka. Tāpēc palika tikai tie, kas bija aprīkoti ar lietderīgiem instinktiem.

Bet, ja mēs to pielietojam visai dabai, tad ir dažas lietas, kas pret šādu uzskatu nevar noturēties, jo ir jājautā, kas tā ir par instinktu mērķtiecības formu zināmiem kukaiņiem, kas, kad tie ierauga liesmu, liek mesties tajā iekšā un tā iet bojā. Vai, kāds cīņai par eksistenci labvēlīgs pielāgojums ir pamatā

tam, ka zināmi mājdzīvnieki, piemēram, zirgi un liellopi izturas tāpat? Kad mēs viņus izvedam ārā no uguns, viņi turpina tajā mesties atpakaļ iekšā. Arī ko tādu var novērot. Tas ir viens.

Tad ar šo instinktu principu nevar tikt īpaši tālu arī citā ziņā, ja uzmanīgi apskata ideju, ka dzīvnieki esot iemantojuši īpašības un tad nodod tās saviem pēcnācējiem, atstāj mantojumā. Ja šo principu grib pielietot, piemēram, bitēm, tad mums ir jātiek skaidrībā par sekojošo. Jūs zināt, ka izšķir bišu māti – karalieni, tranus un darba bites. Visiem ir noteiktas iezīmes, kas padara tos spējīgus savai profesijai bišu saimē un bišu dzīvē. Paaudžu paaudzēs bišu dzīvē vienmēr atkal parādās šīs darba bites ar noteiktām pazīmēm, ar pazīmēm, kādas nav traniem un bišu mātei. Tad jājautā: vai šīs pazīmes var mantot, vai tās iedzimst? Tas nav iespējams, jo tieši šīs darba bites ir tās, kas ir neauglīgas. Vairošanās biznesu nodrošina tie, kuriem nav darba bišu pazīmes. Vienmēr atkal bišu māte rada darba bites ar īpašībām, kādas bišu karalienei nav. Tā mēs redzam, ka tīri materiālistiskā izcelšanās mācība un mācība, kas runā par cīņu par eksistenci, ir daudzējādi pretrunīgas, sapinas pretrunās. Mēs varētu, bet negribam šos atsevišķos piemērus no dzīvnieku dzīves pavairot tūkstoškārtīgi. Tie tomēr runā – ja mēs arī tos pavairotu – visi par to pašu.

Tās īpašības, ko mēs pazīstam kā cilvēka dvēseles īpašības, jūs varat kaut kā atrast arī dzīvnieku valstībā – vājākas vai izteiktākas, tas ir cits jautājums – bet mēs tās atrodam. Mēs atrodam arī zināmas izpausmes, kuras var uzskatīt par inteligences izpausmēm, zināma saprātīguma izpausmēm. Un tagad – tas ir liels jautājums – ir nepieciešams nonākt līdz materiālistiskam izskaidrojumam, ka tas viss, kas cilvēkam ir kā dvēseles saturs, nav nekas vairāk, kā pārveidojums, augstāks pārveidojums tam, ko mēs atklājam dzīvnieku pasaulē? Vai šīs radniecīgās iezīmes dzīvnieka dvēselē un cilvēka dvēselē ir pierādījums tam, ka cilvēks nav nekas cits, kā sava veida augstāk attīstīts dzīvnieks? Atbildi uz šo jautājumu var sniegt un atrisināt tikai garazinātne.

Garazinātne ar objektīvu skatu skatās uz visām cilvēku un dzīvnieku pasaules radniecīgajām iezīmēm, bet tā kā tā iet tālāk, nekā tikai līdz tam, ko piedāvā ārējā maņu pasaule, tā kā tā iet līdz pat esamības garīgajam pamatam, tā ir spējīga parādīt to milzīgo bezdibeni, kas paveras starp cilvēku un dzīvnieku. Tas, kas atšķir cilvēku no dzīvnieka, tika noteiktā nozīmē izcelts jau pagājušajās lekcijās, sevišķi pēdējā. Garazinātne turētu ciet acis, ja gribētu noliegt, ka dzīvniekam ir dvēsele. Dzīvniekam garazinātnes nozīmē piemīt dvēseliskais tāpat kā cilvēkam. Bet tam šīs dvēseliskais ir citādā veidā. Jau iepriekšējā lekcijā, kad apskatījām uzskatu par atkārtotām šīs zemes dzīvēm attiecībā uz vīrieti, sievieti un bērnu, mēs varējām norādīt uz lielo dažādību starp atsevišķiem cilvēkiem un atsevišķiem dzīvniekiem. Lai vēlreiz to īsumā atcerētos: tieši to pašu intereses apjomu, ko mūsos iekaro atsevišķa cilvēka būtne tās attīstībā no piedzimšanas līdz nāvei, tieši tādu pašu intereses apjomu mūsos modina visa kādu dzīvnieku suga. Cilvēks kā individualitāte ir suga pats par sevi. Tiem, kas mums pie lauvām būtu tēvs, dēls, mazdēls, ir tik daudz kopīga vienam ar otru, ka mēs tādā pašā mērā interesējamies par lauvām tikai kā par sugu, veidu, kā noteiktu tipu, kā mēs interesējamies par atsevišķa cilvēka individualitāti, par atsevišķu cilvēku. Tādēļ šī vārda patiesajā nozīmē tikai atsevišķam cilvēkam ir viņa biogrāfija, un šī atsevišķa cilvēka biogrāfija ir tieši tas pats, kas dzīvniekam ir sugas apraksts. Jau iepriekšējā reizē tika pieminēts, ka zināmiem cilvēkiem – «suņu tēviem» vai «kaķu mātēm» – par to būtu kaut kas iebilstams. Proti, viņi saka, ka varētu par savu kaķi, par savu suni tieši tāpat uzrakstīt biogrāfiju, kā par kādu cilvēku. Bet es jau minēju, ka kāds skolmeistars bija uzstādījis bērniem prasību uzrakstīt viņu rakstāmspalvu biogrāfiju! Salīdzinoši jau var visu, bet ne jau par to ir runa. Šo lietu ir jāapskata objektīvi. Un, ja jūs patiešām tajā iedziļināties, tad atklāsiet, ka vienmēr ir zināmas detaļas, zināmas īpatnības. Īpatnības ir arī rakstāmspalvai, ar ko tā atšķiras no citām rakstāmspalvām. Bet ne jau tas ir galvenais. Galvenais ir attiecīgās būtnes iekšējā pasaule, svarīgi ir tas, ka patiešām atsevišķa būtne, ja tai ir veselīga daba, nodarbina mūsu interesi tādā pašā nozīmē, kā vesela dzīvnieku suga.

Tā iesākumā ir tikai loģiska norāde uz to, ko garazinātne jums tagad dod kā tā saucamās dzīvnieka dvēseles savdabību. Mēs garazinātnē runājam par individuālu dvēseli cilvēkam, bet dzīvniekiem par grupas, veida, sugas vai tipa dvēseli. Tas nozīmē, to pašu, ko mēs pierakstām atsevišķam cilvēkam, kas ir aiz ādas atsevišķam cilvēkam, to mēs piešķiram kā dvēseli visam kādu dzīvnieku tipam, visai dzīvnieku sugai. Cilvēka dvēseli mēs meklējam viņā, pašā – cilvēkā; dzīvnieka dvēseli mēs kā garazinātņi meklējam ārpus dzīvnieka, lai cik groteski tas neizskatītos. Tieši tādēļ, ka mēs detalizēti iedziļināmies parādībās, mēs tiekam tiešām aizvesti līdz augstāku līmeņu apskatam, nekā tikai fiziskais līmenis. Es pievērsu jūsu uzmanību tam, ka tieši tāpat kā arī aklajam apkārt pastāv gaismā, krāsā un mirdzums, tā apkārt cilvēkam, kam ir tikai fiziskas uztveres, apkārt ir arī garīgā pasaule, kurā ir garīgas būtības. Tajā acumirklī, kad tiek atvērti garīgie jeb izziņas orgāni, viņš tāpat ierauga sev apkārt jaunu pasauli ar faktiem un būtņēm, kā tas, kurš ir piedzimis akls, bet varēja tikt operēts tā, ka sāk redzēt, un tad gaismā, krāsas un mirdzums, ko viņš iepriekš nespēja uztvert, bet tas viss bija viņam apkārt, tagad viņam paveras kā jauna pasaule.

Cilvēka individuālā dvēsele ir nokāpusi lejā fiziskajā ķermenī no kādas augstākas pasaules. Tā nav fiziska, bet ir nolaidusies lejā līdz pat fiziskajai pasaulei. Tā caurkvēlo un caurgarīgo miesu. Dzīvnieka dvēseli, sugas, tipa vai ģints dvēseli kā dvēseli, kā individuālu veidojumu vispār fiziskajā pasaulē nevar atrast. Bet tad, kad tiek atvērtas cilvēka garīgās acis, jūs sastopat dzīvnieku dvēseli. Tad jūs to sastopat kā sevī noslēgtu veidojumu tāpat, kā jūs atsevišķā cilvēkā atrodat atsevišķu cilvēka dvēseli, kad iepazīstat kādu cilvēku. Mēs to pasauli, kas tieši paveras, kad tiek atvērti pirmie izziņas orgāni, saucam par astrālo pasauli, un tas ir iemeslu dēļ, kurus mēs pārrunāsim sekojošajās lekcijās.

Tāpat kā fiziskajā pasaulē mēs atrodam sevī noslēgtas cilvēku individualitātes, tāpat mēs atrodam noslēgtas dvēseliska veida būtnes astrālajā pasaulē, tikai šīm grupas dvēselēm pieder veselas dzīvnieku grupas – vienādi veidotu dzīvnieku grupas. Ja man tas būtu jāpaskaidro ar kādu salīdzinājumu, tad iztēlojaties, ka es stāvētu jūsu priekšā, man priekšā būtu siena tā, ka jūs nevarētu mani redzēt, siena ar caurumiem, tik lieliem, ka es varētu pa tiem izbāzt savus desmit pirkstus. Tad jūs redzētu desmit pirkstus, mani jūs neredzētu. Bet no savas pieredzes jūs zinātu, ka tur kaut kur ir jābūt cilvēkam, kam pieder šie pirksti. Ja jūs izlauztu šo sienu, tad atklātu cilvēku. Līdzīgās attiecībās pret augstāko pasauli ir gara pētnieks. Viņš fiziskajā pasaulē redz dažādus, bet līdzīgi veidotus dzīvnieku indivīdus kā, piemēram, lauvas, tīģerus, pērtiķus un tā tālāk. Tie viņam ir atsevišķi dzīvnieki, kas nepieder vienam kopējam fiziskam ķermenim, bet vienai kopējai dvēseliskai būtnei gan. Siena, kas aizsedz šīs dvēseliskās būtnes, ir vienkārši robežsiena starp fizisko un astrālo pasauli. Lai kur būtu atsevišķās lauvas, vai viena Āfrikā un cita Eiropā, kādā eiropiešu zvērnīcā, tas nav svarīgi. Tāpat kā mani desmit pirksti ar savienojošām līnijām noved pie cilvēka, tāpat atsevišķo dzīvnieku atsevišķas savienojošās līnijas noved pie ģints dvēseles. Visur, kur ir pastāvējusi garazinātne, cilvēks un dzīvnieks ir tikuši atšķirti tā, ka bija skaidrs, ka tas, kas dzīvniekam vēl ir garīgajā pasaulē, pārjutekliskajā pasaulē un kas savās atklāsmēs it kā iestiepju roku fiziskajā pasaulē, tas cilvēkam jau ir ienācis viņa ķermenī. Ka cilvēks ar savu individualitāti to pārņem savā īpašumā, tā ir cilvēka augstākā attīstība, tā ka nebūtu jābrīnās, ka atsevišķi dzīvnieki mums izrāda inteligēntas izpausmes. Tāpat kā jūs manām rokām, ja tās tiktu izstieptas cauri tai sienai, redzētu inteligēntas izpausmes, redzētu, kā tās prot šo vai to satvert, tāpat arī jūs varat redzēt, kā atsevišķas bites, atsevišķi dzīvnieki vispār izdara šo vai to. Bet tur īstenais darītājs nemaz nav nolaidies lejā fiziskajā pasaulē. Darītājs izmanto dzīvnieku kā orgānu, kā locekli, ar kuru viņš aizsniedzas līdz fiziskajai pasaulei.

Ja mēs liekam pamatā šādu uzskatu, tad šis tas šajā pasaulē kļūst izskaidrojams. Tieši šādās lietās jūs vienmēr atkal varat ieraudzīt: vairumam tagadnes cilvēku garīgās acis, augstākie izziņas orgāni nav atvērti. Tātad viņi nevar paši pārliecināties par to, ka garīgajā pasaulē pastāv noslēgtas dzīvnieku dvēseles, kuras savus daudz smalkākos orgānus sūta lejā atsevišķos dzīvniekos. Bet jūs varat teikt vēl arī kaut ko citu. Jūs varat pieņemt, ka šīs pilnīgi trakās idejas varētu būt patiesas, un, ja mēs tās

hipotētiski pieņemam, tad šis tas šeit pasaulē mums kļūst izskaidrojams, kļūst apjēdzams. Apskatīsim vienu no piemēriem ar šādiem priekšnosacījumiem. Teiksim, ņemam to smilšu lapseni, kura kā izpildošs orgāns stiepj savu laupījumu, noliek to ligzdas priekšā, tad ieiet iekšā un tad atkal to stiepj. Tam pamatā ir inteliģence, kaut arī ne tā pati inteliģence kā tā, kas ir pamatā rādītājpirksta inteliģencei. Kad nu atsevišķā gadījumā dzīvnieks savās darbībās varētu apjukt, vai tad varētu it kā no «centrālā biroja», no ģints dvēseles tikt atjaunota kārtība? Nē! Tikai tādēļ, ka inteliģence ir centrālajā instancē un atsevišķā gadījumā tā nav nodota atsevišķam dzīvniekam, tikai tā ir iespējams, ka gudrība valda visā dzīvnieku valstībā. Tur augšā, kur ir ģints dvēsele, tur valda gudrība. Tādēļ mēs arī redzam visur, kur parādās šī ģints dvēsele, kur ir vajadzīgas modifikācijas saistībā ar mainīgiem ārējiem nosacījumiem, ka tur tā arī iestājas. Bet, kur svarīgi ir tas, lai dzīvnieka garīgums atbilstu ģints nolūkiem, tur dzīvnieks ir kā viena kopēja masa. Ja jūs atstāsiet katra atsevišķa kareivja ziņā, kas viņam ir vai nav jādara, tad kā tur varētu rasties kaut kas vienots, kāda vienota rīcība? Vai nav nepieciešams, ka indivīdam ir jādara nepareizi tieši vienotības dēļ? Pārdomājiet to labi, tad atklāsiet, ka pati no sevis izskaidrojas šķietamā pretruna, kādēļ kukainis metas liesmā un iet bojā. Atsevišķā gadījumā tas izraisa nāvi, bet kopumā tas ir ģintij noderīgi.

Tā mēs redzam dzīvniekos izplatītas spējas un īpašības, gudrību un inteliģenci. Mēs redzam, ka arī cilvēkam pamatā ir gudrība. Arī dzīvniekam tā piemīt. Ja jautājat par atmiņu: cilvēkam tā ir. Ja jūs to sakāt par dzīvnieku, tad jums tā lieta ir jāapgriež otrādi un jāsaka, ka «atmiņai» ir dzīvnieks, priekšstatīšanās spēkam «ir» dzīvnieks. Dzīvnieku apsēž priekšstatīšanās spēks, pārņem atmiņa. Dzīvnieks ir daļa no augstākas būtnes, kurai piemīt atmiņa un iztēles spējas. Dzīvnieku stumj uz priekšu viņam aizmugurē stāvošā gudrā grupas dvēsele, kas nav iekšā katrā atsevišķajā dzīvniekā. Kā tad ir ar dzīvnieku pieradināšanu un tamlīdzīgām lietām? To jūs varat ļoti labi izskaidrot, pieņemot šos priekšnosacījumus. Mēs vingrinām vienu roku kā atsevišķu roku. Mums to vingrinot kā atsevišķu roku, mums ir jāiesaista zināmas mūsu centrālā orgāna darbības. Bet turklāt ir jāvingrina arī roka, un, ja roka tiek vingrināta, vingrinājums pieķeras rokai kā ieradums. Tomēr, kad mēs rūpējamies un audzinām atsevišķu dzīvnieku, mēs varam zināt, ka šis individuālais dzīvnieks, tāpat kā atsevišķa ekstremitāte, noteiktā veidā progresē. Bet tas iedarbojas arī uz centrālo instanci. Izrādās, kas tas dziļi iespējams ģints dvēselē, ka šādas par ieradumu kļuvušas īpašības parādās atkal bez citiem īpašiem pasākumiem. Cilvēkiem tas tā nav. Cilvēkiem šādas atsevišķas lietas tāpat vien neiedzimst, jo cilvēkā sugasveidīgo noēno individuālais, vai labāk sakot, pārmirdz.

Ar šādiem pieņēmumiem mēs varam beidzot ļoti labi pārskatīt cilvēka un dzīvnieka attīstības gaitu. Mūsdienās izcelšanās mācība jau tā ir tuvu bankrotam. Ko vēl pirms neilga laika apgalvoja, ka cilvēks esot tuvs augstāk attīstītajiem zīdītājiem, to šodien nopietni pētnieki atkal noliedz. Tiek teikts, ka tas nav iespējams, ka cilvēks esot pērtiķu pēctecis. Bet var tikt apgalvots arī pretējais, ka zināmas spējas mums vēl ir kopējas ar daudziem zemākajiem pērtiķiem, tā ka zināmi pētnieki pieturas viedoklim, ka pirmsencis, no kā ir izcēlies cilvēks, mūsdienās vairs nedzīvo. Dabaszinātne vēl joprojām nespēj pieņemt viedokli, ka pērtiķis ir attīstījies uz leju, kamēr cilvēks ir attīstījies augšup. Garazinātne ne tikai tā domā par izcelšanos, bet prot arī to izpētīt attiecībā uz dzīvnieku tipiēm vai ģinšu dvēselēm un cilvēku individuālajām dvēselēm. Ja mēs virzāmies atpakaļ pagātnē no mūsdienu augstākajiem zīdītājiem un cilvēka, tad, protams, nonākam pie kopēja senča. Bet tas nebija nekāds dzīvnieks mūsdienu nozīmē. Šis sencis bija daudz tuvāks cilvēkam nekā kādam mūsdienu dzīvniekam. Tie īstie priekšteči, kurus mums jāmeklē, zināmā veidā ir cilvēku un dzīvnieku ģints jeb tipa dvēseles.

Kurš gan to noliegtu, ja ar objektīvu skatu pārlūkotu cilvēka dzīvi? Ja mēs atgriežamies senākā un arvien senākā cilvēka attīstības pagātnē, vai arī pat mūsdienās palūkojieties uz zināmiem cilvēkiem, tā saucamajiem mežonjiem, kuri ir apstājušies uz zemākas attīstības pakāpes: vai mums viņos nav jāsaskata daudz vairāk tipiski sugasveidīgā nekā attīstītā kultūras cilvēkā? Jo tālāk mēs atgriežamies laikā, jo mazāk cilvēks ir individuāla būtne. Jā gan, individuālais tikai pamazām ir attīstījies cilvēkā,

un mēs skatāmies pretī laikiem nākotnē, kad cilvēks nesīs sevī vēl daudz vairāk individuālu iezīmju. Cilvēks ir ceļā no sugas jeb tipa būtnes uz arvien vairāk un vairāk individuālu būtni. Šodien viņš stāv pa vidu. Ja atgriezīamies pagātnē pie cilvēku dzimuma izcelsmes, tad atrodam tur veselas cilvēku grupas, kuru atsevišķiem locekļiem nav nekādas, izteiktas Es-sajūtas, kuriem cilts sajūta, ģimenes sajūta ir daudz lielāka par atsevišķa indivīda sajūtu. Atsevišķais indivīds arī viegli tika upurēts cilts vai ģints interesēs, īsi, mēs arī ar cilvēku, ja atgriezīamies arvien senākos un senākos laikos, nonākam pie tā, ka ir jāatzīst viņam grupas dvēsele, tā mēs senos, senos laikos, mūžsenas pagātnes laikos arī cilvēka dvēseli atpazīstam kā grupas dvēseli līdzīgi mūsdienu dzīvnieku dvēselei.

Bet cilvēka dvēsele atrada citu iespēju. Kā tā atrada šo citu iespēju, kādas dzīvnieku dvēselei nav? Dzīvnieku dvēsele, tā sacīt, agrāk nekā cilvēka dvēsele, paturēja savas atsevišķās iezīmes, nocietinājās, nostiprinājās. Un tā kā tā sastinga, dzīvnieki vairs nebija spējīgi veidoties, tie apstājās un palika uz senās pakāpes. Ja mēs atgriezīamies pie pērtiķiem, tad ir jāsaprot, ka atsevišķai pērtiķu sugai pamatā ir grupas dvēsele, kura pārāk agri savas formas ielēja cietā formā. Tādēļ tā fiziskā formā ielietas īpašības vairs nevarēja turpināt tālāk attīstīt. Cilvēks attiecībā uz fizisko ķermeni vēl bija smalkāk veidots, mīksta būtne, kas vēl bija spējīga pārmaiņām. Cilvēku grupas dvēsele saglabāja to, kas tai vēl piemita kā veidošanās spējas, pārveidošanās spējas. Tā savas ilgas izveidot fizisku ķermeni nenonesa lejā tik agri kā mūsdienu dzīvnieku grupu dvēseles. Cilvēku dvēsele nogaidīja līdz tagadnei, kad tai uz Zemes ir iespējama daudz aptverošāka dzīve. Tā dzīvnieku grupu dvēseles vairs nevarēja izmantot dzīvnieku ķermeņus, lai ievāktos tajos tā, kā cilvēka dvēsele ir ievākusies cilvēka fiziskajā ķermenī. Cilvēka ķermenis ir saglabājis spējas kļūt pilnīgākam, tam ir palikusi iespēja kļūt par dzīves vietu, par templi augstākai individualitātei, kurā tad varētu dzīvot arī pārjutekliskā inteliģence.

Tādēļ mēs tādas spējas kā pārjutekliska atmiņa, pārjuteklisks priekšstatīšanās spēks un inteliģence neatrodam dzīvniekos, bet gan *pār* dzīvniekiem. Bet garīgo mēs atrodam ieliktu iekšā cilvēkā, tas ir ievācies cilvēkā. Tādēļ nav ko brīnīties, ka, izsekojot atpakaļ pagātnē pasaules tapšanai, mēs atrodam laiku, kad dzīvnieki sen jau staigā apkārt pa mūsu zemi, kamēr cilvēkam mēs varam izsekot tikai līdz terciārā vai senā pleistocēna periodam. Tālāk ģeoloģijā tas nesniedzas. Cilvēka dvēsele nogaidīja ar iemiesošanos, kad dzīvnieki jau bija kļuvuši fiziski. Cilvēka ķermenis izkristalizējās no garīgā. Dzīvnieku ķermeņi sacietinājās agrāk, nekā no savas grupas dvēseles sāka sacietināties cilvēku ķermeņi. Senajos laikos, kad dzīvnieku grupu dvēseles jau bija sacietinājušās, dvēseles vēl bija nepilnīgas. Tādēļ tās arī spēja izveidot tikai nepilnīgas formas. Tikai vēlāk tika individualizēta cilvēku grupas dvēsele, un tad šie indivīdi piedzima uz mūsu Zemes. Tās mēs arī apjēdzam, kādēļ dzīvnieku valstība mums parādās kā pa daļām izplatīts cilvēks. Senajos laikos grupas dvēsele, kas bija tam aicināta, sāka attīstīties, izveidoja zināmas grupu dvēseles; tā būvēja dzīvnieku formas. Tad tā vairs netika tālāk. Citi izveidoja tās īpašības. Mēs nedrīkstam brīnīties, ka būtne, kas gaidīja visilgāk, visvēlāk nokāpa lejā, parāda vislielāko komplicētību, toties arī vislielāko harmoniju visa tā apvienojumā, kas ir izplatīts dzīvnieku pasaulē. Tādēļ *Gēte* varēja tik skaisti pateikt: kad cilvēks paskatās ārā dabā un uztver, kas ārā dabā ir sadalīts daļās, un to visu apvieno un apstrādā pēc tā, kas tur ir mērs un kārtība, tad ir tā, it kā daba atrastos tapšanas virsotnē un apbrīnotu pati sevi.

Tā cilvēkā dzīvnieku pasaule ir kļuvusi individuāla, cilvēkā ir kā vienotībā apvienotas visas dzīvnieku pasaules īpašības. Tātad mēs saskatām dievišķo garu dzīvnieku formu pēctecībā. Katra dzīvnieka veidojums ir dievišķā gara vienpusīgs attēlojums. Bet harmoniska, vispusīga tā izpausme ir cilvēks. Tādēļ *Paracelsus* ar šo apziņu varēja teikt to, kas joprojām tik grūti tiek izprasts: kad mēs ieskatāmies dzīvnieku pasaulē, tad katrs dzīvnieks mums ir kā burts, un cilvēks ir vārds, kas ir salikts no atsevišķiem burtiem. – Tas ir brīnišķīgs salīdzinājums attiecībām starp dzīvnieku un cilvēku. *Gēte* daudz pamatīgāk iepazīnās ar atsevišķajām dzīvnieku formām. Viņš ir teicis: kad mēs apskatām dzīvnieku un studējam tā formu, tad redzam, kā tajā vislielākajā daudzveidībā, plašā ainā izdzīvo

dievišķā radišana; tad mēs vispār varam ieraudzīt pirmideju, kas savās visdažādākajās formās ir sazarojusies visdažādākajos dzīvniekos.

Nemaz nav jābūt tik groteskam kā *Okenam*, kurš ir teicis, ka katrs atsevišķs cilvēka orgāns esot kā viena vesela dzīvnieku suga, un viņš patiešām ir norādījis uz atsevišķiem cilvēka orgāniem. Tā viņš par astonkāji (*tintes zivi – vāciski burtiski*) saka, ka tas esot devis mēli. Viņam bija neskaidra nojausma – jo viņš nebija nekāds garazinātnieks – kuru viņš izteica šajā groteskajā formā. Turpretī *Gēte* atklāja, ka tāpat, kā cilvēka ideja ir sadalīta pa dažādajām sugām, tāpat katram dzīvniekam pamatā ir pirmatnējais tips, tikai dzīvniekam atsevišķs orgāns, kas cilvēkam ieslēdzas harmoniskā veidā, izpaužas vienpusēji. *Gēte* saka: Nemsim lauvu un salīdzināsim to ar kādu ragainu jeb ragus nēsājošu dzīvnieku. Pamatā ir viena un tā pati pirmideja. Bet lauvai piemīt noteikts spēks, kas veido zobus. Tas pats spēks, kas lauvai veido zobus, ragus nēsājošajam dzīvniekam veido ragus. Tādēļ nevienam ragainam dzīvniekam nevar būt pilna zobu rinda augšžoklī. Tādēļ *Gēte* meklē dzīvniekā kādu iztrūkumu no citas puses.

Dabas klēpī dzīvnieks ir radīts pilnīgs. Visi locekļi kārtojas pēc mūžīgiem likumiem, un atbilstošā forma slepenībā glabā pirmatnējo tēlu. Un pirmatnējais tēls, kas bija jau radīts visnepilnīgākajā būtnē, ko dvēsele attēlo visnepilnīgākajā dzīvniekā, tas cilvēkā sasniedz vispilnīgāko veidolu individuālas dvēseles nesējā. Tādēļ cilvēkam ir dots ne tikai veidols kā dzīvniekiem, bet cilvēks ļauj šim pirmtēlam sevī pašam kļūt dzīvīgam radošās domās. Tajā savā izpausmē atspoguļojas doma, ne tikai pēc formas un veidola. Mums pašiem, redzot šo ideju iztēlotu, saka *Gēte*, sekojot šīm pakāpēm uz augšu: priecājies, dabas augstākais radījums, ka tu sevī spēj aptvert lielo ideju, pēc kuras būtnes ir virknējušās, līdz izveidojās līdz tevim.

SLIMĪBU MALDI GARAZINĀTNES GAISMĀ

Minhene, 1907. gada 3. decembris

Cilvēks savā dzīvē ir ielikts starp divām varām. Vienā pusē ir notikumu gaita un fakti, apkārt cilvēkam ilgstoši pastāvoši fakti, kas uz viņu atstāj visdažādākos iespaidus. Tam pretī iekšēji stāv cilvēka paša spēks. Pietiek kaut virspusēji apskatīt dzīvi, kad jau kļūst skaidrs, ka cilvēkam ir nepieciešams izlīdzinājums starp spēkiem un faktiem, kas viņam uzbrūk no visām pusēm, un to, kas attīstās viņā iekšēji. Kad cilvēks ikdienas dzīves steigā ir saņēmis iespaidu pēc iespaida, tad viņš ilgojas pēc domu sakopošanas, pēc pabūšanas vienatnē. Viņš jūt, ka tikai pareizā izlīdzinājumā var tikt rasta veselīga dzīve.

To par dzīves dziļumu un plašumu, iesniedzoties esamības mīklā, pauž skaists *Gētes* izteikums:

Denn alle Kraft dringt vorwärts in die Weite,	Jo visi spēki tiecas plašumā,
Zu leben und zu wirken hier und dort;	Lai dzīvotu un darbotos visur,
Dagegen engt und hemmt von jeder Seite	Tam pretī žņaudz un kavē visās pusēs
Der Strom der Welt und reißt uns mit sich fort;	Un rauj mūs līdzī pasaul's plūdums;
In diesem innern Sturm und äußern Streite	Šai vētrā iekšējā un cīņā ārējā
Vernimmt der Geist ein schwer verstanden Wort:	Gars sadzird grūti saprotamus vārdus:
Von der Gewalt, die alle Wesen bindet,	No varas, kas it visas būtnes saista,
Befreit der Mensch sich, der sich überwindet.	Kļūst cilvēks brīvs, kad pārvar sevi.

Šajās divās pēdējās rindiņās, kas ir citētas no «Noslēpumiem»: «No varas, kas it visas būtnes saista, tik brīvs kļūst cilvēks, kurš pārvar sevi», ir ietverta liela dzīves gudrība. Cilvēka iekšējai būtībai, kas vētrā dodas uz priekšu kā tas spēks, kas ir mūžīgā attīstībā un uzplaukumā, pretī nostājas tas, kas nāk pār mums no ārpusē. Līdzsvaru mēs atrodam, ja pārvaram paši sevi. To mēs varam ņemt kā vadlīniju, kā moto apskatiem, ar kuriem nodarbosimies šodien un parīt. Abas tēmas sader kopā. Šodien nodarbosimies ar slimību maldiem un kā nepieciešams papildinājums tam parīt tad sekos apskats par veselības drudzi.

Tikai apskata laikā jūs varēsiet saprast šo vārdu pamatotību. Tie ievēd mūs tagadnes garīgajos strāvojumos un tajā, ko tiem pretī liek garazinātne, ko tā uzskata par savu uzdevumu pret tiem.

Dzirdot vārdus «slimību maldi», cilvēks vispirms iedomājas par mums tik bieži sastopamo faktu, ka kāds vairāk vai mazāk iedomātas slimības gadījumā patiešām sajūt īstas sāpes un nejutās labi. Tieši te ir joma, kurā ir jāķeras pie darba garazinātnes kultūras profesijai. No tā ir atkarīgas svarīgas lietas. Pirms mēs iedziļināties tajā, kas garazinātnei te ir sakāms, atļaujiet nolikt dvēseles priekšā dažas ainas no tagadnes dzīves. Visi piemēri, kas te tiek minēti, ir ņemti no dzīves.

Kādā no maniem ceļojumiem – tas bija ceļā no Rostokas uz Berlīni – kupejā līdz ar mani sēdēja kāda dāma un kungs, kuri ļoti drīz uzsāka savstarpēju sarunu. Kungs uzvedās ļoti dīvaini. Jau pēc dažiem vārdiem viņš izstiepās visā garumā uz sola un teica, ka tikai tā viņš spējot paciest dzīvi. Dāma stāstīja, ka esot no austrumiem un esot bijusi kādā Baltijas jūras kūrortā. Vakar viņu esot sagrābušas ilgas pēc dzimtenes, un viņa esot nolēmusi ceļot uz mājām, un tad viņa izplūda asarās. Dāmas raudāšanas ietekmē kungs nolēma pastāstīt par savu veselības stāvokli: “Man ir daudzas slimības, un es ceļoju no sanatorijas uz sanatoriju, bet netieku pie veselības.” – Uz to dāma atbildēja: “Es arī daudz saprotu par slimībām. Daudzi ļaudis manā dzimtenē ir man pateicīgi par savu veselību un dzīvību.” – Tad

kungs no savā garās slimību saraksta izstāsta par vienu savu slimību; dāma no savas sirids zināšanu pārpilnības iesaka viņam recepti, kuru kungs pieraksta. Pēc dažām minūtēm nāk otra slimība un tā tālāk, līdz viņš laimīgs ir pierakstījis trīspadsmi receptes. Nu kungam ir tikai vienas rūpes: “Mēs nonāksim Berlīnē deviņos vakarā, vai es vēl uzspēšu pasūtīt izgatavot man šīs receptes?” Dāma viņu mierina, ka gan jau tas vēl izdosies. Dīvainā kārtā kungam nemaz neienāk prātā, ka dāma taču pati ir slima. Tad dāma turpina: “Man ir daudz līdzcievības,” - un tad viņa uzskaita savas slimības un izstāsta, kur tik visur viņa ir pabijusi, lai rastu dziedināšanu. Kungs viņai iesaka kādu *Lāmana* darbu. Tam seko otra slimība un otra brošūra, līdz viņa bija pierakstījusi piecas vai sešas grāmatas, kuras viņa grasījās nopirkt nākamajā dienā. Beigās viņa vēl pierakstīja Lāmana adresi. Pa to laiku bija pienākusi Berlīne. Katrs bija pierakstījis savu lietu un devās prom apmierināts.

Kurš palūkotos uz šiem ļaudīm ar nedaudz zinošu skatu, tas drīz pamanītu, ka dāmai šis tas pietrūka, bet vīrietim pietrūka tikai gribas būt veselam. Ja vien viņš saņemtos un gribētu būt vesels, tad arī būtu bijis pilnīgi vesels. Tajā mums parādās kaut kas simptomātisks, ko bieži tagadnē redzam un sastopam, un pētošais skatiens var no šīs ainas pāriet pie citas.

Kad ceļojam kalnainos apvidos, tad redzam senas pilis, sabrukušus cietokšņus un tā tālāk, kas mums atgādina par seniem laikiem, kad cilvēki ticās pēc gara spēka vai kur valdīja ārējais spēks. Šīs pilis mūsdienās ir sabrukušas, bet visur šo spēka monumentu tuvumā mūsdienās redzamas sanatorijas, viena līdzās otrai. Šādu ainu man pirms kāda laika dāvāja kāda sanatorijām īpaši bagāta apkārtnē. Man radās nepieciešamība kādu ceturtdaļu stundas uzkavēties vienā šādā sanatorijā. Iemītnieki tieši devās pusdienās. Pārlicība, kādu es tur guvu, bija tāda, ka no simtiem pacientu tur nebija neviena paša, kam tiešām nopietni būtu nepieciešams dzīves veids sanatorijā.

Tagad pāriesim pie intīmākām ainām, kādas varam atrast domājošo tagadnes ārstu annālēs. Laimīgā kārtā ir arī tādi, kuri līdzās ķermenim nodarbojas arī ar dvēseli. Es izvēlos piemēru no kāda ārsta, kurš visu teozofisko uzskatītu par pilnīgām blēņām. Šos ļaudis tas, kas ir sakāms garazinātnei, vispār pilnīgi noteikti nekādi neiespaido. Viens šāds izcils ārsts ir pierakstījis daudzas lietas no savas dzīves, dažādus atgadījumus par tikšanos ar tādiem cilvēkiem, ka tas par kupejā pieredzēto stāstītais, viņam būtu tikai īpaši grotesks atgadījums. Viņš ir bijis izsaukts pie kādas meitenes, kurai visi simptomi norādīja uz smadzeņu apvalka iekaisumu, meningītu. Bet ārstam bija laba acs. Kad viņš bija vienatnē ar meiteni, tad uzdeva jautājumus, kādus šādos gadījumos parasti uzdod, bet visi viņa jautājumi nekur neaizķērās. Beigu beigās atklājās, ka jaunajai dāmai bijis jāpamet skola; bet nākamajā gadā tur bija ieplānotas īpaši interesantas lekcijas, kuras viņai ļoti gribējās vēl dzirdēt. Tā kā ģimenē visi bija pret to, viņa saslima. Ārsts teica: “Es iestāšos par to, lai jūs drīkstētu tur vēl palikt, bet tad jums tūdaļ ir jāceļas un jānāk pie galda.” – Tā arī notika. Pēc dažām minūtēm dāma parādījās pie galda un vairs nebija slima. Kāds cits piemērs: kādam ļoti izveicīgam citam ārstam, kurš ir ļoti pazīstams un vienmēr ir iedvesis man zināmu cieņu, bija jāveic ceļgala operācija. Tur klāt bija pacienta brālis. Operācijas laikā kaut kas noknakšķēja. Brāli no tā sagrāba šausmīgas sāpes. Operācija noritēja labi, bet brālis bija saslimis un nevarēja atveseļoties veselu gadu.

No tā ir redzams, kāda vara fantāzijai un ačgārnām iedomām var būt uz dvēseli, un kā no dvēseles, atdarinot slimības, var rasties reālas, īstas slimību ainas. Bet ārsts šajā arī nedrīkst iet par tālu. Tas, kurš tikko tika minēts, bija ļoti izveicīgs. Viņš neļāva sevi apmānīt pieņēmumam, kā tā ir jābūt vienmēr. Pie viņa atnāca kāda dāma, kurai kopš vīra nāves bija sācis neciešami sāpēt celis. Viņa bija ārstējusies jau pie daudziem ārstiem, kuri vienmēr iedomājās, ka ir skaidrs, ka viņas slimība ir saistīta ar dvēselisko stāvokli, kādu ir radījusi viņas vīra nāve. Bet te ārsts ar veselīgu skatu nemeklēja nekādu dvēselisku novirzi. Viņš atklāja, ka šajā gadījumā sāpju pamatā bija liela varžacs uz kundzes papēža. Pēc operācijas viņš aizsūtīja šo dāmu uz Gašteinu, lai pārāk neizblamētu savus kolēģus.

Tā mēs tagad esam izgaismojuši šo situāciju ar visdažādākajām ainām no dzīves. Jūs redzat, cik stipri iedoma, dvēseliska iztēle var iedarboties uz fizisko organismu. Varētu sacīt, ka te noteikti nebija darīšana ar īstām slimībām, bet gan ar slimību maldiem. Bet, kuram ir skaidrs, ka viss miesiskais ir garīgā izpausme, ka viss, kas parādās mūsu maņām, ir pārjutekliskā manifestācija, tas šo lietu neuztvers tik viegli. Pat šķietami pavisam attālās lietās mums bieži ir darīšana ar dvēseles ietekmēm uz ķermeni. Un tas, kas mums iesākumā šķiet sīks, smieklīgi, iedoma, ļoti bieži noved, kad nonāk līdz sāpēm, pie reālu slimību sākšanās un vēl tālāk nekā tikai pie sākšanās. Tas ir kas vairāk nekā kas tāds, ko varētu novērst ar vienkāršu plecu paraustīšanu. Ja gribam tajā iedziļināties, tad mums ir jāatsauc dvēselē tas, par ko šeit jau bieži ir ticis runāts: cilvēka daba un būtība.

Garazinātnei tas, kas mums te parādās, ir tikai ārēja izpausme. Cilvēka ķermenis ir tikai viena daļa no citām cilvēka būtības sastāvdaļām, kas viņam ir kopēja ar visām pārējām apkārt esošajām būtnēm. Bet tam viņam ir ēterķermenis, kas caurauž fizisko ķermeni kā katrai dzīvai būtnei un kas ir cīnītājs pret fiziskā ķermeņa sabrukšanu. Trešā sastāvdaļa ir astrālais ķermenis, patikas un nepatikas, prieka un sāpju, kaislību un alku, zemāko dziņu, kā arī augstāko ideālu nesējs. Tas cilvēkam ir kopējs tikai ar dzīvnieku pasauli. Tas, ar ko cilvēks ir radības kronis, ar ko viņš atšķiras no visām citām būtnēm, ir viņa «Es». Šīs četras sastāvdaļas iesākumā mūsu apskatiem veido visu cilvēku. Bet mums ir jābūt skaidram, ka tas, kas kļūst redzams mūsu acīm, nav nekas cits, kā tas, kas ir radies no gara. Nav nekā materiāla, kam kā pamats nebūtu garīgais.

Jau bieži izmantots salīdzinājums: kāds bērns mums rāda ledu. Mēs sakām: “Tas ir ūdens citā formā.” – Tad bērns teiks: “Tu saki, ka tas ir ūdens, bet tas taču ir ledus.” Uz to atbilde būs: “Tu tikai nezini to veidu, kā ūdens pārvēršas par ledu.” – Tāpat ir tam, kurš nezina, ka matērija ir gara sablīvēšanās forma. Bet garazinātņiekam skatam viss, kas mūsos ir redzams, ir radies no tā paša, ko mēs nēsājam sevī kā astrālo ķermeni. Ēterķermenis un fiziskais ķermenis ir viens otram sekojošas astrālā ķermeņa sablīvēšanās formas. Iztēlojieties: mums ir kāds ūdens daudzums un daļu no tā mēs pārvēršam ledū, tad mums ir ledus ūdenī. Tā ēterķermenis un fiziskais ķermenis ir sablīvējušies no astrālā. Astrālais ķermenis ir atlikums, kas ir saglabājis savu sākotnējo veidolu.

Kad mēs nu sastopamies ar veselību vai slimību, tad drīkstam teikt, ka tās ir izpausme zināmiem spēkiem, kurus mēs redzam astrālajā ķermenī. Pats par sevi saprotams, ka mēs šeit runājam tikai par slimībām, kas veidojas no iekšējā uz āru, ne par tādām, kas rodas ārējas ietekmes dēļ, kā kājas lūzums, sabojāts kuņģis vai sagriezts pirksts. Mēs runājam par tiem slimīgajiem stāvokļiem, kas tiek dzemdēti no cilvēka paša dabas, un jautājam sev: vai kopsakarība starp astrālo ķermeni un fizisko ķermeni pastāv ne tikai no senajiem laikiem, bet pastāv arī vēl mūsdienās kā sakarība starp dvēseles iekšējām norisēm, prieku un ciešanām un mūsu ķermeņu fizisko stāvokli? Vai varam sacīt, ka cilvēka ārējā veselībā kaut kas ir atkarīgs no tā, ka viņš piedzīvo šādas vai citādas jūtas, domā vienas vai otras domas? Ja mēs cauraužamies ar šādām domām, tad varam iespīdināt gaismu svarīgās atziņās, kam tieši mūsdienu cilvēkam vajadzētu būt vērtīgām.

Cilvēks mūsdienās ir zaudējis spēju pacelties līdz atziņai, ka fiziskais ķermenis nav vienīgais. Turklāt svarīgākais nav tas, kam cilvēks tic teorētiski, bet gan galvenais ir tas, kāds ir viņa dvēseles intīmi iekšējais noskaņojums attiecībā pret savas būtības augstākajām daļām. Lai saprastu, par ko īstenībā ir runa, atcerēsimies strīdu starp *Rūdolfu Vāgneru* un *Karlu Fogtu*, darba «Ogļdeģa ticība un zinātne». Vāgners pārstāvēja spirituālo viedokli, kamēr Fogts cilvēkā redzēja tikai fizisku lietu, atomu konglomerātu. Domas viņam bija tikai smadzeņu izdalījumi, zili garaiņi, kas rodas smadzeņu kustībās. Pēc nāves vielas šos zilos domu garaiņus pārtraucot attīstīt. Pret to vērsās Vāgners, bet apmēram tā, ka būtu jātic: ja kādam vecāku pārim ir astoņi bērni, tad kaut kas no vecāku gara pāriet uz bērniem, sadalās uz tiem astoņiem. Tātad viņš garu iztēlojas kā kaut ko pilnīgi materiālu, kā daudzi cilvēki – kā kādu miglas veidojumu. Bet galvenais ir ar saviem uzskatiem, sajūtām un jūtām pacelties

līdz tam, lai patiešām aptvertu garu. Tā arī mūsdienās, iespējams, ir daudzi, kuri gan negrib neko dzirdēt par materiālismu, tomēr arī garu uztver pavisam materiāli. Arī daudzi teozofi domā par garu kā par smalki sadalītu matēriju. Arī teozofijā slēpjas daudz kaunīga materiālisma.

Ja kāds nespēj pacelties līdz tādiem gara augstumiem, tad viņā pamazām iestājas iekšējs panīkums, tukšums, neticība visam, kas iziet ārpus matērijas. Ja tas pārņem jūtas, ja tas ieграužas visā, kam cilvēks tic, visās dvēseles sajūtās, ja cilvēks skatās ārā pasaulē un aiz tā, ko viņš redz, vairs neko nespēj sajūst, tad nāk tas, kas cilvēku aizvien vairāk un vairāk noved pie viskrasākā miesiskā egoisma, kad viņam arvien svarīgāks kļūst savs fiziskais ķermenis, kad viņš attālinās arvien tālāk un tālāk no *Gētes* teiktā:

No varas, kas it visas būtnes saista,
Kļūst cilvēks brīvs, kad pārvar sevi.

Te mēs nonākam pie kādas svarīgas materiālisma izpausmes, kas pilnībā parādītu sevi tikai nākotnē, ja garazinātnei neizdodos to pārvarēt. Ja cilvēks to, ko uztver viņa maņas, apjēdz tikai ar saprātu, tad viņa veselībai sekas ir pavisam citādākas, nekā tad, ja viņš tajā, ko uztver, saskata garīgā juteklisku izpausmi. Materiālistiskai domāšanai un garazinātniskai domāšanai ir liela ietekme uz cilvēka iekšējo būtību. Jautājumam par materiālistiskās un garazinātniskās domāšanas nozīmi ir lielāka nekā tikai teorētiska nozīme. Ja iesākumā jautājam par ietekmi; pirmā iedarbojas destruktīvi, otra iekšēji bagātinoši. Par šīs ietekmes nozīmi cilvēkam daži vienkārši piemēri: visticamāk, ka cilvēks kļūst tuvredzīgs, ja attīstības vecumā tikai pasīvi ļaujās iespaidiem. Turpretī, ja aktīvi nododas iespaidiem, tad acis paliek labas. Cilvēkam ir iekšēji jāattīsta produktīvs spēks. Veselīgi ir viss, kas pamudina cilvēku kļūt par radoša, produktīva spēka centru. Viņam ir no savas iekšējās būtības jārada, citādi viņa produktīvais spēks panīkst un visa viņa būtība tiek ārējo iespaidu nospiesta. Visiem iespaidiem no ārpuses ir jāliek pretī iekšējs pretspēks. Bet tas ir jāpapildina arī apgrieztajam: cilvēkam ir jāattīsta darbība, kas pret ārējo noslēdzas, uz ārpusi kļūst neredzama.

Ir divi dvēseles pārdzīvojumi, kuros jums vajadzētu pilnībā iedziļināties, kas jums parāda, ka cilvēkā ir iekšēja pilnība, kas izstaro uz āru, un ka viņš meklē centru darbībai uz āru. Šie divi sajūtu virzieni būtu jāstudē, jo tie mūs ievēdz dzīvē cilvēka slimībās. Viena sajūta ir negatīva, bailes, otra pozitīva, kauns; bet tas nozīmē arī kaut ko negatīvu. Pieņemsim, kas esat iepīts kādā notikumā, kas rada jums bailes un šausmas. Ja jūs to apskatāt nevis no materiālistiskā viedokļa, bet apskatā nēmat vērā arī astrālķermeni, tad cilvēka nobālēšana kļūst par izpausmi spēka strāvojumiem cilvēkā. Kādēļ dvēsele šādā veidā iedarbojas uz asiņu sadalījumu? Jo dvēsele tiecas asināt sevī gribas centru, lai varētu rīkoties no tā uz āru. Tā ir skaidri izteikta asiņu sakopošana centrā, lai varētu no tā darboties uz āru. Tas ir domāts vairāk vai mazāk tēlaini. Nokaunoties ir otrādi; asinis plūst no iekšienes uz perifēriju. Kauna sajūtas parāda stāvokļus, kad mēs to, kas ir redzams, gribētu izdzēst, kur mēs gribētu izdzēst savu Es. Cilvēks grib padarīt savu Es vājāku un vājāku tā, lai tas ārēji vairs nebūtu uztverams. Cilvēkam tad ir vajadzīgs kaut kas, lai pazaudētos, izgaistu Visumā, pasaules dvēselē, vai arī, ja gribat, apkārtnē, jo tas, ko mēs saucam par savu Es, uz ārpusi negrib kļūt redzams. Te jums ir viena polaritāte, kas norāda uz svarīgiem ēterķermeņa un astrālķermeņa stāvokļiem. Tie ir divi gadījumi, kad astrālķermeņa spēki kļūst ārēji redzami. Bailes un kauns izpaužas ķermeniskos stāvokļos. Ja jūs to pārdomājat, tad apjēgsiet, ka visām dvēseliskajām norisēm ir ietekme uz norisēm organismā. Tas ir patiesi, tā māca garazinātne; tur ir kopsakarība, kaut arī iesākumā tas nenonāk cilvēka apziņā.

Bet tagad mums ir jāapskata parādība, ka abstraktām domām mūsdienās ir iedomājami vismazākā ietekme uz organismu. Tam, ko mēs mācām abstraktajā zinātnē, ir iedomājami mazākā ietekme uz miesisko ķermeni. Tās princips ir to, ko mēs redzam un uztveram, pārveidot saprāta jēdzienos. Šī zinātne negrib atzīt, ka cilvēkā ir iekšēja produktīva gudrība, ka dvēsele var pati no sevis kaut ko producēt par pasauli. Aplūkojot ārēji, tā neko neproducē. Ārējiem iespaidiem visdziļākajā nozīmē

nestāv pretī nekāds iekšējs producējošs spēks. Zinātnieks negrib neko atklāt sevī. Ja mēs apdomājam, cik dziļi tas sakņojas, ka cilvēks iedomājas, ka nevar neko atklāt pats no sevis, tad tur mums ir sākumpunkts vispostošākajai iedarbībai, kāda ir tikai ar ārējo saistītām zināšanām.

Kāds tad ir dziedināšanas līdzeklis visai cilvēcei? Dziedinošais līdzeklis būtu pievienot ārējai zinātnei iekšējos gudrības un patiesības pētījumus, iekšējo gara produktivitāti. Tas ir atrodams patiesajā garazinātnē. Tur jums ir atvērti avoti, caur kuriem cilvēks pats no sevis spēj attīstīt to, kas ir aiz lietām. Kādu nomāc lietas. Bet, kurš redz, ko nekāda ārēja uztvere nevar uzņemt, kurš to uzņem, tas rada pretsparu ārējām uztverēm, kas ir nepieciešami pilnīgai dvēseles un miesas atveseļošanai. Šo dvēseles atveseļošanu nevar sasniegt ar abstraktām teorijām un idejām, kas ir pārāk trūcīgas, nepietiekamas. Turpretī varenī iedarbojas tas, kas no jēdziena pārveidojas tēlā, bildē. Kā to saprast? Vislabāk jūs to varat apjēgt, ja domājat par to, ko sauc par attīstību. Jūs dzirdat: bija visvienkāršākās dzīvās būtnes, kas kļuva arvien komplicētākas līdz pat cilvēkam. Bet tajā jums atkal ir tikai abstrakti, nepietiekami jēdzieni. To pašu jūs atrodat daudzās teozofiskajās attīstības mācībās. Tajās sāk ar logosu un tad tālāk vienos vienīgos abstraktos jēdzienos, kā diferencēšanās, evolūcija un involūcija, un tā tālāk. Tas pārāk vāji iedarbojas uz organismu. Toties spēcīgi iedarbojas tas, kas dzīvo dvēselē, kad kaut ko labi pārdomā, kā tas kopš 14. gadsimta ir likts dvēseles priekšā kā bilde jeb imaginācija. Vienu šādu ainu gribu šeit parādīt.

Pārveidosim dialogā to, kas tika pateikts māceklim: palūkojies uz šo augu, noliec tam līdzās cilvēku un salīdzini abus. Un te nedrīkst tikt salīdzināta galva ar ziedu un kājas ar saknēm. Tā nedarīja pat *Darvins*, dabaszinātņu reformators. Māceklim tika pateikts: saknes atbilst cilvēka galvai; viņš ir otrādi apgriezts augs. – Garazinātne to vienmēr ir teikusi. Ko augs nevainīgi ļauj skūpstīt saules stariem, ar to var tikt piedzemdēts jaunais augs, tas cilvēkam ir vērsts pretēji kaunīgi uz Zemes centru. Dzīvnieks ir pa vidu starp tiem abiem. Dzīvnieks ir pa pusei pārveidotais augs. *Platons*, apkopojot, kas dzīvo augā, dzīvniekā un cilvēkā, saka: pasaules dvēsele ir piesista pasaules ķermeņa krustā. – Pasaules dvēsele, kas iet cauri augam, dzīvniekam un cilvēkam, ir piesista pasaules ķermeņa krustā. Garazinātne vienmēr tā ir skaidrojusi krustu. Tad māceklim, kam šī nozīmīgā aina tika parādīta, tika pateikts: tu redzi, kā cilvēks no neskaidrās auga apziņas ir attīstījies augšup cauri dzīvniekam līdz tam, kur ir atradis pašapziņu. Gulošā, aizmigušā cilvēkā mums ir kaut kas, kam ir tāda pat esamības vērtība kā augam. Ar to, ka cilvēks tīro, šķīsto auga matēriju ir cauradis ar iekāru ķermeni, viņš ir pakāpies augstāk, bet zināmā mērā arī nolaidies zemāk. Citādāk viņš savu augsto Es-apziņu nevarētu iemantot; bet tagad viņam ir arī atkal jāpārveido sava iekāru daba. Vēlāk cilvēkam būs vairošanās orgāns, brīvs no alkām un iekārēm, kā augam ziedā. – Tā māceklim tika norādīts uz laiku, kad cilvēks radīs sev līdzīgos brīvs no iekāres.

Tas ir ticis attēlots svētā Grāla tēlā Grāla skolās. Te jums ir attīstība, kas ir sniegta nevis domās, bet gan tēlā, imaginācijā. Tā mēs visu, kas tiek dots tikai abstraktos jēdzienos, varam pārveidot tēlos. Ar to būtu daudz paveikts. Ja šim nozīmīgajam attīstības ideālam ļauj atāust savā priekšā līdz imaginācijas par svēto Grālu attīstībai, tad tā ir ne tikai barība spriešanas spēkam, tad ar to saistās ne tikai saprāts, tad šādu tēlu apvij pilna sajūtu būtība. Jūs nodrebat lielā pasaules noslēpuma priekšā, kad redzat pasaules attīstību patiesībā un uzņemat to sevī šādos tēlos; šādi tēli iedarbojas uz organismu likumsakarīgi harmonizējoši. Abstraktām domām nav nekādas ietekmes, bet šie tēli iedarbojas kā atveseļojoši iekšēji ierosinātāji. Tēli izraisa afektus, un ja tie ir patiesi pasaules tēli, imaginācijas, tad iedarbojas atveseļojoši. Kad cilvēks to, ko redz ārēji, pārveido šajos tēlos, tad viņš atbrīvojas no savas iekšējās būtības, tad vētra tiek atbrīvota harmonijā. Tad viņš pārvar «Varu, kas it visas būtnes saista» un satuvinās ar visu, ko piedzīvo. Viņš plūst uz āru, savās sajūtās saaug kopā ar pasauli. Iekšējā patība tiek paplašināta līdz garīgam Visumam. Tajā acumirkli, kad cilvēkam nav nekādas iespējas veidot šīs iekšējās imaginācijas, tad viss spēks plūst uz iekšu, cilvēks cieši pieķeras savam Es. Tas ir tas noslēpumainais iemesls tam, ko redzam daudzus mūsu laikabiedrus: cilvēki ir

pametuši veco reliģijas formu, un tagad tiek atstāti tikai paši savā ziņā. Viņi arvien vairāk dzīvo savā iekšējā būtībā, arvien vairāk tikai paši ar sevi. Jo mazāk cilvēkam ir iespēja atvērties vispārējā pasaules esamībā, jo vairāk viņš jūt, kas norisinās viņa organismā. Tas ir cēlonis nepareizām baiļu sajūtām un aplamiem slimību priekšstatiem.

Tēls iedarbojas no dvēseles uz organismu, veselīgu ķermeņa dispozīciju izraisa patiesi tēli. Bet iespēžas arī neīsti tēli. Tie rada to, ko sastopam dvēseles traucējumos, kas vēlāk kļūst par ķermeņa traucējumiem. Tajā ir patiesais iemesls, kas galu galā noved pie slimību maldiem – maldīgām iedomām par slimību. Tas, kurš noslēdzas pret lielajām pasaules kopsakarībām, tas nespēj atvairīt to, kas nāk viņam pretī. Turpretī ir neiespējami, ka tas, kurš ir uzņēmis lielos tēlus, ļautu sevi maldināt ar neīstiem tēliem. Piemēram, kā tas dažreiz notiek, tāds nejustu caur savu ķermeni plūstam strāvu no indukcijas aparāta, kaut arī tur nemaz nav nekādas strāvas.

Katrs tēls, bilde, kas neierindoja pasaules kopsakarībā, viss, kas iedarbojas kā vienpusīga ikdienas aina, vienlaikus ir tēls, kas padara slimu. Tikai tādējādi, ka cilvēks vienmēr no atsevišķā paskatās augšup uz lielajiem pasaules noslēpumiem, viņš koriģē to, kas ir jākoriģē. Tas, kas tiešām iedarbojas uz dvēseli, var attīstīt lielu spēku. Tas, kas ir ticis radīts kultūras attīstības gaitā šādā veidā, tas ir kas tāds, kas nedrīkst tikt atstāts novārtā. Šodien aprobežosimies tikai ar veselības instinktiem. Apskatīsim no šī viedokļa traģēdiju. Senie grieķi zināja, ka cilvēks, kurš skatās traģēdiju, dzīvo līdz ciešanām, tās viņu sagrauj, aizkustina; bet, ejot ārā, viņš zina, ka varonis ir uzvarējis ciešanas, ka cilvēks var pārvarēt pasaules ciešanas. Skatoties ciešanas un ciešanu pārvarēšanu, viņš kļūst vesels. Skata vērsšana uz iekšu padara slimu. Redzēt ārējā tēlā to, kas dzīvo iekšienē – tas atveseļo. Tāpēc Aristotelis definē, ka traģēdija parāda, kā varonis pārdzīvo ciešanas un bailes, lai cilvēku varētu izārstēt no ciešanām un bailēm. Tas sniedzas tālu. Garazinātnieks var jums pateikt, kādēļ senās tautas pasakās un teiksmās cilvēkiem dvēseles priekšā uzbūra tēlus: viņiem tēlos tika parādīts tas, no kā viņiem savā iekšējā būtībā bija jānovērš savs skats. Asiņu plūšana pasakās ir veselīgs audzināšanas līdzeklis. Kurš saprot šādi sekot mītiem, tas tajos daudz saskatīs. Piemēram, kad cilvēks ārējos tēlos redz atreibību, ja viņš to, no kā viņam būtu jāatradinās, redz ārējos tēlos, tad tas iedarbojas tā, ka viņš to pārvar. Dziļa, dziļa gudrība slēpjas pat visasiniskākajās pasakās. Mūsu iekšējā harmonija tiek traucēta, ja mēs vienmēr atkal blenžam savā dvēselē; tā tiek atveseļota, kad mēs lūkojamies ārā Visumā, kosmosā. Bet ir jāzina, kādas bildes ir nepieciešamas: varbūt mūsu priekšā ir melanholisks cilvēks, hipohondriķis, kurš nespēj tikt pāri zināmiem notikumiem. Gribas viņu uzmundrināt ar priecīgu mūziku vai ko tamlīdzīgu. Ar to tiek panākts pretējais, kaut arī acumirkļi tā varbūt nešķiet; dvēseles dziļākajos pamatos viņam tas šķitīs pliekani un vienmuļi, kaut arī viņš pats to neatzītu. Nepieciešami ir nopietni tēli, kaut arī iesākumā uzbrūkoši.

Tā jūs redzat, ka no garazinātnes var nākt pilnīgi noteikta dvēseles dziedināšana. Iedomātām slimībām atsevišķos gadījumos nevar piekļūt. Tās balstās mūsu materiālistiskajā laikā, produktivitātes trūkumā. Neīstās, nepamatotās bailes, visas tās sajūtas, kas izpauž traucēto dvēselisko līdzsvaru melanholijā un tā tālāk, tiek izskaidrotas, dziļāk ieskatoties kopsakarībās. Tur arī tiek atrasti dziedinošie līdzekļi. Nekad ne ar vienu, kurš izprot kopsakarības, nevarētu notikt tā, ka viņš nevarētu tikt vaļā no sava Es. Šādos gadījumus tam parasti ir kāds iemesls, bet tas tiek palielināts. Piemērs: kāds sasit ceļgalu pret galda stūri. Viņam trūkst lielo, viņu pilnīgi aizraujošo ideju, tā ka viņš nevar tikt vaļā no sāpēm. Sāpes kļūst arvien stiprākas. Tiek izsaukts ārsts, kurš iesaka darīt to un to. Tad šis cilvēks pēkšņi sajūt sāpes otrajā ceļgalā. Tad tam pievienojas elkonis un tā tālāk, kamēr viņš vairs nevar pakustināt ne rokas, ne kājas, jo bija sasitis ceļgalu. Varbūt ir lietas, kas novirza uzmanību uz vienu noteiktu punktu, bet pastāv arī lietas, kas var radīt izlīdzinājumu. Cilvēks rod izlīdzinājumu mūsu arvien grūtākajā un grūtākajā dzīvē tikai, ja ļauj uz sevi iedarboties garazinātnei. Tad viņš kļūst apbruņots pret civilizācijas ietekmēm.

Bet mēs varam atrast arī citus iemeslus trūkstošajai produktivitātei. Fakti runā skaļi. Paskatieties uz dzīvniekiem, kuri ir pārstādīti mūsu kultūras gūstā. Tie paliek slimi, tie, kuri ārā brīvībā nekad nesaslimtu. Tas rodas no tā, ka no visa, kas ceļas no apkārtējās ārējās vides, nāk spēcīga ietekme uz cilvēku un dzīvnieku. Dzīvnieks nevar attīstīt nekādu pretpēku, jo viņa attīstība ir noslēgusies. Arī cilvēks kultūras progresa gaitā nonāk dekadencē, ja nevar ārējām ietekmēm likt pretī nekādu produktīvu spēku. Viņam ir iekšējā darbībā jāpārmaina, jāpārveido šīs ietekmes, tad tās pat var izmantot cilvēka augstākai attīstībai. Cilvēks, kurš izstrādā kādu radikālu materiālistisku teoriju, kurš ir tās radītājs, ir vesels, jo viņš rada: no iekšējā uz āru. Šīs teorijas piekritēji panīkst, jo viņos nav nekāda pašu produktīvā spēka. Ja jūs lasāt garazinātniskas grāmatas, tad tam nav nekādas vērtības, ja jūs tā iekšēji nerekonstruējat. Tad tas kļūst par iekšēju līdzradīšanu. Ja tas tā nenotiek, tad tā nav nekāda garazinātnisko grāmatu studēšana. Tas ir galvenais – sajūst spēku, kas grib laužties uz priekšu un uzņemt sevī ārējo pasauli, kā arī atrast līdzsvaru starp ārējiem iespaidiem un iekšējo produktivitāti. Cilvēkam ir jāatbrīvojas no pasaules ārējiem strīdiem, lai tie nekļūtu arvien pamanāmāki un viņu nenospiestu. Mums ir jāizdara pretsitiens. Ārējam iespaidam ir jāpieredz pretsitiens no iekšienes. Tad mēs tiekam no tā vaļā, citādi tas arvien vairāk iegrūž mūs mūsu iekšējā pasaulē. Ja mēs vienmēr pievēršam uzmanību tikai savai iekšējai pasaulei, tad dvēseles priekšā mums rodas ciešanu aina. Kad mēs liekam izpausties izlīdzinājumam starp iekšējo spēku, kas nepagurstoši grib uz priekšu, un ārējo spēku, tad mēs sakūstam ar ārējo pasauli. Tā mēs šodien esam dziļākā nozīmē iepazinuši iedomu slimību maldus kā mūsu laika zīmi.

Sākumpunkts šodien bija: garazinātne grib būt dziedinošs līdzeklis, lai cilvēks tiktu vaļā no sevis un tā no visām sasaistošām varām. Jo katra sasaistoša vara padara slimu. Tikai tā mēs varam tikt skaidrībā par *Gētes* rindu dziļo kodolu:

Denn alle Kraft dringt vorwärts in die Weite,	Jo visi spēki tiecas plašumā,
Zu leben und zu wirken hier und dort;	Lai dzīvotu un darbotos visur,
Dagegen engt und hemmt von jeder Seite	Tam pretī žņaudz un kavē visās pusēs
Der Strom der Welt und reißt uns mit sich fort;	Un rauj mūs līdz pasaul's plūdums;
In diesem innern Sturm und äußern Streite	Šai vētrā iekšējā un cīņā ārējā
Vernimmt der Geist ein schwer verstanden Wort:	Gars sadzird grūti saprotamus vārdus:
Von der Gewalt, die alle Wesen bindet,	No varas, kas it visas būtnes saista,
Befreit der Mensch sich, der sich überwindet.	Kļūst cilvēks brīvs, kad pārvar sevi.

VESELĪBAS DRUDZIS GARAZINĀTNES GAISMĀ

Minhene, 1907. gada 5. decembris

Veselība ir kas tāds, pēc kā dabiski alkst katrs cilvēks. Un mēs varam teikt: šī cilvēka tieksme pēc veselības nerodas tikai no savtīgām jūtām un vēlmēm, bet gan no pamatotām ilgām pēc darba. Mēs pateicamies veselībai par savām darbaspējām, par iespēju darboties pasaulē. Tāpēc mēs novērtējam veselību kā ļoti īpašu vērtību. Bet tieši šajā domāšanas veidā, tiekties pēc veselības darbaspēju dēļ, slēpjās kaut kas augstākā mērā nozīmīgs. Savā ziņā tajā ir ietverts noslēpums, ar kādiem nosacījumiem vispār ir vērts tiekties pēc veselības. Varētu šķist dīvaini, ka veselība varētu būt pūliņu vērtā tikai noteiktos apstākļos. Bet šodienas apskatiem tieši vajadzētu parādīt, ka veselība pieder tiem labumiem, kas, visticamāk, mums būs, ja mēs pēc tās tieksimies nevis tās pašas labad, bet gan kā cita dēļ. Ka tas mūsdienās notiek ne vienmēr, to mums var mācīt katrs skats apkārtējā pasaulē, kas mūs patlaban aptver.

Lai cik savādi tas neizklausītos, ka runā par veselības drudzi, par drudžainu tiekšanos pēc veselības, tad tomēr daudziem šajos laikos tieši to var novērot. Ar kādiem tik līdzekļiem, pa kādiem neskaitāmiem ceļiem vairums cilvēku mūsdienās netiecas pēc veselības! Mūsdienās visur redzam steidzīgu tiekšanos pēc veselības. Mēs ceļojam pa apvidiem, kur senas pilis un drupas mums stāsta par tiem, kuri reiz kā mūki un bruņinieki rādīja gara un miesas spēku. Šīs pilis mūsdienās ir sabrukušas. Mūsdienās mēs šajos pašos apvidos atrodam sanatorijas. Kad gan vēl pasaules attīstības gaitā būtu bijis tik daudz dažnedažādu speciālu centienu sasniegt veselību ar dabisku dzīves veidu, ūdens vai gaisa dziedināšanas metodēm? Cilvēkus izdzen gaisa un saules peldēs. Kāds mans paziņa vasaras pirmajā pusē iegriezās pie manis pa ceļam uz sanatoriju. Ar lielām pūlēm viņš bija varējis izcīnīt šīs četras nedēļas, kuras gribēja pavadīt sanatorijā. No viņa viedokļa tas bija pašsaprotami vislabākais, kas vien cilvēkam var tikt, pavadīt šo laiku zināmā mērā apmierinošā esamībā sanatorijā. Tādēļ es negribēju viņam skaidrot šī pasākuma bezjēdzību un tā atņemt visas cerības. Atpakaļceļā viņš atkal iegriezās pie manis. Viņam līdzī bija blociņš, kurā bija pierakstīts viss, ko viņam bija bijis jāpaveic ar savu organismu šajās četrās nedēļās. Atkal negribējās viņam atņemt šo prieku, tomēr mēles galā bija jautājums: sakiet nu reiz, kad jūs vairāk nomocījāties – visa gada laikā vai šajās četrās nedēļās, kad tikāt dzīts no siltuma aukstumā, kad tikāt dzīts no sausuma slapjumā un vēl tikāt pērts ar slotām? – Un sliktākais vēl bija tas, ka pēc dažām nedēļām viņš man teica: šī kure man palīdzēja tikpat maz, kā jebkura cita pēdējo trīsdesmit gadu laikā, – jo viņš bija katru vasaru izmēģinājis kaut ko citu. Kuram šis cilvēks bija mīļš, tas varēja tikai ar zināmu nožēlu noskatīties uz viņa veselības drudzi. Cik gan daudzi cilvēki šajos laikos neskrien pie magnetizētājiem un «garīgajiem dziedniekiem»! Cik gan daudzi nav rakstu par «harmoniju ar bezgalīgo» un tamlīdzīgi. Īsi sakot, veselības drudzis ir kaut kas tāds, kas dzīvo mūsu laikā.

Varētu uzdot vēl citu jautājumu: vai šie ļaudis patiešām ir slimi? – Protams, kaut kādas kaites viņiem būs; bet vai ir kādas izredzes ar visām šīm lietām sasniegt veselību?

Ir kāds sens teiciens, kas ir saglabājies arī mūsdienās, īpaši primitīvo cilvēku vidū. Bieži saka, ka tajā, kas ir šādos vienkāršu ļaužu teicienos, bieži ir kaut kas labs. – Jā, bet tikpat bieži tas ir arī aplami! Un tā tas ir arī ar šo teicienu: ir daudzas slimības, bet ir tikai viena veselība. – Tas ir vienkārši ļoti muļķīgi. Ir tik daudz veselību, cik daudz ir cilvēku: katram cilvēkam ir viņa individuālā veselība. – Tajā jau ir izteikts, ka visi vispārēji šabloniskie priekšraksti, ka tas un tas esot cilvēkam veselīgi, ir absurds. Tieši tā cilvēces daļa, kuru ir pārņēmis veselības drudzis, visbiežāk cieš no vispārējiem priekšrakstiem par

veselību un no tā, ka ticībā, ka vispār varētu būt kaut kas tāds, ko varētu vispārēji apzīmēt kā veselību, domā, ka esot tas un tas jādara, tas esot veselīgi. Tas ir visneticamākais, ka netiek atzīts, ka vienreiz cilvēkam saules pelde var būt veselīga, bet tas nedrīkst tikt vispārināts; citam tāda var būt ļoti kaitīga. Vispār jau cilvēki to atzīst, bet konkrētos gadījumos pēc tā nerīkojas. Mums ir jābūt skaidram: veselība ir pilnīgi relatīvs jēdziens, kaut kas tāds, kas nemitīgi mainās, īpaši cilvēkam, kas ir viskomplicētākā būtne uz zemeslodes.

Mums ir jāieskatās garazinātnē, tad varēsīm dziļi izprast cilvēka dabu un saprast, cik mainīgs ir tas, ko mēs saucam par veselību. Praktiski visbiežāk tiek pilnībā aizmirsts tas, kam materiālās lietās tiek piešķirta tik liela vērtība: tiek aizmirsts, ka arī cilvēks turpina attīstīties.

Ko tas nozīmē: cilvēks atrodas attīstības procesā? – Ir vēlreiz jānorāda uz cilvēka būtību. Fiziskais ķermenis ir tikai viena daļa no cilvēka būtības. Tas viņam ir kopīgs ar visu nedzīvo dabu. Kā otra daļa viņam ir ēteriskais jeb dzīvības ķermenis, tas viņam ir kopīgs ar visu, kas ir dzīvs. Tas ir nerimstošs cīnītājs pret visu, kas grib sagraut fizisko ķermeni. Tajā acumirkļī, kad ēterķermenis pamet fizisko ķermeni, fiziskais ķermenis kļūst par liķi. Trešais loceklis ir astrālais ķermenis, kas viņam ir kopējs ar dzīvniekiem, tas ir prieku un ciešanu, katras sajūtas un priekšstata, prieka un sāpju nesējs, tā saucamais apziņas ķermenis. Ceturtā daļa ir viņa Es, viņa būtības centrs, kas padara viņu par radības kroni. «Es» pārmaina šos trīs ķermeņus kā attīstot tos no centra. Apskatīsim neizglītotu mežoni, caurmēra cilvēku un augsti izglītotu ideālistu. Mežonis vēl ir savu kaislību vergs. Caurmēra cilvēks apskaidro savas dziņas. Viņš aizliedz sev sekošanu zināmām dziņām un liek to vietā tiesības vai augstus reliģiskos ideālus. Tas nozīmē, ka viņš no sava «Es» pārstrādā savu astrālo ķermeni. Līdz ar to tam tagad ir divas daļas. Vienai vēl ir tāds pat veidols kā mežonim, bet otra daļa ir pārveidota par pašgaru jeb *Manas*. Mākslas vai lielo reliģiju dibinātāju ietekmē cilvēks strādā pie sava ēterķermeņa un tā rada *Buddhi*. Bet arī fiziskais ķermenis var tikt pārveidots par *Atma*, ja cilvēks nododas noteiktiem garazinātniskiem vingrinājumiem. Tā cilvēks neapzinātā vai apzinātā veidā strādā ar saviem trīs ķermeņiem. Ja mēs varētu atskatīties tālu, tālu atpakaļ cilvēces attīstībā, tad visur atklātu primitīvus kultūras stāvokļus, vienkāršu dzīvesveidu. Viss aprīkojums, kāds cilvēkiem bija, lai apmierinātu savas garīgās un ķermeniskās vajadzības, viss viņu dzīvesveids bija vienkāršs. Bet viss attīstās un līdz ar to attīstās arī pats cilvēks. Tas ir tas svarīgais.

Iztēlojieties pēc iespējas dzīvīgi kādu primitīvo cilvēku, kurš starp diviem akmeņiem maļ miltos savus graudus, un tad vizualizējiet sev, kas vēl ir apkārt šim cilvēkam. Salīdziniet šo cilvēku ar kādu cilvēku no vēlākām kultūrām. Kas tam ir apkārt, ko viņš redz no rīta līdz vakaram? Viņu varbūt aptver trokšņainas lielpilsētas briesmīgie iespaidi, tramvaji un tā tālāk. Tagad mums ir jāsaprot, kā norisinās attīstība. Mums to, ko atzīstam par vienkāršām lietām, ir jāpārnes arī uz kultūras procesu. *Gēte* ir izteicies: gaisma ir izveidojusi acis gaismai. – Ja mums nebūtu acu, mēs neredzētu nekādas krāsas un nekādu gaismu. Kur mums radās acis? Arī to *Gēte* ir pateicis: gaisma ir izvilkusi acis no indiferentiem orgāniem. – Tā skaņas ir izveidojušas ausis, siltums ir izveidojis siltuma maņu. Cilvēku ir izveidojis tas, kas plešas ap viņu visā pasaulē. Kā acis pateicas gaismai, tā citas smalkākas struktūras organismā pateicas par savu esamību tam, kas aptver cilvēku. Vienkāršā, primitīvā pasaule ir kā melnā kaste, kura vēl glabā, aiztur sevī daudzus orgānus. Kas indiferentajiem orgāniem, no kuriem ir attīstījušās acis, ir gaisma, tas primitīvajam cilvēkam ir apkārtējā vide. Tā iedarbojas uz cilvēku pavisam citādāk, kā viņš dzīvo mūsdienās. Cilvēks nevar atgriezties atpakaļ primitīvās kultūras stāvoklī, jo ap viņu pakāpeniski ir iedarbojušies arvien intensīvāka, stiprāka gara gaisma, kas vienmēr ir izsaukusi kaut ko jaunu.

Tagad mēs varam izveidot sev priekšstatu par šī pārveidojošā kultūras procesa nozīmi, ja vizualizējam, kā klājas tām būtnēm, kuras arī ir pakļautas šai iedarbībai un kuras šiem pārveidojumiem nevar sekot līdzi. Tie ir dzīvnieki. Tie ir veidoti citādāk nekā cilvēki. Ja paskatāmies

uz dzīvnieku, kā tas parādās fiziskajā pasaulē, tad tam fiziskajā pasaulē ir savs fiziskais ķermenis, savs ēterķermenis un savs astrālais ķermenis, bet dzīvniekam fiziskajā pasaulē nav sava «Es». Tādēļ dzīvnieki fiziskajā plānā nespēj pārveidot šos trīs ķermeņus un jaunai apkārtni vairs nespēj pielāgoties. Aizvakar mēs apskatījām savvaļas dzīvniekus gūstā. Dzīvniekiem ārā mežonīgajā dabā nekad nav tuberkulozes, nav zobu bojājumu un tā tālāk, bet gūstā gan ir. Tā viņi gūstā vai tam līdzīgos apstākļos uzrāda veselu virkni dekadences parādību. Cilvēks kultūras procesa laikā nepārtraukti tiek novests citādākos apstākļos. Tāda ir kultūras būtība. Citādi nebūtu nekādas attīstības, nekādas vēstures. Tas, ko mēs esam novērojuši kā dabas eksperimentu ar dzīvniekiem tā iedarbībā uz dzīvnieku fizisko ķermeni, tas cilvēkiem parādās kā pretējais. Cilvēks, jo viņam ir «Es», tos kultūras iespaidus, kas gāžas viņam pāri, spēj pārstrādāt iekšēji. Viņš ir iekšēji darbīgs un vispirms pielāgo savu astrālo ķermeni izmainītajiem apstākļiem un pārkārto to. Cilvēkam attīstoties, viņš nonāk arvien augstākā kultūrā un saņem vienmēr jaunus iespaidus. Tie vispirms izpaužas jūtās un sajūtās. Ja cilvēks paliktu tikai pasīvs, bezdarbīgs, neradītu nekādu aktivitāti, nekādu produktivitāti, tad arī cilvēks panīktu, paliktu slims, līdzīgi kā dzīvnieks. Bet tieši tas raksturo cilvēku, ka viņš spēj pielāgoties un no astrālā ķermeņa spēj pakāpeniski pamazām pārmainīt ēterķermeni un fizisko ķermeni. Bet cilvēkam ir jābūt iekšēji izaugušam šīm pārmaiņām, citādi neiestājas nekāds līdzsvars starp to, kas pār viņu nāk ārēji, un to, kas pretī tam darbojas iekšēji. Mūs pilnībā nospiestu iespāidi no ārpusē, kā tas notiek ar dzīvnieku būrī, jo viņš neattīsta nekādu iekšēju produktivitāti. Bet cilvēkam ir šis iekšējais darbīgums. Cilvēkam ir jāspēj vienmēr likt kaut ko pretī garīgajām gaismām ap viņu, zināmā mērā likt tām pretī to acis.

Neveselīgs ir viss, no kā rodas disharmonija starp ārējiem iespāidiem un iekšējo dzīvi. Tieši lielpilsētā mēs varam redzēt, kādas tam ir sekas, kad ārējie iespāidi kļūst arvien varenāki. Ja ļaujames mūžīgai steigai, dzīvojam dārdošos trokšņos, mums garām skrien steidzīgi cilvēki un mēs pret to neieņemam nekādu nostāju, nedarbojamies pret to, tad tas ir neveselīgi. Turklāt ar attieksmes izveidošanu vismazāk ir jāsaprot intelektuāli saprātīga, bet gan svarīgākais ir, lai attieksme pret to būtu mūsu sajūtās, mūsu dvēselē, jā, mūsu ķermeņu dzīvē. Mēs to varam īsti saprast, apskatot vienu noteiktu slimību, kas īpaši parādās mūsdienās un kāda agrāk vispār nebija: cilvēks, kurš nav radis daudz uztvert, kurš ir nabadzīgs savā dvēselē, tiek pakļauts visiem iespējamiem iespāidiem, tā ka stāv pretī pilnīgi neizprotamai ārpusaulei. Tas ir gadījums īpaši daudzām sievietēm: iekšējā pasaule ir par vāju, par maz iedalīta, lai visu pārstrādātu. Bet mēs to redzam arī daudziem vīriešiem. Sekas ir histēriskās slimības. Visas šīs slimības ceļas no šī.

Citas formas slimība parādās tad, ja dzīve mūs ir novedusi tādā stāvoklī, ka gribam pārāk daudz saprast par to, kas nāk mums pretī ārpusaule. Visbiežāk tas skar vīriešus, kuri cieš no cēlonības slimības. Izveidojas pieradums vienmēr jautāt: kāpēc? kāpēc? – Tiek pat runāts par cilvēku kā par nekad nebeidzamu cēlonības dzīvnieku. Mēs mūsdienās vairs pat nevaram atbildēt bezjēdzīgiem jautājumiem, kuriem atbildes ir sniedzis kādas reliģijas dibinātājs, jo esam pārāk pieklājīgi. Viņš teica, kad viņam jautāja: ko darīja dievs pirms pasaules radīšanas. – Viņš sagrieza žagarus tiem, kuri uzdeva bezjēdzīgus jautājumus. – Tas ir tieši pretējais stāvoklis nekā histēriķiem. Te ir pārāk liela nerimstoša ilgošanās pēc mīklu atminējuma. Tā ir tikai izpaušme iekšējam noskaņojumam. Kurš nepagurst nepārtraukti jautāt «kāpēc?», tam ir citādāka konstitūcija nekā citiem cilvēkiem, tāds parāda, ka viņā ir citādākas garīgo un fizisko funkciju norises nekā cilvēkam, kurš tikai ārēju iemeslu dēļ jautā «kāpēc?». Tas noved pie visiem hipohondriskajiem stāvokļiem no vieglākā veida līdz smagākajām iedomu slimībām. Tā kultūras process iedarbojas uz cilvēku. Pats galvenais, cilvēkam ir jābūt atvērtam prātam, lai vienmēr spētu apstrādāt to, kas viņiem nāk priekšā. Tagad mēs arī varam izskaidrot, kādēļ tik daudziem cilvēkiem rodas tieksme: ārā no šīs kultūras, ārā no šīs dzīves! Viņi vairs nav izauguši tam, kas viņos ielaužas; viņi tiecas tikt no tā ārā. Tie ir arvien vājāki raksturi, kuri ārējiem iespāidiem neprot, nespēj likt pretī nekādu varenu iekšējo spēku.

Tādēļ mēs mūsdienās vispār nevaram runāt par kādu vispārēju veselības šablonu, jo mūsu dzīve ir pārāk daudzveidīga. Viens atrodas te, cits tur. Un tā kā tas, kas cilvēkā ir attīstījies, zināmā veidā ir ticis ārpusaules attīstīts, tad katram cilvēkam ir pašam sava veselība. Tādēļ mums ir jāpadara katrs cilvēks spējīgs varēt panest savu apkārtējo pasauli līdz pat norisēm fiziskajā ķermenī. Cilvēkam, kurš piedzimis tādos apstākļos, kas prasa vieglus muskuļus, vieglus nervus, būtu mulķīgi uztrenēt sev lielus muskuļus. Kur slēpjas cilvēka plaukstošās attīstības etalons? Tas ir lolojams cilvēkā pašā. Ar veselību ir līdzīgi kā ar naudu. Ja mēs tiecamies pēc naudas, lai izlietotu to labdarīgiem mērķiem, tad tā ir kaut kas dziedinošs, kaut kas labs. Tiekšanos pēc naudas nedrīkst atmet, jo tas ir kaut kas, kas mūs padara spējīgus veicināt kultūras progresu. Ja mēs tiecamies pēc naudas tikai naudas dēļ, tad tas ir absurdi, smieklīgi. Tāpat ir ar veselību. Ja mēs tiecamies pēc veselības tikai veselības dēļ, tad tai nav nekādas nozīmes. Ja mēs tiecamies pēc atveseļošanās tā dēļ, ko mēs ar veselību varam sasniegt, tad tiekšanās pēc veselības ir pamatota. Kurš grib tikt pie naudas, tam vispirms jātiek skaidrībā: cik daudz tev vajag? – Un tad pēc tā ir jātiecas. Kurš ilgojas pēc veselības, tam jāņem vērā tas, ko patiesībā var pateikt ar viegli pārprotamajiem vārdiem: komforts, dzīves mīlestība un dzīvesprieks. Primitīvajiem cilvēkiem ir dzīvesprieks, apmierinājums ar dzīvi, mīlestība uz dzīvi. Cilvēkam, kuram ārējā un iekšējā dzīve noris harmoniski, harmoniski veidotam cilvēkam ir jābūt tā, ja kaut kur rodas nepatika, ja kaut kas sāp miesiski vai dvēseliski, šī nepatikas sajūta ir zīme kādai slimībai, kādai disharmonijai. Tāpēc visā izglītībā un visā sabiedriskajā darbā ir jāstrādā nevis pēc šabloniem, bet no kultūras skatījuma plašuma, lai cilvēki varētu baudīt dzīvi un būt apmierināti ar dzīvi.

Savādi, ka to saka tieši garazinātnes pārstāvis! To saka garazinātne, kurai pārmet, ka tā tiecoties pēc askēzes! Ja kāds, kuram lielu prieku sagādā iet katru vakaru uz balagānu vai izdzert savus astoņus kausus alus, sastop ļaudis, kuriem prieku sagādā kaut kas augstāks, tad viņš saka: viņi paši sevi soda. – Nē, šie cilvēki sodītu paši sevi, ja sēdētu kopā ar tevi. Kuram prieku sagādā balagāns un tamlīdzīgi, tas tur ir piederīgs un būtu aplami viņam atņemt šo prieku. Vienīgais, kas būtu veselīgi, būtu viņam atņemt garšu tajā.

Ir jāstrādā, lai apskaidrotu baudījumu, apmierinājumu. Ne jau tādēļ teozofi sanāk kopā, ka viņiem sāpētu runāt par augstākajām pasaulēm, bet gan tādēļ, ka tas viņiem sagādā visaugstāko patiku. Viņiem tā būtu visbriesmīgākā atteikšanās, ja būtu jāsež un jāspēlē «Sešdesmit seši» spēle. Viņi ir dzīvespriecīgi līdz mazākajai dzīves šķiedriņai, tādēļ viņi dzīvo tā.

Nav runa par to, lai arī par veselību teiktu: tev ir jādara tas un tas! – Runa ir par to, ka ir jārupējas par prieku un apmierinājumu. Tajā tieši garazinātnieks ir pilnīgs dzīves gardēdis. Kas ir pārnesams uz veselību? Mums ir jābūt skaidram, ja mēs kādam dodam kādus priekšrakstus attiecībā uz veselību, mums ir jātrāpa tieši tajā, kas dod viņa astrālķermenim prieku, baudu, patiku. Jo no astrālķermeņa iedarbība izplatās uz pārējām daļām. Bet to ir vieglāk pateikt nekā izdarīt. Tādēļ piemērs.

Pat starp teozofiem ir tādi, kuri sevi tā «soda», ka vairs neēd gaļu. Ja tie būtu ļaudis, kuriem vēl ir kāre pēc gaļas, tad tā augstākais būtu sagatavošanās kādam vēlākam stāvoklim. Bet pienāk pakāpe, kad cilvēkam ir tādas attiecības ar apkārtējo, ka viņam kļūst neiespējami ēst gaļu. Kādam ārstam, kurš arī vispār neēda gaļu, bet nevis tāpēc, ka būtu teozofs, bet tāpēc, ka uzskatīja šādu dzīvesveidu par veselīgu, kāds draugs pajautāja, kādēļ viņš neēdot gaļu. Ārsts atbildēja ar pretjautājumu: kādēļ tad jūs neēdat zirga vai kaķa gaļu? – Tad draugam bez šaubām bija jāsaka, ka tas viņam esot pretīgi, kaut gan cūkgaļu, liellopa gaļu un tā tālāk viņš ēda. – Bet šim ārstam jebkura gaļa šķita pretīga.

Tikai tad, kad iekšējais subjektīvais stāvoklis atbilst objektīvajam faktam, tad ir pienācis moments, kad ārējais fakts darbojas dziedinoši. Mums ir jābūt izaugušiem ārējiem faktiem. Tas izpaužas arī vārdā «labsajūta», ko mēs nedrīkstam lietot triviāli, bet gan tā cienījamā nozīmē kā harmonisku mūsu iekšējo spēku saskaņu. Laime un prieks, patika un apmierinājums, kas ir pamats veselīgai dzīvei,

vienmēr ceļas no tā paša cēloņa, no iekšējās dzīves sajūtas, kas ir pavadoša parādība produktivitātei, iekšējam darbīgumam. Cilvēks ir laimīgs, kad var darboties. Šī darbošanās nav jāuztver virspusēji.

Kādēļ mīlestība padara cilvēku laimīgu? Tā ir darbība, ko mēs dažkārt pat neuztveram kā darbību. Jo tā ir darbība no iekšējā uz āru, kas ietver līdzī arī otru cilvēku. Tajā mēs ļaujam izplūst savai iekšējai būtībai. Tādēļ mīlestības dziedinošā, laimīgu padarošā būtība. Produktivitāte var būt ļoti intīma, un tai nav jāklūst trokšņainai, redzamai. Kad kāds sēž pie kādas grāmatas un iespaidi viņu nomāc, nedod viņam miera, tad viņš pamazām nonāks nomāktā garastāvoklī. Bet, ja, lasot grāmatu, tiek pamodināta iztēle, tad tajā ir produktivitāte, kas dara laimīgu. Tas ir kaut kas līdzīgs, kā, ja ir bailes no kāda notikuma un cilvēks nobālē. Tad asinis saplūst uz iekšpusi, lai padarītu mūs stiprus, lai tas, kas mums nāk virsū no ārpusē, rastu pretsparu iekšienē. Baiļu sajūtā iekšējā produktivitāte tiek pamodināta darbībai uz ārpusi. Iekšējās aktivitātes apzināšanās ir tas, kas nes veselību. Ja cilvēks būtu varējis izjust iekšējās veidošanās darbību, veidojoties acīm no indiferenta orgāna, tad cilvēks to būtu sajutis kā labsajūtu; bet tad viņš vēl to neapzinājās.

Daudz labāk ir, ja jūs kādu pārstrādājušos cilvēku nevedat uz sanatoriju, bet gan uz vidi, kas viņam rada prieku, vispirms dvēselisku prieku, bet arī fizisku prieku. Ievest cilvēku prieka vidē, kur katrs solis izsauc viņā prieka sajūtu, tas ir tas, kas padara viņu veselu, kad viņš, piemēram, redz saules starus krītam cauri koku lapām, uztver ziedu krāsas un smaržu. Bet to ir jāvar sajūst cilvēkam pašam, tā ka viņš pats var ņemt veselību savās rokās. Katram solim ir jānodod ierosme iekšējam darbīgumam. *Paracelsus* ir teicis skaistos vārdus: vislabāk katram ir jābūt viņam pašam, pašam sev un nevienam citam. – Tas ir ierobežojums tam, kas padara mūs veselus, ja vispirms ir jāiet pie kāda cita. Tad mēs jau esam ārēju iespaidu varā, kuriem gan šķietami uz īsu laiku ir panākumi, bet kas galu galā noved tieši pie histērijas.

Ja šo lietu apskata šādi, tad nonāk pie citām veselīgām idejām. Mūsdienās ir cilvēki un arī ārsti, it īpaši neprofesionāli ārsti, kuri cīnās pret tradicionālo medicīnu. Reforma medicīnā tiešām ir nepieciešama, bet tas nevar notikt šādās cīņās, bet gan zinātnē iegūstot vietu garazinātniskiem faktiem. Bet garazinātne nepastāv tādēļ, lai veicinātu diletantismu. Mūsdienās ir cilvēki, kuriem ir kūrēšanās drudzis. Ir ļoti viegli atklāt cilvēkam tādu un tādu slimību. Viens tur atklāj, ka viens vai otrs orgāns ne tā izskatās kā citiem. Viens elpojot ne tā, kā kūrēšanās drudža pārņemtais domā, ka būtu jāelpo visiem. Un tad tas ir jāārstē! Šausmīgi, ļoti šausmīgi! Jo par to vispār nav runas, ka tiek strādāts pēc kāda šablonveidīga veselības jēdziena. Ir ļoti viegli pateikt, kas tas un tas neatbilst veselībai. Ja kāds ir zaudējis kāju, viņš ir slim, noteikti slimāks nekā kāds, kurš neregulāri elpo, kuram ir slimas plaušas. Bet runa nav par šī cilvēka ārstēšanu. Būtu muļķīgi teikt: būtu jāskatās, lai šis cilvēks atkal dabū savu kāju! – Tad panāciet, lai viņam šī kāja ataug! Daudz vairāk runa ir par to, kā padarīt viņam dzīvi panesamu cik vien iespējams.

Tas būtībā arī viss; smalkāk skatoties ir tas pats. Jo katrā cilvēkā kaut kur varētu atrast kādu mazu kļūdu. Arī tad dažreiz runa nemaz nav par to, kā tādu kļūdu novērst, bet gan par to, lai neskatoties uz šo kļūdu padarītu cilvēkam dzīvi tik panesamu, cik vien iespējams. Iedomājieties brūci kāda auga stumbrā. Tur brūcei apkārt apaug audi un miza. Ar cilvēku ir līdzīgi. Dabas spēki saglabā dzīvību, apaugot apkārt kļūdu. Šo kļūdu – mēģināt visu ārstēt – pieļauj galvenokārt neprofesionāli ārsti. Viņi grib visiem cilvēkiem iepotēt vienu veselību. Bet viena veselība pastāv tikpat maz kā viens cilvēks normālais. Ne tikai slimības ir individuālas, bet arī veselības. Labākais, ko mēs cilvēkam varam dot, vai nu esot ārstam vai esot padomdevējam, ir stingra sajūta, ka viņš pats jūtas omulīgi un labi, kad ir vesels, nepatīkami, nelabi, kad ir slim. Tas mūsdienās nav nemaz tik viegli mūsu apstākļos. Tas, kurš saprot šo lietu, visvairāk baidīsies no slimībām, kuras neizpaužas nogurumā un sāpēs. Tādēļ ir tik slikti, mierināt sevi ar morfiju. Veselīgi ir, ja veselība nes patīku, slimība nepatīku. Šo veselīgo dzīvesveidu mēs varam iemantot tikai tad, ja padarām sevi iekšēji stipru. To mēs darām, ja

komplīcētiem apstākļiem liekam pretī spēcīgu iekšējo pasauli. Veselības drudzis izbeigsies tikai tad, kad cilvēki vairs netieksies pēc veselības kā tādas. Cilvēkam ir jāmacās just un sajust, vai viņš ir vesels, un ka trūkstošu labsajūtu viegli var paciest. Tas ir iespējams ar stipru pasaules uzskatu, kas iedarbojas līdz pat fiziskajam ķermenim. Tas rada harmoniju. Bet šāds pasaules uzskats nav atkarīgs no ārējiem iespaidiem. Garazinātniskais pasaules uzskats ved cilvēku uz jomām, kuras viņš var sasniegt tikai tad, ja ir iekšēji darbīgs. Garazinātnisku grāmatu nevar lasīt tāpat, kā lasa citas grāmatas. Tai ir jābūt rakstītai tā, lai izsauktu lasītāja paša darbīgumu. Jo vairāk pašam ir jānopūlas, jo vairāk ir slēpts starp rindām, jo veselīgāk tas ir. Tas attiecas tikai uz teorētisko jomu. Bet garazinātne darbojas visās jomās. Tas, ko mēs saucam par garazinātni, pastāv tā dēļ, lai iedarbotos kā spēcīga garīga kustība, kas izsauc jēdzienus, kuri satur visstiprākos spriedzes spēkus, lai cilvēki varētu ieņemt nostāju pret to, kas parādās viņu acu priekšā. Iekšēju dzīvīgumu, kas aizsniedzas līdz pat locekļiem, līdz pat asins cirkulācijai, to grib dot garazinātne. Tad katrs cilvēks sajūtīs savu veselību savās prieka sajūtās, patikas un apmierinājuma jūtās. Parasti bezvērtīgas ir arī visas diētu instrukcijas. Ka man kāds cits pasaka, ka tas un tas esot man labi, tas neko neizšķir. Lai es ēdiena uzņemšanā sajūtu apmierinājumu, tas ir galvenais. Cilvēkam ir jābūt sapratnei par savām attiecībām ar vieniem vai otriem uzturlīdzekļiem. Mums ir jāzina, kāds garīgs process norisinās starp dabu un mums. Visu garīgot, tas ir tas veselīgais.

Tieši par garazinātnieku varbūt domā, ka viņam ēdiens ir kaut kas vienaldzīgs, ko viņš apēd, neko nedomājot. Apzināties, ko tas nozīmē, uzņemt sevī daļu no kosmosa, ko ir caurkvēlojusi saules gaisma, zināt to garīgo kopsakarību, kurā ir iekļauta mūsu apkārtējā vide, baudīt to ne tikai fiziski, bet baudīt arī garīgi – tas atbrīvo mūs no jebkura slimu padaroša riebuma, no jebkuras slimu padarošas pārslodzes. Tā mēs redzam, ka tas ir liels izaicinājums cilvēcei, lai veselības centienus ievirzītu pareizajās slīdēs. Bet garazinātne padarīs cilvēkus stiprus. Tā arvien vairāk katru cilvēku, kas tai nododas, padarīs par normu pašam sev. Tā vienlaikus ir arī cēla tiekšanās pēc brīvības, kas nāk no garazinātnes un kas padara cilvēku par kungu sev pašam. Katrs cilvēks ir individuāla būtne gan attiecībā uz savām īpašībām, gan attiecībā uz savām veselībām un slimībām. Mēs esam iekļauti pasaules likumsakarīgajā kopsakarā un mums ir jāiepazīst mūsu attiecības ar pasauli. Neviena ārēja vara nevar mums palīdzēt. Kad mēs atrodam šo spēcīgo iekšējo balstu, mēs kļūstam par veseliem cilvēkiem, kuriem nekas nevar tikt atņemts. Bet neviens arī nevar mums neko iedot. Tomēr mēs atradīsim savu ceļu veselībā un slimībā, jo mūsos ir spēcīgs iekšējais atbalsts. Visu šo veselīgo centienu noslēpumu mums atkal ir izteicis dižgars, izcils, veselīgi domājošs un jūtošs gars. Viņš mums saka, kā harmonizēta cilvēciska būtne nemaldīgi iet savu ceļu. Tas ir *Gēte*, kurš savā dzejolī «Urworte Orphisch» («*Orfiskie senvārdi*») mums saka:

Wie an dem Tag, der dich der Welt verliehen,
Die Sonne stand zum Gruße der Planeten,
Bist alsobald und fort und fort gediehen
Nach dem Gesetz, wonach du angetreten.
So mußt du sein, dir kannst du nicht entfliehen –
So sagten schon Sibyllen, so Propheten;
Und keine Zeit und keine Macht zerstückelt
Geprägte Form, die lebend sich entwickelt.

Kā dienā, kas tevi deva pasaulei,
Kad saule sveica savas planētas,
Tu drīz un pastāvīgi atplauki
Pēc likuma, ar kuru ieradies.
Un tādām tev ir jābūt, no sevis nevar izbēgt -
Tā teica sibillas un pravieši;
Un nekāds laiks un vara nesagraus
To formu, kura dzīvi veidojas.

DARBS UN ALGA

Berlīne, 1908. gada 12. marts

Daudzi, kuri virspusēji ir kaut ko dzirdējuši par to, ko mēdz saukt par garazinātne vai teozofiju, būs zināmā mērā izbrīnīti, ka pēc tam, kad no šī skatpunkta jau ir ticis runāts par visdažādākajām praktiskām tēmām, vēl pat tiek izdarīts mēģinājums no garazinātniskā viedokļa runāt par profesijām un algu. Jo daudzi mūsu laikabiedri no šādas vairāk vai mazāk virspusējas iepazīšanās ir ieguvuši priekšstatu, ka garazinātne esot kaut kas tāds, kas ir tāls no visas praktiskās dzīves, kā tā esot tik nepiemērota, cik vien iespējams, kaut kā iejaukties šajā praktiskajā ikdienas dzīvē. Jūs ne tik reti sastapsiet priekšstatu, kas ir izteikts ar vārdiem: ak, šī garazinātne, tā ir kaut kas tādiem cilvēkiem, kuriem viss dzīvē ir, kuriem nav nekas praktisks, ko darīt un tādēļ viņiem nav kur likt laiku un viņi nodarbojas ar visādām juceklīgām, safantazētām spekulācijām, kādas ir garazinātniskās idejas.

Nevar jau iesākumā tikt noliegts, ka, pamatā ņemot, šāds pārmetums pat ir attaisnots par daudzām parādībām, kas, teiksim, parādās teozofiski, ka bieži vien ir taisnība, ka tie, kuri noņem ar teozofiskām lietām, teozofiskām idejām un priekšstatiem, patiešām ir tik sveši ikdienas dzīvei, cik vien tas ir iespējams. Bet pat starp tiem, kuriem ikdienas dzīvē nākas smagi cīnīties un strādāt un kuri tikai ar pūlēm tiek ar to galā, atrodas tādi, kurus iekšējās simpātijas, sirds ilgas aizved pie garazinātnes. Un starp viņiem noteikti ir tādi, kuriem šī dualitāte – ikdienas profesija, ikdienas darbs, grūtā noņemšanās no rīta līdz vakaram, un tad pacelšanās lielajās idejās – ir kaut kas brīnišķīgs. Citiem šīs abas lietas tiešām atradīsies nesaistīti blakus viena otrai, viena, tā sacīt, būs tālu no otras. Bet tam, kurš teozofijā vai garazinātnē saskata ne tikai mulķīgu nodarbošanos dažiem sapņotājiem un fantazētājiem, bet gan kaut ko tādu, kas ir piemērots ļoti tieši iejaukties visā mūsu kultūras kustībā, lai to atjaunotu, atsvaidzinātu no garīgā skatpunkta, tam arī būs stingri jāpārstāv viedoklis, ka teozofija vai garazinātne ir tieši tas, kas ved pie patiesas, īstas realitātes izzīņas, un tai ir pasakāmas svarīgas, būtiskas lietas arī tur, kur parādās lielie ikdienas jautājumi, kur parādās tās lietas, ar ko cilvēki saskaras no rīta līdz vakaram savā smagajā darbā.

Tas, kurš ne tikai virspusēji, bet dziļāk ielaižas tajā, ko var parādīt teozofija vai garazinātne, kurš no tā gūst ne tikai dažas abstraktas idejas, bet arī dziļākos impulsus dzīvei, tas ļoti drīz nonāks pie atziņas, ka tieši no garazinātnes visplašākajās dzīves jomās ir gūstams patiess, veselīgs, pareizs spriedums. Tomēr ar dažiem abstraktiem teikumiem nekas nav paveikts, vismazāk jau ar kaut kādu abstraktu cilvēces brālības principu. Šī abstraktā vispārējās cilvēces brālība ir kaut kas pašsaprotams katram labam un pareizu centienu vadītam cilvēkam. Bet tas, kas ir teozofijas vai garazinātnes pienākums, ir ne tikai sprediķot šo vispārīgo, visu cilvēci aptverošo brālīgo mīlestību, bet gan metode, kā radīt nosacījumus, kuros šāda patiesa, īsta cilvēku brālība būtu iespējama un arī īstenojama. Protams, mūsdienās ir daudzi, kuri arī to saka; bet viņiem trūkst pārskata.

Ja mēs apskatām visu cilvēces esamību no senseniem laikiem līdz mūsdienām un salīdzinām mūsu tagadējo ikdienas dzīvi ar to, kas ir bijis visos laikos, tad atklājam, tā domā daudzi ļaudis, ka zināmas dzīves formas nav mainījušās: vienmēr ir bijuši bagātie un nabagie, trūkums un posts no vienas, labklājība un apmierinātība no otras puses – tā esot bijis vienmēr un to pasaulē nekad nav novērsusi neviena cilvēciska garīgā kustība. Tādēļ neesot arī nekāda iemesla ticēt, ka tāda, kā daudzi saka – «ideālistiska» garīgā kustība kā teozofiskā varētu pateikt kaut ko nozīmīgu tieši par to, kas mūsu laikam ir svarīgi attiecībā uz profesiju un izpeļņu, ieņēmumiem.

Vislabāk mēs mūsu šodienas tēmu varam apskatīt tā, ka apskatīsim abus priekšstatus par profesiju un izpeļņu patiesi garazinātniskā nozīmē. Tad mums parādīsies, ka pirmām kārtām ir ļoti nepieciešams

izkopt dziļāku domāšanu, lai iedziļinātos tajā, ko mums mūsu daudzveidīgā un daudzpusīgā dzīve piedāvā attiecībā uz profesiju un izpeļņu. Frāze «bagāts un nabadzīgs», dabiski, ir bijusi vienmēr. Tikai ar to vien nepietiek, ja grib saprast dzīvi. Bet ja mēs pametam skatu apkārtējā pasaulē un salīdzinām to ar to, kas bija cilvēka apkārtējā pasaule pirms gadsimtiem vai arī pirms īsāka laika posma, tad tomēr parādās, ka dzīves forma ir būtiski mainījusies, ka to, kas mūsdienās ir iemesli postam un nabadzībai, nelaimēm un trūkumam, ir radījusi pilnīgi jauna dzīves forma. Izrādās, ka būtu ļoti nepieciešams, lai cilvēki visplašākajā nozīmē vairāk aizdomātos par šīm pārmaiņām cilvēku attiecībās ar profesiju un izpeļņu. Kurš pārskata dzīvi, kā tā pakāpeniski ir attīstījusies cauri gadsimtiem, tam ar nobriedušas domāšanas palīdzību būtu jāsaprot, ka tikai jaunākajos laikos ir tikusi radīta zināma cilvēku klase, par kuru šodien galvenokārt ir runa, ja gribam pateikt kaut ko nozīmīgu par šo jautājumu, un tieši šai cilvēku klasei arvien lielāku un lielāku nozīmi iegūst tas, kas mūsu laikos ar visu spēku un intensitāti atklājas jautājumā par profesiju un izpeļņu. Ejot vēl dziļāk, mēs redzēsim, ka šajā jautājumā parādās, ko tas nozīmē, ka cilvēce no vienas puses turpina progresēt, un no otras puses nav spējīga sekot pašas progresam ar nepieciešamo izzīņu un nepieciešamo interesi. Tie, ko mēs šodien saucam par modernajiem strādniekiem, industriālajiem strādniekiem, šajā formā, kā tā eksistē mūsdienās, faktiski ir cilvēces attīstības pēdējo gadsimtu rezultāts.

Tas ir saistīts apbrīnas visvērtāko, brīnišķīgāko, lielāko progresu cilvēces attīstības gaitā. Mūsdienās mēs redzam Zemi noklātu ar cilvēku domāšanas radīto, ar cilvēku izgudrojumiem, atklājumiem un mākslām. Visur, kur cilvēki būvē fabrikas un uzņēmumus, kur tiek izrakta zeme, meklējot derīgos izrakteņus un metālus, visur mūsu priekšā ir cilvēka domas rezultāts. Dabas izzīņas progresu, dabas likumu pārvaldīšanu, visu to, ko cilvēku doma, cilvēku garīgais darbs ir radījis gadsimtu gaitā, to visu mēs kā kristalizētu redzam industrijā, visu veidu pavedienos, kas stiepjas pāri zemei kā mūsu modernie satiksmes līdzekļi. Tas viss ir atstājis nospiedumu mūsu dzīvē. Tas viss, ko tā ir radījis cilvēciskais garīgais spēks, tagad ir radījis moderno strādnieku, ko parasti sauc par proletārisko strādnieku. Tikai līdz ar viņu patiesībā ir radusies mūsu nepatikšanu modernā forma attiecībā uz profesiju un peļņu. Nav neviena iedzīvotāju slāņa, nevienas klases – vai tā piederētu šim vai tam dzīves laukam – kuru kaut kā nebūtu skāris tas, kas šādā veidā cilvēcei ir radīts.

Tagad pajautāsim sev: vai cilvēka domāšana, cilvēka interese ir spējusi radīt tādas sociālās struktūras, kas būtu jēlkādā harmonijā, būtu kaut cik piemērotas tam, ko cilvēka garīgais spēks ir radījis tehnikas un industrijas jomā? Iedomāsimies hipotētiski, kas būtu radies, ja cilvēki, varbūt viens individuāls cilvēks, būtu bijuši spējīgi savu gara spēku, kas ir tik varenā, tik lieliskā veidā ir kristalizējis mašīnās, bankās, satiksmes līdzekļos, izmantot tam, lai tiem, kuri ir ierauti šajā attīstībā, pievienotu arī atbilstošu sociālo struktūru. Mēs nevēlamies pieņemt nostāju, ko ieņēmis labi pazīstams dabaszinātnieks, kurš saka, ka viss lieliskais, varenais cilvēka gara, cilvēku zinātnes, cilvēku industrijas, cilvēku transporta progress vispār neko nav devis cilvēka morālās attīstības progresam, bet ja mēs paskatītos uz to, ko cilvēki ir paveikuši un radījuši attiecībā uz morāli un uzvedības kultūru, tad mēs vēl mūsdienās atrastos barbarisma vissenākajā stāvoklī. – Šim viedoklim nepieslēgsies nekāds dziļāks apskats; bet tas tomēr ir patiesi, ka visiem tehniskajiem un zinātniskajiem sasniegumiem, kurus mēs šodien apbrīnojam gan ārējā, gan iekšējā jomā, pilnīgi nekas nestāv pretī sociālās dzīves, sociālo struktūru jomā. Mēs redzam, kā disharmonijā starp cilvēka ilgām, cilvēka vajadzībām un cilvēka ideāliem, pat vienkārši dabisko cilvēka attieksmi pret dzīvi un to, ko dzīve savā realitātē piedāvā visiem mūsdienu cilvēkiem, visdažādākajos domāšanas veidos izpaužas sabiedriskās domāšanas nepietiekamība attiecībā uz industriālo darbošanos.

Tieši par šo jautājumu būtu pienākums padomāt visplašākajiem visu šķiru un statusu iedzīvotāju slāņiem, jo mūsdienās šajos jautājumos ir kaut kas pasauli satricinošs. Bet visplašākās aprindas, it īpaši noteiktu šķiras un statusi, to šajos laikos vispār nejūt. Tieši teozofiskajai kustībai vajadzētu būt tādai, kas neiedomājas kaut ko paveikusi ar pāris abstraktām dogmām, ar pāris receptēm no ideju

fabrikas, bet gan tai ir jāmēģina pašreizējā, izzinot patieso cilvēku, izplatīt, attīstīt pasaulē veselīgu, dziļu, pamatīgu domāšanu arī šajā jomā. Būtiskais te ir tas, lai cilvēki iekšēji sevi audzinātu tam, lai lietas šajā jomā saskatītu īstajā gaismā. Tie, kas mūsdienās no šķietami praktiska aspekta, labprāt paraustot plecus, gribētu nievājoši noskatīties no augšas uz tik nepraktisku garīgo kustību, kāda ir teozofiskā, tiem vajadzētu reiz ieskatīties dzīvē, un tad no īpaši raksturīgiem simptomiem saprast, kā viņiem īstenībā būtu jāattiecas pret šādiem jautājumiem. Cilvēciskā domāšana mūsdienās no tā, ka cilvēki ir pieraduši visu redzēt materiālistiskās domāšanas formās, savā ziņā ir kļuvusi īsa. Kurš stāv uz garazinātniska pamata un iedomājas, ka, balstoties uz pāris kā pāļiem iedzītiem jēdzieniem, varēs izzināt esamības mīklas, ka ar pāris iedzītiem jēdzieniem varētu pietikt, lai konstruētu visu pasaules ēku līdz pat cilvēkam, tas maldās. Jā, virspusējai apjēgšanai pietiek ar pāris jēdzieniem; bet ne jau intīmai, precīzai spriešanai par dzīvi. Garazinātne ir neērta. Gan ne tādiem, kuri pieturas tikai pie tā, kas ir izplatīts vārdos un tad aprobežojas ar abstraktu dzīves uzskatu; bet tiem, kuri uzdrošinās doties dziļāk, tiem tā ir neērta. Tai nav nekādas darīšanas ar pāris mehāniskiem priekšstatiem, bet tā spiež apgūt īpašus jēdzienus visdažādākajām esamības pakāpēm. Toties šie īpašie jēdzieni ir labi vadoņi dzīvē.

Kad cilvēki reiz atver kādu garazinātnisku grāmatu, kurā viņiem tiek parādīta fiziskā pasaule, astrālā pasaule un vēl augstākas garīgās pasaules, kas ir apslēptas mūsējā, un tad tālāk tiek teikts, ka cilvēks nesastāv tikai no tā, ko redz ar acīm un var aptaustīt ar rokām, bet gan var dzīvot vēl augstākās sfērās, tad viņi saka, ka tas esot pārāk komplicēti, tur esot pārāk daudz kas ietverts. Pasaule esot vienkārša, un tas, kurš neattēlo pasauli vienkārši, tas vienkārši jau no paša sākuma rada neuzticēšanos. Pasaule ir vienkārša, ir ērta! – To gan var tā pateikt, bet patiesi tas nav! Šie jēdzieni ir nepiemēroti, lai patiešām iedziļinātos reālajā dzīvē, tajā, kura mūs patiešām aptver. Ir daudzi cilvēki, kuri ar saviem jēdzieniem neaizsniedzas tālāk, kā tos pāris soļus, kurus sper ikdienā. Ka šādi cilvēki nonāk pie pavisam dīvainiem priekšstatiem par dzīvi, ir saprotams. Šādi cilvēki, dabiski, uzreiz nodod sevi, kad runā vai raksta. Par to es jums varētu minēt dažādus piemērus.

Gribu jums no lielā daudzuma izcelt divus piemērus, kas varētu jums parādīt, cik strauji dzīve tiek galā ar tiem cilvēkiem, kuriem faktiski vajadzētu būt aicinātiem spriest par dzīvi, vai viņi paši jūtas tam aicināti.

Ir kāds cilvēks, kurš ir uzrakstījis grāmatu. Tas mūsdienās nav nekas īpašs, dažreiz pat ir grūti kādā sabiedrībā atrast tos, kuri vēl nav uzrakstījuši nevienu grāmatu. Nu šis cilvēks ir uzrakstījis grāmatu par dzīvi. Tajā viņš saka, ka esot daudz pārdomājis par to, kādas ir naudas funkcijas un kāda tai esot nozīme mūsu ārējā dzīvē. Taču tad viņam bija jāiemācās no savas īpašas pieredzes, ka nauda ir tikai sava veida līdzeklis noteiktā sociālā lokā un ka tai patiesībā nav nekādas reālas nozīmes. To viņš iemācījās tā, ka reiz ceļoja uz Dienvidameriku. Viņam bija kabatā simts dolāri, bet tomēr viņam nācās ciest šausmīgu badu, viņš par savu naudu neko nevarēja dabūt. Kad viņš galu galā nonāca pie kādas mājas, kur viņam iedeva kaut ko ēdamu, tie ļaudis viņam pateica, lai nepūlas ar saviem dolāriem, jo ar tiem taču neko nevarot iesākt.

Šim cilvēkam ir tik «skaidri» jēdzieni, ka viņam, lai izdarītu šādu secinājumu, vispirms bija jāaizceļo uz Brazīlijas mūžamežiem! Bet tālāk: jūs zināt, ka zināms valdības padomnieks *Kolbs* ir uzrakstījis grāmatu. Šī grāmata ir pelnījusi visu atzinību. Ar atzinību jāatzīst, ja valdības padomnieks kaut ko tādu uzņemas – strādāt kā vienkāršs strādnieks Amerikā, starp citu, velosipēdu rūpnīcā, izdzīvojot kopā ar strādniekiem visas tās grūtības, kādas iepriekš viņš nebija pazinis. Tātad viņš arī ir uzrakstījis grāmatu, kurā saka: tagad es mācos spriest par dzīvi citādāk, nekā es biju ieradis to darīt iepriekš. Kad agrāk es redzēju kādu cilvēku uz ielas ubagojam, tad teicu: kāpēc tas blēdis neiet strādāt? Tagad es zinātu! – Un viņš būtiski piebilst: jā, ir labi un ērti tikt galā ar skaistākajām, nozīmīgākajām nacionālās

ekonomikas problēmām pie zaļa galda; bet dzīvē viss ir citādāk. – Tātad visu cieņu, ja kāds iziet ārpus sava sabiedriskā loka un uzņemas ko tādu, un visa atzinība par to, ka viņš to arī atklāti un brīvi atzīst!

Bet tagad no otras puses. Neskatīsimies uz šo vīru, bet paskatīsimies uz šo faktu kā tādu. Ko tas nozīmē, ja kāds, kurš dzīvo Eiropā un ieņem atbildīgu posteni, no kura pasākumiem daudz kas ir atkarīgs, daudzu cilvēku ciešanas, prieki, laime un nelaime, jā tādš cilvēks iet cauri pasaulei kā ar aizsietām acīm? Vai nebūtu jājautā: kā viņš īstenībā ir gājis cauri pasaulei? Kā viņš ir studējis? Kā viņš ir ieguvis savu izglītību? Ja tur acis atvērtas, un redz, kas būtu bijis jāredz – jo ja cilvēks dzīvo dzīvi, šādas lietas ir jāzina – tad ir jājautā: vai šie cilvēki ir gājuši cauri pasaulei ar aizsietām acīm, un viņiem vispirms bija jādodas uz Ameriku, lai uzzinātu, ka mūžamežā ar naudu nevar neko nopirkt, un lai uzzinātu, kādēļ tas «nelietis» nestrādā, kad ubago? Vai nav jāsaka, ka laikam, kurā šādi simptomi ir iespējami, kurā domas ir tik īsas, ka šādam laikam ir nepieciešamas tikpat skaidras un drošas idejas attiecībā uz sociālo struktūru, kādas visapbrīnojamākā veidā cauri gadsimtiem līdz pat mūsdienām tas varēja radīt attiecībā uz mašīnām un industriju? Ja teozofija vai garazinātne netiek uztverta kā abstrakcija, kā skaistu frāžu sludināšana, bet gan pasludinājums tam, kas visai mūsu pasaulei tiešām ir pamatā, tad tieši tā dos reālo cilvēka izziņu.

Parunāsim šodien tuvāk par to. Ja mēs ieskatāmies nedaudz dziļāk gadsimtu gaitā notikušajās pārmaiņās, kuru pēdējās izskaņas vēl iesniedzas mūsu tagadnē, tad mums ir jāsaka: profesija un izpeļņa attiecībās pret cilvēku ir ļoti, ļoti mainījušās. Protams, ka vēl mūsdienās ir daži cilvēki, kuri zina skaistos vārdus, ko ir izteicis *Gēte*: «Patika un mīlestība ir spārni lieliem darbiem.» Patiešām patika un mīlestība ir spārni lieliem darbiem! Tiem, lai cilvēces progress un cilvēces svētlaimība plauktu, tiešām vajadzētu būt spārniem cilvēka dzīvē. Vai tad mākslinieks, paužot savas visdziļākās jūtas, katrā laikā neteiktu: Es varu patiesi strādāt, radīt kaut ko noderīgu tikai tad, kad mani spārno prieks par darbu. – Patiesi, pārāk patiesi! Bet cik tālu ir mūsu dzīve no šīs patiesības! Mēs nonākam pie bēdīgas nodaļas attiecībā uz profesiju un izpeļņu, kad paceļam dvēseles priekšā šo jautājumu.

Salīdzināsim ar radošo mākslinieku, kurš ar prieku un mīlestību rada savus darbus cilvēku laimei, cilvēku priekam un pacilātībai, ar drūmās raktuvēs, manis dēļ, Sicīlijā strādājošu strādnieku. Tur jūs atradīsiet strādniekus un ne tikai pieaugušos strādniekus, bet tur mudž arī septiņus, astoņus, deviņus un desmit gadus veci bērni, kuri tiek nobeigti visbriesmīgākajā veidā un pavada savu dzīvi – ar ļoti nedaudziem izņēmumiem – tur lejā. Un, ja atpazīsiet impulsus, kas dzen šos cilvēkus tur strādāt, tad sapratīsiet kaut ko tādu, ko citādi ir šausmīgi grūti apjēgt. Ir šausmīga naidīguma un pretestības dzīvei gaisotne, kad tādas lietas tiek pieredzētas, piedzīvojot tās lietas, kas citādi paredzētas dzīves prieka un dzīves līksmības raisīšanai. Cilvēks, kurš tā strādā – es te nestāstu nekādas pasakas un izteikti uzsveru, ka man ir ļoti nepatīkami, ka ir jāataino šāda realitāte – šāds cilvēks savu noskaņojumu, ko citi cilvēki pauž skaistā, priecīgā dziesmā, var paust tādā dziesmā, kā šī:

Fluch der Mutter, die mich geboren,
Fluch dem Pfarrer, der mich getauft,
. . . wäre ich doch ein Seh ... geworden,
so würde ich doch ...*

Lai nolādēta māte, kas mani dzemdēja,
Lai nolādēts mācītājs, kurš mani kristīja,
... kaut es būtu kļuvis...
Tad tomēr būtu...*

* nav pierakstīts

Salieciet to kopā ar vārdiem: «Patika un mīlestība ir spārni lieliem darbiem» un pamēģiniet no tā saskatīt nepieciešamību tiekties pēc pasaules uzskata, kas tā spēj padziļināt sirdis, ka tas ir jāpievieno mūsu cilvēciskajai materiālajai attīstībai, jo tas ir kaut kas, kas pieder dzīves struktūrai un piederas industrijai, transportam un tehnikai.

Bet mēs varam arī citādākā veidā nolikt dvēseles priekšā mašīnu parādīšanos pēdējos gadsimtos attiecībā uz profesiju un izpeļņu. Nav jāskatās tālu pagātnē, lai atrastu izteikumu «Amatam ir zelta pamats.» – Kāpēc? Bija daudzi, kuriem dvēselē bija dziļa personiska saikne ar viņu darbu un to

produktu, ko viņi radīja. Pamēģiniet iztēloties viduslaiku pilsētas. Pamēģiniet precīzi aplūkot katru durvju slēdzenu un katru atslēgu, un tad pamēģiniet ieskatīties darbnīcās, kur šīs lietas tika izgatavotas. Iztēlojieties, ar kādu patiku un mīlestību šie ļaudis strādāja, kā strādnieki, tā sacīt, atdeva daļu savas dvēseles līdztiem izstrādājumiem, kurus bija radījuši.

Tagad pamēģiniet turpretī stādīties priekšā industriālo strādnieku, strādnieku fabrikā, kurš izpilda un apstrādā tikai mazu daļu no visa, tā kopsakarību ar gatavo produktu varbūt pat neizprotot. Viņam trūkst intīmās kopsakarības starp to, kas ir produkts, un savu darbu. Šīs personiskās attiecības ir kaut kas ārkārtīgi svarīgs. Tās ir kaut kas, kas abus šos jēdzienus – profesija un izpeļņa – atklās dvēselei arvien skaidrāk un skaidrāk. Tas ir kaut kas cits attiecībā uz izpeļņu, kā arī attiecībā uz strādnieku, ja cilvēks var personīgi piedalīties produkta tapšanā, tā formā, iekārtojumā, tajā, ko produkts piedāvā acīm, nekā tad, ja vienīgā interese par produktu ir izpeļņa, tas ir, kādu algu par to saņems. To vienu sniedz profesija; tā izpaužas darbā, kas kļūst par produktu. Izpeļņa izpaužas tajā, ko kā algu par produktu saņem cilvēka egoisms, patmīlība. Tātad mums abi šie jēdzieni ir jāsaliek blakus, un tie jums parādīsies blakus, tiklīdz salīdzināsiet seno laiku amatnieku ar mūsdienu strādnieku. Mūsdienās līdz pat sīkumiem ir savādāk viss, ko viņi nēsā uz sevis un kas ir apkārt viņiem. Visa tā traģika, kas ir šajās mašīnās attiecībā uz profesiju un izpeļņu cilvēka dzīvē, izpaužas kāda skaistā, nelielā dzejolī, ko ir sacerējis kāds diemžēl pārāk maz pazīstams mūsu jaunāko laiku dzejnieks:

Verfallen steht im Waldesgrund,
Am Saumweg, eine Schmiede,
Draus tönt nicht mehr der Hammerschlag
Zum arbeitsfrohen Liede,
Nicht weit davon ragt in die Luft
Ein langgestreckt Gebäude,
Wo walten im Maschinenraum
Beruhte Hammerleute.
Mit Nägeln aus der Dampfabrik
Wird zu der Sarg geschlagen,
In dem der verarmte Nagelschmied
Zu Grabe ward getragen.

Tur dziļi mežā sabrukusi,
Pie lauku ceļa smēde stāv,
Tur darbīgi vesera sitieni
Vairs neatskan priecīgā dziesmā,
Tur netālu debesīs slejas
Garumā izstiepta ēka,
Kur mašīnu telpā valda
Kvēpaini āmuru cilvēki.
Ar naglām no tvaika fabrikas
Tiek aiznaglots ciet zārks,
Kurā senais naglu kalējs
Uz savu kapu tiek aiznests.

Šajās divpadsmit rindās ir redzamas pēdējo gadsimtu pārmaiņas saistībā ar profesiju un izpeļņu. Mums jāizlasa tikai rindiņas: «Tur darbīgi vesera sitieni vairs neatskan priecīgā dziesmā». Tās izsaka šo apvērsumu. Tur dvēseles priekšā parādās viss, par ko ir runa attiecībā uz profesiju un izpeļņu. Iztēlosimies cilvēku, kuram saviem vesera sitieniem ir par darbu priecīga dziesma, un iztēlosimies dvēseli, kurai ir nosakņojums darbam ar priecīgu dziesmu, un tad mēģināsim apzināties noskaņojumu cilvēkam, kurš kā nokvēpis strādnieks stāv fabrikā. Garazinātnes amats nevar būt sludināt, ka būtu jāatjauno senās attiecības un apstākļi, vai novērst lietas, kas ir attīstījušas cilvēces progresā gaitā un kurām nepieciešami bija jānāk. Mums nav jākritizē tas, kam nepieciešami bija jānotiek. Bet mums ir jābūt skaidram, kas tas ir iekšā cilvēkā un ir atkarīgs no cilvēka, lai viņš ar savu garīgo spēku cerīgi strādātu cilvēku labumam un cilvēces progresam.

Tagad daudzi teiks: bet mēs taču savā apkārtnē redzam pietiekami daudzus cilvēkus, kuri ir labi sagatavoti, lai domātu par sociālo jautājumu, pārdomātu to, kam ir jānotiek. – Bet pastāv zināma atšķirība, kas ir ļoti varena, starp to, kas ir sakāms garazinātnei, un to, kāds ir vispārējais šī laika noskaņojums. Vispārējo šī laika noskaņojumu varētu izcelt dvēseles priekšā vispārējos izteikumus. Tie, kuri ir studējuši, saka: jūs, teozofi, sludināt, ka cilvēkiem vajadzētu kļūt labākiem, ka viņiem vajadzētu vairāk mīlēt un tā tālāk. Nu, ar šādām bērnišķīgām idejām par cilvēka dvēseles attīstību, par cilvēku nobriešanu labākai dzīvei un cilvēku labumam, ar ko tādu mēs nenoņemamies, bet mēs zinām, ka ne jau cilvēki ir izšķirošais, bet gan apstākļi ir galvenais. – Tā saka daudzi, ne tikai

profesori, bet arī cilvēki pie zaļā sociālisma galda. Kas tur tiek pasludināts, ir tikpat augstprātīgs kā tas, kas tiek izplatīts no citiem zaļajiem galdiem. Visur tiek sludināts: uzlabojiet apstākļus, un tad nāks arī tas, ka cilvēki labosies. – Jūs varat dzirdēt to deklamējam ļoti gudrus cilvēkus, kuri parādās vienmēr atkal.

Es varētu jums uzskaitīt daudzus piemērus tieši no dzīves. Man būtu jāpaiet tikai trīs soļi no šejienes un es jau varētu norādīt uz punktu, kur reiz stāvēja viens vīrs, kurš [par teoloģiju] teica: tās ir muļķīgas idejas! Galvenais ir, lai tiktu uzlaboti apstākļi. Ja viņiem dos labākus dzīves nosacījumus, tad cilvēki paši no sevis paliks labāki. – Šo dziesmu mēs visās variācijās dzirdam attiecībā uz mūsdienu profesijas un izpeļņas apstākļiem dziedam vienmēr atkal. Ja kaut kas nesaskan, tad nedomā, ka tas būtu atkarīgs no cilvēkiem, bet gan saka, ka vajagot jaunu likumu, lai mainītos apstākļi. Un, ja kādā jomā kaut kas nav pareizi, tad viņi runā, ka vajagot to nenobriedušo cilvēku daudzumu, kuriem nav nekādu pareizu spriedumu, aizsargāt pret tiem, kuri viņus vienā vai otrā jomā grib izmantot, ekspluatēt. Ja tas, piemēram, tiek teikts par kādām dziedināšanas metodēm, tad tomēr gribētos pajautāt: vai tas nav tuvāk un vai nebūtu pašsaprotamāk teikt, ka tas ir to pienākums, kuri izprot šīs lietas, izskaidrot cilvēkiem, lai viņi paši ar savu spriedumu vērstos pie tiem, pie kuriem viņiem būtu jāvērsas? Ne jau par apstākļiem var būt runa, bet gan tikai un vienīgi par cilvēka dvēseles attīstību.

Mūsu laika domāšanā dziļi ir iespieties šis materiālisms, kurš ir izcelts no atomistiskā domāšanas veida un tad ticis pārnestas uz sociālajām attiecībām. Daudzi diskutē par šādām lietām, taču šīs diskusijas noved tikai pie bezgalīgām debatēm. Kurš pazīst diskutēšanas mākslas noslēpumu, tas zina, ka par cilvēka nozīmi var runāt ar bezgalīgiem par un pret. Bet runa nav tikai par to, ka var minēt bezgalīgus iemeslus visiem par un pret, bet arī par to, vai sajūt šo iemeslu svaru. Cilvēks, kurš bija aicināts izteikt spriedumu šajā jomā, jo bija ģeniāls cilvēks, bija anglis *Roberts Ovens*. Viņš bija ģeniāls tādēļ, ka gribēja padarīt cilvēkus laimīgus, bet arī tādēļ, ka viņa sirds dega par sociālo postu. Viņam izdevās izveidot paraugkoloniju. Tur viņš sasniedza skaistas lietas. Viņš tās lietas izveidoja tik gudri, ka starp strādīgajiem cilvēkiem nolika tos, kuri bija žūpas un tā tālāk. Tas deva vienu otru labu rezultātu. Tas viņu tad uzmundrināja dibināt vēl vienu citu koloniju. Viņš atkal to veidoja tā, ka gribēja īstenot zināmus ideālus, kas viņu pildīja. Bet pēc kāda laika kolonijas attīstība ievirzījās tā, ka viņam bija jāredz, ka tie, kuriem nepiemita iedzimts čaklums un strādīgums, kļuva par kolonija parazitājiem. Tad viņš sev teica: nē, - un tas bija kā apliecinājums: ar vispārējiem ierīkojumiem ir jāgaida, līdz cilvēki, kā viņš pats, teorētiskā ziņā būs izauguši līdz zināmai augstākai pakāpei. Tikai pārveidojot cilvēka dvēseli var nākt labklājība un progress, tas nekad nenotiek tikai ar ierīkojumiem. – To ir pateicis vīrs, kurš drīkstēja to teikt, jo bija vadījis no siltas sirds iedvestas uztveres un bija pieredzes mācīts. No šādiem faktiem būtu jāmacās, nevis no abstraktām teorijām. Bet, ko dod iekšēja un dzīvotspējīga domāšana šajā jomā? Iekšēja un dzīvotspējīga domāšana šajā jomā mums parāda, ka visus ierīkojumus, kuri var būt apspiedoši un briesmīgi cilvēkiem, ir cilvēku veidoti. Rodas cilvēku institūcijas, kas kļūst par trūkuma un posta cēloni tikai tāpēc, ka tās vispirms rada cilvēki. Tam, kurš grib tiešām izprast šīs lietas, būtu jāmeģina studēt vēsturisko gaitu, studēt, kā šodien cilvēki sadzīvo, kāda dzīve ir vienam, kāda citam. Kurš viņus nolīcis tādā situācijā? Ne jau nenoteiktas sociālas varas, bet gan cilvēku domas, cilvēku sajūtas un cilvēku gribas impulsi. Mums ir jāpasaka teikums: cilvēks var ciest tikai no cilvēka. Visas pārējās ciešanas nav īsti sociāli aplūkojamas.

Nevar prasīt, lai garazinātnieks uzstātos kā vēsturisko nepieciešamību kritiķis. Ir nepieciešams tikt skaidrībā, ka visi apstākļi ir cilvēku radīti, un, kad tie ir radīti, posts šajos apstākļos tiek ienests tikai un vienīgi ar nepareizām idejām. Nav grūti saskatīt, ka īsa domāšana, domāšana, kam nav nekādas jausmas par lielajām, varenajām pasaules kopsakarībām, nevar radīt nekādas institūcijas, kas varētu nest laimi un labklājību cilvēcei. Ar teikumu, ka jābūt nesavtīgam, ka ir jāmīl cilvēki, ir tā, ka jūs kādai krāsniņai teiktu: tu esi krāsns, esi mīļa un silta; tas ir tavš morālais pienākums – sildīt istabu. – Tā nekļūs silta! Bet, ja jūs to iekurināsiet, tad tā kļūs silta! Sprediķot par vispārēju cilvēkmīlestību, ir

kaut kas, ko pašsaprotami var klāstīt pasaulei. Bet praktiskā rīcība, kas to padara spējīgu tik veidojoši iejaukties ārpasaulē, ka no tā izaug labklājība un svētība cilvēcei, tas ir atkarīgs no cilvēku attiecībām ar cilvēkiem.

Materiālistiskais laiks cilvēkā saskatīs tikai to, ko var sataustīt ar rokām, uztvert ar acīm. Bet cilvēks ir vairāk nekā tas vien. Cilvēks ir garīga, dvēseliska un fiziska būtne. Un viss, kas cilvēkiem var nest laimi un svētību, var izcelties tikai no tā, ka tiek ņemta vērā visa cilvēka būtība kopumā, sevišķi arvien komplicētākos un komplicētākos kļūstošos tagadnes un nākotnes apstākļos. Garazinātne mums parāda šo patieso cilvēka būtību un tās pamatu, un līdz ar to pavisam citādākā veidā, nekā parasti, sniedz mums izpratni par cilvēku un pasauli. To, kas mūs aptver, ko mēs ar profesiju un izpeļņu varam radīt pasaulē, mēs nevaram radīt citādi kā tikai dzīvē, kurā valda prieks par darbu. Padomājiet, kāda būtu atšķirība, ja strādnieki kā tajā dzejolī varētu paveikt savu darbu, dziedot darba prieka dziesmu. Kalējs, strādājot viens, to varēja. Viņš zināja savu darbu no paša sākuma līdz gatavam produktam. Darbs nevar izaugt no izpeļņas, neviens darbs nav izaudzis no izpeļņas. Pamēģiniet pamest skatu atpakaļ uz vienkāršo darbu; tas tika veikts ritmā, kalēja veseris sīta ritmā, un dziesma to pavadīja ritmā. Impulsi, kas ir salīdzināmi ar prieku un mīlestību, tie bija tie, kas mudināja strādāt. Jo tālāk laikā jūs atskatāties, jo vairāk atklājat, ka izpeļņa un profesija ir divas pilnīgi un galīgi dažādas lietas.

To, ko cilvēks paveic kā darbu, viņš dara dēļ impulsa attiecībā pret šo lietu. Kaut kas cits ir nodrošināt izpeļņu. Bet tas ir mūsu modernā posta cēlonis, ka izpeļņa un profesija, alga un darbs ir kļuvuši par vienu un to pašu, ir saplūduši kopā. Tas ir tas, ar ko reiz būtu jāvainagojas mūsu apskatam. Cilvēks, kurš fabrikā apstrādā kādu mazu daļiņu no ražojuma mūsdienu veidā, nekad nespēs tā nodoties produktam, kā tas bija raksturīgi agrākajam amatniekam; tas ir neatgriežami aizgājis. Mūsu komplicētajos nākotnes apstākļos nekad vairs nebūs iespējams, ka darba lauku caurpludinātu par darbu priecīga dziesma. Tā ir izskanējusi, šī dziesma, kas pieslēdzās produktam!

Mēs jautājam: vai ir kāds cits impulss, kas var būt aizstājējs? Ja mēs pametam skatu uz gadiem, kad tika celts arvien vairāk fabriku un arvien vairāk cilvēku tika sadzīti kopā modernā posta vietās darbam un izpeļņai, ja ļaujam tam visam slīdēt acu priekšā, tad redzam – kaut arī daudz kas ir kļuvis citādāk – ka daudzi uzskata, ka nākotnes attīstību varēs vienkārši piekarināt klāt pagātnei, kad darba impulsi vēl bija patika un mīlestība. Bet cilvēce nav spējusi radīt aizstājēju, kas cilvēku atkal piesaistītu produktam. To arī nav iespējams atgriezt. Bet var tikt izdarīts kaut kas cits. Kas var stāties tā vietā? Kā prieks un mīlestība atkal var kļūt par impulsiem, par spārnēm dienas darbam? Kā tie var tikt radīti?

Jā, dažs labs iebildīs, mēģini nu radīt impulsus darbam, kas ir netīrs, slikts un atbaidošs! – Šādi impulsi ir. Pamēģiniet padomāt par to, ko dara mātes, kad veic savu darbu aiz mīlestības uz savu bērnu. Padomājiet, uz ko cilvēks ir spējīgs, kad kaut ko dara dēļ mīlestības uz citiem cilvēkiem. Tur nav vajadzīga nekāda mīlestība uz darba produktu, tur ir vajadzīga saikne cilvēkam ar cilvēku. Mīlestību uz produktu jūs cilvēcei nevarat atgriezt, jo tā bija saistīta ar primitīviem, vienkāršiem apstākļiem. Bet tas, kas ir jānes nākotnei, ir liela visaptveroša saprašanās un mīlestība no cilvēka uz cilvēku. Pirms cilvēks nespēs pamudinājumu savai darbībai rast no dziļākajiem impulsiem, kādus spēj sniegt tikai garīga pasaules kustība, pirms viņš nebūs spējīgs darīt savu darbu no mīlestības uz līdzcilvēkiem, pirms tam nebūs iespējams radīt īstus impulsus nākotnes attīstībai cilvēces laimes nozīmē.

Tādēļ mēs esam kā impulsu nostādījuši to, ko visa garazinātne zina kopš neatminamiem laikiem. Proti, pastāv kāds garīgs likums, kas skan: sociālajā dzīvē cilvēku labumam auglīgs ir tikai tas, ko cilvēki nedara sev, bet gan cilvēku kopumam. Postā ievēd katrs darbs, ko cilvēki dara tikai sev. Tas ir šķietami bargs pamatprincips, bet šis skarbaiss princips ir patiesas izziņas rezultāts.

Tas ir tas, kas teozofijai vai garazinātnei ir nesams mūsdienu cilvēcei: iemācīties no jauna saprast šādu teikumu. Kaut kas, kam vajadzētu aptvert visus cilvēkus vai cilvēku grupas, materiālistiskajā uztverē ir kļuvis par pilnīgi abstraktu jēdzienu. Tas vairs nevar nodot nekādu morāles impulsu. Apdomājiet kādreiz, kā runā par tautu dvēselēm vai grupu dvēselēm. Tas nav nekas reāls! Cilvēkiem vajadzētu atkal iegūt skaidrību par to, kas pastāv būtības, kuras dzīvo garīgajās pasaulēs, un ka šādas grupu dvēseles dzīvo un ir realitāte. Mēs savā attīstībā esam progresējuši tiktāl, ka tieši mūsu laikā esam nonākuši pie tā, ka pastāv uzskati, kas ir tieši pretējais garazinātnei, kas, piemēram, visā, kas pasaulē ietver kādu grupu, kādu kopību, saskata tikai formalitāti. Bet garazinātne parāda, ka redzamais, fiziskais vēl nesatur sevī visu par un ap esamību, bet gan ka visam redzamajam pamatā ir pārfiziskais, nejutekliskais, pārajutekliskais, tā ka tādas lietas kā kopību gari un grupu gari mums vairs nav nekādas abstrakcijas. Tā tas mums kļūst par precīzu jēdzienu, kad sakām: darbs, lai arī cik tas tiktu novērtēts, nav svarīgs. Darbs ir svarīgs tikai cilvēces kopsakarībā, kad šis darbs ir vajadzīgs citiem cilvēkiem, kā mēs sakām, kad tas ir produktīvs darbs.

Noskaidrojiet to ar vienkāršu piemēru: uz kādas salas dzīvo divi cilvēki. Viens paveic lietas, kuras viņiem abiem ļauj apmierināt izsalkumu, padara iespējamu esamību. Otrs arī strādā briesmīgi, šausmīgi daudz; viņš nodarbojas ar to, ka met akmeņus no vienas vietas uz otru, čakli un darbīgi tos aizmet un tad ātri atmet atpakaļ. Viņš ir šausmīgi rosīgs un darbīgs, viņš var būt briesmīgi čakls. Bet viņa darbam nav nekādas nozīmes, tas ir pilnīgi nebūtisks. Ne jau tas ir svarīgi, ka mēs strādājam, bet gan tas, ka mēs paveicam darbu, kas ir noderīgs citiem. Akmeņu šurpu-turpu mētāšana ir noderīga tikai tad, ja cilvēkam, kurš to dara, tas sagādā prieku. Bet, ja viņš kaut kāda ierīkojuma dēļ ir spiests ļaut sevi algot šim darbam, tad šim darbam nav nozīmes kopsakarībai. Tam ir jābūt ar gudrību un struktūru ietvertam kādā kopsakarībā. Kurš ieskatās kopsakarībās, tas zina, ka svarīgākie darbi ir tie, kas tiek paveikti neatkarīgi no izpeļņas. Izpeļņai ir jābūt nodalītai par sevi. Kā cilvēki savstarpēji uztur viens otru, tas ir jautājums pats par sevi. Darba impulss nedrīkst nākt no egoisma un nevar izcelties no egoisma, bet gan tam ir jārodas, ņemot vērā kopumu.

Tas, ko dara viens cilvēks, ir vajadzīgs otram cilvēkam. Ja cilvēki pieprasa to, ko es radu ar savu darbu, tad mans darbs var atbilst manām spējām, var būt mazāks, ja man ir mazāk spēju, tas var būt nozīmīgs, ja man ir augstas spējas, bet, ja cilvēkiem šis darbs ir vajadzīgs, tad tas ir impulss darbam, kas var mani noskaņot priecīgai darba dziesmai. Bet tam mums vispirms ir vajadzīgi impulsi un spējas ieskatīties cilvēku sirdīs un ieraudzīt, ka cilvēka sirds var kļūt par kaut ko mums. Ja mēs protam iedzīvoties cilvēku sirdīs, tad zinām, kāda ir cilvēka būtība; tad mēs arī strādājam kopībā un apgūstam sociālo domāšanu. Jūs teiksiet, ka tā neviens cilvēks nedara: mest akmeņus no vienas vietas uz citu. – Tas notiek nemitīgi mūsu apstākļos, tikai cilvēki to neredz! Viņi skatās par īsu. Tam, kurš mēcās domāt sociāli, tas ļoti ātri nonāk apziņā. Iedomājieties, ka esat kaut kur aizceļojuši un atraduši skaistu pastkarti, un tad jūs uzrakstāt divdesmit tādas pastkartes, kaut arī nav nekas īpašs paziņojams. Kurš tajā ieskatās dziļāk, redz ne tikai skatu pastkartes ar skaistiem attēliem, viņš redz arī tos daudzos pastniekus, kuriem jākāpj pa trepēm augšā un lejā. Cik daudz darba tiktu aiztaupīts, ja šīs kartes netiktu uzrakstītas!

Bet tad nāk kāds ļoti saprātīgs cilvēks, kurš saka: tādēļ, ka tik daudzi raksta pastkartes, ar to tiek sasniegts, ka ar vienu strādnieku vairs nepietiek. Tiek pieņemts darbā otrs, un šis otrs līdz ar to var nopelnīt sev iztiku. – Neviens cilvēks tajā neapsver, ka šādā veidā netiek paveikts nekāds produktīvs darbs. Tas ir darbs, kurā nekas netiek radīts. Ar to, ka jūs piespiežat kādu cilvēku strādāt un maksājat viņam par to atlīdzību, ar to jūs neradāt nekādu labumu cilvēcei. Bet ir jāieskatās esamības struktūrā, kādu to mums var sniegt tikai garazinātniska izglītošanās. Ir jābūt skaidram, ka šādās lietās būtu jāieskatās ne tikai pāris nacionālajiem ekonomistiem. Katrs atsevišķs cilvēks ir jāizglīto tiktāl, lai viņš attīstītu šo sociālo domāšanu, un tas ir tas, kas plūst no garazinātniskās gudrības kā garazinātniskais noskaņojums, lai cilvēka dvēsele kļūtu atvērta un brīva, lai tā tad redzētu ap sevi lietas, izdomātu tās

līdz galam, saskatītu un studētu, lai vairs neviens neteiktu, ka bezdarbniekiem vajadzētu radīt darba vietas. Ne jau tas ir svarīgi – dot vienam vai otram darbu, bet gan tas, kāds darbs tiek veikts, vai tas ir darbs, kas atbilst kopības vajadzībām. Ja mēs šādi aplūkojam šīs lietas, tad mums skaidri parādās, ka to, kam nākotnē ir jāklūst par impulsu mūsu darbam, kam ir jātiek uzņemtam mūsu profesijās, ir jābūt no patiesas gudrības plūstošai kopības sajūtai ar cilvēku grupām, dzīvīgām sociālām jūtām, tas ir tas, kam jārod vieta katra cilvēka dvēselē. Ne jau abstraktai mīlestībai, ne tai mīlestībai, kas tikai runā par mīlestību un redz tikai līdz savam degungalam, bet tikai izzīņas caurmirdzēta mīlestība var nest uzlabošanas cilvēku dzīves apstākļos.

Tādēļ garazinātne nevar būt kāda dogmu, ideju sakarība. Idejas rodas dvēseles dēļ. Tas, kas ir svarīgi, ir dzīvi cilvēki. Jo vairāk cilvēku pārņems šī gudrība un iedegsies ar to, jo vairāk būs patiesas, reālas mīlestības, jo vairāk tas kalpos progresam, cilvēku labklājībai. Tā mēs atklāsim, ka tādēļ, ka profesija, profesionālā darbošanās balstās došanai cilvēcei, un izpeļņa balstās rūpēs par cilvēka iztiku, ka tādēļ, ka pilnībā tiek domāts šajā virzienā, pār cilvēci nāks labklājība. Garazinātnieks nedomās, ka tas varētu tikt izmainīts no šodienas uz rītdienu ar kādām dogmām. Tam, kurš stingri balstās garazinātnē, ir skaidrs, ka dvēsele var iedzīvoties darbīgā mīlestībā, un, ka tādēļ, ka ir cilvēki, kuri pamato atziņas, viņi var darboties cilvēces labklājībai. Tad cilvēkam nebūs kā nejēgam vispirms jādodas uz Ameriku, lai uzzinātu, ka pie zaļā galda ir viegli spriest par sociālajām lietām, bet strāvojums publiskajā dzīvē atvērs viņam acis, viņam tad nebūs jāstaigā pa pasauli kā ar aizsietām acīm. Tas būs labākais un skaistākais garazinātniskā pasaules uzskata auglis, ja tas nepavedinās cilvēkus sentimentāliem sprediķiem par cilvēkmīlestību un brālību, bet gan novedīs līdz tam, lai viņi ar atvērtu un brīvu izpratni saskatītu patieso un garīgo realitāti. Tādējādi cilvēce arvien vairāk papildītu *Gētes* teikto: «No varas, kas it visas būtnes saista, kļūst cilvēks brīvs, kad pārvar sevi.»

Šis izteikums vispatverošākajā veidā attiecas uz nacionālo, profesionālo un komerciālo jomu. Ir spēkā, ka tikai tad, kad mūsu sociālo jomu pilnībā pārvaldīs šis pamatprincips, ka mūsu darbs netiek pakļauts atalgojumam un izpeļņai, bet tiek padarīts neatkarīgs no izpeļņas, tikai tad varēs tikt radīts kaut kas vērtīgi auglīgs.

Dabiski, ka ir ļaudis, kuri saka, ka visur pastāv pūles atņemt lietas subjektīvajai izpeļņas dziņai un pārnest to uz kopību. Kurš to saka, tas varētu saskatīt cilvēka ideālu ierēdnī, kuram profesija un ienākumi ir nošķirti. Bet galvenais ir tas, lai katram atsevišķajam cilvēkam būtu impulsi, no kuriem var izcelties raksturotā labklājība. Vienotība nedrīkst būt kā kāda abstrakta shēma, kā mākonis lidināties pāri kopumam, bet tai ir jādzīvo ikvienā dvēselē, vienmēr jānorāda uz Visuma garīgajiem augstumiem, kā tie atspoguļojas katra cilvēka dvēselē. Tikai šādam pasaules uzskatam var izdoties īstenot to, kas ir iespējams svētības nešanai cilvēku kopdzīvē.

To jūta lielie cilvēki, to jūta kāds dižgars, par kuru šodien atkal runā vairāk, daži ļaudis jo vairāk, jo mazāk viņu saprot. Šis dižgars ir teicis, ka, saplūstot reālā, patiesā vienotībā, pār cilvēkiem nāks svētība, un, ka no izkaisīšanās daudzveidībā un atšķirībās nāk viss posts. Visvairāk posta rada tas, ka cilvēki tiek tā iedzīti atšķirībās, ka neviens vairs neko nedara cita iemesla, kā tikai egoisma dēļ. Tikai kad katrs sajūt, ka viņam to, ko viņš var izdarīt, ir jānoliek pie cilvēces altāra, kad šī sajūta un šī domāšana caurstrāvos cilvēku, tas vislielākajā mērā varēs caurstrāvot arī cilvēci. Patiesi ir tas, ko ir pateicis *Fihte*: visa svētība ir saplūšana patiesā vienotībā, un viss trūkums un posts ceļas no dzīvošanas nošķirtībā un nošķiršanā; jo patiesa mīlestība ir sasniedzama tikai, ja dvēsele nenocietinās nošķirtībā un daudzveidībā, bet gan, ja tā rod mieru patiesā kopībā un kopējā garā.

SAULE, MĒNESS UN ZVAIGZNES

Berlīne, 1908. gada 26. marts

Vienmēr atkal uznirst norādes par cilvēka un dabas dzīves tuvo saistību. Kad mēs dabaszinātniskos rakstos sastopamies ar norādījumiem par graudu cenas svārstībām notiektos laika periodos un saistībā ar to tiek norādīts uz pārmaiņām šļūdoņos vai ūdens līmeni Kaspijas jūrā, tad pirmajā acu uzmetienā šķiet, ka šīs lietas ar pilnu nopietnību nevarētu saistīt kopā. Taču tiek atklātas arvien jaunas sakarības un arī to pierādījumi. Vēl daudz ko varēs secināt un būs arī jāizslēdz daži maldi, bet būtiskajā zinātne ir nesusi pierādījumus šķietami mīklainām mijiedarbībām. Daudzi šādi notikumi ir saistīti ar Saules darbību, cita starpā arī ar pieaugošo vai krītošo saules plankumu skaitu un izmēru. To maksimumi un minimumi parādās ar zināmu regularitāti. Šādus maksimumus var novērot apmēram ik pa $11\frac{1}{9}$ gadiem. Tālāk novērojumu, kas līdz šim laikam ir veikti, salīdzinājums rāda, ka, iespējams, var rēķināties arī ar divdesmit divu ar pusi gadu periodu.

Klimata apstākļu izmaiņas, ko izraisa saules plankumu darbība, nevar vienkārši ignorēt. Šķiet, ka saules plankumu maksimums nosaka samazinātu saules siltuma izstarošanu, kas pēc tam spēj izraisīt lielas pārmaiņas dabā. Piemēram, labie vīna gadi, lai gan svārstīgos atstatumos, ir sekojuši ik pēc vienpadsmit gadiem. Zinātniski vēl nav noteikts, cik lielā mērā ar to var saistīt *Briknera* klimata svārstību trīsdesmit piecu gadu periodu. Arī tas, ko zinātne pazīst kā ledus laikmetus, tiek pieņemts, ka tādi bijuši četri, šīs varenās pārmaiņas Zemes izskatā, zinātnē tiek saistītas ar Saules darbību un Zemes ass novietojumu attiecībā pret to.

Tā ar mūsu tīri mehānisko domāšanu notikumi uz Saules tiek sasaistīti ar Zemes attīstību. Citos laikos šīs lietas tika apskatītas citādākā veidā, ko mūsdienās zinātne ar pārākas gudrības sajūtu noraida.

Bet, kas mums būtu jāsaprot, kad redzam, kā viens no lielākajiem zinātniekiem un tik piesardzīgs domātājs kā *Aristotelis* runā par to, ka pēc mūžsenām mācībām zvaigznāji esot dievi. Viss pārējais, kas tautā tiek stāstīts par dieviem, esot nevērtīgs un pūļa piedzeļots.

Aristotelis par šo mācību ir izteicies piesardzīgi, bet ir apgājies ar to kā ar kaut ko, kam jāpieiet ar cieņu un godbijību.

Šādas mūžsenās gudrības atskaņas, uz kurām mūsdienu dabaspētnieks noskatās ar plecu paraustīšanu, kas ir sadrumstalotā, muļķīgā veidā ir saglabājušās arī tajā, ko sauc par astroloģiju, tomēr ved atpakaļ pie cilvēces pirmgudrības. Nav viegli izskaidrot, no kā sastāv šāda pirmgudrība. Mūsdienās cilvēks zvaigznēs un savā Zemē saskata tikai tīri fiziskus ķermeņus, kas ceļo cauri pasaules telpai. Viņš teiks, ka tas būtu bērnišķīgs priekšstats, iedomāties, ka šie debesu ķermeņi varētu kaut ko nozīmēt cilvēku likteņiem. Bet tolaik, kad cilvēku nostatīja pretī pārējai pasaulei, juta citādāk. Tad nedomāja par kauliem, muskuļiem un maņām, bet gan par jūtām un sajūtām, kas viņā dzīvoja. Zvaigznes bija garīgi-dievišķu būtņu ķermeņi, un cilvēks jutās to gara caurstrāvots.

Ja mūsdienās cilvēks atzīst, ka saules sistēmā darbojas mehāniski spēki, tad tolaik viņš redzēja starp zvaigznēm darbojamies dvēseliski-garīgus spēkus. Nevis tīri matemātiskas, bet gan tīri garīgos spēkos balstītas zvaigžņu mijiedarbības mācīja lielie iesvētītie.

Ir labi saprotams, ka šī pasaules sajūta ir mainījies mūsu materiālistiski iekrāsotajā pasaules uzskatā, bet tikai tie, kas domā, ka tikai pēdējo piecdesmit gadu uzskati der visiem laikiem, var noslēgties nojausmai par to, kas dzīvoja nevis materiālistiskajā, bet gan garīgi pieredzētajā pasaulē. Tas attiecas arī uz uzskatu, kas nostādīja Zemi radīšanas centrā.

Attiecībā uz Kristus gaitām uz Zemes mūsdienās tiek izklāstīts, ka šī Zeme esot tikai kā smilšu graudiņš starp citām zvaigznēm, un tādēļ nevajadzētu iedomāties un pieņemt, ja vien kādu nav pārņēmis šausmīgs sevis pārvērtējums, ka tieši uz šīs nenozīmīgās Zemes būtu nolaidusies dievišķa būtne. Ne jau no nekā radās šīs pārmaiņas. Tolaik cilvēki lūkojās augšup galvenokārt, lai uzņemtu sevī pasaules telpas garīgo saturu, un vēl nebija tikuši tālu uz priekšu fiziskās telpas pārvaldīšanā. Tikai līdz ar materiālistiskā pasaules uzskata parādīšanos visplašākajā mērā tika iekarota fiziskā pasaule. Mēs negribam šeit kritizēt, bet gan apjēgt, kā šīs pārmaiņas norisinājās. Iesācies tas bija jau sen, bet brīnumaini progresēja tieši 19. gadsimtā.

Kristālskaidri modernais pasaules uzskats ir redzams Kanta un viņa piekritēju darbos. Aina, kādu viņi ir izveidojuši par saules sistēmas rašanos, ir plaši zināma: lai uzskatāmi parādītu kāda debesu ķermeņa izveidošanos, traukā ar ūdeni vai spirtu iepilina vienu pilienu eļļas. To iegriez rotējošā kustībā. Līdz ar to no piliena nodalās mazākas un lielākas lodveida daļiņas. Tāpat kā šeit eļļas daļiņas, tā tur no ugunīgā miglāja tvaikiem, no pirmatnējā miglāja esot nodalījušās veselas pasaules.

Man tikai jāpiemin, ka 19. gadsimtā dabaszinātņu un astronomijas apbrīnojama progress Kanta un arī Laplasa pasaules ainu ir koriģējis un turpinājis izmainītā formā, bet tā pamatvilcieni būtiskajā ir palikuši tādi paši. Arī *Kirhofa* un *Bunzena* lielais atklājums, spektrālanalīze, šķiet to apstiprinām, jo ar to varēja tikt pierādīts liels skaits to minerālo vielu, no kā ir veidota mūsu Zeme, arī uz citiem debesu ķermeņiem. Uz Saules ir identificētas vairāk nekā divas trešdaļas visu zināmo elementu. Ir ļoti raksturīgi un nozīmīgāk nekā parasti iedomājas, ka viens no zinošākajiem šīs pasaules ainas veidotājiem ir teicis: ja seko pasaules uzbūves formai, tad izriet, ka pirmatnējais miglājs ir izveidojies šādā veidā, ar nepieciešamību līdzīgi tam, kā pulkstenis, kas darbojas, norādot uz to, ka tas esot uzvilks.

Ar minēto eksperimentu var padarīt uzskatāmu debesu ķermeņu izcelšanos no pirmatnējā miglāja. Bet loģiskā domāšana pieprasa visas lietas izdomāt līdz galam. Tad atklājas, ka viens ir aizmirsts, un tieši tas ir vissvarīgākais. Kas faktiski izraisa eļļas lodīšu izripošanu? Kustība, kuru veic eksperimentētājs! Bet, pielietojot eksperimenta rezultātus hipotēzei par debesu ķermeņu izcelšanos, tas tiek aizmirsts. Šis «sākums» šādā veidā pierādītajā pasaules ainā tiek pilnīgi ignorēts. Par jautājumu, kurš ir eksperimentētājs, neko negrib zināt. Neesot mūsdienu dabaszinātnes pretiniekam, šādu jautājumu var uzdot. Var pilnībā balstīties dabaszinātniskajā domāšanā un tomēr neaizmirst neērto eksperimentētāju. Tas ir gars, kurš stāv aiz visa, garīgo būtņu summa, kuras atklāj savu būtību jutekliskās pasaules parādībās, kā to var parādīt garazinātnes eksakto pētījumu rezultāti. Garazinātnei nav jānoliedz nekas no tā, ko ir izpētījusi mūsdienu zinātne. Tā pilnīgi piekrīt tās rezultātiem, ciktāl tie ir iegūti stingros un lietišķos novērojumos, eksperimentos un domāšanā. Tā atzīst šādu tikai uz maņu pasauli vērstu pētījumu nepieciešamību. Bet tā arī zina, ka ir pienācis laiks, kad cilvēcei ir jānorāda uz to, ka visas matērijas pamats ir gars un ka tā ir garīgo būtņu ārējā izpausme.

Garazinātne apskata ne tikai vidējos pievilksšanās un atgrūšanās spēku procesus, tā izpēta arī to, kādi garīgie spēki tiem atbilst. Lai ar tās metodi iegūtu dzīvīgu ainu vispirms par augu, ir jārikojas sekojoši:

Augs vērš savu sakni uz leju, stublāju uz augšu. Mēs redzam darbojamies divus spēkus, no kuriem viens piekārtojas Zemes centram, otrs mēģina izglābt savus taustekļus uz augšu. Tas, kurš apskata augu ne tikai ar ārējām acīm, atklās, kā saknes un zieds attēlo abu šo spēku izpausmi. Te darbojas pārjutekliski augstāki pievilksšanās un atgrūšanās spēki. Pirmie nāk no Zemes, kamēr otrie staro lejup no Saules. Ja augš būtu pakļauts tikai saules spēkiem, tas pārsteigtos savā attīstībā, dzītu lapu pēc lapas un panīktu, jo trūkst no Zemes nākošais, kavējošais spēks. Tā augš kļūst par rezultātu, izpausmi Saules un Zemes spēkiem. Mēs vairs neskatāmies uz to kā uz izolētu veidojumu. Tas parādās mums kā būtne, kā daļa no visa Zemes organisma, kā mati ir daļa no cilvēka organisma. Zeme kļūst par dzīvu veselumu, dzīvā, garīgā izpausmi, tāpat kā cilvēks ir dvēseliski-garīgā izpausme.

Dzīvnieks ir neatkarīgāks, ne kā augs un mati, kas ir tikai daļa no organisma. Par savu daļējo neatkarību tas pateicas tam, ka tam ir dvēsele, dzīvnieka dvēsele. Tā, pretstatā cilvēka dvēselei, kas ir individuāla dvēsele, ir grupas dvēsele. Dzīvnieks ir tās atklāsme un attiecas pret to kā pirksts pret visu organismu. Līdz ar to dzīvnieks ir mazāk saistīts Zemes organisma sfērā.

Lai to saprastu, ir jāapdomā, ka garīgie pētījumi pievilkšanās un atgrūšanās spēkos redz šīs zemes atspoguļojumus tam, kas garīgajā atbilst planētu kustības izraisošajiem spēkiem, kurus Kanta-Laplasa pasaules aina ar visām tās vēlākajām modifikācijām un papildinājumiem pazīst kā gravitāciju. Tie un to sekas izriet kā fakti lietu jutekliskajos novērojumos. To garīgais pirmtēls, kas izraisa un nes fiziski uztveramās parādības, arī tāpat ir fakts, kas izriet no eksaktajiem garīgajiem pētījumiem. Dzīvnieku grupu dvēseles aprīņo ap savām planētām, un līdz ar to dzīvnieku valstība ir neatkarīga no planētas. Katras planētas augu pasaule tai ir kopīga ar to saules sistēmu, ar kuru tā ir saistīta. Taču katrai planētai ir savi orbitālie spēki un līdz ar to arī sava dzīvnieku valstība, ciktāl tā ir spējīga nest dzīvnieku pasauli.

Ja tagad apskata cilvēku, tad ir jāpievērš uzmanība kādam faktam, kas ir dziļi nozīmīgs. Kā embrijs cilvēks ir pakļauts Mēness ietekmei. Cilvēka dīglim savai attīstībai ir nepieciešami desmit Mēness mēneši. Mēness spēki ir tie, kas viņu pārvalda, kamēr viņš vēl nav parādījies kā patstāvīga būtne. Augu spēki, kas darbojas kā radoši spēki, kas laužas uz ziedu un augli, ir saules spēki. Cilvēka ķermenis ir atkarīgs no Mēness, ciktāl tas attiecas uz formu. Šie formu dodošie spēki nonāk noteiktā saistībā ar saules spēkiem. Saule un Mēness attēlojas kā cilvēka attīstībai nepieciešams pretstats starp dzīvību un formu. Ja darbotos tikai stindzinošie Mēness spēki, katra tālākā attīstība tiktu izslēgta un iestātos sava veida pārkoksnēšanās, kamēr saules spēki vieni paši novestu pie sadegšanas. Gaisma, kas staro no Mēness, ir ne tikai reflektēta Saules gaisma, bet tie ir formas veidošanās spēki. Gaisma no Saules ir ne tikai gaisma, bet spēks dzīvībai, pārmērīgai dzīvībai, tā ka cilvēks kļūtu vecs tūlīt pēc savas piedzimšanas [ja būtu pakļauts tikai tiem]. Cilvēka forma ir Mēness rezultāts, viņa dzīvība nāk no Saules.

Spektrālanalīze var atklāt Saules minerāli-ķīmiskās sastāvdaļas, bet ne garīgos dzīvības spēkus, kas plūst lejā uz Zemi. Teleskopā Mēnesi var saskatīt tikai kā sastingušu debesu ķermeni, bet ne kā formu veidojošo garīgo spēku. Saulē dabas pētnieks noteikti atklās kvēlojošas gāzu masas, plūstošas kustības, haotiski viļņojošus metālus, saules plankumus un protuberances, bet ne ķermeni garīgai būtnei, dzīvības procesa reģentei. Šī ir jauna pētījuma nodaļa, kas ir tikai savas attīstības sākumā un kurai vispirms ir jāiekaro joma pēc jomas. Bet šīs lietas ir ārkārtīgi svarīgas.

Gēte ir viens no pirmajiem modernajiem dabas pētniekiem, kurš gaismā saskatīja vairāk nekā tikai mehāniski-fizikālus procesus, bet negūstot tālāku atzišanu. Lekcijā Frankfurtes pie Mainas Brīvajā bīskapijā es jau pirms gadiem saistībā ar *Gētes* dzimšanas dienas svinībām norādīju, ka *Šopenhauers* rūgti žēlojās, ka tie, kuri svin *Gēti*, nodara viņam smagu un sašutumumu izraisītu netaisnību attiecībā uz viņa krāsu mācību. Mūsdienās zinātnieki par to runā nelabprāt. Fiziķim tā ir skaisti poētiska, bet neiespējama ideja attiecībā uz tīri fizikālu kļuvušo krāsu mācību. Bet garazinātne pret to attiecas pavisam citādāk. Kad reiz būs nobriedis laiks, lai pareizi saprastu *Gētes* krāsu mācību, tad arī tiks atzīts, ka gaisma sastāv ne tikai no septiņām pamatkrāsām, ne tikai no materiālām svārstībām, bet ka aiz tā, kas mums ir šīs zemes gaisma, ir no Saules lejā plūstoša dzīvība. Tad arī tiks saprasts, ko ir domājis *Gēte*, kad par varavīksnes krāsām teica, ka tās ir gaismas darbi.

No zvaigznēm, no Saules un Mēness lejā uz mums plūst ne tikai gaismas stari, bet arī garīgas dzīvības straumes. Kamēr redz tikai fizisko gaismu, tikmēr to nevar saprast, jo garīgo var nojaust tikai ar māksliniecisku fantāziju, to var piedzīvot jutekliski-pārjutekliskā skatījumā kā tēlu, izzināt garīgos pētījumos.

Cilvēks ir četrdaļīga būtne. Kad viņš guļ, gultā atdusas tikai viņa fiziskais un ēteriskais ķermenis. Astrālķermenis ar Es atdalās no zemākajām daļām un paceļas augšup garīgajā pasaulē. Tajā tas saņem spēkus, cildenākus nekā tos, ko cilvēks dienas laikā saņēma no Saules un no Mēness.

Tā kā astrālķermenis ir iekļauts daudz vieglākajā astrālās pasaules substancialitātē, zvaigžņu pasaule var to ietekmēt spēcīgāk. Kā nomodā uz fizisko ķermeni iedarbojas fiziskie spēki, tā tagad tuvākā un tālākā zvaigžņu pasaule iedarbojas uz astrālķermeni, jo cilvēks ir piedzimis no Visuma, no tā paša pasaules gara kā zvaigžņu telpa.

Lūkojoties tā augšup uz Sauli, Mēnesi un zvaigznēm, mēs varam saprast, kādi spēki tur darbojas, mācāmies atzīt garīgo pasaules telpā. Mēs varam nojaust ne jau vienu cilvēkam līdzīgu pasaules dievu, turpretī varam nojaust garīgos spēkus aiz pasaules miglas un tikai tā ieskatīt, kā rodas pasaules. Mēs aiz spēkiem, kas tur darbojas, sākam piedzīvot vadošo būtību spēkus.

Tā domāja arī *Šillers*, kad viņš astronomiem, kuri plaši pētīja tikai fiziskās zvaigznes, uzsauca:

Nepļāpājiet ar mani tik daudz par miglājiem un saulēm!
Vai daba ir lieliska tikai tāpēc, ka tā ļauj skatīt?
Jūsu objekts bez šaubām ir viscildenākais kosmosā;
Bet, draugi, cildenais nedzīvo kosmosā.

Ja mēs apskatām tikai ārējos spēkus, tad cildeni diženo neatrodam. Bet, ja mēs meklējam garīgo un no neizmērojamās zvaigžņu pasaules atgriežamies paši pie sevis, tad spējam sevī saskatīt it kā pilieniņu no tās garīgās dzīvības, kas plūst cauri visai pasaules telpai.

Ja mēs šādi attiecamies pret debesu ķermeņiem, tad labāk saprotam *Gētes* vārdus: Ak, kas gan būtu tās visas, tūkstošiem miljoniem saulu, ja tās neatspoguļotos cilvēka acīs un galu galā nieprieicinātu cilvēka sirdi?

Tas varētu izklausīties pārgalvīgi, taču tas joprojām ir pazemīgi, ja mēs to pareizi saprotam un pareizi uztveram. Jo, ja mēs skatāmies uz Sauli, no kuras izplūst dzīvības straumes, tā šķiet tik spēcīga, ka mēs to nevarētu izturēt, ja to nebūtu paralizējuši Mēness spēki. Tātad mēs redzam Visumā garīgo, bet mēs zinām, ka mūsos ir orgāni, ar kuriem mēs varam uztvert garīgo Visumā. Tad mēs ļaujam tam atspīdēt mūsu orgānos, kā atspīd Saule, kurā mēs arī nevaram tieši skatīties, bet kuras mirdzums atspoguļojas krītošajā ūdenī, tāpat kā tas ir izteikts *Gētes* vārdos, kurus viņš liek teikt Faustam pēc tam, kad ir novedis viņu atpakaļ zemes dzīvē:

Es aizgriežos no saules atkal projām!
Tur ūdens gāzums granda klinšu kraujās,
Es aizgrābts redzu viļņus aizbangojam.
Tie šļācot tūkstots strauju straujās
Un atkal tūkstots straujās daļās grūstot,
Un augsti gaisos putu šaltis šaujās.
Bet brīnum cēli, pāri vētraī plūstot,
Viz maiņus raiba dardedze iz gaisa,
Drīz skaidri mirdzot un drīz gaisā kūstot,
Un apkārt vieglu, vēsu rasu kaisa!
Lūk, cilvēciskā dziņa šinīs ainās!
To pārdomā, tas tevīm mīklu raisa:
Šai krāsu vizmai līdzī dzīve mainās.
Fausta otrās daļas pirmais cēliens, Raiņa tulkojums

ZEMES SĀKUMS UN ZEMES BEIGAS

Berlīne, 1908. gada 9. aprīlis

Tas, ar ko cilvēks izceļas starp visām citām būtnēm, kas ir viņam apkārt uz šīs Zemes, līdzās dažām lietām, kam mūs šodien vajadzētu nodarbināt mazāk, pastāv tajā, ka cilvēks iekārto savu dzīvi nevis pēc trulām, instinktīvām dziņām, bet gan pēc skaidrām idejām un domām, ka viņa darbam stiprumu, spēku un pārliecību dod tas, ka viņš spēj paskatīties ne tikai uz esošo, bet arī pats noteikt savu nākotni pēc savām idejām un ideāliem. Līdz tam cilvēks tiek tikai tad, ja spēj pārskatīt dzīvi, palūkoties pāri tam, ko ietver dotais acumirklis, arī pagātnē un uz nākotni. No pagātnes mēs mācāmies; nākotnei mēs vislabāk strādājam tādējādi, ka to, ko gribam nākotnē darīt, paredzam savos ideālos.

Varētu viegli šķist, ka šodienas tēma «Zemes sākums un Zemes beigas» aizsniedzas pārāk tālu pagātnē un nākotnē, it kā mēs gribētu nodarboties ar idejām, kas līdinās pārāk augstu pāri mūsu ikdienas esamībai. Bet Vācijas lielais filozofs *Johans Gotlībs Fihte* ir jau pateicis dažus pareizus vārdus pret cilvēkiem, kuri, šķietami aizstāvot praktisko dzīvi, vēršas pret idejām un ideāliem, jo uzskata, ka dzīves praktiķiem tādas idejas un ideāli nav nekur pielietojami. Pret viņiem, kā šeit jau vienreiz minēts citā kopsakarībā, *Johans Gotlībs Fihte*, runājot ar saviem Jēnas studentiem par lielajiem ideāliem un cilvēka misiju, ir skaisti pateicis: To, ka ideāli reālajā dzīvē nav tieši pielietojami, to mēs, ideālisti, zinām tikpat labi kā tā saucamie praktiķi, varbūt pat labāk. Bet, ja viņi vēlas apgalvot, ka dzīve, lai tā būtu patiesi praktiska, nav jāorganizē pēc idejām un ideāliem, tad viņi tikai parāda, ka dzīves attīstībā ar viņiem nerēķinās. Lai kāda labestīga dievība dod viņiem lietu un sauli, nepieciešamo barību un, ja iespējams, gudras domas īstajā laikā.

Tomēr šodien mums nerunāsim par idejām un ideāliem un to pamatojumu; jāpieskaras tikai vienai lietai: dažs labs var domāt, ka ideāli un idejas, kas aptver tik tālus laikus kā Zemes sākums un Zemes beigas, tomēr aizved pārāk tālu, izplūst miglainā nepraktiskumā. Bet tieši tas ir tas, ko garīgs pasaules uzskats cilvēkam liek apzināties arvien vairāk un vairāk, ka, jo augstāki ideāli tiek apskatīti, jo tiešāk tos var pielietot dzīvē, un, jo tālāk mēs ielaužamies ar savām idejām un ideāliem, jo lielākus spēkus tie attīsta, ne tikai dzīves visaptverošām lietām, bet arī katram ikdienas mirklim no rīta līdz vakaram. Mazie ideāli dod mums nelielu spēku vienā vai otrā gadījumā; lielie ideāli piepilda mūs vienmēr, spēcina un stiprina mūs. Runa nav par to, ka ar teorētiskām domām būtu jāiedziļinās šādās idejās un ideālos, bet gan par to, ka no tiem kaut kas plūst, kaut kas izstrāvo. Ja ideāli ir lieli, tad no tiem izplūst dzīvīgākas, varenākas sajūtas nekā no maziem ideāliem. Un šīs dzīvīgākas, varenākas sajūtas un jūtas mūs stiprina garīgi, dvēseliski un ķermeniski, un nemanāmi ieslīd tajā, ko mēs darām ikdienā, un beidzot padara mūsu dzīvi iespējamu vēlamajā veidā.

Ja mēs tagad atskatāmies uz mūsu Zemes, mūsu šīs zemes dzīvesvietas tapšanu, tad tagadnes cilvēks dabiski vispirms iedomājas par brīnišķīgajiem, varenajiem dabaszinātniskās domāšanas sasniegumiem. Tāpat kā citos gadījumos, arī šeit ir jātiek uzsvērtam, ka garazinātnes uzdevums it nekad nevar būt – ja tā pati sevi pareizi saprot – celt pat vismazākos iebildumus pret pamatotiem modernās dabaszinātnes secinājumiem un rezultātiem. Tāpēc, pirms mēs aplūkojam šo visaptverošo tēmu no garazinātnes viedokļa, vispirms šeit, tāpat kā citos apskatos, atļaujiet pateikt dažas lietas.

Tikai īsi ieskicējot, ļaujiet sniegt atbildi uz jautājumu: ko mūsdienu zinātne var pateikt par mūsu šodienas tēmu? – Dabaszinātne mums atklāj Zemes pagātni ar lielu, aptverošu prāta asumu. No tā, kas Zeme ir tagad, no tā, kas kā pārpalikumi ir saglabājušies no izzudušām pasaulēm un izzudušām būtnēm, mūsu dabaszinātne prot aizplūst pagātnē, atklājot, kā ir izskatīties uz Zemes varbūt pirms miljoniem gadu, un kādas būtnes ir tad dzīvojušas. Jūs taču zināt, ka vēsture, vēsturiskie avoti mūs

aizved Zemes tapšanas pagātnē tikai īsu laiku, tikai dažus gadu tūkstošus. Tad, tā sacīt, viss satumst, ja grib paļauties tikai uz vēsturiskajiem avotiem. Tālāk pagātnē mūs aizved tas, kas nevarēja tikt uzticēts vēsturiskajiem avotiem, ne arī citiem dokumentiem, tas, ko mūsu senči deva līdzī kapā mirušajiem kā savas kultūras priekšmetus, kurus viņi bija izgatavojuši un kuru atlikumi ir saglabājušies. Bet tad dabaszinātne iet vēl tālākā pagātnē. Ar aizvēsturisku augu un dzīvnieku skeletiem un citiem pārpalikumiem, kas ir saglabājušies mūsu Zemes dažādos slāņos, tā parāda mums kādas būtnes viena pēc otras ir dzīvojušas uz mūsu Zemes. Ir viegli saprast, ka tie, kas ir atrodami mūsu Zemes augšējos slāņos, ir izmiruši pēdējie, ka tie, kas guļ dziļākos slāņos, kurus ir pārseguši nākamie slāņi, ir dokumentāli pārpalikumi no senākiem, agrākiem laikiem. Bez šaubām, ka nav tik vienkārši dabaszinātniski pētīt šādā veidā. Ģeoloģijai jeb mācībai par iežu slāņiem ir dažas grūtības. Jo tas, kas ir uzslāņojies zemes virspusē, lielākoties nav palicis tāds pats, kāds tas sākotnēji uzslāņojās. Ir notikusi tā visa savstarpēja pārklāšanās, apvērsumi, visāda veida viļņošana, tā ka dažreiz tas, kas sākotnēji gulēja pašā apakšā, apvērsumos ir nonācis pašā virspusē. Dažreiz ir vajadzīgs liels prāta asums, lai no tā, kas ir ieslēgts mūsu Zemes slāņos, izveidotu priekšstatu, kā mūsu Zeme ir attīstījusies.

Neiedziļināsimies tālākās detaļās, ciktāl garapētnieks ir spējīgs tās attaisnot; mēs arī detalizēti neiztirzāsim, kas mums būtu par to jāsaka no garazinātniskā viedokļa. Šīs tas tur būtu korigējams. Bet tajā tagad neielaidīsimies. Tieši pretēji mēs mīļāk ar pateicību pieņemsim kā lielu sasniegumu cilvēcei to, ko čaklā dabaszinātne ir novērojusi un kādu dabaszinātnisku atjautību ir pielietojusi šajā jomā. Mēs labprāt ar dabas pētījumiem pārcelsimies senākajos Zemes stāvokļos, kad mūsu Zeme lielākoties izskatījās pilnīgi citādāk nekā mūsdienās, kad uz mūsu Zemes dzīvoja pašas vienkāršākās dzīvās būtnes, no kurām mums nav saglabājušies nekādi pārpalikumi. Kopā ar dabas pētnieku izsekosim mūsu Zemes tapšanas gaitai no slāņiem, kuri guļ visdziļāk, līdz slāņiem un pārpalikumiem, kas ir nogulsējušies pašā virspusē. Tur mēs atrodam vienkāršus dzīvniekus, kuri ir pirms mugurkaulniekiem, pirms tādiem, kuriem ir skelets. Mēs ejam tālāk un redzam, ka pamazām un pakāpeniski attīstās dažādās dzīvnieku klases un augu klases, kā tās pamazām šķiet parādāties uz mainīgās Zemes. Mēs ejam ar dabas pētnieku atpakaļ līdz laikam, kad mūsu Zemes evolūcijā parādās zivis. Daudzām ir pavisam citādākas formas nekā tagadējām. Ja ejam tālāk atpakaļ, tad nonākam ievērojamā mūsu Zemes attīstības fāzē, kad to apdzīvoja monstriem līdzīgi, brīnišķīgi dzīvnieki, kuri daļēji piederēja amfibiju un rāpuļu klasei. Tie bija dzīvnieki, kas bija milzīgi lieli, kuriem viena acs varbūt bija tik liela kā bērna galva, tiem bija milzīgi žokļi, dzīvnieki, kurus sauc par ihtiozauriem un pleziozauriem un tā tālāk un kuru atlikumi tiek izrakti visdažādākajos Zemes apvidos no tiem slāņiem, kurus sauc par krīta slāņiem, juras laikmeta slāņiem. Tad mēs nonākam laikā, kad ir radušies pilnīgāki augi, salīdzinoši jaunākā laikā, kaut arī vēl pirms tūkstošiem gadu. Mēs nonākam tiktāl, kur pēc dabaszinātniskā uzskata ir parādījies cilvēks, kad, tā sacīt, pēc dokumentiem, kurus satur attiecīgie slāņi, viņš pirmo reizi parādās uz mūsu Zemes, pēc tam kad viņam tuvākie augstākie zīdītāji bija pirms viņa. Īsi, ja mēs atkal pielietojam šo priekšstatu, kuru mēs jau nesen drīkstējām izmantot citā gadījumā, kad garazinātniski apskatījām Sauli, Mēnesi un zvaigznes, ja mēs šo priekšstatu izmantojam atkal, un iedomātos, ka kāds no kāda sēdekļa Visumā varētu gadu miljoniem ilgi nolūkoties, kā pakāpeniski veidojas Zemes virsma, kā mainās zemes un ūdens sadalījums, siltuma un aukstuma sadalījums, kā parādās visdažādākās dzīvnieku un dzīvo būtnu klases un formas, tad fiziskā aina šāda hipotētiskam novērotājam, kurš sēdētu kaut kur pasaules telpā kosmosā, būtiskajā tiešām būtu tāda, kā to attēlo dabaszinātne. Bet atkal uzsvērsim, ka tomēr no garazinātnes puses nevar iet tālāk kā līdz, tā sacīt, punktam, kur dabaszinātne pati būs spiesta nākotnē šīs lietas korigēt.

Kur ir konflikts starp dabaszinātnēm un garīgo zinātņi? Vienmēr atkal no dabaszinātnes puses tiek teikts, ka garazinātne nebalstoties uz dabaszinātniska pamata. Vai tad var vēl vairāk nostāties uz

dabaszinātniska pamata, kā atzīstot, ka viss, ko dabaszinātne zina un var izzināt, gūst atzīšanu arī pie mums?

Bet ir ļaudis, kuri saka, ka viņi stingri balstoties faktos uz dabaszinātniska pamata. Viņi prasa no garazinātnieka, ka viņam nevajadzētu zināt neko vairāk, kā tikai to, ko zina viņi paši. Viņi pieprasa ne tikai to, lai piekrīt tam, ko viņi paši saka, bet viņi arī pieprasa pakļauties dogmai, ka nevar pateikt neko vairāk, nekā saka viņi. Turklāt šie cilvēki nemaz nepamana, ka šāda iekšēja intolerance pamatā ņemot nekad nav pastāvējusi visā cilvēces attīstībā, arī ne laikos, kad ārēja neiecietība bija aizgājusi visai tālu. Protams, kā mēs to drīkstējām teikt, apskatot Sauli, Mēnesi un zvaigznes: ārējā jutekliskā aina nedod nekādu pamudinājumu strīdam starp garazinātņi un dabaszinātņi. – Bet vai no šīs ārēji jutekliskās ainas seko, ka aiz jutekliskā, aiz fiziskā nav nekādi pārjutekliski, pārfiziski spēki? Mēs jau iepriekšējā reizē varējām minēt slaveno Platona eksperimentu, ar kuru parāda, kā no eļļas piliena šķidrumā, liekot tam rotēt, rodas neliela pasaules sistēma. Turklāt labais vīrs bija pilnīgi aizmirsis, ka viņš pats bija tas, kurš iegriezta kloķi! Vispār netiek apdomāts, ka tas ir pilnīgi neiespējami bez tā domām, kurš griež kloķi. Tas, ko redz ar fiziskajām acīm, ir ārējā izpausme, ārēja norise tam, kas norisinās iekšēji-garīgi un ko cilvēks nekad nevar iepazīt tā, kā pēta pasauli tikai ar savām acīm un to palīginstrumentiem, tātad tikai ar ārējiem fiziskiem instrumentiem. Bet, ja mēs gribam atskatīties līdz pasaules fiziskajam sākumam, un apskatīt ne tikai fizisko, tad mums vispirms ir jāizvirza dvēseles priekšā patiesā cilvēka būtība. Kurš šo cilvēka patieso būtību apskata no garazinātniska viedokļa, tam, kā es jau bieži esmu uzsvēris, šī cilvēka būtība sadalās virknē sastāvdaļu. Pirmām kārtām garazinātne mums rāda, ka patiesais iemesls tiem mainīgajiem stāvokļiem, kurus cilvēks piedzīvo katru dienu divdesmit četru stundu laikā starp nomodu un miegu, ir tajā, ka viena daļa cilvēka būtības locekļu miega stāvoklī atdalās no otras daļas. Mēs katru nakti, kad cilvēks iemieg, redzam nogrimstam bezsapņu miegā, nenoteiktā tumsībā to, kas visā dienas garumā viņņoja dvēselē augšā un lejā visdažādākajos tēlos un iespaidos. Mēs redzam nogrimstam visu, ko cilvēks iekšēji piedzīvo kā instinktus, dziņas, iekāres un kaislības, patiku un ciešanas, prieku un sāpes. Tas, kas cilvēkam visu dienu ir pārpludinājis dvēseli kā šie iekšējie dvēseliskie pārdzīvojumi, tas līdz ar iemigšanu nogrimst lejā nenoteiktā tumsībā. Tam, kurš balstās garazinātnē, kā dabiski arī katram, kurš balstās veselīgā cilvēka saprātā, pats par sevi saprotams, būtu liela muļķība, ja viņš gribētu apgalvot, ka līdz ar iemigšanu patikas un ciešanu, prieka un sāpju, dziņu, iekāru un kaislību nesēji izzūd un no rīta pamostoties rodoties no jauna. Garazinātne parāda, ka, kad cilvēks guļ gultā bezsapņu miegā, gultā guļ tā cilvēka daļa, kura cilvēkam ir kopēja ar visām nedzīvajām, ar visām minerālajām būtībām sev apkārt, un to mēs saucam par fizisko ķermeni, un ka miega laikā ar fizisko ķermeni ir saistīts ēteriskais jeb dzīvības ķermenis, kas cilvēkam ir kopīgs ar augiem, bet vairs ne ar minerāliem, nedzīvajām būtībām ap viņu. Izceltas ārā no cilvēka bezsapņu miegā ir divas pārējās cilvēka būtības daļas. Patika un ciešanas, prieki un sāpes, dziņas, iekāres un kaislības, visas uzviļņojošās un atkal aizplūstošās sajūtas un jūtas, viss tas, kas naktī klusē, tā nesējs ir astrālais ķermenis, un tas bezsapņu miega laikā ir izcelts ārā no fiziskā un ēterķermeņa, kuri paliek gultā. Ārā izcelti ir astrālķermenis un Es.

Ar ko atšķiras šī astrālā ķermeņa esamība naktī no tā esamības dienas laikā? Mēs varam tikt skaidrībā, ar ko astrālā ķermeņa esamība dienas dzīves laikā atšķiras no tā esamības naktī, ja izceļam dvēseles priekšā – kā es to izdarīju šo lekciju citā sērijā – ka astrālā ķermeņa realitāte ir ārpusē citā pasaulē, kas ir tam visapkārt. No kā tas ir atkarīgs, ka kaut kas tiek uztverts? Jums apkārt var būt neskaitāmas pasaules, skaņu pasaule, gaismas pasaule, smaržu pasaule, garšu pasaule un tā tālāk, bet ja jums nav maņu orgānu tām, tad šīs pasaules jums neeksistē. Tas ir visneloģiskākais, ko var darīt – bet lielākā daļa tagadnes cilvēku to tomēr dara – apgalvot, ka kāda pasaule, kas netiek uztverta, neeksistē. Garazinātne parāda, ka cilvēka astrālķermenis naktī bezsapņu miegā ir izcelts ārā no fiziskā un ēteriskā ķermeņa un ir citā pasaulē; ne jau kaut kādā viņpusējā, kaut kur apslēptā pasaulē, bet gan pasaulē, kas mūs caurauž, kā gaisma un gaiss caurauž telpu. Garazinātniskajiem novērojumiem šī

pasaule atšķiras no fiziski-jutekliskās tikai ar to, ka tā prasa citus orgānus, ar kuriem tā var tikt uztverta. Šis cilvēka astrālais ķermenis ir garīgā pasaulē, kas ir apkārt mums tieši tāpat, kā mums apkārt ir gaiss. Ikviens, kurš vēl pat nenojauš, ka apkārt ir gaiss, saka, ka viņam apkārt nekā neesot. Tā arī tas, kuram nav ne jausmas par to, ka viņš pastāvīgi dzīvo garā, saka, ka mums apkārt neesot nekāda gara, ka neesot nekādas garīgās pasaules, nekādu garīgu faktu, nekādu garīgu būtību. Astrālais ķermenis, patikas un sāpju nesējs, naktī ir šajā garīgajā pasaulē. Tas to neuztver, jo tagadējās evolūcijas stadijā, tagadējā cilvēka attīstības ciklā tam vēl nav nekādu orgānu, nekādu izziņas instrumentu šai savai pasaulei, kurā tas atrodas.

Tas varētu izklausīties kā hipotēze, ja saka, ka pastāvot tāds astrālais ķermenis un cilvēks bezsapņu miega laikā esot ārpus sava fiziskā ķermeņa un ēterķermeņa garīgā pasaulē. Taču, lai gan tas, kura garīgās acis caur iesvētīšanu, kuru mēs esam jau apsprieduši, ir atvērtas, zina astrālo ķermeni, tam nošķīroties no fiziskā ķermeņa, no saviem novērojumiem un paša pārdzīvojumiem, neskatoties uz to var, tā sacīt, eksperimentāli parādīt, ka šāds astrālais ķermenis pastāv, kaut arī ne ar parastajiem instrumentiem. Jo vienīgais instruments, kas cilvēku patiesi ievēd garīgajā pasaulē, kas skaidri parāda augstāko, pārvērtīgo pasaulu noslēpumus, tas ir cilvēks pats atbilstoši sava pilnajai un visai būtībai. Šis instruments, cilvēks, ir spējīgs uz bezgalīgu pilnveidošanos, bezgalīgi smalku attīstīšanos, un tieši iesvētīšana ir tā, kas pilnveido cilvēku. Tā piegādā tam, kurš grib to sev pielietot, tā sacīt, eksperimentālu pierādījumu tam, ka pastāv tāds cilvēka astrālais ķermenis, kurš var kļūt neatkarīgs no fiziskā ķermeņa.

Atcerēsimies dažus aspektus, kurus pārrunājam saistībā ar iesvētīšanu. Tur mēs teicām, ka cilvēks var veikt zināmus vingrinājumus, meditācijas vingrinājumus, tātad iekšēju iedziļināšanos pēc pilnīgi noteiktiem metodiskiem priekšrakstiem, ar ko viņš padara iekšēji stipru un spēcīgu savu domu, jūtu un gribas pasauli, stiprāku un spēcīgāku, nekā domas, jūtas un griba var tikt stiprinātas ar kādiem ārējiem maņu novērojumiem. Ir tādi norādījumi, kā mēs to redzējam lekcijā par iesvētīšanu, ar kuriem cilvēks var iegūt vairāk, nekā viņš iegūst ar tikai ārējiem realitātes novērojumiem. Dvēselē cilvēkam, kurš šos norādījumus sev pielieto, parādās kaut kas pavisam īpašs. Izrādās, ka patiešām tas ķermenis, kuru mēs nosaucām par astrālo ķermeni, kurš ir arī tam, kuram kā mūsdienu cilvēkam nav nekādu garīgo acu un nekādu garīgo ausu, ar cilvēka smalku iekšēju darbu saņem šīs plastiski ievēdotās garīgās acis un šīs garīgās ausis. Mēs varam to parādīt, kā iedziļināšanās iekšējās domās un jūtās, iedziļināšanās gribas impulsos padara enerģiskākas jūtas un gribas impulsus. Mēs varam parādīt, kā tie iedarbojas un šo astrālo ķermeni: pēc kāda laika, ja cilvēkam ir pietiekami pacietības un izturības, astrālais ķermenis pie ikrīta atgriešanās fiziskajā ķermenī un ēterķermenī parāda, ka ir iemantojis garīgās acis un ausis un tagad var piedzīvot to, ko sauc par apgaismību, apskaidrību. Tātad cilvēks var tādējādi, ka šeit nomoda apziņā ar domu iedziļināšanos strādājot pēc noteiktiem metodiskiem priekšrakstiem – ar to, ka izpilda sevī zināmas sajūtas un zināmus gribas impulsus – var tā iedarboties uz savu astrālo ķermeni, ka tas izrādās spējīgs iedarboties atpakaļ uz mums. Tā parādās astrālā ķermeņa realitāte. Mēs iedarbojamies uz to un tas uz mums. Tas pierāda savu esamību ar iesvētīšanas faktu.

Tāpat kā cilvēka astrālais ķermenis naktī ir šķirts no fiziskā ķermeņa, tāpat no tā ir atdalīts tas, ko mēs saucam par cilvēka īsteno Es-nesēju, cilvēka īsteno pašapziņu. Arī tas tagadnes cilvēka attīstības stāvoklī pazūd kaut kur lejā nenoteiktā tumsībā.

Skatoties uz guļošu cilvēku, mūsu priekšā gultā ir viņa fiziskais ķermenis, kas cilvēkam ir kopējs ar visiem minerāliem, kā arī ēterķermenis, kas viņam ir kopējs ar visiem augiem. No fiziskā ķermeņa un ēterķermeņa ārā izcelti mums ir astrālais ķermenis, kas cilvēkam ir kopējs tikai ar dzīvniekiem, un Es, kas cilvēkam kā radības kronim uz Zemes nav kopējs ne ar vienu citu dabas valstību uz šīs Zemes. Tagadējā attīstības ciklā, kad vēl nav attīstītas nekādas augstākās maņas, nekādas «garīgās acis» un

nekādas «garīgās ausis», sakot *Gētes* vārdiem, iespaidi, kādi cilvēkam ir dienas laikā, iemiegot un citi neuznirst pasaulē, kurai viņam nav nekādu maņu. Tādēļ naktī viņu aptver tumsa, bezgaisma un klusums. No rīta mostoties cilvēks atkal ienirst lejā fiziskajā ķermenī un ēterķermenī. Tie ir apgādāti ar fiziskām acīm un ausīm. Garacilvēks ienirst fiziski-jutekliskajā cilvēkā, lieto tā instrumentus fiziski-jutekliskajai pasaulei un līdz ar to tam apkārt ir šī pasaule. Vajadzētu saprast – un, ja grib, tad to var – ko ir pateicis *Fihte*: Neticiet, ka acis redz, bet gan cilvēks redz caur acīm; neticiet, ka ausis dzird, bet gan cilvēks dzird caur ausīm. Tāpat kā ar acīm un ausīm ir arī ar ožas un garšas maņām. Tās visas ir instrumenti iekšējam cilvēkam.

Šajā garīgajā, iekšējā cilvēkā, šajā Es un šajā astrālajā ķermenī garazinātne redz un tai ir jāredz sākotnējais, pirmais, kas ir cilvēks. Ne jau fiziskajā ķermenī un ne jau ēteriskajā ķermenī, bet gan astrālķermenī un ar Es ir dots tas, kas pastāvēja pirms fiziskā un pirms ēterķermeņa. Protams, ka dažs labs, kuru dziļi suģestējoši ir ietekmējuši tagadnes spēcīgi iedarbīgie materiālisma priekšstati, iebildīs: vai tiešām jūs savā fantastiskajā garazinātnē iedomājaties, ka šis garīgais veidojums, patikas un ciešanu, prieku un sāpju, dziņu, alku un kaislību, un pašapziņas nesējs, kādreiz ir brīvi plivinājies kaut kur apkārt nesaistīts ne pie viena fiziska ķermeņa? – Uz to garazinātne atbild: jā gan, tieši tā tas ir! Pirms visa fiziskā, pat vēl pirms ēteriskā bija šis astrālais ķermenis, patikas un ciešanu, prieka un sāpju nesējs. Iekšējā dzīve bija pirms ārējās.

Tas mūs aizvestu tieši uz Zemes sākumu. – Vai jūs varat iztēloties, ka kāds, pat pakļauts visspēcīgākajai materiālistiskajai suģestijai, varētu pilnīgi noliegt to, ka varētu pastāvēt kaut kas, kas kā garīgs stāvoklis ir pamatā tam, kas tikai pēc tam sablīvējas un rodas? Te jau bieži ir ticis uzsvērts, ka garazinātnei matērija ir sablīvēts gars. Izmantosim vēlreiz salīdzinājumu, kuru esam jau bieži pielietojuši, lai parādītu, kā gara pētnieks domā par garu un matēriju. Iedomājieties, ka kāda priekšā ir caurspīdīgs gaisis un šajā caurspīdīgajā gaisā parādās mākoņu veidojumi kā sekas atdzišanai. Tas, kas iepriekš bija caurspīdīgs, tagad sabiezē kā mākonis; tas, kas iepriekš bija ūdens tvaiki un nebija redzams, kļūst par ūdeni. Varbūt tas iet vēl tālāk: ūdens sasalst ledū. Ledus gabaliņi krīt lejā. Pieņemsim, ka kāds nāktu un teiktu: tās ir blēņas, muļķības, ka šis ūdens iepriekš ir bijis izkliedēts gaisā. Es neko no tā neesmu redzējis! Pirmais bija tas, kas man parādījās kā mākoņi. Tad nāk kāds, kurš arī mākoņus vēl nevar redzēt, tas kaut ko ierauga tikai tad, kad ūdens sasalst, kad rodas ledus. Ja tādām saka: tas, kas tagad te ir kā ledus, tas pastāvēja jau agrāk kā ūdens, tad viņš atbildētu: es neko neredzēju, te ir ledus un tas ir viss.

No šādām domām ir jāsmeļas atbildi, kad kāds grib pārmett gara pētniekam, kurš saka, ka vispirms cilvēks nepastāvēja materiāli, arī ne kā ēteriskais ķermenis, bet gan vispirms bija astrālais ķermenis un Es. Mūsu Zemes esamības iesākumā pastāvēja astrālais ķermenis un Es. Jā, kā mēs tūdaļ redzēsim, cilvēks kā garīga būtne uz Zemes pastāvēja pat pirms dzīvniekiem, pirms augiem, pirms minerāliem. Iesākumā Zeme sastāvēja tikai no šādu garīgu cilvēku, kas sastāvēja no Es un astrālā ķermeņa, salikuma. Tas ir Zemes iesākums. Tad gara pētnieks turpina aprakstu: kā ūdens, kas neredzami ir izkliedēts gaisā, sabiezē mākoņos, tā reiz astrālais sabiezēja par ēterisko. Un tad tālākajā Zemes attīstības gaitā pastāvēja cilvēki, kam bija Es, astrālais ķermenis un ēterķermenis. Kā pēdējais, kā ledus izveidojās no ūdens, ūdens no ūdens tvaikiem, radās fiziskais ķermenis kā cilvēka būtības blīvākā sastāvdaļa. Tā nu mums ir Zemes attīstības gaita: vispirms ir cilvēks kā garīga būtne, tad kā ēteriska būtne, un tikai beigās no garīgā kristalizējas cilvēka fiziskais ķermenis.

Paliksim pie ainas ar ūdens tvaiku kondensēšanos. Pieņemiet, ka jums būtu tāda kā ūdens klimpa. Jūs šo ūdens porciju mākslīgi apstrādātu tā, ka daļa no tās vidū sasalst. Pieņemiet, ka jums būtu daudz šādu ūdens porciju, kurām viena daļa vidū sasalst; tātad rodas daudzi ledus graudiņi. Un tad notiktu kaut kas ļoti īpatnējs: no dažām šādām ūdens porcijām ledus gabaliņi izkristu ārā un paliktu tikai nedaudz mitri no ūdens, kamēr mātes substance, ūdens, no kura bija izveidojies ledus, atkāptos. Citām

ūdens porcijām tie ledus graudi paliktu tajās iekšā un turpinātu sasalt. Arvien vairāk ūdens pārvēršas ledū un rodas lielāki ledus kodoli. No zināma skaita šādu veidojumu izkristu ārā lielāki ledus kodoli, paturot nedaudz ūdens, kamēr mātes substance no tiem atkāptos. Tā tas turpinātos. Ledus gabali paceltos arvien augstākās pakāpēs, tas ir, no ūdens izveidotos vairāk ledus. Un vienmēr izveidojas arī ledus pakāpes, kamēr atlikušajās porcijās arvien vairāk ūdens pārveidojas ledū, līdz galu galā ir tādi ledus gabali, kas visu ūdeni ir pārveidojuši ledū un kuru mātes substance, tā sacīt, ir palikusi tikai porās starp ledus gabaliem.

Ļaujiet šādai ainai rasties dvēselē par Zemes tapšanas gaitu no Zemes sākuma līdz pat mūsu laikam. Domājiet cilvēku mūsu Zemes esamības sākumā kā garīgu būtni un pastāvošu tikai kā garīgu būtni. Iesākumā sāk izkristalizēties neliela, nenožīmīga daļa, kas kļūst blīvāka. Ir zināmas būtnes, kuras kā ledus graudiņi paliek vienā no agrākajām pakāpēm, jo ir nošķīrušās no savas garīgās pamatsubstances. Tie ir visnepilnīgākie dzīvnieki, kuri kādreiz ir radušies tādējādi, ka no cilvēciskās pamatsubstances (kā no mātes), no astrālā cilvēka materiāla ir palikusi tikai viena daļa, kas ir sablīvējusies ārpus tā. Tie ir zemākie dzīvnieki. Pārējie cilvēki ir turpinājuši attīstīties uz augstākām pakāpēm. Tad atkal no garīgās pamatsubstances ir izdalījušies augstāki dzīvnieki. Un tā, kā no ūdens porcijām ledus, tā Zemes attīstības gaitā ir izveidojušies arvien diferencētāki, pilnīgāki un pilnīgāk izveidoti veidojumi, fiziski veidojumi, līdz pat mūsdienu cilvēkam, kurš savā ārējā fiziskajā izpausmē ir attēls garīgajām dotībām un iespējām, ko jau sākotnēji Zemes pirmsākumos saturēja gars, tas ir, cilvēka astrālais ķermenis. Un tāpat kā ledus gabali, kas izkrita ārā, attēlo jums lielo ledus gabalu tapšanas etapus, tā visas būtnes, kas ir nepilnīgākas nekā cilvēks, visa augu un dzīvnieku valstība attēlo jums cilvēka evolūcijas pārpalikušos etapus uz Zemes. Cilvēks ir Zemes pirmdzimtais kā garīga būtne, un pamazām un pakāpeniski viņš kā garīga būtne, ja drīkstu tā izteikties, etapu pēc etapa ir izkristalizējis ārā no sevis materiālo. Katrā etapā pakāpeniski ir palikušas stāvam pakārtotās būtnes, tā ka mums visā nepilnīgāko Zemes būtņu rindā ir jāsaskata nevis cilvēka priekšteči, bet gan pretēji – garīgā cilvēka pēcnācēji, kas nav paņēmti līdzī. Tie ir atpalikušie brāļi, būtnes, kuras palikušas priekšpakāpēs, kuras tādēļ, ka ir turpinājušas dzīvot līdz pat mūsu laikam, ir nonākušas dekadencē.

Tā mēs redzam, ka, ja apskatām attīstības virkni, daļas ir izkritušas ārā. Ja kāds varētu nolikt krēslu pasaules telpā un pavērot hiperborejisko cilvēku, viņam, ja garazinātnes pieņēmumi ir pareizi, būtu ārēji-fiziski jāredz aina, kas gara pētniekam parāda: kā cilvēks vispirms pamet aiz sevis nepilnīgākos dzīvniekus un tad arvien pilnīgākus un pilnīgākus. Faktiski ārēji cilvēks savā tagadējā veidolā ir radies visvēlāk, kā jaunākais no radījumiem; garīgi viņš ir pirmdzimtais, garīgi cilvēks radās pirms visām būtnēm. No cilvēka ir izveidojušās visas pārējās būtnes, kuras it kā atkrita no cilvēka nepilnīgākām attīstības pakāpēm, kuras parāda cilvēka evolūcijas laikā atgrūsto. Tā Zemes būtnēs viss nepilnīgākais ir cēlies no augstākā. Augstākais, sākotnējais ir ne jau mūsu tagadējā fiziskajā veidolā, bet gan garā. Mūsdienu dabaszinātne cieš tieši no jautājuma, kas rodas vienmēr atkal un atkal un kas ir tik tuvu saistīts ar mūsu tēmu par Zemes pirmsākumu: Kā dzīvais varēja attīstīties no nedzīvā? Ja uz mūsu Zemes bija tikai nedzīva viela, kā no tās varēja attīstīties dzīvais? Vienīgā atbilde uz to ir, ka tas ir aplami uzdots jautājums. Dzīvais nekad nav attīstījies no nedzīvā, bet gan viss nedzīvais ir radies no dzīvā. Jūs varat viegli noskaidrot, kā nedzīvais izceļas no dzīvā, ja aplūkojat to, ko mūsdienās kā iežus var izrakt no zemes akmeņogļu formā. Tās reiz bija augi, papardes un lauku kosas, kas reiz bija augušas zināmos zemes virsmas apgabalos, tad nogrimušas zemē un izraktas tagad pēc gadu miljoniem, pēc tam kad ir pārvērtušās akmenī. Gara pētniekam ne tikai akmeņogles ir radušās no augveidīgā, bet visa minerālā augsne, visas minerālās vielas ved atpakaļ līdz sākotnējai izcelsmei no augiem, pat ja mūsdienu materiālistiskais pētnieks, kā jau teikts, nespēj iztēloties, ka augu valstība varētu pastāvēt bez minerāla pamata. Šāds pētnieks nekādi nespēj iztēloties, ka blīvākās, rupjākās norises ir cēlušās no smalkākām norisēm.

Ir kāds piemērs tam, kā šāds materiālistisks uzskats spēj iesist pa seju katram veselīgam cilvēka saprātam, kā materiālisms spokojas dažos Eiropas zinātniekos. Piemēram, pastāv tāda *William James* materiālistiska dvēselisko parādību teorija, kura pat grib būt ideālistiska, bet kurā visā domāšanā iejaucas materiālistiskie priekšstati. Es pat jau esmu minējis simptomu, kas izsakāms teikumā: «Cilvēks neraud tādēļ, ka ir bēdīgs, bet gan ir bēdīgs tādēļ, ka raud.» Ar to attiecīgais autors pieņem, ka esamība iedarbojas uz cilvēku materiāli: tā iedarbojas uz asaru dziedzeriem, tad cilvēks sajūt to norisi un kļūst bēdīgs. Tā tas mums tagadnē ir: šīs teorijas atklājējs ir konsekvents materiālists, arī tad, ja tas veselajam cilvēka saprātam sit pa seju. Patiesībā tās ir norises dvēseliski-garīgajā pasaulē, un materiālās norises ir to sekas. Viss sākas ar dvēseliski-garīgajām norisēm. Viss, kas ir ciets, kas mums apkārt ir materiāli-minerāls, tas tieši tāpat kā akmeņogles sākotnēji ir radies no garīgā. Tā tad jautājums ir nevis kā dzīvais ir cēlies no nedzīvā, bet gan kā nedzīvais ir izcēlies no dzīvā. Tāpat kā nedzīvais rodas no dzīvā, kā dzīvais pastāvēja pirms nedzīvā, tā garīgais pastāvēja pirms dzīvā. Tā mēs nonākam atpakaļ pie mūsu Zemes pirmsākuma un redzam, ka mūsu Zeme pati savā sākumpunktā bija garīga būtne. Tā bija garīga būtne un pakāpeniski no sevi izveidoja materiālo tā, ka no garīgā izveidojās dzīvais un no dzīvā ir radies nedzīvais. Nedzīvais ir visvēlākais produkts.

Tā mēs atskatāmies uz mūsu Zemes sākumu un jūtamies pēc savas izcelsmes kā cilvēki Zemes sākumā kā Zemes pirmdzimtie, garīgi Zemes evolūcijas sākumpunktā. Tagad ļausim no šejienes garam ieskatīties nākotnē. Mēs visvieglāk varam saprast, kā gara pētnieks iegūst skatu nākotnes perspektīvā, ja esam skaidrībā par to, kas tā garāmejojot ir izrietējis arī no citām piezīmēm šajā lekciju sērijā, ka mūsdienu cilvēkam atsevišķi orgāni ir ar ļoti atšķirīgu vērtību. Nav tā, kā šķiet materiālistiskajai anatomijai, pētot cilvēku. Materiālistiskam anatomam viss tur ir tikai tā, kā tas parādās savā fiziskajā savdabībā. Bet tam, kurš izseko cilvēka orgāniem ar garīgu skatu, parādās tādi orgāni, kuri jau ir dekadencē, nozied, atmirst, kā kokam veidojas miza, kā arī citi, kuri tādi, kā izskatās šodien, ir tikai savas tapšanas iesākumā. Zināmi zemākie orgāni, kas pašlaik kalpo kā cilvēku vairošanās orgāni, ir atmiršanas procesā. Toties mums ir kāds orgāns, kas ir savas attīstības iesākumā un kas sasniegs daudz augstāku pakāpi nākotnē. Šis orgāns ir cilvēka sirds. Ne tikai tās garīgā daļa, bet līdz pat fiziskajam sirds kā orgāns ir brīnišķīga perspektīva mūsu nākotnei. Sirds anatomiem ir mīkla, jo jebkuram citam orgānam, kas tiek patvaļīgi kustināts, ir šķērsvītrotie muskuļi. Sirds ir orgāns, kas tiek lietots neapzināti, tomēr pēc savas uzbūves ir veidota kā patvaļīgi kustināms muskulis. Kāpēc tā? To nekāda fiziskā anatomija nevar izskaidrot! Tas tā ir tādēļ, ka sirds ir paredzēta tam, lai nākotnē būtu daudz augstāks orgāns. Tā ir šķērsvītrota, jo nākotnē kļūs par patvaļīgi kustināmu muskuli līdzīgi kā mūsu roku muskuļi pašlaik. Nākotnē mēs tam, ko kā impulsu sajūt dvēsele, varēsim patvaļīgi atbildēt ar sirds kustību. Cilvēks darīs savu darbu ne tikai ar rokām kā instrumentiem, bet arī sirds kļūs par dvēseles instrumentu veidā, kādu cilvēks mūsdienās vēl pat nenojauš.

Ņemiet citu orgānu, cilvēka balss orgānu. Ko tas spēj pašlaik? Kas notiek, kad es ar jums runāju? Tas, ko es jums saku, mani vārdi, vispirms dzīvo manā dvēselē. Ja es tos neizrunātu, tad tie nenonāktu jūsu dvēselēs. Es tos izrunāju, iekustinu savas balsenes instrumentus. Tā gaiss šajā telpā tiek iesvārstīts, katrs mans vārds rada svārstību viļņus šajā zālē, kas nonāk līdz jums. Kas ir valoda? Tā ir domu iemiesojums gaisā. Ja es esmu kaut ko izrunājis, tad doma izskan, tā ir iemiesota gaisā, un tas, kurš spētu saskatīt gaisa viļņus šajā telpā, redzētu te telpā peldam visapkārt manu domu ķermeniskos veidojumus. Garazinātne mums rāda, ka nākotnē cilvēks nonāks līdz tam, lai ar saviem vārdiem radītu ne tikai gaisveidīgus veidolus, bet spētu arī blīvāku matēriju padarīt par attēlu tam, kas dzīvo viņa dvēselē. Viņš iemācīsies veidot arvien blīvāku un blīvāku vidi, un nākotnē cilvēks ar savu pārveidoto balss orgānu, ar savu vārdu spēš radīt sev līdzīgos. Kad cilvēks turpinās attīstīties, notiks svarīgi viņa ķermeniskuma pārveidojumi. Zināmi orgāni atkritīs, citi turpinās attīstīties. Sirds kļūs par svarīgu instrumentu dvēseles izpausmēm. Balss orgāns kļūs par nākotnes cilvēka reprodiktīvo orgānu, ar ko

cilvēks radīs sev līdzīgos no savām domām. Tāpat kā viņš mūsdienās iemieso savas domas gaisā, tā viņš iemiesosies caur orgānu, kas šodien ir ceļā uz to, lai kļūtu par reproduktīvo orgānu, par nākotnes vairošanās orgānu. Kā ēna tam, par ko kļūs mūsu galva, ir tas, kas tā ir pašlaik. Saistību starp cilvēka balss orgānu un vairošanās orgānu iezīmē tas, ka vīriešu dzimtes indivīdiem balss mainās, ka līdz ar dzimumbriedumu iestājas balss lūzums.

Kaut cilvēki uzmanīgāk apskatītu šādas pārmaiņas, par ko mums paziņo garazinātne! Tas, ko saka garazinātne, norāda uz to, kas cilvēcei vēlākos laikos būs sev līdzīgo radīšanai: tas būs vārds. Cilvēks izrunās vārdu, un vārds kļūs cilvēks. Tas notiks tad, kad cilvēks būs kļuvis arvien vairāk garīgāks. Jo līdz ar to, ka cilvēks saviem fiziskajiem instrumentiem, kā mēs to redzējam ar sirdi un balseni, liks kalpot garīgajam, viņš arī pats kļūs garīgāks, atgriezīsies pie gara Zemes beigās. Cilvēku priekšgājējiem, radītājiem, kuri toreiz iesāka savu Zemes esamību, kuri Zemes sākumā stāvēja tur, kur cilvēks stāvēs Zemes beigās, izrādās, ka viņiem tā bija. Un reiz cilvēks beigās radīsies no vārda, cilvēks visa beigās izrunās vārdu un vārds kļūs par cilvēku. Par tām būtnēm, dievišķi-garīgajām būtnēm, kas bija savos augstumos jau Zemes pirmsākumā, par kādām reiz attīstīsies arī cilvēks, mums pareizi un lietišķi tiek pateikts vienā no dziļākajiem reliģijas pirmavotiem, Jāņa evaņģēlijā: Iesākumā bija Vārds, un Vārds bija Dievs. – Kā iesākumā bija Vārds, un Vārds bija Dievs, tā visa beigās Vārds būs cilvēks un cilvēks būs Vārds.

Kad mēs tā skatāmies uz visa sākumu un redzam, kā cilvēks ir izcēlies no gara un šīs Zemes tapšanas nozīmē ir kļuvis par mūsdienu cilvēku, un skatāmies uz Zemes cilvēka pārvērtībām, tad mums paveras perspektīva Zemes tapšanai virzienā uz garīgumu. Tad mums tur ir gars sākumā un gars beigās. Gars bija pirmsākums, un gars ir mērķis. Tas ir Zemes evolūcijas noslēpums. Un, ja mēs pa vidu tam redzam arvien vairāk un vairāk sabiezējošu matēriju, tad zinām, ka šī matērija ir pārveidojies un pārformēts gars, kad mēs to redzam nevis kā ārēju sapņu tēlu, bet gan iedziļināmies tās būtībā. Tā nav nekas cits, kā tas, kas ir izveidojies no gara un kas atkal pārveidosies par garu. Skatoties uz priekšu, mēs visur skatāmies uz garu, mūsu pirmsākums ir gars pēc *Jakob Böhme*, un mēs tiecamies uz garīgo. Rīkošanās kā gara darbība ir tā gara izzīņa, kas patiešām paceļ cilvēku, kas padara viņu derīgu, daudz drošāku cerībās, čaklāku, garīgi un fiziski veselu būtni, tā ir izzīņa, kas visa sakņojas garā, un tas, ko mēs uztveram un skatām pasaules tapšanā, ir dievišķā gara darbi.

ELLE

Berlīne, 1908. gada 16. aprīlis

Mums ir jāatgriežas tālu cilvēciskajos centienos pēc pasaules mīklas atrisinājuma, ja gribam uzmanīgi palūkoties uz to abu priekšstatu pirmsākumu, kuri drīz uzmācas cilvēkam, kad viņš dziļākā nozīmē, galvenokārt garīgā nozīmē tuvojas šai pasaules mīklai: tie ir abi priekšstati par labo un ļauno.

Cilvēka domāšana savos meklējumos vienmēr paceļas pie tiem noslēpumainajiem spēkiem, kas no garīgās pasaules nosaka un caurstrāvo mūsu attīstību. Mēs vienmēr atkal visdažādākajās formās sastopam mēģinājumu dzīves labklājībai, cilvēku attīstības progresam kalpojošos, dzīves labdarīgos spēkus saistīt ar graužošajiem, pretīgajiem, kavējošajiem. Bet vienmēr atkal precīzam novērotājam priekšā nostājas to intīmā radniecība, kas par spīti šķietami spēcīgajam pretstatam pastāv starp abiem šo spēku virzieniem. Mums atliek tikai atcerēties pie citas izdevības jau minētos *Šillera* vārdus par uguni:

Wohltätig ist des Feuers Macht	Cik svētīga ir uguns vara,
Wenn sie der Mensch bezähmt, bewacht	Ja cilvēks apvalda to, sargā.
Doch furchtbar wird die Himmelskraft	Bet briesmīgs kļūst šis debesspēks,
Wenn sie der Fesseln sich entrafft	Ja izraujas no važām un
Einhertritt auf der eigenen Spur	Dodas pati savās pēdās
Die freie Tochter der Natur.	Kā dabas brīvā meita.

Gribētos sacīt, ka šādos vārdos slēpjas jautājums, ar kuru mums jānodarbojas šajā un nākamajā lekcijā, tas ir jautājums, kas dažādos laikos ir ietērpies vārdos «elle» un «debesis», bet nekādā gadījumā nedrīkst iedomāties, ka šiem vārdiem visur, kur tie parādās, būtu tā mānīcīgā nozīme, kādu tiem to piešķir daudzi šo priekšstatu piekritēji, bet arī ne mazāks skaits no tiem, kuri šajos laikos, nezinot to dziļāko nozīmi, gribētu tos labprāt apkarot.

Tikai pavirši paskatoties apkārt, mēs redzam mūsu jautājumu uznirstam jau senajā persiešu kultūrā, kur viens otram pretī asi tiek nostatīta Ormuzda (Ahura Mazda) labo spēku valstība pret ļauno varu, Arimana valstību. Un, kad mēs redzam, kā tur vērā liekamā apslēpto spēku domu tēlā, kas labā nozīmē virza pasauli uz priekšu, iejaucas naidīgie spēki, kas cenšas apturēt gaitu, līdz galu galā gaismas vara uzvar, tad mūsu priekšā ir viena no lielajām ainām, kādās cilvēku fantāzija un cilvēku imaginācija ietērpj mūsu problēmu. Elles valstību mēs sastopam no grieķu Tartara līdz pat ziemeļu teiku pasaulei, tur mēs sastopam vārdus, kas ir saistīti ar elles jēdzienu. Tā ir vieta, kurā tiek nolādēti visi tie, kuri fiziskajā pasaulē nav nomiruši kultūras virzienam atbilstošā, cieņpilnā nāvē.

Atceroties teiksmu par elles valstību, mums var durties acīs kāda īpatnība. Ievērosim to ļoti precīzi, jo jau no paša sākuma ir jāpasaka: teiksmu pasaules ietērpā dažreiz ir atrodama dziļāka gudrība, nekā tā, kāda mūsu laikos tiek pamatota ar abstraktiem jēdzieniem.

Ir ievērojama cieņīgi, kā senā ziemeļu teiksmu pasaule tagadējo pasaules stāvokli atvasina no aukstas miglas pildītas «Nifelheimas» (*burtiski tulkojot – tumšās mājvietas*), ziemeļu zemes, kas pēc ģermāņu priekšstatiem mūžsenos laikos bija bez saules, un no citas valstības – «Muspelheimas», karstās valstības. Abu šo valstību sadarbībā radās tagadējais Zemes stāvoklis. Un nevis no siltās Muspelheimas, bet gan no aukstās, miglas piepildītās Nifelheimas ir atvasināti svarīgākie, tagad cilvēcei kalpojošie spēki. Tur vispirms izveidojās augstākie, tagadējai kultūrai pamatā esošie cilvēciskie spēki. Bet vienlaikus – un tas ir tas ievērojams cieņīgais, kas brīnišķīgā veidā skar mūsu jautājumu – mums tiek pateikts, ka hela (elle), kas pie sevis uzņem necienīgi mirušos, ir dievu

izraidīta šajā miglas valstībā, kur nonāk tie, kuri nav nomiruši cienīgā nāvē. Tas ir savādi, ka uzplaukuma valstība un spēki tiek salikti kopā ar vietu un personību, kas reprezentē nāves, iznīcības spēku.

Un, ja mēs pametam šādus senos laikus, un vairāk tuvojamies mūsu laikam, tad atklājam, ka pirmām kārtām tie, par kuriem *Pochhammers* savā Dantes izdevumā ir teicis, ka viņiem vajadzētu tāpat būt pieaugušo cilvēku skolotājiem kā jauniešu audzinātājiem un skolotājiem, ķeras pie priekšstata par tādu pasauli, kurā ir koncentrēts ļaunais, kad grib no pasaules esamības dziļumiem izskaidrot mūsu esamību. Cik grandiozi un vareni *Dante* mums attēlo šo pasauli tūlīt sava varenā dzejojuma sākumā, kas mums attēlo cilvēka šķīstīšanu un augšupceļu uz augstākām garīgajām pasaulēm! Un atkal dzejnieks bija spiests ķerties pie šiem priekšstatiem, lai attēlotu spēkus, kas mīt cilvēka dvēselē, kad *Gēte* rakstīja savu «Faustu». Tādēļ viņš tam, kam bija jāved Faustu pie gaišajām, skaidrajām varām, pretī nostatīja ellišķīgo varu reprezentantu, Mefistofeli.

Gētes «Faustā» jūs varat atrast ļoti daudzus nozīmīgus izteikumus, kas ataino Fausta savdabīgās attiecības ar Mefistofeli un abu attiecības pret pasaules esamību. Atgādināšu šajā kopsakarībā tikai divas, kur atkal zīmīgi un tagad pieskaņojoties ziemeļu teiksmi *Gētem* blakus nostājas abi labā un ļaunā jēdzieni. Viens izteikums ir tas, kur Mefistofelis tiek nosaukts par «daļu no tā spēka, kas nemitīgi grib ļaunu un nemitīgi rada labo». Labā un ļaunā jēdzieni tiek ielikti ļoti intīmā kopsakarībā ar visu pasaules esamību. Un negribam atstāt nepieminētu vēl arī vienu citu *Gētes* izteikumu, kas mūs no vienas puses ievēdzi Gētes dvēselē, bet no otras puses arī patiešām dziļi ievēdzi mūsu problēmā; jo runa ir par visu labo varu Faustā attiecībām pret to, ko viņā gribētu panākt Mefistofelis, ar ļauno. Ļoti nozīmīgi *Gēte* Faustam tajā acumirkli, kad viņam ir jānoslēdz ar Mefistofeli līgums, kas nosaka, ar kādiem nosacījumiem viņam ir jāpakļaujas Mefistofelī, liek sacīt vārdus:

Werd ich zum Augenblicke sagen:	Ja es uz acumirkļa teiktu:
Verweile doch! du bist so schön!	Cik jauks tu esi, paliec vēl pie manis!
Dann magst du mich in Fesseln schlagen,	Tad vari mani saitēs siet,
Dann will ich gern zugrunde gehn!	Tad labprāt gribu bojā iet!
Dann mag die Totenglocke schallen,	Lai atskan drūmi nāves zvanis,
Dann bist du deines Dienstes frei,	Tad diezgan tu man kalpojais,
Die Uhr mag stehn, der Zeiger fallen,	Lai rādītājs tad krīt, lai pulkstens stājas,
Es sei die Zeit für mich vorbei!	Man mūža cēliens pagājis!

«Ja es uz acumirkļa teiktu: Cik jauks tu esi, paliec vēl pie manis!» ir izteikums, ar kuru *Gēte* liek mums saprast, ka viņš Mefistofeli tā pilnā apmērā nemaz nav sapratis. Taču Fausts zina, ka viņš var tikt pakļauts elles varām tikai tad, ja kādā mirklī nonāks tādā stāvoklī, lai teiktu: «Cik jauks tu esi, paliec vēl pie manis!»

Tas ir jāliek mūsu šodienas apskatu sākumā, jo tas var mums parādīt, kurā virzienā teiksmu pasaule no vienas puses un dzejiskā ietērpā iesaistīta dziļi cilvēciska domāšana no otras puses virza to, kas mūs šodien nodarbina. Bez šaubām, ka tie, kuri mūsdienās tic, ka visu pasaules uzbūves ainu var izveidot no dažiem kopā sabāztiem materiālās pasaules jēdzieniem, ļoti viegli tiks galā ar elles un debesu jēdzieniem. Viņus vispār neuztrauc tas, ko mēs tagad esam nolikuši mūsu apskata spicē. Tur tiek vienkārši pateikts: mums tikai jāizseko pagātnē dažādo reliģiju un bērnīšķīgo pasaules uzskatu attīstības gaitai, un mums kļūs skaidrs, ka vai nu šīs tautas pašas savā postā vai kaut kādi cilvēki ir izdomājuši to, ko sauc par debesīm un elli, daļēji, lai šīs tautas gūtu mierinājumu ciešanās, kas tās piemeklē uz zemes, daļēji, lai iedzenot bailes no elles, piespiestu cilvēkus viņu egoistiskās dziņas pievērst labajam.

Kurš tā runā, tas nezina neko par īstajiem pamudinājumiem un motīviem, kas ir ievēduši cilvēku dvēselēs un sirdīs šādus priekšstatus par debesīm un elli.

Mēs šodien nemeklēsim atbildi uz šo jautājumu, kuru sev vienmēr ir uzdevusi cilvēce, kaut kādos gadījuma pēc kopā savāktos novērojumos, kaut kādās ainās, spriedumos un argumentācijās, bet gan priekšstatus par to, kas mums par šo jautājumu ir sakāms, iemantosim no tā, ko zināmā veidā esam likuši visu mūsu ziemas lekciju pamatā.

Atcerēsimies lekciju, kuru es drīkstēju šeit nolasīt par tēmu «Vīrietis, sieviete un bērns». Tajā mēs runājām par lielo cilvēka tapšanas gaitu uz Zemes un uzzinājām par daždažādiem spēkiem, kuri līdzdarbojas un līdzrunā cilvēka tapšanā. Ja mēs pārskatām šo cilvēka tapšanas gaitu garazinātnes nozīmē – tā mēs toreiz varējām sacīt – tad, lai piesaistītos tam, mums jāsaistās ar to veidu, kādā garazinātniskais apskatnieks apskata augošo bērnu, kā tas no dzīves pirmajiem acumirkļiem nāk mums pretī dienas gaismā un arvien vairāk un vairāk izstrādā savus spēkus un spējas dienasgaismā.

Kurš apskata šo topošo cilvēku ar garazinātnes asinātu skatu, tas redz, cik aizraujošā veidā no dīgļiem attīstās bērna spējas. Materiālistiski noskaņotā zinātne gribētu mums iedvest ticību, ka tas, kas tik aizraujoši pakāpeniski izstrādājas uz gaismu, ir meklējams vecāku, vecvecāku vai citu senču tīri iedzimtajās īpašībās. Vārds «iedzimtība» mūsu laikos šajā jautājumā spēlē lielu lomu. Jau biežāk uzmanība ir pievērsta tam, ka garazinātne mūsdienās ir spiesta spēlēt lomu, kādu pirms ne pārāk ilga laika – jo vēl nav pagājuši pat trīssimt gadi – spēlēja kāds dižs dabaszinātnieks: itāļu dabas pētnieks *Francesco Redi*. Viņš pirmais izteica kaut ko, kas mūsdienās ir gan diletantu, gan zinātnieku zināšanu vispārzināms labums. Viņa laikos ne tikai diletanti, bet arī visi dabas pētnieki ticēja tam, ka no nedzīvā, no upes dūņām var rasties ne tikai zemākie dzīvnieki, bet arī sliekas, zivis un tā tālāk. Mūsdienās domā, ka tie esot bijuši tikai reliģiski aizspriedumi, kas cilvēkus kavēja visas lietas izskaidrot ar tīri mehānisku pasaules kārtību. Tie nebija tikai pasaulīgie zinātnieki, kādi bija tikai nedaudzi tajos laikos, kuri bija pieņēmuši, ka no nedzīvā varētu rasties dzīvais, bet pat svētais *Augustinus* pārstāvēja šo uzskatu. No tā jūs redzat, ka pat svētā Augustīna reliģiozitāte nebija pretrunā ar to, lai viņš pārstāvētu šādu uzskatu.

Bet kas tas ir, kas runā pretī šādam pieņēmumam? Īsti ārēji un iekšēji novērojumi, kas iedziļinās pasaules esamības dziļumos, fiziska un nevis pārjutekliska pieredze par lietām. Fiziska un nevis pārjutekliska pieredze bija tā, kas cilvēkiem pakāpeniski uzspieda izteikumu, kuru izteica *Redi*: dzīvais var rasties tikai no dzīvā. – Tādā pašā situācijā, kādā tolaik bija dabas pētnieks *Redi* – un viņš tikai ar lielām grūtībām izvairījās no *Džordāno Bruno* likteņa – mūsdienās ir modernā garazinātne. Teikums, kas šodien tiek apstrīdēts, šeit ir piemērots garīgajai jomai un skan: garīgais var izcelties tikai no garīgā. – To, ko mēs redzam attīstāties no bērna dīgļa pirmajām iezīmēm, mēs nevaram izskaidrot ar fiziskiem procesiem un norisēm. Mēs to skaidrojam ar garīgo, tāpat kā dzīvo atvasinām no dzīvā. Un tad garīgais mūs aizved atpakaļ pie garīgi-dvēseliskā. Kad mēs redzam šo garīgi-dvēselisko ietērptu, it kā ievīstītu tajās pazīmēs, kas saistās ar fizisko vai citiem cilvēka apvalkiem, tad mēs šo fizisko, kuru iekrāso un ieskaņo garīgās un dvēseliskās spējas un īpatnības, skaidrojam ar visu to iedzimtības virkni, kas ir mūsu priekšā no vecākiem, vecvecākiem un tā tālāk. Kad mūsu uzmanību vienmēr atkal mēģina pievērst tam, kā šajā iedzimtības līnijā pakāpeniski summējas īpašības, kuras tad galu galā parādotes pēcnācējos, tad mēs sakām, ka no garazinātnes viedokļa tas mūs nemaz neizbrīna. Mums tas šķiet pašsaprotami, ka ķermeņos, kuros parādās garīgais dīglis, parādās fiziskās iedzimtības pazīmes. Jo kā mēs aplūkojam šo fizisko iedzimtību? Izvēlamies tam sekojošu piemēru:

Ņemam kāda auga sēklu un guldām to auglīgā zemē ar visām iespējamām vielām, kas var bagātīgi apgādāt augu. Un tad tādu pašu sēklu ieguldām citā augsnē, kurā visai nabadzīgi ir ar tām vielām, kas augam ir vajadzīgas. Augi nes sevī tās augsnes īpašības, no kuras ir izauguši. Tā mēs redzam augu, kā tas atplaucē to, kas ir paša dziļākais pirmsākums, savu auga dīgli, un no otras puses mēs redzam, kas šo auga dīgli attīsta un atplaucē, kur tas ir ietīts, kas tam tiek pievienots un iepildīts no pamata un

augšnes, no kuras augs ir izaudzis. Un tā arī cilvēks, tāpat kā augs no kāda agrāka auga, ir izcēlies no senatnes garīgi-dvēseliskā. Viņš ir izaudzis no zemes, kas ir tikusi sagatavota iedzimtības līnijā, un šis garīgi-dvēseliskais dīglis arī satur īpašības, ko tas nes līdzī no iedzimtības līnijas augšnes. Mēs nebrīnāmies, ka visa šī norise ir tāda un ārējam, fiziskam pasaules novērotājam attēlojas tā, ka viņš var iekrist minētajos maldos. Ja tiek teikts, ka vajag taču paskatīties, kā kādā īpaši apdāvinātā personībā summējas priekšteču īpašības un kā kāds mūziķis nāk no mūziķu ģimenes un kāds matemātiķis no matemātiķu ģimenes, tad garazinātņiekam šīs lietas nekādā veidā nav jānoliedz vai jāattēlo citā gaismā. Garazinātnei šī lieta ir šāda:

Pastāv plaši laika posmi, kuru laikā tas, kas ir mūsu garīgi-dvēseliskais, rodas vienmēr atkal. Mēs gara pētījumos runājam par atkārtotām šīs zemes dzīvēm, sakot, ka tas, kas mūsos ir garīgi-dvēseliskā esamība, mums norāda uz agrākām dzīvēm, kurās ir tikuši iedēstīti garīgie dīgli tagadējai dzīvei. Viss, kas tagad ir mūsos, un tas, ko mēs tagad sasniedzam, tas nākotnē atplauks un radīs sekas. Šim garīgi-dvēseliskajam dīglim nav nekāda sakara ar to, kas pavairojas pa fizisko līniju. Kad cilvēks ienāk esamībā, tad šis garīgi-dvēseliskais dīglis ienāk fiziskajā ķermenī, un šo fizisko ķermeni, kuru viņš apdzīvo, viņam būvē spēki, kas ir iedzimti no ģimenes. Tā patiešām cilvēkā ir iebūvēta dualitāte, no kurām viena, garīgi-dvēseliskā ir saistīta ar tikai garīgo evolūcijas līniju, kamēr otra, fiziskā, ir saistāma ar mantoto iedzimto evolūcijas līniju. Iedzimtība un reinkarnācija ir abas lietas, kas šeit mijiedarbojas, kas pilnībā saprotami izriet no katra saprātīga apskata. Bet redziet – tad saka – šīs īpašības piemīt vienam priekštecim, bet otram – tās. Beigās šīs īpašības savācas kopā un kļūst par *Gēti* vai *Bēthovenu*. Un parasti ģēniji parādās garas rindas beigās.

Palūkosimies uzmanīgi uz šo teikumu: ģēnijs parādās paaudžu rindas beigās. – Tas ir savādi, ka ģēnijs tiek sasaistīts ar iedzimtību tādēļ, ka viņam ir ķermenis, kas ir organizēts ģēnijam. Ja *Bernulli* dzimtas piederīgie vienmēr atkal kļūst par matemātiķiem, tad ir taču skaidrs, ka viņiem tādēļ ir vajadzīgi īpaši ķermeņi. Tur nav ko brīnīties, ka, kad garīgi-dvēseliskais dīglis ienirst tajā, kas ir iedzimtības līnija, tajā, kas ir augsne matemātiskajam prātam, tad tas atnes līdzī arī šīs īpašības. Vai arī – vai kāds brīnās, ka kāds, kurš ir iebriedis ūdenī, ārā iznāk slapjš? Tāpat ir pašsaprotami, ka, ja kāds piedzimst ģimenē, tad viņš arī nes sevī šīs ģimenes īpašības.

Tātad tas, ko patiešām nozīmē minētais teikums, ir kaut kas pašsaprotams, kaut kas pamatā triviāls. Bet kam būtu jāparāda, ka ģēnijs pats ir pārmantojams iedzimtībā? Tam, ka tas parādītos kādas paaudžu rindas sākumā, nevis beigās! Ja tas parādās beigās, tad tas ir pierādījums tam, ka tieši ģeniālās īpašības neiedzimst! Tas ir savāds veids, kā argumentēt, kad tiek teikts, ka varot taču redzēt, ka īpašības iedzimst, un blakus tiek nolikts apgalvojums, ka ģēnijs parādās rindas beigās. Veselīga loģika var pateikt tikai to, ka ģēnijs reinkarnējoties garīgās īpašības nevar mantot iedzimtības ceļā; tad tam vajadzētu būt paaudžu rindas sākumā. Mēs nonākam pie divām attīstības līnijām, viena ir garīga, un viena fiziska. Ja tas netiek pieņemts, tad arī veselīga loģika neko nevar līdzēt.

Mēs redzam kādu bērnu, kurš ir izdzīvojis citu dzīvi pirms gadu simtiem, attīstāmies un izmantojam tās īpašības, kuras viņam tiek piedāvātas tagad. Tā mēs redzam bērnu ienākam dzīvē. Un kā mēs redzam cilvēku aizejam no dzīves? Arī uz to ir jau ticis norādīts. Tagad apskatīsim notikumus, kas iestājas, kad tas, kas ir ienācis fiziskajā esamībā cilvēkam piedzimstot, atkal atstāj šo dzīvi, izejot caur nāves vārtiem. Tad mums ir jāskatās ne tikai uz nāvi, bet arī uz kaut ko, ko mēs uzmanīgi aplūkojam iepriekšējā apskatā, tas ir, uz mainīgo stāvokli starp gulēšanu un nomodu un uz mainīgajiem stāvokļiem starp dzīvi un nāvi.

Mēs zinām no iepriekšējā apskata, ka, kad cilvēks vakarā iegrimst tā saucamajā bezsapņu miegā, zināmas viņa daļas atdalās no tā, ko mēs saucam par īsteno cilvēka iekšējo būtību, no cilvēka būtības kodola. Mēs šādā guļošā cilvēkā garazinātnes nozīmē atšķiram to, kas, tā sacīt, guļ gultā, no šī būtības kodola. Gultā guļ fiziskais ķermenis, kas pēc nāves tiek nodots zemes elementiem. Bet, kad cilvēks

guļ gultā, fiziskais ķermenis nav tāds, kā tad, kad ir nodots zemei. Fizisko ķermeni vēl impregnē ēteriskais jeb dzīvības ķermenis. Fiziskais ķermenis ir dzīvs, dzīvības funkcijas tiek uzturētas, tā ka gultā guļ fiziskais ķermenis un ēteriskais jeb dzīvības ķermenis. Izceltu ārā mēs pirmām kārtām atrodam patikas un ciešanu, prieka un sāpju nesēju un visas dienas laikā uzviļņojošās un atplūstošās maņu sajūtas: siltuma un aukstuma, smaržu un garšu, visas domu un priekšstatu dzīves nesēju, sākot ar instinktiem un kaislībām un līdz pat tikumiskajiem ideāliem. Tas ir tas, kas iemiegot nogrimst lejā nenoteiktā tumsībā. Bet tas arī ir tas, kas no rīta atkal ir klāt kā ieplūstoša gaisma. Tā ir apziņas gaisma.

Vēl kaut kas mums ir precīzi jāatšķir tajā, kas naktī ir izcelts ārā no cilvēka ķermeņa, gan no fiziskā, gan no ēteriskā: tā ir cilvēka pašapziņa un tās nesējs, cilvēka Es. Patikas un ciešanu, instinktu un kaislību, uzviļņojošu un aizplūstošu sajūtu nesēju mēs saucam par astrālo ķermeni, un cilvēka pašapziņas nesēju, cilvēka būtības ceturto daļu par Es. Abas šīs daļas, Es-nesējs un patikas un sāpju nesējs bezsapņu miega laikā ir izcelti ārā no fiziskā un ēteriskā ķermeņa.

Kādēļ tie nespēj uztvert šo citu pasauli? Uz šo jautājumu mēs esam atraduši atbildi savās lekcijās – jo tagadējā cilvēka attīstības stāvoklī cilvēka Es-am un astrālajam ķermenim nav atbilstošu orgānu. Cilvēks uztver savu fizisko apkārtējo pasauli tā, ka viņam ir tam orgāni, acis un ausis. Tikai no rīta, kad Es un astrālais ķermenis ienirst fiziskajā ķermenī un sāk izmantot tā orgānus, cilvēks uztver apkārtējo pasauli. Tātad mums ir četrdaļīga būtība: fiziskais ķermenis, ēterķermenis, astrālķermenis un Es-ķermenis. – Tāda ir būtība mainīgajiem stāvokļiem starp nomodu un miegu.

Bet tagad noliksim acu priekšā nāves momentu. Mēs varam to darīt, izmantojot to, kas kā fakts atklājas cilvēkam, kurš sev ir pielietojis iesvētīšanas metodes un iemācījies lietot augstākās maņas, kuras parasti cilvēkā snauž. Bet arī parastā loģika var to atzīt, jo šie fakti tiek tā ietērpti, ka var mums izskaidrot cilvēka ceļu cauri nāvei. Nāvē iestājas tas, kas visas dzīves laikā starp piedzimšanu un nāvi iestājas tikai izņēmuma gadījumos. Visā dzīves laikā ēterķermenis taču paliek apvienots ar fizisko ķermeni. Tikai nāvē tas atdalās, nošķiras, un līdz ar to fiziskais ķermenis kļūst par līķi. Tad tas seko tikai fiziski-ķīmiskajiem spēkiem, no kuru varas tas tika atrauts starp piedzimšanu un nāvi dēļ ēterķermeņa iemiesošanās. Šis ēterķermenis, kā jau bieži ir teikts, visu dzīvi ir uzticams cīnītājs pret fiziskā ķermeņa sabrukšanu; jo fiziskajā ķermenī ir tikai ķīmiskie un fiziskie spēki. Tas parādās, kad pēc nāves tas tiek atstāts pats savā ziņā: tas sabrūk, tas ir neiespējams maisījums. Ēterķermenis pamet fizisko ķermeni un kādu laiku paliek kopā ar astrālo ķermeni un Es.

Šī saistība ir ļoti svarīga. Tagad nāves momentā cilvēka priekšā parādās aptveroša atmiņu glezna par līdzšinējo dzīvi starp piedzimšanu un nāvi. Tas ir, it kā mūsu dvēseles priekšā stāvētu visas mūsu dzīves, kādu esam nodzīvojuši, varena panorāma. Šo vērojumu, atmiņu ainu pavada sajūta par paplašināšanos, par cilvēciskās būtības kļūšanu lielākai. Tas ir tā, it kā cilvēka būtība izplestos un tās iekšpusē kā brīnumainā panorāmā parādītos pagājušās dzīves ainas.

No kurienes tas? Tas nāk no tā, ka ēterķermenis ir atmiņas nesējs. Kamēr tas ir fiziskajā ķermenī, tas ir saistīts ar fizisko ķermeni un var pārskatīt tikai to, ko ir piedzīvojis fiziskajā ķermenī starp piedzimšanu un nāvi. Fiziskais ķermenis ir kavēklis. Tā kā ēterķermenis ir neaptumšots, tīrs atmiņas nesējs, tādēļ pēc nāves visa pagātne parādās vienā vienīgā bildē. Cilvēki, kuri slīkstot vai krītot no kalna ir bijuši tuvu nāvei un bijuši šokā, atceras, ka vienā mirklī dvēseles priekšā ir parādījusies visa dzīve. Par to es jums daudz varētu pastāstīt, bet gribu tikai pieminēt, kas ir rakstīts kādā grāmatā, uz kuru esmu jums norādījis jau iepriekš. Kriminālantropologs *Morics Benedikts*, vīrs, kas citādi visu, kas šeit ir ticis pateikts, uzskatītu par vislielākajām muļķībām un fantāzijām – bet tas nekas – stāsta, ka viņš reiz ir bijis tuvu noslīkšanai, un visa viņa dzīve ir parādījusies viņa dvēseles priekšā kā lielā gleznā. Kas notiek šādā situācijā? Notiek spontāna saiknes atslābšana starp fizisko ķermeni un

ēterķermeni, bet tas tūdaļ pāriet. Sekas tam ir, ka visas dzīves atmiņu saturs uz īsu mirkli parādās cilvēka dvēseles priekšā.

Tā tad vispirms cilvēka dvēseles priekšā parādās šī atmiņu aina. Tad pienāk laiks, kad ēterķermenis atkal atdalās no astrālķermeņa un no Es. Bet noteikts ēterķermeņa atlikums paliek saistīts ar cilvēka būtību, to varētu saukt par pēdējās dzīves ekstraktu, tādu kā īsu izvilkumu. Iztēlojieties šo īso izvilkumu, šo dzīves esenci tā, it kā jūs kādas biezas grāmatas saturu varētu prasmīgi apkopot vienā lappusē, bet tā, ka kāds cilvēks no šī ekstrakta varētu atkal atjaunot visas grāmatas saturu. Kaut kas līdzīgs šādai dzīves esencei uz visiem laikiem tiek iemiesots cilvēka būtībā pēc tam, kad viņš ir atmetis to, ko nevar izmantot savai tālākajai evolūcijai. To vajadzētu ievērot īpaši. Tas, kas cilvēkam tiek iemiesots nākotnes attīstības gaitai, tas ir pēdējās dzīves auglis. Katra dzīve izveido it kā vienu lapu lielajā dzīves grāmatā, un visas mūsu šīs dzīves tur ir ierakstītas vienā tādā lapā. Tās ir iemiesotas mūsu būtībā. Šādu augli mēs no vienas dzīves paņemam līdz uz visām nākamajām. Šim auglim ir liela nozīme cilvēka tālākajai attīstībai.

Pirms mēs varam iedziļināties šī dzīves ekstrakta nozīmē, mums vispirms ir tuvāk jāapskata cilvēka tālākā gaita pēc nāves. Pēc tam, kad uz neilgu laiku ir pastāvējusi šī dzīves glezna, cilvēkam pēc nāves iestājas cits laiks, kuru mēs varam raksturot sekojošā veidā. Tagad cilvēkam ir viņa Es, viņa astrālais ķermenis un šis ekstrakts, par kuru es tikko runāju. Tagad padomāsim, kā var darboties astrālais ķermenis, dziņu, vēlmju un kaislību nesējs. Mēs varam izveidot sev priekšstatu par šo astrālā ķermeņa darbību no loģiskiem apsvērumiem. Ņemsim, piemēram, kādu parastu pārdzīvojumu, ko izjūt gardēdis, kurš izbauda kādu gardu ēdienu. Kā rodas šis baudījums? Kāds varētu viegli to pierakstīt tikai fiziskajam ķermenim. Bet tas būtu absurds. Ne jau fiziskais ķermenis, bet gan astrālais ķermenis ir iekāru, patikas un ciešanu nesējs. Baudījums ir astrālajam ķermenim, un tas arī ir tas, kas attīsta alkas pēc garda ēdiena. Fiziskais ķermenis ir aparāts no fiziskām vielām, no fiziskiem un ķīmiskiem spēkiem. Tas ir darbarīks tam, lai astrālais ķermenis varētu apmierināt šīs iekāres. Tādas ir attiecības dzīves laikā starp astrālo ķermeni un fizisko ķermeni. Astrālais ķermeni kliedz pēc savu iekāru apmierināšanas, un fiziskais ķermenis piegādā viņam darbarīkus – aukslējas, mēli un tā tālāk, ar kuriem tas var apmierināt savas iekāres. Kas notiek tagad pēc nāves? Fiziskais ķermenis ir atmests un līdz ar to arī ir zuduši visi instrumenti alku apmierināšanai. Bet astrālais ķermenis joprojām ir tepat, un ir viegli ieskatīt, ka astrālais ķermenis ne tik viegli var atmest savu atkarību no baudījuma, savas alkas līdz ar to, ka tam ir atņemti viņa fiziskie darbarīki. Astrālais ķermenis pēc nāves saglabā savas alkas, atkarību, lai gan fizisko darbarīku, ar kuriem tas varētu tās apmierināt, vairs nav. Tā tad astrālķermenim joprojām attīstās kāre pēc gardiem ēdieniem un tā tālāk, bet vairs nav aukslēju. Vai ir tā, it kā cilvēks ciestu no dedzinošām slāpēm, bet atrastos vietā, kur ne tuvu, ne tālu vispār nav ūdens. Viņam nav nekāda cita iemesla pēc nāves, kādēļ nav iespējams apmierināt savas iekāres, kā tas, ka tam vairs nav nekādu orgānu. Tā viņš cieš sāpes no šīm iekārēm, līdz caur nespēju tās apmierināt nav izskaudis tās ar visām saknēm.

Tas ir laiks, kuru cilvēkam pēc nāves ir jāpārdzīvo tā saucamajā *kamalokā*. *Kama* nozīmē iekāri, *loka* ir vieta. Tas ir simbols, simboliska aina. Ciešanu laiks beidzas tikai tad, kad cilvēks ir iznīdējis visas kāres un atkarības, kas sakņojas astrālajā ķermenī un var tikt apmierinātas tikai fiziskajā pasaulē. Tas ir atradināšanās, attīrīšanās laiks.

Bet, ja mēs tagad jautājam sev, vai šis attīrīšanās, šķīstīšanās laiks nevar parādīties visās iespējamās pakāpēs, tad mums ir jāatbild: jā! – Ņemsim divus cilvēkus, vienu, kurš pilnībā nododas jutekliskiem baudījumiem, kura dzīve no rīta līdz vakaram ir piepildīta ar visādiem iespējamiem baudījumiem, kādus vien var gūt tikai fiziskajā pasaulē, kurā pastāv rīki to apmierināšanai. Visu savu iekšējo būtību tāds identificē ar to, kas ir viņa fiziskais ķermenis. Cilvēkam, kurš šādā veidā identificē sevi ar fizisko ķermeni, esamība pēc nāves būs grūtāka nekā tam, kurš jau dzīves laikā cauri jutekliskajām lietām

saskata to, kas ir pārjuteklisks, garīgi-dvēselisks. Ņemsim turpretī kādu skaistu ainavu aplūkotāju vai mūzikas novērtētāju. Vismazākajās, nenozīmīgākajās lietās cilvēks var saskatīt gara manifestāciju. Kā piemēru labprāt izvēlas kādu skaistu ainavu vai labu muzikālu darbu, jo tad šī lieta ir vieglāk uzskatāma. Tas, kurš kāda skaņdarba harmonijā un melodijā sadzird čukstam mūžīgā noslēpumus pasaulē, kurš skaistā ainavā ļauj uz savu dvēseli darboties garīgajai harmonijai un apstākļiem, tas kā dvēseliski-garīga būtne jau šajā dzīvē starp piedzimšanu un nāvi atraujas no tā, kas ir saistīts ar fizisko. Un tas, kas mums atmirdz cauri fiziskajam, kas tiek sajūsts skanam cauri fiziskajam, tas ir īpašums, kas mums paliek un kam nav vajadzīga nekāda attīrīšana, nekāda atradināšanās; jo tas, kas no mums atkrīt, ir tikai ārējais ietērps. Padomājiet kādreiz dziļi sevī, kā kādā skaņdarbā kaut kas, kas ir tīri garīgs, dod par sevi ziņu. Tam nav nekādu citu attiecību ar jutekliskajām manifestācijām, kā tikai tas, ka tas ir ietērpts tajās un ar juteklisko manifestāciju palīdzību iekļūst jūsos. Tas ir kas tāds, kas pieder garam, dvēselei un no kā cilvēkam pēc nāves nav vajadzības izrauties.

Tā jūs redzat, ka ir dažādas pakāpes tam, ko ir jāizcieš, un šīs pakāpes iekārtojas pēc tā, cik stipri cilvēks ir identificējies ar to, ko viņš var piedzīvot, baudīt ar saviem orgāniem tikai fiziskajā pasaulē.

Bet ir arī, tā sacīt, viena perspektīva, kam pilnīgi noteikti nav jābūt tiešai, reālai īstenībai tagadnē, jo nav tāda cilvēka, kuram nosacījumi šādai perspektīvai izpildītos pilnībā. Bet tomēr tā pastāv. Ņemsim cilvēku, kurš visu savu Es pilnībā nodod tam, kas var tikt baudīts tikai caur fizisko ķermeni un tā orgāniem saistībā ar fizisko ār pasauli, kurš ir pilnīgi pazaudējies šajā jutekliskajā ār pasaulē un kuram nav nekādas pilnīgi nekādas intereses par to, kas kā garīgi-dvēselisks saturs ir šīs jutekliskās ār pasaules pamatā; cilvēku, kurš redz tikai šo zemi un identificējas tikai ar to, kas veido viņa ķermeni. Kāds būs sekas? Mēs varam to izziņāt, ja vēl precīzāk izpētām cilvēciskās būtības noslēpumu.

Ja gribam to darīt, mums nedaudz ir jāpieturas pie tā, ko cilvēks paņem sev līdzī kā sava ēterķermeņa dzīves ekstraktu. Kas ar to notiek, ko viņš paņem līdzī kā dzīves ekstraktu? No šī iepriekšējās dzīves augļa cilvēks būvē savu nākamo iemiesojumu, savas nākamās dzīves ķermeni. Jo tas, kāds mums parādās cilvēks pakāpeniski attīstoties, protams, ir iedzimtības produkts. Bet šis iedzimtības produkts ir zināmā veidā elastīgs. Cilvēks ļauj savu ķermeni būvēt ne tikai no iedzimtības pazīmēm, bet arī tam, kā šajā elastīgajā ķermeniskumā darbojas un ieaugas tas, ko viņš ir atnesis līdzī no agrākajām dzīvē. Tā mēs kādā cilvēkā bez iedzimtajām pazīmēm redzam arī ieaustos agrāko dzīvju augļus, visu agrāko dzīvju augļus. Un ja mēs jautājam: kādas tam ir sekas, kad cilvēks tā dzīvo no iemiesojuma uz iemiesojumu? – tad varam atbildēt: tam sekas ir tas, ko varam saukt par cilvēka pilnīgošanās gaitu cauri šīs zemes dzīvē. Cilvēks ienāca savā pirmajā inkarnācijā šīs zemes dzīvē ar spēkiem, kas attiecībā pret spēkiem, kas vairumā cilvēku darbojas mūsdienās, bija primitīvi. Kad viņš ienāca savā pirmajā inkarnācijā, cilvēkam bija tikai nedaudz dvēseliskā spēka, ar ko viņš varēja dvēselisko ievirzīt fiziskajā un ēteriskajā ķermenī. Tad viņš baudīja pirmās dzīves augļus, paņēma pirmās dzīves augli līdzī un sekas bija tādas, ka nākamā dzīve varēja kļūt pilnīgāka. Jo līdz ar to, ka tiem nelielajiem spēkiem, kādi viņam bija pirmajā esamībā, viņš prata pievienot pieredzi no nākamajām dzīvē, cilvēks, ciktāl runa ir par šiem spēkiem, rada arvien pilnīgāku, sevī noslēgtu harmonisku šīs zemes esamību. Katra jauna dzīve mums parādās augstākā pakāpē. Bet tur jūs redzat mijiedarbojamies divus spēkus. Jūs redzat, kad cilvēks ir izgājis caur nāves vārtiem, dzīves ekstraktu, iepriekšējās dzīves spēkus, kas tiek konservēti nākotnei, spēkus, kuri cilvēku var padarīt arvien pilnīgāku un pilnīgāku. Tā no dzīves uz dzīvi tiek kāpināts spēks cilvēka kļūšanai arvien pilnīgākam.

Bet tajā momentā, kad Es pamet fizisko ķermeni, jūs redzat spēkus, kas viņu vienmēr atkal piesaista pagājušajai fiziskajai esamībai. Cilvēka esamība pēc nāves patiešām ir salikta no tā, ko mēs varam saukt par uz attīstību vērstajiem spēkiem, un no tā, kas ievijas tajos kā kavējoši spēki.

Tagad aplūkojiet īsi vēlreiz šos kavējošos spēkus, par kuriem mēs runājam, to, kas cilvēkam ir pēc nāves jāizrauj no sevis ar visām saknēm. Ja nekas cits tam nepievienotos, cilvēks pēc savas nāves

būtu apgādāts tikai ar to, ko ir atnesis līdzī kā auglīgus spēkus nākotnes esamībai no pagājušās dzīves. Cilvēks gan atraujas no visa tā, kas viņu, tā sacīt, pieķēdē pagājušajai dzīvei, viņš atraujas no visām vēlmēm un alkām. Bet no kaut kā viņš nevar atrauties. Paliek kāds atlikums. Tas, kas pēc nāves parādās kā atlikums, kuru cilvēkam ir jāizrauj no sevis, tiek sagatavots starp piedzimšanu un nāvi. Tā nav, kad cilvēks ienāk dzīvē. Pēc tam, kad viņš ir ienācis dzīvē, cilvēks ieaug šajā fiziskajā pasaulē, un viņa pieķeršanās fiziskās pasaules baudām parādās kā kaut kas tāds, ko cilvēks iegūst tikai šīs dzīves laikā, ko viņš tikai tad ievēl savā būtībā. Mēs varam iztēloties, ka tas, ko cilvēks tā pakāpeniski ievēl savā būtībā, ir kas tāds, kas neko nedod viņa tālākajai attīstībai, kas šo tālāko attīstību pat padarītu neiespējamu, ja viņš būtu pakļauts tikai un vienīgi šiem spēkiem. Tā kā viņš to visu ienes savā dzīvē un tā kā tam ir iespēja tikt uzņemtam no dzīves, tad dzīve starp piedzimšanu un nāvi pati ir tā, kas ienes cilvēkā šos kavējošos spēkus. No vienas puses tā sniedz mums dzīves pieredzi, kuru mēs paņemam līdzī kā augli, un no otras puses piekaļ mūs fiziskajai pasaulei, kuru mēs tad ilgstoši nesam sevī. Tas ir tas, kas mūs no vienas puses grib pacelt pāri iemiesojumam, no otras puses vienmēr atkal ienes šajā fiziskajā pasaulē, līdz esam tikuši tiktāl, ka visu, kas mūs saista ar fizisko pasauli, savas esamības beigās esam pilnībā pārvarējuši. Tā cilvēkā ilgstoši ir viens spēks, kas viņu ved uz priekšu, un ir cits spēks, kas ir kavējošs, aizturošs. Tā mēs redzam cilvēka esamību saliktu no šiem diviem spēkiem, no viena attīstoša un otra kavējoša spēka.

Jūs varat detalizēti redzēt, kā šie uz priekšu attīstošie un aizkavējošie spēki mijiedarbojas viens ar otru. Paskatieties no parastās dzīves uz šķietami fizisko cilvēka aci. Acs ir, kā saka *Gēte*, «gaismas izveidota gaismai». Ja mums nebūtu acu, mēs gaismu neredzētu. Bet, ja nebūtu gaismas, nebūtu arī acu. Gaisma ir tā, kas ir attīstījusi aci. Līdz ar to, ka gaisma rada aci, tā vienlaikus rada attīstības un attīstības plūduma, kas bija pirms tam, kavēkli. Tā kā sensenā, mūžsenā pagātnē gaisma iedarbojās uz cilvēka ķermeni, no tā tika izvilināta acs. Tādēļ spēkam, kas citādi būtu bijis dīgstošs un plaukstošs citā virzienā, vispirms vajadzēja aizkavēties. Pēc ilgas citu spēku darbības acs beidzot ir nobriedusi kļūt par orgānu, kas atkal virza attīstību uz priekšu. Tā jūs šajā piemērā redzat, ka kavēkli, atpakaļ grūdošie spēki ir būtiski nepieciešami.

Tagad mēs redzam, cik brīnumaini viedi ir ierīkots šajā cilvēka dzīvē, no vienas puses esot uz priekšu dzenošajiem evolūcijas spēkiem, no otras puses pastāvot atpakaļ grūdošajiem spēkiem. Šie kavējošie spēki ir tie, kas piekaļ cilvēku fiziskajai pasaulei, kuri viņam fiziskajā pasaulē starp piedzimšanu un nāvi sagādā orgānus, caur kuriem viņš atkal iemanto spēku progresam. Ja nebūtu šo kavējošo spēku, cilvēks neienāktu dzīvē starp piedzimšanu un nāvi un neieaugtu tajos apvalkos, caur kuriem viņam parādās garīgi-dvēseliskais. Tagad viņš darbojas dzīvē, kas ir radīta no kavējošajiem spēkiem. Tā cilvēks pateicas par progresa augļiem kavējošajiem spēkiem.

Tajā slēpjas liela mīkla, ka dzīvē attīstošajiem spēkiem ir jāmijiedarbojas ar kavējošajiem. Bet var gadīties tā, ka cilvēks savā būtībā saglabā līdzsvaru starp attīstošajiem un kavējošajiem spēkiem, vai arī viņš vienā no dzīvēm pilnībā sasaistās ar kavējošajiem spēkiem, ka kādreiz viņš pilnīgi un galīgi saaug ar spēkiem, kuri ir radīti tikai fiziskajā ķermenī kā līdzeklis progresam, bet uzskata tos nevis par līdzekli, bet gan par pašmērķi, kā kaut ko pašu par sevi esošu. Tādā gadījumā cilvēka garīgi-dvēseliskais tiek izrauts ārā no jebkura progresa. Tas izkristu ārā, un tas, kas būt kamalokas laiks, atradināšanās laiks, attīrīšanās laiks, kura jēga ir tāda, ka cilvēks atmet to, kas viņu sīkumos sasaista ar fizisko pasauli, šis laiks viņam kļūtu par kaut ko absolūtu. Tas mums parādās kā ekstrēms. Bet tā kā cilvēks nekad pilnībā nesaaug ar juteklisko pasauli, jo savā dvēseliskajā, iekšējā būtībā spēj izvairīties no šīs ārkārtējās perspektīvas, viņš izsprūk no šī ārkārtējā stāvokļa. Bet ja viņš tomēr būtu tāds, ka viņa interese nekad nepievērstos tam, kas spīd cauri kā garīgi-dvēseliskais – tāda perspektīva pastāv, bet šajā dzīvē nekad netiek sasniegta – tad tas ielauztos dzīves darbīgajos spēkos un panāktu, ka cilvēks dēļ savas saaugšanas ar fiziski-juteklisko pasauli tiktu izrauts ārā no visa garīgi-dvēseliskā. Pieņemsim, ka tas ir noticis. Tagad cilvēkam pēc nāves būtu jātiec pārceltam uz garīgi-dvēselisko

pasauli. Viņš itin neko neatnes sev līdzīgai garīgi-dvēseliskajai pasaulei, kā tikai neuzveicamu pieķeršanos, neuzvaramu saaugšanu ar fiziski-juteklisko pasauli. Šī atmiņa aina tagad pieķeras viņam un nospiež kā svina atsvārs. Cilvēks ienes garīgajā pasaulē sacietējušo materiālo, pārceļtu garīgajā. Viņš ir nešķirami sasaistīts ar spēkiem, kas aptur un kavē jebkuru attīstību un evolūciju. Šī ir ideja par elles eksistenci. Tāpēc pēdējā perspektīvā attīrīšanās laiks izplešas līdz tādām stāvoklim, kad, neizprotot garīgi-dvēselisko pasauli, Es ir pieķēries tīri fiziski-jutekliskajam un nenes sev līdzīgu neko, izņemot izpratni par fiziski-juteklisko. Šī sapratne tikai par fiziski-juteklisko ir elles mocības garīgajā, kaut arī varbūt ir bezgalīgi apmierinošs juteklisks baudījums jutekliskajā esamībā. Un tagad mēģināsim saprast augstāk minēto Fausta sacīto. Ja elles sūtītais grib viņu dabūt, kam ir jātieks sasniegtam? Ir jātieks sasniegtam tam, ka Fausts no ķermeniskās esamības acumirkļiem neizsūc dīgli tālākajai attīstībai, bet tā iekožas šajos fiziskās esamības acumirkļos, ka grib tos paturēt šajā jutekliskumā. « Ja es uz acumirkļa teiktu: Cik jauks tu esi, paliec vēl pie manis!...» - tad esmu tavš! Tā ir tā savienība, ko cilvēks var noslēgt ar elles varām, ka viņš sasaistās ar progresu kavējošajām varām. Bet vienlaikus mēs redzam, ka citādi tas nebija iespējams cilvēka evolūcijā, kā tikai šiem kavējošajiem spēkiem ienākot dzīvē.

Nākamajā reizē izpētīsim, kas bija cilvēks tolaik, kad pirmo reizi parādījās fiziskā ķermenī, un no kurienes viņš to atnesa līdzī. Tagad mēs zinām, ka cilvēks ir salikts no uz priekšu vedošiem spēkiem un atpakaļ gribošiem spēkiem. Ja tolaik, kad cilvēks pirmo reizi ienāca fiziskajā ķermenī, viņā nebūtu bijuši nekādi kavējošie spēki, tad viņš būtu palicis tajā garīgā veida formā, kādā bija pirms inkarnācijas. Tā rezultātā, ka viņā attīstījās kavējošie orgāni, gars ielauzās jutekliskajā un varēja paņemt līdzī jutekliskā augļus, varēja arvien vairāk un vairāk bagātināties. Spēki, no kuriem izplūst progress, ir tie, kuriem vēl tikai ir jārada progressa orgāni. Tiem ir jākavē agrāka attīstība, lai kļūtu iespējama vēlāka attīstība. Nevienam nav tiesības žēloties par kavējošām parādībām dzīvē. Tas, kas ir labdarība, konservatīvais elements, kamēr tas kalpo cilvēcei, kļūst par bremzi, ja tiek padarīts par pašmērķi. Tā tas ir arī pēc dzīves, nāvē. Kavēklis, uzskatot to gara kalpībā, ir augstākais progressa nesējs. Bet, ja tas tiek uzskatīts par pašmērķi, vai tiek izmantots savtīgi, tad tas ir dīgļa elements ellei. Tā tas, no kā izceļas visas cilvēka spējas uz šīs Zemes, ja cilvēks nelaikā ar to sasaistās, var kļūt par pašmērķi, elles dīgli.

Tagad mēs saprotam ziemeļu teiksmu. No Nebelheimas ir izcēlies garīgais dīglis tagadējai kultūrai. Tam bija jāiziet cauri senajām kultūrām, bet bija arī jāiet pāri tām, paņemot augļus līdzī tagadējā inkarnācijā. Tie cilvēki, kuri tagadējo inkarnāciju neizmanto garīgi-dvēseliskā nozīmē, notiesā sevi tikt atsviestiem atpakaļ pakāpē, kas savā veidā bija labdarīga, savā laikā bija līdzeklis progressam, bet tagad darbojas kavējoši. Tā tas, kas savā laikā bija līdzeklis progressam, ja saglabājas cilvēciskajā esamībā, kļūst par elles elementu. Ne jau vienmēr Nebelheimu pārvaldīja elle. Cilvēku labie elementi turējās pie Nebelheimas līdz tam laikam, kamēr attīstījās pāri tai.

Tā mēs redzam cilvēka dzīvē mijiedarbojamies labo un ļauno, ellišķīgo un debešķīgo, un to visu kopā plūstam no viņa, kā tas ir pateikts minētajā *Šillera* dzejolī: labdarīgais kļūst par graužošu, kavējošu elementu, ja netiek pielietots pareizajā veidā, - kā uguns, kas ir laba, ja cilvēks to pārvalda, bet var kļūt briesmīga, ja «izraujas no važām un dodas pati savās pēdās». Tā parādās arī elles varas, ja «dodas savās pēdās» cilvēka dzīvē.

Tā mēs saprotam, kāpēc dižgari, kuri ir domājuši vai sajutuši šādas dziļas kopsakarības, ir domājuši un jutuši to pašu, ko mums dvēseles priekšā nostāda garazinātne. Ja šodien mēs esam ellišķīgo elementu atzinuši par kaut ko mūsu dzīvei nepieciešamu, tad nākamajā reizē vēl tuvāk iepazīsim to elementu, kas mums nesīs gaismu par visu kopumu. Mēs patiesas garazinātnes gaismā iepazīsim arī gaišo debesu elementu. Bet jau no šodienas lekcijas varam redzēt, ka ir pareizi tas, ko *Dante* pasaka sava dziedājuma par elli pēdējā rindiņā. *Dante* arī domāja, ka vispirms ir jāapskata spēcīgie, kavējošie

spēki dzīvē, pirms veidot priekšstatu par tiem progresa spēkiem, kuros ietverta visa svētība un visa cilvēka attīstība. Mēs iegūsim pieturas punktus aiz pieturas punktiem arī parastajai ikdienas dzīvei, ja soļošanu atpakaļ spēsīm noturēt pareizajā līdzsvarā ar došanos uz priekšu. Tad parādīsies, kur cilvēkam kavējošais draud kļūt par ellišķīgo, bet kur tas izrādās labdarīgs, tam paceļoties līdz patiesi uz priekšu vedošajām varām, kā to attēlo *Dante*, kad viņš Vergīlija vadībā redz sevi elles varu ielenktu, bet tad iznāk kā uzvarētājs pār visām kavējošām varām un viņam, kura dvēselei, kas «no patikas pietūkusi», tālajā debesu teltī parādās mirdzošās zvaigznes.

DEBESIS

Berlīne, 1908. gada 14. maijs

Līdzīgi grūtā situācijā kā iepriekšējā reizē, kad es jūsu priekšā runāju par «elles» jēdzienu, laikam esmu arī šodien, kad dažādie apskati un rezultāti lekciju ciklā, ko šajā ziemā esmu jums nolasījis, ir jāapkopu vienā apskatā par jēdziena «debesis» pamatiem.

Mēs saskaramies ar jēdzienu, kas savā patiesajā nozīmē dažādo reliģisko konfesiju ticībai mūsdienās jau lielākoties ir zudis, kaut arī tās pilnīgi pareiza un tīrīga garīga instinkta dēļ pie tā pieturas. Vienlaikus tas ir jēdziens, kas tiek izsmiets, kuru visstingrākajā veidā noraida tie, kuri ne tikai grib būt toni noteicoši mūsdienu garīgajos strāvojumos, bet arī plašā cilvēku lokā tiek uzskatīti par toni noteicošiem. Jēdzienā «debesis» mūsdienās milzīgam skaitam cilvēku vēl ir ieslēgts mērķis un saturs dziļākajām sirds ilgām, jo tas, kas ir šī jēdziena pamatā, veido daudzu dvēseļu atdevīgas ticības saturu, kas daudziem ir mierinājums visgrūtākajās dzīves situācijās, kamēr vienlaikus liels skaits cilvēku šo jēdzienu uztver kā kaut ko tādu, kas izpauž visdziļāko mānītību un ar ko saistās viss, kas plašā nozīmē veido cilvēku mānītības priekšmeta pamatu. Mums tikai jāpievērš uzmanība plaši apspriestām garīgām parādībām tieši šajā laikā un mēs ļoti drīz ieraudzīsim, cik vareni šķēršļi stāv ceļā mūsdienu cilvēku izpratnei, ja viņi grib nonākt līdz tīrai, bezaizspriedumainai uztverei par to, ar mums šodien ir jānodarbojas.

Nevienam nevajadzētu brīnīties, un vismazāk jau tam, kurš runā par šīm lietām tā, kā šodien plānoju runāt es, ja liela daļa no tā, kas šodien tiks pateikts, tiks uzskatīts par tukšas fantāzijas un mežonīgi mistiskas sapņošanas iemiesojumu. Bet, neņemot to vērā, tieši šodienas apskats mums parādīs, cik akūti nepieciešami tieši mūsu laikā ir atkal norādīt uz šādu jēdzienu pamatiem, cik vien spēcīgi iespējams.

Daudzi no jums pazīs kādu vīru, ar kura vārdu daži šajā laikā saista patiesas apgaismības jēdzienu, vīru, kura darbi tieši pēdējā laikā vācu garīgajā dzīvē un arī citur ir guvuši lielu ievērību. Pats par sevi saprotams, ka es pat nedomāju kaut kādā ziņā nenovērtēt šī vīra lielos, milzīgos nopelnus viņa šaurajā dabaszinātņu jomā. Jūs to esat ievērojuši arī citās manās lekcijās, ka man nekad nav bijis svarīgs nekas cits, kā paust te lekcijās garazinātniskos pētījumus saskaņā un pilnā harmonijā ar tagadnes dabaszinātisko pētījumu rezultātiem. Tātad daudzviet jau ir dzirdēta *Augusta Forela* lekcija par «Dzīvību un nāvi», un, kurš kaut nedaudz grib saprast, cik pamatīgi var pārprast to, kas par šīm lietām drīkst tikt pateikts no garazinātnes puses, tam ir ieteicams ļoti pamatīgi izstudēt šo *Forela* lekciju. Viedokļi, kādi attiecībā pret šādām parādībām pastāv no garazinātnes skatpunkta, ir iztirzāti manā žurnālā «Lucifer-Gnosis», kur jūs varat arī atrast dažas lietas par attiecībām starp garazinātņi un dabaszinātņi. Tieši tas, kas sniedz un izskaidro attiecības un saskaņu tajā, kur garazinātne veidojas uz dabaszinātnes bāzes un ved uz augstākām atziņām, ir šī žurnāla «Lucifer-Gnosis» trīsdesmit piektā numura uzdevums. Visa *Forela* lekcija par «Dzīvību un nāvi» ir pilna ar noraidījumu un tiešām principiālu noraidījumu jēdzienam, kas veido mūsu šodienas lekcijas saturu.

Jau uzreiz ievadā uzmanība tiek pievērsta tam, kā tas, kurš grib izveidot savu pasaules uzskatu, balstoties uz tīri dabaszinātniskiem faktiem, var nonākt pie sekojošām idejām. Tur tiek pateikts: cik lielu un varenu progresu cilvēkiem ir nesusi šī dabaszinātne, kā tā spēj izgaismot pasaules ēku vēl pat aiz zvaigznēm, kas mums telpā ir vistuvākās. Kā šī dabaszinātne ir spējusi ieskatīties jomā, vismaz līdz zināmai pakāpei, līdz dzīva ķermeņa šūnu vismazākajām daļām. Kā dabaszinātnei ir izdevies tehnikas jomā zināmā pakāpē pārvarēt telpu un laiku. Kā tā paveic visneticamākās lietas bezvadu telegrāfijā un telefonijā gandrīz pāri visiem kontinentiem. Kā dabaszinātnei ir izdevies izskaidrot Saules, Mēness, zvaigžņu un tā tālāk sastāvdaļas. Kā tai ir izdevies sašķidrināt gaisu. Kā tai ir izdevies

parādīt, kā sadarbojas atsevišķas galvas smadzeņu daļas, kad cilvēks domā, jūt un grib. Tas viss, dabiski, līdz zināmai pakāpei; bet šī pakāpe pilnīgi attaisnoti tiek apzīmēta kā apbrīnas cienīga.

Bet tad šīs lekcijas autors turpina: tomēr nekur šī dabaszinātne, neskatoties uz tās apbrīnas cienīgajiem rezultātiem, nav atklājusi kaut ko no tā, ko sauc par «paradīzi», tā nekur nav atklājusi kādu garīgo pasauli. No visa, ko cilvēce savās fantāzijās ir izsapņojusi kā «debesis» un «elli», dabaszinātne nav atradusi neko, neskatoties uz tās apbrīnas cienīgajiem rezultātiem. – Un tad tiek izdarīts pārdrošs slēdziens, kas mūsdienās tiek daudz atkārtots: tā kā dabaszinātne to visu nav atradusi, tad mums visi šie jēdzieni ir jāmet pār bortu. Mums beidzot ir stingri jāpieņem, ka nevar būt patiesi nekas, vispār nekas no tā, kas senos laikos ir ticis izsapņots un sadomāts, ka cilvēkā būtu kāds nemirstīgs būtības kodols, kurš pārdzīvo sabrukšanu, jo dabaszinātne to piedzīvo tik brīnišķīgā veidā. – Un tad apskatam tiek piekabināts jūtu izplūdums, ka tomēr esot daudz skaistāk, dižāk un varenāk zināt, ka cilvēks, pirms viņš ir ienācis šajā personīgajā, individuālajā esamībā, pilnībā ir dzīvojis tikai savos fiziskajos priekštečos un ka pēc tam viņš tīri dzīvos tikai savos fiziskajos pēcnācējos. Visai esamībai ir jātiek iespējai tikai fiziskajā pasaulē. Kā īsts jūtu izplūdums autoram tad izriet tas, ka viņš saka: vai tad tas nav daudz skaistāk, ka tas, ko cilvēks ir radījis, ir saistīts ar viņa fiziskajiem priekštečiem un turpina darboties fiziskajos pēcnācējos, nekā pieņemt – par ko gan var tikai sapņot – ka būtu kāda pasaule, kurā būtu dažādas par cilvēku augstākas būtnes, pasaule, kurā būtu dzirdami eņģeļu kori un tā tālāk? – Tiek likts saprast, ka tas ir necienīgi dabaszinātniski domājošam cilvēkam, pieslieties pasaules uzskatam, kam kaut vai attāli ir kādas darīšanas ar šādiem jēdzieniem.

Šī lekcija var atsaukt atmiņā to, ko es reiz pirms daudziem gadiem dzirdēju sakām kādu modernās apskaidrības kustības vadītāju viņa lekcijā. Šī persona teica apmēram sekojošo: cilvēki te runā par kaut kādām pārjutekliskām debesīm, par kaut ko, kam vajadzētu būt tur augšā – un tad izskaidroja, ka mūsu Zeme esot lode, kas brīvi lidojot pasaules telpā, ka tāpat esot arī ar citām planētām, ka tā tad pasaules telpa, kosmos esot tās debesis, un ka dvēselei nav vajadzības nonākt kādās citās debesīs, jo mēs jau esot debesis.

Šādi cilvēki neko daudz nesaprot no dziļajām izjūtām, no kurām *Šillers* izteica ļoti pamatotu domu graudu «Astronomiem»:

Nepļāpājiet ar mani tik daudz par miglājiem un saulēm!
Vai daba ir lieliska tik tāpēc, ka jums skaitīt ļauj?
Jūsu objekts noteikti ir viscildenākais kosmosā,
Bet, draugi, cildenais nedzīvo kosmosā.

No visiem šiem izteikumiem tam, kurš ar visu dvēseli kaut nedaudz ir uzņēmis no tā, kas šīs ziemas lekciju sērijas gaitā ir ticis pārrunāts, var kļūt skaidrs, cik dziļš pārpratums slēpjas šādu lietu pamatā. Tas ir dziļš pārpratums, neizpratne, un šo dziļo neizpratni mēs vislabāk varam izteikt, sakot: ja garazinātne jebkad runātu par to, ko šie ļaudis apzīmē kā māņticību, sapņošanu, fantastiku, tad visiem šie cilvēkiem būtu taisnība. Bet fakts ir tāds, ka garazinātne tās modernajā veidolā ir jauna un ka tās nestā vēsts līdz lielai daļai cilvēces vēl nav izlauzusies, galvenokārt līdz tiem, kuri runā tā, kā tika iezīmēts. Šie cilvēki veido savus priekšstatus par pārjutekliskajām pasaulēm, kas pašas ir tikai viņu fantāzijas un viņu pašu sasapņotā izpausme, un viņi apkaro paši sava sasapņotā, paši savu fantāziju veidojumus. Viņi nezina pilnīgi nekā no tā, kas par šīm lietām ir sakāms patiesajai garazinātnei. Tā cīņa, kuru ved liela daļa šo apskaidroto cilvēku, ir cīņa pret pašu radītām dzirnavām, don-kihotisms. Un ikviens, kurš to pilnībā saprot, tajā, kas no šīs puses tiek sacīts, saskatīs vārdus, neko vairāk kā vārdus, kas ir trāpīgi, ļoti trāpīgi to murgu apkarošanai, ko šie ļaudis paši ir sadomājuši. Bet tam nav nekāda sakara ar to, ko ar to visu saprot garazinātne. Mēs šo lekciju gaitā varētu pierādīt dīvainu loģiku, proti tajā, kur šķietami balstoties dabaszinātnē, izsakās noraidoši pret teozofiju, kaut gan nezina neko par tās saturu. Es vēlos dalīties tikai ar dažām lietām.

Jūs zināt, cik dziļi atzinīgi es iztuos pret to, ko ir radījis *Hekels* dabaszinātnes pamatam. Bet tam, ko viņš pats pauž priekšstatu, ko viņš pats sev ir izveidojis, noliegšanai par debesīm un elli – tam ir vājš loģiskais pamatojums. Šo vājumu var viegli uzrādīt. Mūsu laikos daudziem cilvēkiem, kuri grib skatīties apgaismoti, tas tiešām izklausās tik jauki, kad *Hekels* saka: «Te nāk seno laiku ticība, rāda uz augšu, rāda uz debesīm un saka: Tur dzīvo Dievs! Kurš tā runā, tas nezina, ka augša ir pavisam kur citur, kad Zemes griežas, un, kad tā ir pavisam apgriezusies, tad būtu jārāda uz leju, nevis uz augšu.» Tas izklausās tiešām tik trāpīgi. Tomēr, ja gribat nedaudz loģiski iedziļināties tajā, tad viņa slēdziens nebalstās ne uz ko citu, kā ka kāds gribētu apgalvot, ka ir jāstaigā ar galvu uz leju un nevis uz augšu, kad Zeme ir pagriezusies. Šie kungi vadās no maldiem, ka runa ir par lietām telpā nevis par norādi uz garīgo attiecībā pret fizisko. To ir jāatkārto atkal un atkal, jo tieši mūsu šodienas aprakstu priekšmets saprotamu iemeslu dēļ ir kaut kas ļoti nozīmīgs.

Turpināsim no tā, kas tika pateikts iepriekšējā lekcijā: ja mēs cauraužamies ar noskaņojumu, kas plūst no garazinātnes, un pievēršamies tam, kas pakāpeniski izveidojas, attīstās no mūsu priekšā augoša bērna, tad mums ir sajūta, kas arvien vairāk un vairāk kāpinās līdz gaišai, spilgtai un skaidrai atziņai: ka bērna ķermeņa pieaugšanā, pārveidojumos, pārmaiņās parādās kaut kas, kas nākot no pārjutekliskajām pasaulēm, veido savu esamību šajā pasaulē. Mēs nonākam līdz priekšstatam, kuru, kā mēs redzējām, garazinātne var pacelt līdz pilnīgai pārliecībai: ka cilvēka būtības kodols, kurš caur apaugļošanas un piedzimšanu ienāk esamībā, pastāvēja jau pirms apaugļošanās un piedzimšanas, un ka tas, ko mēs redzam fiziskajā ķermenī, ir ietērs pārjutekliskam garīgam būtības kodolam.

Tad mēs nonākam pie jautājuma: kur ir tas, kas tikai caur apaugļošanas un piedzimšanu ienāk fiziskajā esamībā? – Mēs šo domu esam iztīrājuši arī tālāk, un tā mūs ir novedusi pie tā, lai atzītu, ka šī cilvēka fiziskā esamība nav pirmā, bet mums ir jārunā par atkārtotām šīs zemes dzīvēm, ka cilvēks Zemes attīstības gaitā atkārtoti ienāk savā fiziskajā esamībā. Un mēs arī esam atzinuši domu, ka tas, ko cilvēks savā dzīvē piedzīvo, ko viņš pārdzīvo domāšanā, jušanā un baudīšanā, mīlestībā un priekā, gribā un rīcībā, nav nomiris, bet no tā paliek un turpinās auglis, un ka nākamā šīs zemes esamība šo iepriekšējo dzīvju augli uzņem sevī. Kad bērns pakāpeniski liek parādīties savām dotībām, spējām un darbiem, tas mums attēlo iepriekšējo zemes dzīvju rezultātu. Cilvēks līdz šai dzīvei ir izcīnījis augšup cauri daudzām esamības pakāpēm, un tas, ko viņš ir paveicis agrākajās dzīvēs, ir pārveidojies par dīgli un saturu, tā ka viņa jaunā dzīve ir pilnīgāka, parādās pilnāka nekā iepriekšējā dzīve.

Tāda būtiskajā ir cilvēka augšup kāpjošā gaita. Garazinātnē mēs runājam par to, ka caur apaugļošanas un piedzimšanu esamībā ienākošais, kas nāves brīdī atkal pametīs fizisko ķermeni, starplaikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu atrodas garīgā, pārjutekliskā pasaulē. Vienu daļu no šīs garīgās, pārjutekliskās pasaules mēs pārrunājam iepriekšējā lekcijā ar nosaukumu «elle». Lielu daļu, ko ietver jēdziens «debesis», pārrunāsim šodien. Tā patiešām garazinātnē debesīs nav kaut kas, kas ir sasapņots, viņpus, tāls, bet gan kas tāds, kas ir tepat, kur esam arī mēs. Un tagad mums ir jāatbild uz jautājumu: kā tas, ko mēs saucam par debesīm, pārjutekliskā esamība, var būt tepat, kur esam arī mēs, ja cilvēki ar savām fiziskajām acīm neko neuztver, ja tas ir patiesi, ka fiziskā zinātne, kurai ir tik lieli un vareni sasniegumi, nekad nav spējusi atklāt šo paradīzi, šīs debesīs?

Un arī tam jau bieži ir pievērsta jūsu uzmanība, ka katrs cilvēks, patiešām katrs cilvēks var nonākt līdz pilnam skatījumam uz pārjutekliskajām pasaulēm un debesīm. Rakstā «Kā sasniedz augstāko pasauli atziņas?» ir pievērsta uzmanība metodēm, ar kurām cilvēks var aizcīnīties līdz pārjutekliskajai pasaulei. Šodien tikai īsi ieskicēšu, par ko ir runa. Jums tikai vienmēr jāpatur acu priekšā, ko tas nozīmē – uztvert šo jutekliski-fizisko pasauli jums apkārt. Jūs noteikti esat lasījuši, ka tas, ko mēs saucam par pilnībā attīstītu cilvēka ausi, ir izveidojies, sakot *Gētes* vārdiem, no kāda «vienaldzīga» orgāna. Palūkojieties uz dzīvnieku primitīvajiem orgāniem, padomājiet, kas šiem

nepilnīgajiem dzīvniekiem ir apkārtējā toņu, fizisko harmoniju, melodiju un citu skaņu un trokšņu pasaule. Padomājiet, cik smalka viena cilvēka orgāna izveidošana bija nepieciešama līdz mūsdienu augstumiem, lai cilvēks varētu iestrādāties skaņu jomā savā apkārtējā pasaulē. Tā jūs varat apskatīt arī citus orgānus.

Palūkojieties uz aci, kā tā pakāpeniski un pamazām ir attīstījusies tiktāl, ka var atmirdzēt gaismas un krāsu brīnumainā pasaule, ko uztver liela daļa cilvēku. Un tā mūsu apkārtnē ir tik daudz, cik mūsu orgāni ir spējīgi no šīs apkārtnes uztvert. Ja cilvēka orgāni vēl būtu kādā nepilnīgākā pakāpē – iedomājieties cilvēka dzirdes orgānu nepilnīgākā pakāpē – kāda būtu skaņu, harmoniju un melodiju pasaule šādām būtnēm ar neattīstītu dzirdi? Tā būtu pasaule, kuru jūs nespētu uztvert, «viņpusēja» pasaule! Kā tāda attiektos pret juteklisko cilvēku pasaulē, tā garīgā pasaule attiecas pret to, ko parasti sauc par pasauli. Un tāpat kā nepilnīgākas būtnes ar nepilnīgākiem maņu orgāniem ir attīstījušās līdz lielākai pilnībai, un tādējādi to uztverei ir pievienojušās jaunas jomas, tāpat arī mūsdienu cilvēks ir spējīgs attīstīties, kā tas bija ar senlaiku cilvēku. Ir visos smalkumos sniegtas metodes, ar kurām tas, kādi mūsdienās ir cilvēka spēki un spējas, var tikt pacelts augstākā pakāpē. Nevienam nenāk prātā saukt par «debesīm» to, ko ir noraidījis *Forels*. Garazinātne saka tikai to: ja cilvēks spēj atteikties, ja viņam ir pietiekami enerģijas un izturības, lai attīstītu spējas, kas pašlaik viņā vēl snauž, dus viņa krūtīs, tad viņš uztvers garīgās pasaules. – Ar garīgajām pasaulēm ir domāts tas, kas ir iekšā katrā cilvēkā. Ja viņš izveidos atbilstošos orgānus, tad viņam tāds viņpusējais pasaules saturs kļūs par apkārtējās uztveres saturu tāpat, kā apkārtējās uztveres pasaule ir skaņu pasaule. Un tas notiek arvien lielākā un lielākā mērā, jo pilnīgāks kļūst atbilstošais fiziskais orgāns.

Bet neviens nedrīkst iedomāties, ka šī attīstība, kas te tiek apskatīta, būtu kaut kas līdzīgs tagadnes attīstības metodēm kādas fiziskās maņas attīstīšanai. Tas būtu pārpratums. Garazinātņiekam ir viegli pajautāt: kā tad veidojas šī sestā maņa? – un cilvēki ar to iztēlojas, ka tai līdzīgi kā acij būtu jāizaug no organisma. Bet augstākās, pārjutekliskās maņas nav tādas. Tās uztver pavisam citādākā veidā nekā mūsu fiziskās maņas. Ļoti īsi raksturosim, kā šīs augstākās maņas – šis vārds īsti netrāpa to būtībai, bet tas nekas – attiecas pret citām fiziskajām maņām. Tas attīstības veids, kādā cilvēks paceļas pārjutekliskajās pasaulēs, nav ārējs, turbulents, tas ir iekšējs, intīms. Un tas, ko cilvēkam ir jāpaveic, lai garīgā pasaule iespīdētu tagadējā esamībā, norisinās lielā klusumā un trausli. Ir trīs dvēseles pamatspēki, kuri ir spējīgi patiesai attīstībai uz augstāko, tie ir domāšanas, jušanas un gribas pamatspēki. Ja īsi jautājam, ko cilvēkam būtu jāpasāk ar domāšanu, jušanu un gribēšanu, ja viņš grib kļūt par pārjutekliskās pasaules, debesu pasaules pilsoni jau šajā esamībā, tad saņemam atbildi, ka tas ir smalks, trausls darbs. Jūs varat manā žurnālā, sākot no trīspadsmitās burtnīcas, izlasīt, kā cilvēks ar to, ka viņš pilnīgi noteiktā veidā kultivē savu domu pasauli, savu sajūtu pasauli un savu gribas pasauli, ieaug pārjutekliskajā pasaulē. Atcerieties un padomājiet par visu, kas mūsu tagadējos apstākļos no agra rīta, kad pamostamies, līdz vakaram, kad mūsu apziņa nogrimst nenoteiktā tumsībā, iet cauri mūsu dvēselei, un padomāsim, kā mūsu dvēselē viss izskatītos pavisam citādāk, ja mēs dzīvotu nevis mūsu laikmetā un šajā Viduseiropas vietā, bet kādā laikmetā pirms simts gadiem un citā mūsu Zemes vietā. Tad mēs varētu atklāt, cik daudz no tā, kas no rīta līdz vakaram plūst cauri cilvēka dvēselei, ir tīrs ār pasaules rezultāts, kas nepārtraukti un nemitīgi mainās. Paņemiet nost no visa, kas tā plūst cauri cilvēka dvēselei, to, kas ir laikmeta un vietas iedvests, pamēģiniet attālināt no dvēseles visas domas, kas kaut kā ir saistītas ar vietu un laiku, un pajautājiet, cik daudz tad paliek pāri no šāda satura. Visas domas, sajūtas un gribas akti, kas tā plūst cauri dvēselei un kurus nosaka vieta un laiks, kas, citiem vārdiem sakot, cilvēkā ieplūst no ārpusē ikdienas dzīves dēļ, ir nepiemērotas augstākai garīgajai attīstībai, pārjutekliskās pasaules piedzīvošanai. Neuztveriet šīs lietas tā, it kā kaut kas tiktu teikts pret cilvēka dzīvi jomā, kurā viņš atrodas. Bet viņam ir jāatrod tik daudz laika, lai uz noteiktu laika sprīdi paceltos pāri visam tam, kas tā ienāk dvēselē no ikdienas dzīves. Viņam, kaut arī tikai dažas minūtes, ir jānododas tādām domām un sajūtām, kas ir neatkarīgas

no vietas un laika, kuras ir mūžīgas. Šādas domas un sajūtas ir dotas. Tas pastāv, tās ir attīstītas tiem, kuri izgājuši skološanos augstākai garīgajai dzīvei. Ja cilvēks ļauj savā dvēselē vienmēr atkal un atkal dzīvot un darboties šādām attīstības idejām, tad tās cilvēka dvēselē kļūst par iedarbīgiem spēkiem, kas patiešām atmodina snaudošās spējas.

Un tad atļaujiet attēlot tās varenās pārvērtības, kad cilvēks pēc stingri noteiktām metodēm nododas attīstības domām, kad viņš saprot, kā smalkā veidā dzīvot ar šādām attīstības domām. Attēlosim to vispirms mūsu domu dzīvei. Kurš varētu noliegt, ka šādas domas, idejas pastāv? Cilvēka domām, kādas tās ir šajā laikā, kāda ir to īpašā daba? To daba ir tāda, ka cilvēks ar tām dzīvo visintīmāk, jo kas gan cits intīmāk dzīvo mūsu dvēselē kā mūsu domas? Ar ko gan citu mēs būtu kopā intīmāk, kā ar mūsu domām un priekšstatiem? Bet šīs domas un priekšstati, ciktāl tie attiecas uz ārējo pasauli, ir visneiedarbīgākais, vispasīvākais attiecībā uz šo «īsto» sīko, triviālo lietu pasauli. Bet tajā slēpjas kāda dziļa gudrība, ja kāds saka, piemēram, ka var cik vien grib pieķerties skaitļiem, kas izsaka kāda tilta ideju, tāda doma par tiltu var būt pilnīgi pareiza visos sīkumos – doma ir pareiza, bet tilta taču nav. Doma ir visintīmākais, kas dzīvo dvēselē. Bet šajā pasaulē, kurā mēs pavadām savu fizisko esamību, doma ir visneiedarbīgākā. Tās esamība pilnībā un galīgi ir iekšēja. Bet tajā acumirkli, kad cilvēks iesāk – viņam ir jāiesāk pacietīgi – vismaz pavisam mazu daļu sava laika, ziedoties mūžības domām, viņš pieredz kaut ko, par ko iepriekš nevarēja pat sapņot. Viņš sāk iepazīt pasauli, kas attiecībā uz domām ir pavisam citādāka nekā mūsu fiziskā pasaule. Ja mūsu fiziskajā pasaulē doma ir visintīmākais un vienlaikus tomēr visneiedarbīgākais, pasīvākais, tad ar skološanos mūžības domās, ko mēs veicam fiziskajā dzīvē, mēs tiekam ievadīti pasaulē, kurā doma pati ir radoša. Tas ir tas būtiskais, kas ir galvenais tajā. Tad cilvēkam apkārt sāk dzīvot cita pasaule. Un viņš pats no savas pieredzes mācās zināt: kad mēs skatāmies fiziskajā pasaulē, mēs redzam gaismu; tā plūst lejā no saules; mēs redzam, kā augi, ja mēs nelaižam tos gaismā, kļūst bāli un mirst; mēs redzam, kā gaisma uz šiem augiem iedarbojas radoši. Par šādu spēku, kas caurstrāvo pasaules telpu, kas ir realitāte, cik vien kāda jutekliska lieta var būt realitāte, kļūst doma tam, kurš ar skološanos iekļūst pārjutekliskajā pasaulē. Doma, kas vada savu neiedarbīgo eksistenci iekšējās pasaules tumsībā, ar skološanos tiek iepazīta kā kaut kas tāds, kas radoši caurstrāvo pasaules telpu, kas ir daudz reālāka, daudz īstāka nekā saules gaisma. Tad cilvēks, kad šī domu gaisma, par kuru viņš tad runā kā par reālu pasauli, kas plešas visapkārt viņam, ieplūst cilvēka dvēselē, pamana, ka šie radošie spēki to, kas ir dvēsele, atdzīvina tāpat, kā saules gaisma, kas caurauž fizisko augu. Ar to mēs mācāmies, kā telpu, kas ir apkārt mums, caurstrāvo realitāte, kuru cilvēks, kamēr viņam nav nepieciešamo spēju, nevar uztvert, līdzīgi kā tas, kuram nav izveidotas ausis, neuztver skaņas.

Bet tad ir arī noteiktas sajūtas, kas pārjutekliskajā pasaulē, pārjutekliskās skološanās gaitā tiek radītas citādāk nekā ikdienas parastās dzīves sajūtas. Kā tiek radītas ikdienas dzīves sajūtas? Cilvēks pievērš savu uzmanību kādam priekšmetam. Viņam tas patīk. Viņā veidojas patikas sajūta. Šī patikas sajūta rodas ar ārējā priekšmeta palīdzību. Mēs jūtamies pacilāti skaistas ārpusaules ietekmē, mūs pilda riebums, ja mēs ārpusaulē sastopamies ar kaut ko pretīgu. Tā cilvēka dvēselē uzplūst un aizplūst sajūtas. Garazinātnei ir cilvēks jāievada dziļāk patiesajā, īstajā, reālajā.

Ja cilvēks grib pamodināt sevī iekšējās spējas pārjutekliskajai pasaulei, tad viņam jāklūst spējīgam sajūtām, kas nav ārēji ierosinātas. Te savukārt arī ir metode, ar kuru cilvēks iedzīvojas sajūtu pasaulē, kurā viņā uzvilnī un aizplūst sajūtas, kam nav vajadzīgi nekādi ārēji cēloņi. Sajūtas, kas tiek ierosinātas no āruses, cilvēkā var pamodināt ārēju lietu uztveres. Kad cilvēks iemācās attīstīt sevī pilnīgi noteiktas jūtas, tad šādu jūtu ierosināšana iedarbojas kā spēks, kas atkal modina snaudošās spējas. Un tad cilvēks no pieredzes zina to, ko iesvētītais var redzēt: ka gaismas pasaule ir radoša garīgajam tāpat kā fiziskajam, ka tā arī garīgā gaisma sadalās daudzveidīgās krāsās kā fiziskā gaisma; viņš zina, ka pastāv pasaule, kurā dzīvo garīgā gaisma, pasaule, kuru mēs saucam par astrālo pasauli. Tā iekļaujas šajā fiziskajā pasaulē cilvēkam, kurš tāpat pamodina sevī snaudošās spējas uz spēkus,

kad viņš – nenākot tam nekādam impulsam no ārpuses – tūri garīgā pārdzīvojumā arvien vairāk un vairāk izveido sevī pavisam īpaša veida sajūtu, kas jutekliskajā pasaulē nekādi netiek ierosināta ar kaut ko ārēju. Kurš spēj sevī pamodināt šīs mīlestības jūtas, tūri iekšēju pārdzīvojumu, tas ir iemantojis saikni ar garīgo pasauli.

Tad attēlotajam elementam pievienojas vēl viena cita pasaule. Krāsām pievienojas vēl viena pasaule. Mīlestība, kuru rada fiziski priekšmeti, nekad nevar novest pie garīgā. Tā mīlestība, kas ir apmierināta arī tad, ja mīlestības priekšmets pastāv tikai un vienīgi garīgajā, tā mīlestība, kas paliek kā dziļš iekšējs pārdzīvojums, ir radošs spēks augstāka veida elementiem, kas caurauž garīgo telpu. Šī mīlestība ir īstā mīlestība. Priekšpakāpe tai ir tā, ko radīšanā izjūt mākslinieks. Tā viņā ir tikai tad, kad viņš no savas dvēseles producē garīgus darbus. Šī mīlestība pārvērš iepriekš mēmo, gaismas un krāsu caurstrāvoto telpu toņu pasaulē, un tad pasaule sāk runāt ar mums garīgās skaņās.

Tā jūs redzat, kā cilvēks pakāpeniski attīstās citā pasaulē, ka te nav nekā cita kā tikai īsts turpinājums tam, kas pastāv arī dabiskā cilvēka esamībā, dabiskās norisēs. Kā no vienaldzīgiem dzirdes pūslīšiem ir radušās ausis un līdz ar to no nenoteiktās bezskaņu pasaules izlauzās fiziskās skaņas, tā no iepriekš nenoteiktā izlaužas pasaule, kas tikko tika aprakstīta. Par šīm pasaulēm, kuras var pieredzēt, nerunā tie, kuri cīnās pret vējdzirnavām, kā tas tika pieminēts lekcijas iesākumā. Kurš saka, ka debesis nekur neesot atrastas, tas nezina, ka viņam tās nav jāmeklē nekur citur, jo debesis ir te, kur esam mēs. Runa ir tikai par to, lai netiktu piekarināts klāt apgalvojums: ko es nevaru uztvert, tas nepastāv, un ja kāds cits apgalvo, kas pastāv kaut kas, ko es nevaru uztvert, tad viņš ir nelga, sapņotājs vai blēdis. – Šis teikums ir loģiski visnepareizākais teikums, kāds vispār var būt, jo neviens nedrīkst apgalvot, ka viņa uztveres robeža ir arī esamības robeža. Citādi jau arī kurlais varētu nosaukt visu skaņu, harmoniju un melodiju pasauli sasapņotu fantastiku.

Kad garazinātnē runā par debesīm, tad par tām runā tajā veidā, kā tas jums tagad tika attēlots. Tā par šīm debesīm runā īstā garazinātne, un par tām nerunāja citādi arī reliģisko uzskatu pirmavotos, kad tos vēl saprata. Šajā redzamajā pasaulē pastāv nejutekliska pasaule, kā kurlajam skaņu pasaule.

Un tagad pajautāsim sev: kādēļ cilvēks savas tagadējās attīstības stadijā neuztver šo pārjuteklisko pasauli? Viņš to neuztver tā iemesla dēļ, ka tieši jutekliskā, maņu uztvere, kas ir iestājusies kā nepieciešamība cilvēces attīstībā, kā tāda sega, kā plīvurs klājas pāri pārjutekliskajai pasaulei. Mēs to nedomājām citādi, kad tika attēlots, kas ir jāpaveic tam, kurš tiecas pēc šīs pārjutekliskās pasaules. Viņam ir jāizceļ sevi ārā no jutekliskās pasaules, viņam ir uz brīdi jāapklusina šī jutekliskā pasaule. Tad viņš nonāk līdz tam, kas ir aiz šīs jutekliskās pasaules, tad viņš uztver, kā jutekliskā pasaule kā sega plešas pāri pārjutekliskajai. Kurš patiesā nozīmē savā ķermenī paceļas pāri savam ķermenim, tas var uztvert to, kas ir aiz šī plīvura.

Mums ir jāzina, kam parastajā normālajā cilvēka dzīvē tiek izmantoti spēki, kuri tāpat var kļūt par spējām, lai iekļūtu pārjutekliskajās pasaulēs. To nevar apjēgt citādi, kā tikai uzmanīgi apskatot patieso faktu stāvokli: kas īsti ir fiziskā pasaule, kas ir visnepilnīgākais fiziskais ķermenis un kas ir pilnīgākais fiziskais ķermenis, kas parādās mums kā cilvēka ķermenis? Visas fiziskās būtības ir radījumi, gara radītas. Garīgais ir pamatā visam fiziskajam. To mēs esam vienmēr atkal uzsvēruši šo lekciju gaitā visdažādākajos veidos. Kā ledus sacietē no ūdens, tā no garīgā sacietē viss fiziskais. Tas ir it kā garīgā sablīvējums. Apskatīsim mūsdienu cilvēka auss veidojumu. Kas ir pamatā šim fiziskajam veidojumam? Tam pamatā ir garīgs radošais spēks! Skaņa, kas kā fiziska skaņa dzīvo mūsu apkārtnē, ir kaut kas piederīgs fiziskajai pasaulei, aiz kuras ir garīgā skaņa. Tajā pašā pasaulē, kas plūst uz mūsu fizisko ausi, mēs dzirdēsim fizisko skaņu, un tajā pašā pasaulē dzīvo arī pārjutekliskā, garīgā skaņa. Kas ir garīgā skaņa? Šī garīgā skaņa ir mūsu auss radītājs, tāpat kā tas, kas fiziskajā gaismā ir apslēpta garīgā gaisma, ir mūsu acu radītājs. Tādēļ *Gēte*, kurš ir izteicis tik daudzas dziļas garīgās patiesības, saka: «Acs ir gaismas veidota gaismai.» Spēks, kas plūst uz mums

no saules un kas dod mūsu acīm spējas gaismas piepildītā telpā redzēt priekšmetus to robežās, satur arī tās būtnes, kas ir formējušas acu brīnumaino uzbūvi. Tā tas, ko redz fiziskās acis un dzird fiziskās ausis, nozīmētu tik daudz, kā iekļūšana tajā, kas ir aiz tām, pacelšanos līdz garīgajiem spēkiem. Vienā noteiktā gadījumā mēs to jau darām, kad pievēršam skatienu mazam cilvēkbērnam, kurš pamazām un pakāpeniski veido savas spējas fiziskajā cilvēka ķermenī. Mēs redzam šīs spējas izceļamies no aiz jutekliskās pasaules paslēptas pasaules, redzam, kā tās iesaujas matērijā, rada klātesamības aspektu matērijā.

Mēs atgriezīamies pie garazinātnes un jautājam: kur bija šī būtne, pirms tā caur apaugļošanos un piedzimšanu pieņēma fizisko esamību, kur tā bija laikā starp pēdējo nāvi un savu pēdējo piedzimšanu? Tā nebija nekādā izsapņotā garīgā pasaulē, bet gan tajā pašā pasaulē, kurā esam arī mēs. Visa atšķirība starp šo būtņi, pirms tā caur apaugļošanos un piedzimšanu ienāca materiālajā esamībā, un to, kas tā ir pēc tam, pastāv sekojošajā. Pirms piedzimšanas šī būtne sastāv no tādiem elementiem, kurus var saskatīt tikai, ja ir izveidotas tās spējas, kas tikko tika attēlotas kā garīgās spējas. Tā ir neredzama, kamēr šīs pārjutekliskās spējas nav izveidotas. Līdzīgi kā kādam, kuram ūdens būtu neredzams, kamēr tas ir šķidrums, bet kļūst redzams, tikko tas sasalst, tā neredzams kļūst cilvēks, kad viņš kļūst kā ūdens – bet redzams, kad sasalst, tas ir, kļūst fizisks.

Tā mēs runājam par diviem cilvēka stāvokļiem, par vienu stāvokli starp nāvi un jaunu piedzimšanu, redzamu tikai garīgajām maņām, un par stāvokli, kurā viņš ir ap sevi noaudis tērpu, kas parādās redzams fiziskajām maņām. Tā mēs redzam, ka cilvēks starplaikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu ir sasaistīts ar radošajiem spēkiem, kas caurstrāvo telpu, un kurus tas, kurš attīsta savas pārjutekliskās spējas, iepazīst jau šeit kā debesu spēkus. Cilvēks ir sasaistīts ar šiem radošajiem spēkiem. Te fiziskajā pasaulē cilvēks dzīvo ar fiziskajiem spēkiem, ar fiziskajām skaņām, ar fizisko gaismu; garīgajā pasaulē viņš dzīvo tajā, kas ir aiz skaņas, aiz gaismas kā garīgi-radošais. Viņš dzīvo pasaulē, kas tikai ir citādāka nekā fiziskā pasaule. Te fiziskajā pasaulē acs redz caur gaismu. Garīgajā pasaulē cilvēks uztver to, ko acs ir radījusi. Viņš dzīvo garīgajā gaismā, viņš dzīvo garīgajā skaņu pasaulē, viņš dzīvo tajā, kas ar piedzimšanas un apaugļošanās palīdzību izveido viņa fizisko ķermeni, viņš dzīvo ar produktīvajām, radošajām, kosmiskajām būtībām tur, kur tiek veidota mūsu pasaule, kas kā sega plešas pāri garīgajai. Tā šī sega pati ieplūst garīgajā pasaulē. Cilvēka apziņa uzmirdz citā stāvoklī. Visa atšķirība starp cilvēku bez ķermeņa un iemiesotu cilvēku ir tā, ka cilvēks bez ķermeņa dzīvo citā apziņas stāvoklī un ka viņš uztver radošos spēkus. Un tā mēs sapratīsim, ko tas nozīmē: cilvēks līdz ar nāvi tiek uzņemts pārjutekliskajā pasaulē. Tā nav nekāda nosapņota pasaule, tā nav pasaule ar mazāku realitāti kā mūsu pasaule, tā ir blīvāka un spēcīgāka intensitātes un realitātes pasaule, jo tajā dzīvo radošās būtības mūsu fiziskajai pasaulei. Un tagad mēs saprotam, kas tur iedarbojas starp nāvi un jaunu piedzimšanu.

Iepriekšējā reizē, kad pārrunājām kavējošos spēkus, mēs redzējām, ka, kad cilvēks iziet pa nāves vārtiem, viņa priekšā aizslīd visas viņa pagājušās dzīves atmiņu tablo, mēs redzējām, ka šīs tablo tiek uzņemts esences veidā un paliek vienots ar cilvēku visā sekojošajā laikā; mēs redzējām, kā cilvēks iet cauri *kamalokas* laikam, kad jāiziet sava veida šķīstīšana. Kad viņš ir izgājis šo šķīstīšanos, tad tas, ko viņš no pagājušās dzīves ir paņēmis līdzī, kļūst par kaut ko īpašu, kaut ko jaunu. Mēs zinām, ka cilvēks, kad iziet cauri nāves vārtiem, tad ieiet garīgajā, pārjutekliskajā pasaulē. Uztveriet to kā tādu tīrumu, auglīgu augsni, un uztveriet to, ko cilvēks nes līdzī no pagājušās dzīves kā savas domāšanas, jušanas un gribas augli, ko var apkopot kā pagājušās dzīves augli, uztveriet to kā dīgli, kas tiek iedēstīts šajā augsnē un uzdīgst. Tā pagājušās dzīves auglis uzdīgst garīgajā augsnē, un cilvēka apziņa pamana un uztver šī no pagājušās dzīves līdzī paņemtā dzīves asna uzdīgšanu, šo izdalīšanos, šo attīstīšanos. Viss, ko cilvēki ir paņēmuši līdzī no sava laika dzīves, impregnējas šajā dzīves pēdējā auglī, un viss, kas pienācis cilvēkam no ārpuses, paplašinās un uzdīgst kā asns. Tā ir uztveres un apziņas pasaule starp nāvi un jaunu piedzimšanu. Kas iziet cauri dvēselei, to tam, kuram

pašam nav spēju uztvert pārjutekliski, var izskaidrot tikai ar salīdzinājumu. Dziļāk pārdomājot, jūs šo salīdzinājumu sapratīsiet. To, ko cilvēks jūt pagājušās dzīves asna atplaukšanā, pilnīgi attaisnoti var apzīmēt kā svētlaimību, jo tā ir svētlaimība. Tā ir pretēja sajūta tam, kādu cilvēks var uztvert, kad jūt priekšmetus. Tagad viņš jūt to atplaukštam, pirms tam tas plūst ārā; bet tagad ārā plūst būtība un izveidojoties dzīves asnam viņu caurauž sajūta, ko var salīdzināt ar to, kas zemākā pakāpē – dziļāk pārdomājot, jums atklāsies tā nozīmīgums – kāda ir vistai, kad tā izdēj olu: svētlaimīga dzīvības radīšana, dīgļa atvēršanās svētlaimība. Šī svētlaimība noved pie tā, ka cilvēks garīgi sagatavo to, kas viņu pieķēdē fiziskajai piedzimšanai, kas viņu ienes fiziskajā esamībā. Tā kā viņš ir guvis jaunu pieredzi, kas ir ietverta šajā pamatkodolā, tādēļ katra dzīve – izņemot augšā un lejā ejošos ceļus, kam arī ir jābūt – kļūs pilnīgāka.

Kā mēs redzējām iepriekšējā reizē, tad dzīvē kopumā mēs paceļamies uz vienmēr lielāku un lielāku pilnību. Mēs redzam, kā tas, kas ir iedzīvojis fiziskajā pasaulē, producēšanā fiziskajā pasaulē, parādās radoši no jauna svētlaimības sajūtā.

Tā mums ir jābūt skaidram, ka tikai cilvēka apziņas stāvoklis atšķiras no tā, kāds tas ir pārjutekliskajā pasaulē. Ar vēl vienu salīdzinājumu mēs varam izskaidrot, ar ko atšķiras apziņas stāvoklis starp fizisko pasauli un pārjuteklisko pasauli. Iedomājieties cilvēku, kurš klausās kādu simfoniju. Viņš ļauj uz sevi plūst skaņām no ārpusēs. Viņš tās izbauda. Un tagad iedomājieties, ka būtu iespējams, ka cilvēks radoši, garīgi veidotu šo simfoniju, neskarot kādu tekstu, neliekot skanēt nevienam instrumentam, ka viņš radoši pats no sevis savā garā virknē skaņu pie skaņas. Kā pirmā cilvēka uztveres attiecas pret to cilvēku, kurā uzplaukst simfonija, tā fiziskā pasaule attiecas pret uztverēm pārjutekliskajā. Tādēļ mums ir jāsaprot: lai uztvertu debesu pasauli, cilvēkam ir jāspēj atteikties no tā, ka viņam kaut kas garīgi nāk pretī fiziskajā pasaulē. Kamēr viņš šādu atteikšanos nespēj īstenot, tikmēr nevar redzēt.

Bet garīgā pasaule mums neparādās kā pasaule, līdz kurai nevarētu pacelties arī loģiskā domāšana. Tas, ko cilvēks parasti iebilst, ir tikai tas, ka viņš nevar to uztvert.

Tā jēdziens «debesis» nākotnes cilvēkam atkal iegūs savu nozīmi. Tas nav jēdziens no kādas nosapņotas pasaules, kurā mēs atrastos. Apziņa radošajā pasaulē ir daudz gaišāka un intensīvāka nekā fiziskajā pasaulē. Tādēļ mums arī cilvēka dzīvi, apziņu radošajā pasaulē ir jāiztēlojas intensīvāku nekā fiziskajā pasaulē.

Kādas ir attiecības starp fizisko pasauli un pārjuteklisko pasauli? Tas ir dabiski, ka cilvēkus vispirms interesē šīs attiecības. Tādēļ es gribētu to izteikt ar pretjautājumu: vai cilvēks pārjutekliskajā pasaulē zinās par tiem, kuri viņam ir mīļi un dārgi šajā pasaulē? Vai tas, kas ir norisinājies šeit, kaut kādā veidā turpināsies? Tā būs! Un tas ir pareizi apjēdzams, ja jūs pilnīgi skaidri pārdomājat, kas tikko ir ticis pateikts, skaidri norādot, ka pastāv intīma kopsakarība starp šo fizisko un pārjuteklisko pasauli. Kas šeit tiek iedēstīts kā dīglis, kā asns, tas tur uzplaukst un kļūst par augli. Nav nekā pasaulē, kam nebūtu garīga fona. Fiziskajā pasaulē cilvēks jau strādā garīgajai pasaulei. Tam piemērs: pieņemsim, ka kāda māte ar mīlestību ir pieķērusies savam bērnam. Iesākumā šo mīlestību attīsta, gribētos teikt, dabiski iemesli. Bet tad ar katru acumirkli šī mīlestība pārveidojas no tīri dabiskas, fizisko apstākļu noteiktas mīlestības par garīgu mīlestību. Tādā mērā, kādā mīlestība, kas apkalpo dabiskos iemeslus, tiek pārveidota garīgā mātes mīlestībā, cilvēks ieaug garīgajā mīlestībā. Šī mīlestība kļūst patiesa garīgajā. Kā no cilvēka atkrīt tikai fiziskais apvalks, tā no garīgās būtības atkrīt tikai fiziski-laicīgais. Viss tīkls, kas noaužas no cilvēka dvēseles uz dvēseli, tas, kas dzīvo no sirds uz sirdi, no gara uz garu, tas neredzamā veidā jau ir pārjutekliskajā pasaulē. Garīgais, cilvēka būtības kodols iedzīvojas pārjutekliskajā pasaulē, un viss, ko cilvēks ir piesaistījis šajā fiziskajā pasaulē, rod savu turpinājumu garīgā veidā garīgajā pasaulē. Viss, kas šeit ir piesaistīts garīgā veidā, atrodas atkal pilnā apziņā, vēl gaišākā apziņā garīgajā pasaulē. Atkarībā no apstākļiem veidojas atkal jauna saikne jaunajā dzīves

gaitā, tā ka tiem, kurus saista bieži neizprotama simpātija, skaidrojums tai jāmeklē tajā, ko viņi paši ir noauduši agrākajās dzīvēs.

Tā mēs redzam, kā visa mūsu jutekliskā pasaule ir ieausta šajā pārjutekliskajā, neredzamajā pasaulē. Un, tāpat kā cilvēks ir jutekliskās pasaules pilsonis starp piedzimšanu nāvi, tāpat viņš ir pārjutekliskās pasaules pilsonis pēc nāves, tikai viņš to nezina laikā starp piedzimšanu un nāvi.

Iepriekšējā apskatā tika attēlots «elles» jēdziens, un šodien «debesu» jēdziens, kuri satur visu, kādas garīgas ietekmes uz cilvēku pastāv. Iepriekšējā reizē mēs pievērsāmies spēkiem, kas noved pie sacietēšanas, kamēr šodien attēlotais parādās kā pretstats tam: attīstības princips. Dzīvība soļo no esamības uz esamību, un par tik, par cik pēdējā dzīvē ir likti lietā radošie spēki, par tik augstāk paceļas nākamā esamība. Ciktāl cilvēks to, ko uzņem, grib ne tikai izbaudīt, bet gan caur to, ko izbauda, grib izlauzties līdz tam, kas pārveidojas garīgos spēkos, viņš nemitīgi jau ir debesu pasaulē. Viss, kas var vest cilvēku uz priekšu, ir debesu elementu saturs, viss, kas kavē attīstību, ir elles pasaulu saturs.

Kurš šādu debesu jēdzienu grib harmonizēt ar to, ko ir paveikusi dabaszinātne, varēs to viegli paveikt. Viņš to sasniegs pilnīgā harmonijā. Mūsu laikabiedros tikai nav lielas tieksmes ielaisties uz iedzīvošanos šajās augstākajās pasaulēs. Mūsu laikmets ir kūtrs pārjutekliskās pasaules apskatam, tādēļ šis laikmets pārāk lētticīgi izturas pret tiem, kuri izvirza tēzi: ko es nevaru uztvert, tas nav patiesi, un, ja kāds apgalvo, ka tas esot patiesi, tad viņš ir vientiesis vai āksts. – Pārāk daudzi šajā laikmetā kļūst par šāda viedokļa ticīgajiem. Ja arī mēs skaidri redzam, cik liels un varens ir mūsu laikmeta progress attiecībā uz fizisko zinātņi, tad tomēr no otras puses mēs arī redzam, cik maz lielākā daļa mūsu laikabiedru sliecas iekļūt pārjutekliskajās pasaulēs. Uzskata, ka iekļūšana pārjutekliskajā pasaulē cilvēku padarot vāju un svešu attiecībā pret juteklisko pasauli. Tas ir aizspriedums. Ja kāda priekšā ir dzelzs gabals un viņš saka: šajā dzelzī ir magnētiskais spēks; paberzē to ar otru dzelzs gabalu un tu dabūsi magnētu – tad var nākt cits un teikt: ak, šis dzelzs gabals var labi noderēt naglu iedzīšanai. – Tie ir īstie fantazētāji, kuri juteklisko, praktisko uztver tikai tā, kā tas, kurš magnētu izmanto tikai naglu iedzīšanai. Reālisti, monisti, utilitāristi un tā tālāk ir īstie fantazētāji. Viņi zina tikai fiziskās pasaules spēkus un triumfē, kad ar fiziskās pasaules spēku atklāšanu tiek panākts kāds varens progress. Garazinātnei nav nekas, pilnīgi nekas nav iebilstams pret šo fizisko pasauli. Bet tā arī zina, ka ir pēdējais laiks cilvēkiem atkal mācīties, ka fiziskajā slēpjas garīgais un ka cilvēki tieši tad aizsapņojas, ja aizver savas garīgās acis garīgajai pasaulei. Patiesie reālisti, realitātes apustuļi mūsdienās ir tie, kuri norāda uz garīgajiem spēkiem! Ko grib šie patiesie reālisti? Viņi grib, lai reālie spēki, kas snauž aiz jutekliskajiem, tiktu ievesti šajā pasaulē, lai iedzīvotos visā mūsu attīstībā, lai mēs ieviestu ne tikai telegrāfu, telefonu un dzelzceļu, tātad parastos spēkus, bet arī garīgos spēkus.

Kad kāds, kurš iedziļinās šajās lietās, mūsdienās vēl tiek izsmiets, tad viņam tas ir pilnīgi vienalga. Viņš zina, ka tieši tāpat kā kādreiz fiziskās zinātnes pirmatklājēji piekritēju atrada tikai nelielā lokā, arī tiem, kuriem ir kaut kas sakāms par garīgajām pasaulēm, nepieciešamā veidā būs jāatrod ceļš tieši plašākā pasaulē. Ja arī tikai nedaudzi spēj radīt telegrāfu, telefonu un lokomotīves, tad visi pārējie var tās izmantot. Bet garīgā pasaule katram ir jāsasniedz pašam.

Lielajiem fiziķiem *Tomsonam*, *Klauziusam* un tā tālāk ir savi sekotāji, kuri ir spējīgi izprast fiziskos likumus. Viens no lielākajiem fiziskajiem likumiem vienlaikus ir tas, kas cilvēkus grūž garīgajā pasaulē. Tiem, kuri kaut nedaudz ir nodarbojušies ar fiziku, es nepateikšu neko nezināmu, ja pievērsīšu uzmanību tam, ka pastāv tāds entropijas likums, kas nāk no *Karno* – Francijas prezidenta tēvoča. Ko tas nosaka? Tas izsaka vienu no drošākajiem pamatprincipiem, kāds mums ir fiziskajā pasaulē, proti, kā pasaules spēki pārveidojas attiecībā uz fizisko. Tas nosaka, kā fiziskā spēki pārveidojas, kā viens spēks pāriet citā spēkā. Jūs ar plaukstu uzsitat pa galdu un smalku termometru izmērāt iedarbību uz galda virsmu. Jūs atklāsi, ka tā vieta, uz kuru krita sitiens, ir kļuvusi silta. Jūs redzat, kā lokomotīves siltums tiek pārveidots kustībā uz priekšu un tā atkal siltumā. Tam visam

pamatā ir viens liels likums: entropijas likums. No pasaules apskata kļūst skaidrs, ka šī spēka pārveidošanās tomēr parāda noteiktu vadlīniju, noteiktu jēgu. Entropijas likums mums rāda, ka galu galā visam spēkam ir jāpārveidojas siltumā, un šis siltums izkļiedēsies Visumā. Tā mūsdienās ar šo fizisko likumu ir pierādīts, ka Zeme, mūsu fiziskā pasaule reiz piedzīvos siltuma nāvi. Šis likums pastāv. Šis likums jānoliedz tam, kurš balstās tajā, ka mūsu pasaulē esot tikai fiziski spēki; jo tādām būtu, ja viņš atzītu šo likumu, jāsaka: tad ir visam beigas. – Tāpēc arī *Hekels* ieņem tādu pozīciju, ka šis entropijas likums esot absurds, jo tas ir pretrunā ar tā substances likumu. Tas, ka lietas nemītīgi pārveidojas, ir dabas likums. Kāds krievu fiziķis vienā rakstā ir pierādījis, cik stingri pamatots ir tieši šis likums, kurš rāda mums mūsu tagadējā pasaules stāvokļa fiziskās beigas. Tieši šajā profesora *Hvolsona* rakstā tika postulēts «12. bauslis». Te jūs varat redzēt, cik čakls var būt fiziķis fiziskajā jomā, tāpat arī tajā, ko viņš saka par *Hēgeli*, jūs varat redzēt, cik nezinoši var būt šādi mācīti vīri attiecībā uz garīgajām jomām. Proti, «12. bauslis» ir: «Tev nekad nevajadzētu rakstīt par kaut ko, ko tu nesaproti.» *Hvolsons* tam seko savā jomā, kur viņš runā par fiziku, bet neseko tam garīgajā jomā. Viss, ko viņš saka attiecībā uz fizikālo, ir teicami; bet tas, ko viņš saka attiecībā uz garīgajām lietām, ir ar mazāku vērtību un liels grēks pret likumu: «Tev nekad nevajadzētu rakstīt par kaut ko, ko tu nesaproti.»

Seko stenografētāja acīmredzot nesaprasta vieta, kur Rūdolfš Šteiners acīmredzot izklāstīja, ka *Hvolsons* vispār nav sapratis *Hēgeli*. Savukārt Rūdolfš Šteiners piekrīt *Hvolsonam* attiecībā uz viņa komentāriem par *Kosuta* rakstu zinātniskā žurnālā, kur tiek apgalvots, ka masas nezūdamības likums ir nekas vairāk, kā tēze: kopums ir vienāds ar tā daļu summu, un ka enerģijas nezūdamības likums nav nekas cits kā apgalvojums: cēlonis ir vienāds ar sekām. - Atsaucoties uz *Lavuazjē* atklājumiem, Rūdolfš Šteiners turpina:

Tas, kurš nedaudz zina par garīgajiem pētījumiem, zina, ko nozīmē pierādīt, ka, vielām ķīmiski savienojoties savā starpā, svars ir vienāds ar daļu summu. Un ja par to saka: šis liekums neizsaka neko citu kā tikai seno matemātisko likumu: veselais ir vienāds ar tā daļu summu, - tad vajadzētu būt skaidram, ka runa ir tikai par svaru veselumam, kas ir vienāds ar tā daļu svaru summu. *Košuts* aizmirst tieši to, ka, pārejot garīgā jomā, šāds likums tur vispār nav spēkā. Tik īsa ir domāšana. *Hvolsons* saka: lai *Košuta* kungs paņem savu kabatas pulksteni un saberž to piestā; Tad viņš redzēs, vai veselums ir vienāds ar tā daļu summu. Arī *Gēte* šo domu jau ir izteicis, tas tiek bieži atkārtots:

Wer will was Lebendigs erkennen und beschreiben,
Sucht erst den Geist heraus zu treiben,
Dann hat er die Teile in der Hand,
Fehlt leider! nur das geistige Band.

Kas pūlas, lai dzīvu pazīt un aprakstīt jēgtu,
Tas nokauj to pirms un garu tā izraida,
Tad sagrieztās daļas gan rokās tas patura, -
Trūkst diemžēl garīgas saites, kas kopā tās slēgtu.
/Rainis/

Wer will was Lebendigs erkennen und beschreiben,
Sucht erst den Geist heraus zu treiben,
Dann hat er die Teile in der Hand,
Fehlt leider! nur das geistige Band.

Kas pūlas ko dzīvu izzināt un aprakstīt,
Tas pirms garu no tā izdzen,
Tad daļas gan rokās tas tura,
Trūkst diemžēl! tik garīgās saites.

To, ka dabaszinātnes bieži nav nekas cits, kā garīgās saiknes neievērošana, to zina nedaudzi, kuri iedomājas, ka balstās tikai drošos faktos. Mēs no vienas puses, kad pārskatām visu šo lietu stāvokli un sasaistām ar to, ko es mūsu apskatos varēju izklāstīt attiecībā uz pārjuteklisko pasauli, redzam, ka daudzu cilvēku dvēselēs dzīvo ilgas iekļūt šajā pārjutekliskajā pasaulē. Cilvēki tikai šaubās par tām pilnīgi noteiktajām lietām, tām detaļām, par kurām ir jārūnā tam, kurš patiešām kaut ko zina par šīm lietām. Mēs redzam sarosāmies ilgas pēc pārjutekliskās pasaules; bet mēs neredzam spēku un enerģiju, lai ielauztos šajās pārjutekliskajās pasaulēs pēc garazinātnes norādījumiem. No otras puses mums ir mūsu laika fakti. Mums šajos laikos ir tiešām teicama fiziskā zinātne: *Tomsons*, *Klauziuss* un *Karno* ir atraduši labus sekotājus. Ja tādā pašā garā turpinās attīstīties garazinātne, tad arī pētnieki

garīgajā jomā tāpat atradīs labus sekotājus kā *Tomsons*, *Klauziuss* un *Karno*. Tad sekas tam būs tādas, ka no cilvēces, kas mūsdienās ir gandrīz noslēgusies no debesu pasaules, no pārjutekliskās pasaules, izcelsies tāda, kas zvaigžņu spēku no pārjutekliskās pasaules ievilks jutekliskajā. Garazinātnei nav jāatsvešina cilvēki no pasaules, bet gan jāpadara viņus spēcīgus, enerģiskus un darbīgus esamībai, bagātinot realitāti. Nevis no realitātes atsvešināts, bet gan bagātāks ar realitāti kļūs noskaņojums līdz ar to, ka cilvēkiem tiks nodotas zināšanas par garīgo pasauli.

Mums tikai jāsavieno kopā divējas lietas, un tās savienosies kopā: tādā pašā stingrā veidā, kā tagad fiziskajā zinātnē, lielai daļai cilvēku būs iespēja apmierināt sirds vajadzības no garīgās pasaules. Savest kopā šos divus garīgos strāvojumus, juteklisko, maņu vajadzību apmierināšanai no dabaszinātnes un sirds ilgu apmierināšanai no garīgā, ir garazinātnes kā kultūras strāvojuma uzdevums.

Tādā pašā garā šīs lekcijas turpināsies arī nākamajā ziemā. Dažas lietas, kas ir palikušas tikai ieskicētas, mēs varēsim turpināt iztirzāt un arī iedziļināties tajās. Visaptverošākajam, nozīmīgākajam jēdzienam vajadzēja būt pēdējās lekcijas priekšmetam. Patiesi, kādreiz nonāks līdz tam, ka pastāvēs gudrība, kas savukārt varēs būt kā reliģija, savukārt varot apmierināt visu to, kas ir sirds dziļākās reliģiskās vajadzības. Uznirs tāds garīgs strāvojums, kas apmierinās visas loģiskās domāšanas vajadzības tāpat, kā ilgas pēc pārjutekliskās dzīves. Šīs ilgas ir tās, pie kurām savus vārdus vērs garazinātne. Kad tiks atrasts ceļš uz to, kas pagaidām pastāv nojautās, tad gudrība, kas iaved pārjutekliskajā pasaulē, plūdis pāri cilvēku dvēselēm tādā veidā, ka kultūra – tā nav tikai frāze – pieredzēs garīgu atdzimšanu, kas saistīta ar uguni, kas dzīvo daudz un grib aizlauzties līdz pārjutekliskajām pasaulēm. No šīs uguns garazinātniskā gudrība lauzīsies uz pārjuteklisko pasauli, jo tā ir tās patiesais ideāls.

Ir jāpateicas tam lielajam ideālam, kas ar aizrautības par pārjuteklisko uguni grib iedegt gudrību par šo pārjuteklisko; jo garīgās kultūras gaita vienmēr būs tāda, ka no mīlestības liesmām un sajūsmas attīstās gudrības gaisma.

NORĀDES

Teksta avoti: Lekcijas stenografēja un pēc tam pārrakstīja tekstā vairāki pierakstītāji (*Franz Seiler, Walter Vegelah, Georg Klenk* u.c.). Šie pieraksti ir pamatā iespiestajam materiālam. Oriģinālās stenogrammas nav saglabājušās. Pieraksti dažviet ir nepietiekami. Izlaidumus un iespējami kļūdainas vietas nācās atstāt, patvaļīgi papildinājumi vai izmaiņas netika veiktas. Lekcijās IV. (Vīrietis un sieviete garazinātnes gaismā), IX. (Slimību maldi) un X. (Veselības drudzis garazinātnes gaismā) nepietiekamo Berlīnes pierakstu vietā bija jāizmanto Minhenes lekciju pieraksti par to pašu tēmu.

Kopoto rakstu 2. izdevumam šis sējums tika no jauna caurskatīts un papildināts ar papildu norādēm.

Lekciju nosaukumi nāk no Rūdolfa Šteinera un ziemas pusgadam tika pieteikti 1907. gada rudenī.

Kā sējuma nosaukumu izdevējs izvēlējās trešās lekcijas nosaukumu.

Rūdolfa Šteinera darbi kopoto rakstu (GA) ietvarā norādēs tiek minēti pēc to bibliogrāfiskajiem numuriem. Skatiet arī pārskatu sējuma noslēgumā:

https://anthrowiki.at/GA_56

Lappuse:

- 6 *...par tādiem skaistiem atklājumiem, kā rādijs?* - atklāja Bekerels 1898. gadā
- 11 «*Bībele un gudrība*»: skat. «Pārjutekliskā izziņa mūsu laikā un tās nozīme mūsdienu dzīvei», GA 55
- 12 *Ir kāds mazs raksts, ...:* to neizdevās izdibināt
- 13 *Ernsts Hekels*, «Mūsdienu attīstības vēstures mērķi un ceļi», Jēna, 1875
- 13 «*Tik ļoti nicināmi ir meli, ...*»: citāts ir ņemts no darba: «Leonardo da Vinči, domātājs, pētnieks un dzejnieks», izdevusi un tulkojusi Marija Hercfelde, 3.izd., Jēna 1911, 10.lpp.

... https://anthrowiki.at/GA_56

Personu reģistrs	https://anthrowiki.at/GA_56
Detalizēta satura informācija	https://anthrowiki.at/GA_56
Pārskats par Rūdolfa Šteinera visiem izdevumiem	https://anthrowiki.at/GA_56